

A MAGYARORSZÁGI MYRIOPODÁK
MAGÁNRAJZA.

A KIR. MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT MEGBIZÁSÁBÓL

IRTA

Dr DADAY JENŐ

MAGYAR NEMZETI MUZEUMI SEGÉDŐR; BUDAPESTI TUD. EGYET. M. TANÁR.

HÁROM TÁBLA RAJZZAL.

MYRIOPODA REGNI HUNGARIÆ.

E COMMISSIONE REGIÆ SOCIETATIS HUNGARIÆ SCIENTIARUM NATURALIUM

ELABORAVIT

Dr EUGENIUS DADAY DE DEÉS

MUSEI NATIONALIS HUNGARICI ADJUNCTUS;

REGIÆ SCIENT. UNIVERSITATIS BUDAPESTINENSIS DOCENS.

CUM TRIBUS TABULIS.

Leopoldo B. H. H. H.

BUDAPEST.

2/78

KIADJA A KIR. MAGYAR TERMÉSZETTUDOMÁNYI TÁRSULAT.

1889.

ELŐSZÓ.

A korábbi hazai zoologiai művekben egyáltalán nem találunk olyan feljegyzéseket, a melyek a Myriopodákra vonatkozó specialis vizsgálatokról tanuskodnának. A tudományos értékű megbízható legelső adatokat C. L. KOCH nagyobb szabású műveiben találjuk, a melyeknek nyomán aztán a 60-as évek elején SILL V. szolgáltatott kevés további, hazánk erdélyi részére vonatkozó feljegyzést. SILL V. feljegyzéseinek megjelenése óta közel két évtized tűnt el anélkül, hogy ez irányban a legcsekélyebb lépéstörtént volna, míg aztán 1878-ban TÖMÖSVÁRY ÖDÖN idevonatkozó első dolgozatával ujlag felkelti ez állatkák iránt az érdeklődést. Az ismeretek gyarapodására igen jelentékenyen hatottak TÖMÖSVÁRY többrendbeli értekezései és LATZEL R. nagy munkája. A hazai irodalmunkban e téren még mindig szembetűnő hézag arra bírta TÖMÖSVÁRYT, hogy a kir. m. Természettudományi Társulat 1879. évi nyílt pályázatán a hazai Myriopodák magánrajzának megírására ajánlkozzék. De a saját maga, Dr. CHYZER K., Dr. HORVÁTH G. s mások gyűjtötte gazdag anyag feldolgozásában és a magánrajz megírásában kora halála meggátolta.

A kir. m. Természettudományi Társulat, hogy a TÖMÖSVÁRY Ö. hagyatékában maradt gazdag gyűjtemény és feljegyzések nyomtalanul el ne vesszenek, a magánrajz megírását határozta el. A Választmány bizalma e feladat végrehajtásával engem tisztelt meg s e munka létrejötté ebben leli magyarázatát.

E munkához legtekintélyesebb anyagot a TÖMÖSVÁRY Ö. hagyatékában maradt s a kir. m. Természettudományi Társulattól a magyar nemzeti Múzeum állattárának ajándékozott gazdag gyűjtemény szolgáltatta. E mellett azonban a múlt 1888. év nyarán egyfelől magam a m. tud. Akadémia s a m. nemz. Múzeum anyagi támogatásával személyesen is szereztem be anyagot, még pedig Erdély oly pontjairól, a melyek a TÖMÖSVÁRY-féle hagyatékban képviselve nem voltak, másfelől pedig Dr. CHYZER K. és PÁVEL JÁNOS urak is gyűjtöttek számomra. Igen gazdagi-

totta adataimat az erdélyi orsz. Múzeum-egylet állattárának TÖMÖSVÁRY Ö.-től összeállított gyűjteménye, a melyet a múlt 1888. év december havában szintén áttanulmányoztam. Ezekhez járultak TÖMÖSVÁRY Ö. feljegyzései, az ő dolgozatainak, valamint LATZEL R. nagy munkájának és CHYZER K., a zemplénmegyei Myriopodákra vonatkozó közleményének adatai.

Munkám megírásánál a kir. m. Természettudományi Társulat állattani szakbizottságának következő utasítását tartottam szem előtt: «A megírandó munka általában olyan alapmunka legyen, melyből a Myriopodák természetrajza megtanulható s későbbi tanulmányokra és kutatásokra vezérfonalul szolgáljon s ölelje fel különösen a magyar faunára vonatkozó teljes literaturát; tartalmazza a talált fajok diagnózisát latinul és meghatározásukra való analitikus táblázatokat magyarul, hogy a fajok meghatározásába e téren kezdőket is bevezessen; legyenek benne a synonymák, a földrajzi elterjedésre vonatkozó adatok és a biológiára vonatkozó megfigyelések. Az anatomiából és embryológiából csak épen annyit karoljon fel, a mennyi ez állatok helyes természetrajzi ismeretére szükséges; ellenben az orismologia, a fajok meghatározása szempontjából, a megfelelő mértékben tárgyalandó.» Hogy e feladatomnak mily mértékben feleltem meg, azt megállapítani a szakemberek vannak hivatva; én magam részéről tehetségemhez mérten mindent elkövettem arra nézve, hogy munkám a kívánalmaknak eleget tegyen.

Még csak a köszönet és hálanyilvánítás kedves kötelessége marad számomra azok irányában, a kik e munka létrejöhetéséhez bármily módon hozzájárultak. Első sorban és mindenek előtt őszinte köszönetemet nyilvánítom a kir. m. Természettudományi Társulat Választmányának a bennem helyezett megtisztelő bizalmáért, hogy e munka megírásával megbízva, egyebek mellett alkalmat nyújtott arra is, hogy ez úton néhai Dr. TÖMÖSVÁRY ÖDÖN barátom, a kolozs-

vári m. tud. egyetemen volt tanuló társam és e téren érdemes kezdeményező emlékének adózhatunk.* Köszönetemet nyilvánítom továbbá Dr. ENTZ GÉZA volt kolozsvári egyet. ny. r. tanárnak, az erdélyi orsz. Múzeum-egylet állattára örének, ki nemcsak az illető állattár Myriopoda-gyűjteményét bocsátotta rendelkezésemre, hanem még 1887. év nyarán Hunyadmegyében és különösen a Retyezáton, 1888. év nyarán pedig Szeben-megyében gyűjtött számomra adatokat. Fogadják öszinte köszönetemet Dr. CHYZER KORNÉL zemplénmegyei főorvos, Dr. HORVÁTH GÉZA orsz. phyll. kisérl. áll. főnök, Dr. MÁRTONFFY LAJOS szamosújvári gymn. tanár, Dr. VÁNGEL JENŐ budapesti tud. egyet. tanársegéd, PÁVEL JÁNOS m. nemz. muzeumi gyűjtő urak és RAISZ GIZELLA úrnő, kik gyűjtéseikkel nagy mértékben gazdagították a rendelkezésemre álló adatokat. Mulasztást követnék el, ha nem nyilvánítanám köszönetemet a m. nemz. Múzeum Igazgatóságának is általában, különösen pedig FRIVALDSZKY JÁNOS m. nemz. muzeumi igazgató- és állattári úr urnak ama készségért, a mellyel a

* A hazai tudomány nagy veszteségére korán elhunyt természetbúvár életrajzát, érdeme szerint méltányolva, HERMAN OTTÓ írta meg a «Rovartani lapok» 1885. évi II. kötet 1. füzetében.

gazdag gyűjtemény elhelyezhetésénél segédkezet nyújtott a szükséges eszközöket rendelkezésemre bocsátotta. Végre fogadja köszönetemet a m. tud. Akadémia matematikai és természettudományi igen tisztelt Állandó-bizottsága is amaz anyagi támogatásért, a melyben e munka adatainak gyarapítása czéljából tett kutató utazásaim folyamában részesített.

A munkában ismertetett fajok, a hol a leírás után az ellenkező megjegyzve nincsen, valamennyi helyről ott vannak a magyar nemzeti Múzeum állattárában, előfordulásuk helyei szerint külön üvegekben és borszeszben eltéve. Hogy némi tájékozódást nyújtsak e gyűjtemény felől, felemlíthetem, hogy 972 üvegben, közel 3 ezer példányt számláló 128 fajból és 28 variétásból áll az. És ezzel egyszersmind jóformán a nyilvánosság előtt is számot adtam arról, hogy a kir. m. Természettudományi Társulat milyen áldozatot hozott a hazai tudományosság oltárára akkor, mikor e gazdag gyűjteményt a magyar nemzeti Múzeumnak ajándékozta.

Budapesten, 1889. évi szeptember havában.

Deési dr. Daday Jenő,

m. nemz. muzeumi segédőr
és budapesti m. kir. tud. egyetemi m. tanár.

I. ÁLTALÁNOS RÉSZ.

1. A MYRIOPODÁK AZ IRODALOMBAN.

A Myriopodákra vonatkozó ismeretek fejlődése.

Kétezer éve annak, hogy ARISTOTELES, a természettudományok ősatyja, alakra és életmódra egymástól annyira eltérő két állatot a ma is használt «*ζωολος* és «*σκολόπενδρα*» névvel nevezett el és a következő szavakkal jellemzett: «szárnyatlan, hosszú bogár, sok lába van, magát össze tudja gömbölyíteni és ha át is vágják, tovább él.»¹ Kétségtelen, hogy ARISTOTELES jellemzése csakugyan a *Myriopoda*-osztály néven összefoglalt állatokat s a «*σκολόπενδρα*» szó a *Chilopoda*-, a «*ζωολος*» pedig a *Chilognatha-Diplopoda*-rendet illeti.

ARISTOTELES-től a jelen évszázad elejéig kevés, mondhatni semmi említésre méltó munka sem jelent meg az állatvilág eme sok tekintetben igen érdekes alakjairól. A tudományos ismeretek gyarapodásának különböző szakáiban a bűvárok igen eltérő véleményben voltak ama hely felől, a mely az állatrendszerben a Myriopodákat megilleti. Ennek magyarázatát különben főleg abban kell keresnünk, hogy a Myriopodák két nagy rendjében — a *Chilopodák*-nál és *Diplopodák*-nál — az alak és életmód különbsége az egyes szerveken és szerkezetükön annyira meglátszik, hogy az egyes szervekben sokkal feltűnőbb eltérést találunk a két rend között, mint a milyen van a *Chilopodák* és az *Insecták*, illetőleg ezeknek lárvái, továbbá a *Diplopodák* és a *Crustaceák* között.

LINNÉ² a tőle felállított s a mai *Arthropodák*-nak megfelelő «*Insecta*»-osztályba az *Aptera* néven összefoglalt állatok közé sorozza a Myriopodákat, még pedig a már ARISTOTELES használt *Scolopendra* és *Julus* genus nevek alatt s mindkettőt egymás mellett tárgyalja, a «*Polypodia*» alrendről szólván.

¹ ἹΣΤΟΡΙΑΙ ΠΕΡΙ ΖΩΩΝ. Aubert és Wimmer-féle kiadás. Leipzig. 1868. p. 164—165.

² Systema naturae. 1735—1768.

Daday: Myriopodák.

LINNÉ nyomdokait követte 1796-ban LATREILLE is, a ki ekkor használta először az «*Insecta Myriopoda*» elnevezést.³ A LINNÉ és LATREILLE használta «*Insecta*» osztályt azonban rövid időn több oldalú változás érte. CUVIER ugyanis 1800-ban külön választja belőle a «*Crustacea*»-kat, LAMARCK⁴ 1800-ban az «*Arachnida*»-kat, a mivel megvetette alapját az Izeltlábú-állatok *Crustacea*, *Arachnoidea* és *Insecta* három osztályának. A Myriopodákat majd a *Crustaceák*, majd az *Arachnoideák* között tárgyalják. Legtöbbször változtatta helyüket LATREILLE, a ki előbb «*Insecta Myriopoda*», később «*Arachnida Myriopoda*» néven tárgyalja őket. Végre E. LEACH⁵ 1814-ben a Myriopodák számára az *Athropodák* közt külön osztályt állított fel. LEACH osztályozása azonban csak a külső, alaki különbségeken alapult s nem volt kellően megokolt s főleg azért nem, mert a számukra a rendszerben biztos helyet jelölő lélekző szervük még nem volt felfedezve. — A lélekző szervekről a legelső feljegyzéseket ugyanis csak 1816—17-ben találjuk meg TREVIRANUS-nál s egy évtizeddel később P. SAVI-nál,⁶ egyidejűleg STRAUS-DÜRKHEIM-nál.⁷ Mindhárman csak a stigmákat találták meg és tudták kimutatni, ellenben a tracheákat nem észlelték. —

³ Précis des caractères génériques des Insects. etc. 1796—97.

⁴ LATREILLE ezen elnevezése előtt már számos elnevezéssel jelölték a *Myriopodák*-at, melyek időrendben a következők: 1705. *Insecta polypoda terrestria Ray*; 1710. *Insecta pedibus plurimis Ray-Lister*; 1752. *Insecta aptera Crustacea De Geer*; 1763. *Insecta pedestria Scopoli*; 1775. *Insecta unogata Fabricius*; 1790. *Insecta unogata et synistata Rossius*; 1793. *Insecta mitosata Fabricius*; a később LATREILLE-től felállított *Myriopoda* elnevezést, a melyet mai napig is szoktak használni, RUTHE-nak etimologiailag helyesebb *Myriopoda* elnevezésével cserélték fel.

⁵ Système des anim. s. vert. etc. 1801. Paris. Arachn.

⁶ General arrangement of the Classes Crustacea, Myriapoda and Arach. — Trans. Linn. Soc. London. XI. 307, 376.

⁷ Osservazioni per servire alla storia di una specie di *Julus*. Opusculi scient. di Bologna. I.

⁸ Consideration générale sur l'anatomie comparée. p. 307, 317.

A tracheák felfedezésének érdeme BURMEISTER-é,¹ a ki ezzel a Myriopodák rendszertani helyét biztos alapon mutatta ki.

És mindezen kutatások eredményének ellenére mégis találkoztak conservatív zoologusok, a kik ez osztályozást nem tartották elfogadhatónak, egyrészt azért, mert a még akkor ismert csekély faj számára nem tartották érdemesnek egy újabb osztály felállítását, másrészt pedig azért, mert alárendelt anatómiai különbségek és hasonlatosságok alapján keresték a kapcsolatot a Myriopodák s a többi Arthropodák között. Így W. F. ERICHSON² a lábak elhelyezése és a test egyes ízeinek hasonlósága — homonom — alkata miatt a Crustaceák *Isopoda* rendjébe sorozza be a Myriopodákat.

Hogy mily egyoldalúan járt el ERICHSON, kitűnik a következő logikai okoskodásból: «minthogy az *Oniscus*-félék a *Glomeris*-félékkel teljesen megegyeznek, s ez utóbbiak a többi Myriopodákkal geneticus rokonságban vannak, azért az *Oniscus*-félék a Myriopodák-tól el nem választhatók.» És futólagos pillantást vetve az *Oniscidák*-ra és *Glomeridák*-ra, ERICHSON-nak emez okoskodása teljesen valószínűnek látszik, de nem úgy akkor, ha számon kívül hagyva a *Chilopodák*-at, a melyek már egymaguk is megcáfolják ez okoskodás helyességét, a *Chilognathák* anatómiáját tüzetesebb tanulmány tárgyává tesszük. Különben ERICHSON-nak nézete és felfogása már nem volt új, mert előtte FABRICIUS az *Oniscus*- és *Glomeris*-genusokat csak névszerint választotta el egymástól, GERVAIS³ pedig a *Chilognathák*-at két családra osztva, az egyiket a *Glomeris*, *Zeplronia* és *Polyxenus* nemekkel *Oniscidea* névvel jelölte. És ERICHSON felfogásának annak idején még tekintélyes bűvárok is hódoltak, így R. LEUCKART⁴ és T. v. SIEBOLD.⁵ De már az ötvenes években írt nagyobb szabású zoológiai munkák a BRANDT s utána a NEWPORT érdemleges vizsgálatait véve alapúl, a Myriopodákat az Arthropodák egyik önálló osztályaként tárgyalják; valódi helyük azonban ekkor sem volt megállapítva, míg TOEPLER⁶ 1862-ben tüzetesen ki nem jelölte azt. TOEPLER az anatómiai viszonyok behatóbb ismerete alapján a Myriopodák rendszertani helyéről így nyilatkozik: «Insectis jam Myriopoda asserunt, hisce vero Arachnidea tum Crustacea sequuntur, postremo Vermes.» Valóban az állatfejlődéstani adatok a tudomány jelen állásán teljesen igazolják TOEPLER nézetét s ma már nincs zoologus, a ki a Myriopodákat az Arthropodák önálló osztályának ne tekintené.

¹ Die Respirationsorgane von Julus und Zepisma. Isis. 1836. p. 134—136.

² Entomographien. I. H. Berlin. 1840.

³ Etudes pour servir à l'histoire naturelle des Myriopodes. Annal d. sc. nat. 1837. Tom. 7. p. 40.

⁴ Lehrbuch der Anatomie d. wirbellosen Thiere. p. 166.

⁵ Lehrbuch der vergl. Anatomie etc. p. 415.

⁶ De Myriopodum anatomia etc. 1862. p. 24.

A Myriopodák (százlábúak) az Arthropodák állatkörének 4. osztályába tartoznak¹ a következő jellemvonásokkal: Testök *symmetricus*, legtöbbször erősen megnyúlt, keskeny és több hasonló — homonom — gyűrűből álló. Fejük jól el van különítve, egy pár csáp, többnyire egyszerű szemek és három pár szájzszer van rajta. Lábpárjaik száma igen nagy. Többnyire lélekzősörekkkel lélekenek és kizárólag szárazföldön laknak.

A Myriopodákkal foglalkozó szerzők és műveik.

Kevés állatosztály volt annyira elhanyagolva, mint a Myriopodák, a melyekkel csak az utolsó két évtized alatt kezdtek tüzetesebben foglalkozni. Nem mondható ugyan, hogy a megelőző években teljesen figyelmen kívül hagyták volna őket, de a hatvanas évekig megjelent irodalomra vetett pillantás arról győz meg, hogy a Myriopodákkal foglalkozó irodalom sehogy sincs arányban az Arthropodák többi osztályairól szóló irodalommal.

Az ó- és középkor irodalmából — nem számítva egy pár hiányos, mysticus és babonás feljegyzést — nem lehet olyant felemlíteni, a minek történelmi értéke lenne.

Az újkor tulajdonképeni irodalma LINNÉ-vel kezdődik. LINNÉ után hosszú ideig leginkább a rendszertani hely megjelölésével és a rendszerezéssel foglalkoztak; e téren LATREILLE, BLAINVILLE és LEACH válnak ki. Az alakismeret bővítésének azonban a harminczas évekig alig van irodalmi értéke.

A faunistikus munkák közül legelső volt a BRANDT-é, a mely a Myriopodákat egészen új alapon osztotta be, mely lényegileg a mai beosztás színvonalán áll és melynek felállított genusai a mai nap is el vannak fogadva. A fajok leírásai azonban a rövidség és a szervezet ismeretének hiánya miatt majdnem teljesen hasznavehetetlenek. — Utánna GERVAIS már több szerencsével, bár kevés kritikai érzéssel gyűjtötte össze a szétszórta anyagot; de műve époly kevésbé használható, mint elődjéé. Sokkal fontosabbak a C. L. KOCH munkái, a melyek hatalmas lökést adtak a Myriopodákról való ismereteinknek, s különösen utolsó munkája színezett ábrái miatt igen fontos és ma is nélkülözhetetlen, bár a szervezetre kevés súlyt fektetve, a színezetnek juttat nagy szerepet.

A szorosabb értelemben vett magánrajzok NEWPORT azon művével kezdődnek, melyben a British Museum gazdag Myriopoda-gyűjteményének *Chilopodái* vannak pontosan leírva. Számos családot és genust állított fel, melyeknek nagy része ma is el van fogadva; műve különösen fontos azoknak, a kik a tropikus égöv alatt élő

¹ Az állatfejlődéstani vizsgálatok jelen állásán az *Ízeltlábúak* — Arthropoda — állatköre a következő osztályokból áll: 1. Crustacea, 2. Arachnoidea, 3. Onychophora, 4. Myriopoda, 5. Hexapoda. (Lásd Balfour, Vergl. Embryol. etc.)

Myriopodákkal foglalkoznak. Az ő munkájának megjelenése után csaknem húsz évig, a hatvanas évek elejéig, egyetlen említésre méltó munka sem jelent meg, mikor Dr. L. KOCH munkája új irányt adott a Myriopodákra vonatkozó tanulmányoknak, a melyeket utána MEINERT FR. vitt a legnagyobb tökéletességre.

A Myriopodák pontos megismerésének alapját MEINERT FR. dán tudós klasszikusnak nevezhető munkája vetette meg. Ő az elődjeit követett irányt mellőzve, a Myriopodákat kritikailag tárgyalja és irányadónak a szervezeti viszonyokat veszi. Munkái az ezekkel foglalkozóknak felette fontosak.

A monographikus munkák terén MEINERT után STUXBERG, FANZAGO, FEDRIZZI, BERLESE, HAASE és LATZEL R. érdemelnek említést s különösen az utóbbi, ki az Osztrák-Magyar Monarchia Myriopodáit dolgozta fel kritikai alapon.

Az anatómiai viszonyokat illetőleg a bűvárok leginkább az egyes testrészeket vagy szerveket tették tanulmány tárgyává s oly munka nincsen, a mely valamelyik rend egész anatómiáját tárgyalná. A megjelent dolgozatok között legelsőeknek mondhatók TREVIRANUS, SAVI, KUTORGA, STEIN, FABRE értekezései, azután NEWPORT több

rendbeli anatómiai kutatásai. A legújabb időben e téren is nagyobb a tevékenység s a bűvárok egész sorával találkozunk, a kik között, PLATEAU, VOGES, SOGRAFF, MEINERT stb. érdemelnek említést.

A fejlődéstan terén NEWPORT-é az első dolgozat, mely egy *Julus*-fajnak peteburkon kívüli fejlődését tárgyalja. Ehhez csatlakozik mindenekelőtt E. HAASE, ki különösen a postembryonális fejlődést helyezte tiszta világításba. De a peteburkon belüli fejlődés megfigyelésére is vállalkoztak egyesek s köztük nem egy hivatott bűvár, minő MECSNIKOV.

A földrajzi elterjedésről külön munka nem jelent meg, de az egyes faunista bűvárok kisebb-nagyobb mértékben ezt sem tévesztették szem elől. STUXBERG és FANZAGO dolgozataiban találunk ugyanis pár olyan táblázatot, a mely ily irányú adatokat nyújt. A fontos és érdekes biológia, egy néhány észlelet feljegyzésének leszámításával, épen semmi figyelemben sem részesült.

Hazánk faunájáról az első adatokat a C. L. KOCH nagyobb szabású műveiben és SILL V. két kis közleményében találjuk. Ezeknél sokkal több és megbízhatóbb adatot tartalmaznak TÖMÖSVÁRY Ö. dolgozatai, LATZEL R. nagy munkája és CHYZER K. közleménye.

2. A MYRIOPODÁK TESTI ALAKJA ÉS TAGOZOTISÁGA.

A Myriopodák testének általános alakja az egyes rendeknél s még inkább a családoknál, meglehetősen sokszorú ugyan, mindazáltal három fő típusra vezethető vissza. A *Diplopoda* rendbe tartozó családoknál ugyanis a test vagy teljesen hengeres, mint a *Julidák*-nál és *Polydesmidák*-nál, vagy pedig félhengeres, mint a *Glomeridák*-nál; ellenben a *Pauropoda*-, *Symphyla*- és *Chilopoda*-rendek családjainál a test többé-kevésbé erősen lapított s míg az első rendnek alakjainál egész hosszában majdnem kivétel nélkül egyenlő átmérőjű, vagy legfennebb hátsó negyedében valamivel keskenyebb, addig a többi rendnél vagy csak elől, vagy csak hátul, vagy pedig mindkét sarkon keskenyebb a test közép részénél, a mi különösen a *Chilopoda*-rend *Geophilidae*-családjánál gyakori.

Igen jellemző a Myriopodák-ra az, hogy ellentétben az Arthropodák többi osztályával, — természetesen az *Onychophorák* kivételével, — testök egynemű — homonom — gyűrűkből áll; ezt különösen a *Diplopodák*-nál és *Pauropodák*-nál találjuk, ellenben a *Symphylák*-nál s a magasabb rendű *Chilopodák*-nál az által, hogy a lábpárakat viselő *főszelvények* közé egy-egy kisebb, láb nélküli, úgynevezett *mellekgyűrű* is beékelődött, bizonyosfokú különemű — heteronom — izeltség állott elő. Mindamellett a

Myriopodák testén is megkülönböztetjük a *fejet* — caput —, *mellkast* — thorax — és *potroho*-t — abdomen — jóllehet eme testtájak közül a mellkas egyetlen esetben sincs oly élesen különvált, hogy azt az utána következő potrohgyűrűktől már első tekintetre is megkülönböztethetnők, s inkább csak a fejlődés és a homologia világosít fel róla.

Lássuk e testtájakat külön-külön s az egyes rendeknél némileg összehasonlítólág.

A *fej* — caput — a Myriopodák testtájai közül a legszembetűnőbbben van elválasztva, mozgatható s majd a test hossz tengelyére harántúl, majd pedig vele párhuzamosan fekszik. A fejen találjuk a szájnyílást a szájzszervekkkel, a csápokat, a hol ki vannak fejlődve, a szemeket s még pár, a külsérzéki szervek csoportjába sorozható más képletet. Valamennyi Myriopoda fejen különben többé-kevésbé élesen különvált három fő részletet különböztethetünk meg: *felsőajki*-, *homlok* — clypeus — és *nyakszirttáj* — epicranium részletet.

A *Diplopodák* különböző családjainál a fej meglehetősen egyöntetű, minden esetben a test hossz tengelyére harántúl fekszik, gömbölyűded, vagy félgömbalakú és erősen alá hajlott; ez alól csupán a *Polyzonium germanicum* a kivétel, melynek feje lapított háromszög alakú.

Valamennyi *Diplopodá*-nak fején különben a fentebb jelzett három részletet lehet megkülönböztetni. (Lásd a munka végén levő I. Tábl., 1. 2. ábráját.)

A *Pauropodák* feje lapított, a test hossz tengelyével párhuzamosan fekszik és két, jól különvált gyűrűből áll; egy mellső, vagy tulajdonképeni *fejgyűrűből* és egy rendszeren rövidebb hátsó vagy *alapgyűrűből*. A *fejgyűrű* bizonyára három ösgyűrűből nőtt össze, csak hogy az összenövés oly nyomtalanul történt, hogy sem a homlokátját, sem a nyakszirtjét többé megkülönböztetni nem lehet. (II. Tábl., 24. ábra.)

A *Symphylák* feje a test hossz tengelyével párhuzamos, majd tojásdad-, majd szívalakú, lapított, rajta az alkotó három ösgyűrűt még meglehetősen fel lehet ismerni. Az epicranium — nyakszirt — két oldalfélből áll (III. Tábl., 4. ábra.)

A *Chilopodák* fejének alakja emlékeztet a *Symphylák*-éra; épen úgy lapított, a hossz tengellyel párhuzamos, tojásdad, vagy szívalakú, mint amazoké, csak hogy már négy gyűrűből nőtt össze. Ezt külsőleg már maga a fejpánczél is elárulja, a melynek legmellsőbb részletét barázda választja el a többtől s a tapogatópárt magán hordó *homloklemezt* alkotja. A fej más három gyűrűje azonban teljesen egybeolvadt és számukról csak a három pár szájszerv ad felvilágosítást. (III. Tábl., 6. ábra.)

A *mellkas* — thorax — az összes Myriopodáknál egyenlő mértékben van kifejlődve, vagy helyesebben szólva, egyetlen alaknál sincs oly élesen külön válva, hogy a potrohtól már külalakja után meg lehessen különböztetni. A Myriopodák mellkasát ugyanis a fej után közvetlenül következő három testgyűrű alkotja. A mellkast alkotó eme három gyűrű közül a *Diplopodák*-nál rendszeren csak a két elsőn vannak végtagok, ellenben a *Pauropodák*-nál, *Symphylák*-nál és *Chilopodák*-nál mind a hárman, avval a különbséggel, hogy a *Chilopodák*-nál az első pár mellkasi láb *állkapcsi lábbá* alakult át s csak a két reá következő pár valószínű járó láb.

A testnek a mellkasra következő gyűrűi együtt a *potroht* — abdomen — alkotják, mely a Myriopodák különböző rendjeinek családjainál igen különböző számú gyűrűkből áll. Legtöbb gyűrűből áll a *Chilopodák* *Geophilidae* családjának potrohja, legkevesebből a *Symphylák*, *Pauropodák* rendjéé s a *Diplopoda*-rend *Glomeridae*-családjáé. Érdekes az a körülmény, hogy több Myriopodafajnál a példányok szerint is változik a potroh gyűrűinek száma, mit különösen a *Julidae*-család *Julus*-fajainál, valamint a *Chilopoda*-rend *Geophilidae*-családjának alakjainál a *Mecistocephalus* nemet kivéve, találunk.

A *Diplopodák* potrohja egymásba tolt gyűrűi, félkör-, vagy félgűrű-alakú szelvényekből áll; ez az oka annak, hogy testök hengeres, vagy félhengeres, illetőleg a hasoldalon, vagy homorú és lapított, vagy pedig domború; a két első esetre a *Glomeridák* és a *Polyzonium*, az utób-

bira pedig a *Julidák* a legszebb példák. De a gyűrűalak a hátpánczélnek oldalpárkányai miatt néha annyira módosulhat, hogy a test lapítottnak látszik, bárha belső lumenje gyűrűalakú, a mire különösen a *Polydesmidák* teste szép példa. Különben úgy látszik, mintha a gyűrűk eme rendnél a 3-4 elsőnek kivételével valamennyien két-két egyszerű gyűrűnek összeolvadásából keletkeztek volna. És nem tekintve a lábszárok számát, az összeolvadás nyomait leggyakrabban már magukon a gyűrűkön is fölismerhetjük, még pedig abban a haránt-, vagy gyűrűsbarázdában, a mely után a gyűrűt egy mellső és hátsó részletre oszthatjuk. A mellső részlet általában mindig nagyobb a hátsónál, a megelőző gyűrűbe mintegy be van tolva és síma fölülét; a hátsó ellenben valamivel kisebb és fölületén különféle sculpturával ékített. Minden egyes testgyűrű leggyakrabban három, erősen elchitinesült elemi részletből, nevezetesen a *hátpaizsból*, a két *oldallemzből* és egy, vagy két egymásután következő *has-lemezpárból*, vagy *mell-lemezpárból* áll. Ez elemi részletek azonban egybetartozó szilárd gyűrűvé nőhetnek össze, sőt arra is van eset, hogy az összenövés csak részlegesen megy végbe, vagy pedig valamennyi megtartja önállóságát. BRANDT valóban erre alapította a Myriopodák beosztását, a mennyiben *Monozonidák*-nak nevezte az olyanokat, a melyeken az említett részletek egy gyűrűvé nőttek össze; *Bizonidák*-nak nevezte az olyanokat, a melyeken a haslemezek csak egymással nőttek össze; *Trizonidák*-nak az olyanokat, a melyeken a haslemezek egymással nem nőttek össze, és végre *Pentazonidák*-nak az olyanokat, a melyeken a haslemezeken kívül az oldallemmek is szabadok maradtak. E beosztás ugyan nem vihető keresztül, mindazáltal a családok és nemek jellemzésénél irányadó bélyegek gyanánt szerepelhet. Az utolsó gyűrű azonban már egészen más szerkezetű s áll a *hátpaizsból*, a páratlan *végbéllemzből* és két *végbél-fedéből*, a melyek a végbélnyílást zárják körül. (I. Tábl., 2. 3.; II. Tábl., 2. 3. ábr.)

A *Pauropodák* potrohja, vagy törzse csak tíz gyűrűből áll, melyeknek hátoldala többé-kevésbé ívelt, hasoldala pedig lapított; e tekintetben különösen érdekes az *Eury-pauropus cycliger* Latz, melynek törzse feltűnően hasonlít a *Glomeridák*-hoz. A törzset különben mindig hét-tíz hátpaizs fedi s ezeket hajlékony lemezek kötik össze a haslemezekkel. A *Pauropodák* törzsgyűrűi, épen mint a *Symphyla*- és *Chilopoda*-rendekéi is, egyszerű gyűrűk, a mire egyebek mellett abból is lehet következtetni, hogy mindenik gyűrűn csak egy-egy lábpár van. (II. Tábl., 24. ábra.)

A *Symphylák* rendjében a potroh gyűrűi lapítottak, egyszerűek s mintegy a *Geophilidák*-hoz való átmenet gyanánt a lábpárokat viselő gyűrűk közé egy-egy láb nélküli gyűrű is ékelődik be. Eme gyűrűk közül azonban csak a főgyűrűkön van hátpaizs, mely aztán a mellék-

gyűrűket is részben, vagy egészen fedi. Jellemző e rendre az utolsó gyűrű, melynek véges csúcsáról két levélalakú függelék ered s vízszintesen irányul hátra (II. Tábla, 33. ábra.)

A *Chilopodák* potrohja szintén egyszerű és egy lábpárt viselő gyűrűkből áll, melyek lapítottak, rendszeren néyszögletűek s a hátoldalon csak gyengén íveltek. A lábpárokat viselő gyűrűk közé azonban e rendnél is lábatlan mellégyűrűk ékelődnek be, különösen a hosszúra nyúlt testű *Geophilidák*-nál, nemkülönben a *Lithobiidák*-nál. Igen jellemző a *Chilopodák*-ra az, hogy az egyes gyűrűk pánczéjének hát-, oldal- és hasi részletei egymástól függetlenek s a *Geophilidák*-nál az oldal lemez több különböző alakú és nagyságú lemezekből áll. (III. Tábl. 3., 6., 9., 18. ábra.) E viszony azonban nemcsak a fő-, hanem a mellégyűrűk pánczéjénél is megvan. Az oldallemmez kis paizsocskaí többé-kevésbé éles hossz-sorokba rendeződött; közöttük MEINERT és LATZEL után a következőket különböztethetjük meg:

1. *légesői lemez* (scutellum spiraculiferum) (III. Tábla, 9. ábr. a).

2. *előlemez* (praescutellum) (III. Tábl., 9. ábr. β).

3. *hátsó lemez* (postscutellum) (III. Tábl., 7. ábr. γ).

4. *előmelli előpaizsocska* (praescutellum episterni) (III. Tábl., 9. ábr. δ).

5. *az előmell első része* (pars anterior episterni) (III. Tábl., 9. ábr. ep.).

6. *az előmell hátsó része* (epimerum) (III. Tábl., 9. ábr.)

E paizsocskák kisebb-nagyobb változásban az összes *Chilopodák*-nál megvannak, legélesebben azonban a *Geophilidák*-nál.

A végtagok.

A Myriopodákon épen úgy, mint a többi Arthropodákon háromféle végtagot lehet megkülönböztetni:

1. a szájszerveket,
2. a csápokat,
3. a lábakat.

Ezek közül e helyen azonban csak a két utolsóról fogok szólni, a szájszerveket pedig a bélesatorna tárgyalásánál fogom ismertetni.

1. *A csápok*. Valamennyi Myriopodánál csupán egy pár csáp van kifejlődve, mely a szemek előtt, a homlok két oldalán, vagy pedig egymáshoz közel a homlok közepén foglal helyet s az egyes rendek szerint majd nagyobb számú ízből áll és hosszbb, majd pedig kevesebb ízből áll és rövidebb.

A *Diplopodák* csápjai általában nagyon rövidek, a testnek félhosszát soha sem éri el, sőt igen sok esetben alig teszik ki $\frac{1}{6}$ -ét, még az aránylag hosszú testű *Julidák*-nál és *Polyzonium*-nál sem hosszabbak a test $\frac{1}{10}$ -nél. Majdnem kivétel nélkül a fej két oldalán erednek a csá-

pok s csak ritkán közelednek a fej középvonalához és így egymáshoz is. Általában gyengén bunkósoknak mondhatók, a mennyiben alaprészletükben vékonyabbak, mint csúcsuk felé és néha kisebb-nagyobb szöglet alatt hajlottak, minnek következtében bizonyos fokig térdelteknek látszanak. A csápokat alkotó ízek száma rendszeren hét s csak a *Polyzonium*-nál nyolcz, melyek közül az alapíz, a hetedik s illetőleg nyolczadik is igen rövid, ellenben a többi majdnem egyenlő hosszú. A legutolsó is oly rövid, hogy majdnem a megelőzőben vész el és minden esetben négy kis hegyes hengerecskébe végződik. E képletek színtelenek, csúcsukon likacsosak és valószínűleg inkább szaglószervekkül, mintsem tapintó végkészülékekül működnek. (I. Tábl., 1. 5.; II. Tábl., 1. 2. ábr.)

A *Pauropodák* csápjai már inkább a Rákokéra emlékeztetnek, mintsem a többi Myriopodákéra. Ezeknek csápjai ugyanis két, élesen különvált részletből, egy törzsből — scapus — és egy háromszortatú ostorból — flagellum — állnak. A törzs négyízű s a negyedik ízén egymás közelében eredő nyelecskét — stylum — visel. A két nyelecske közül az egyik, nevezetesen a vékonyabbon egy, a vastagabbon pedig két hosszú, vékony, és igen finom ízeletű ostor van. Ezen kívül a vastagabb nyél csúcsán, tehát a két ostor között még egy kis körte-, vagy gömbalakú testecske is van — globulus, a mely vagy nyelecskén ül, vagy nyél nélküli. Hogy ezen képletek milyen feladatot végeznek, megállapítani nem lehet. (II. Tábl., 32. ábr.)

A *Symphylák*- és *Chilopodák* csápjai minden esetben igen hosszúra nyúltak, néha a test félhosszával egyenlők, de hosszúságuk a test hosszával fordított viszonyban áll, miért is e rendekben a legrövidebbek a *Geophilidae* családnál. Egyes családoknál a két csáp meglehetősen távol áll egymástól, mint a *Scutigridák*-nál és *Lithobiidák*-nál, ellenben a *Geophilidák*-nál egymás közelében erednek. Majdnem kivétel nélkül ostor-, vagy fonákalakúak s ízeiknek száma igen tág korlátok között változhatik; de az egyes ízek csaknem mindig egyenlő nagyságúak s egyenlő szerkezetűek. (II. Tábl., 33.; III. Tábl. 3. 18. ábr.).

2. *A lábak*. A Myriopodákon a legutolsó s néha még az első és hetedik gyűrű kivételével valamennyi főgyűrűn egy, vagy két lábpár ízesül, melyek mindannyian élesen tagozottak s rajtuk csípőt — coxa —, *tomport* — trochanter —, *czombot* — femur —, *lábszárt* — tibia — és *lábfejet* — tarsus — különböztethetünk meg. A lábpárok összes száma a kifejlett Myriopodákon 9-nél soha sem kevesebb, de néha jóval több a 100-nál, ellenben az 1000-et meg sem közelítheti s annál kevésbbé a 10,000-et, a honnan *Myriopoda* nevüket vették. Megjegyezhetem különben azt, hogy a Myriopodák helyváltoztatásának élénksége fordított viszonyban áll lábpáruik számával, azaz minél nagyobb a lábpáruik száma, annál lassabb a helyváltoztatás, és fordítva.

A *Diplopodák*-on a test négy első gyűrűjén rendszeren

összesen csak három lábpár van, tehát közülök egyen nincsenek lábak. Leggyakrabban a harmadik gyűrű a lábatlan, de néha az első, vagy a negyedik is. A *Polyzonium*-on már a negyedik, a többi *Diplopodák*-n pedig az ötödik gyűrűtől kezdve mindeniken két lábpár van s ez alól csak az 1—3 utolsó és az ivar-érett hímeknek hetedik lábpárja a kivétel, a melyeken vagy csak egy-egy lábpár van, vagy egy sincs. A lábpárok száma mindig a testet alkotó gyűrűk számától függ, legnagyobb az aránylag hosszúra nyúlt testű *Julidák*-on, *Lysiopetalidák*-on és a *Polyzonium*-on, legcsekélyebb a *Polyxenus*-on és a *Glomeridák*-on; amazokon ugyanis leggyakrabban megközelíti, néha még meg is haladja a 100-at, emezeknél ellenben 25-nél kevesebb. Érdekes az, hogy a nőstényeknél a lábpárok száma mindig páratlan, a hímeknél ellenben páros, minnek magyarázata éppen abban keresendő, hogy a 3—4 mellső gyűrűn vagy nincs járó lábpár, vagy csak egy pár van s a hím hetedik gyűrűjének lábpárai kapcsoló szervekké módosultak. A lábak ízeinek rendes száma 6—7 s a fentebb említett alkotó részek közül a tompor csenevész, néha egészen eltűnt s a két első lábpáron csupán két tarsus-íz van. Az utolsó, és rendszeren a többinél hosszabb íz erős karomban végződik. A lábak az összes *Diplopodák*-nál egyenlő hosszúak és egyenlő szerkezetűek s csak az első, vagy a két első lábpár tesz kivételt, a melyek valamivel rövidebbek és gyengébbek a többinél; a *Julus*-ok hímeinél pedig az ivarérettség idején az első lábpár kapcsoló szervvé idomul; de valamennyi lábpár az összes *Diplopodák*-on a haslemezzel ízesül, még pedig legtöbbször egymás közvetlen közelében, annyira, hogy csípőik érintkeznek egymással.

A *Pauropodák*-on, a test gyűrűinek csekély számával párhuzamban a lábpárok száma is csekély, mert mindeniken csak egy-egy pár van s ezek egymástól egyenlő távolságban ízesülnek. A lábak vagy meglehetősen hosszúak és fokozatosan hátrafelé hosszabbodnak, vagy pedig rövidek és egyenlő hosszúak. Az első lábpár öt ízből áll, a többi ellenben hatból, még pedig csípőből, czombból, lábszárból és két- vagy háromízű tarsusból, melyek közül a lábszár és a középső tarsus-íz a legrövidebb. — A csípőn és a czombon rendszeren kis függelékek vannak s ezek majd egyszerűek, majd ágazottak; a végizen pedig többszortú karom van.

A *Symphylák*-on tizenhét lábpár van, minthogy a gyűrűkön itt is csak egy-egy lábpárt találunk, s ezek egymástól egyenlő távolságban ízesülnek. Az első lábpár a többinél rövidebb, négyízű, a többi öt ízből áll. A láb ízei közül a csípő meglehetősen kicsiny, a második nagy, a harmadik nem sokkal nagyobb az elsőnél, a negyedik és ötödik majdnem oly hosszú, mint a második, de ennél jóval vékonyabbak. A lábak karmai erősek, kettősek. A lábak csípője mellett, s illetőleg ennek belső oldalán ferdén fekvő vékony nyújtvány ered s ezt lábcsontjának

tekinthetjük; számuk 10 pár, de hogy mily feladatot végeznek, biztosan még ez ideig nincs megállapítva. MENEKE véleménye szerint ezek a peték czipelésére szolgálnak.

A *Chilopodák*-on éppen mint a *Pauropodák*-on és a *Symphylák*-on, minden főgyűrűn csak egy-egy lábpár van, melyek a testhez éppen olyan viszonyban vannak, mint a csápok, azaz minél hosszabb a test, annál rövidebbek a lábak és megfordítva. Jellemző a *Chilopodák*-ra az, a mit már MEINERT is kiemelt, hogy a lábpárok száma állandóan páratlan; a *Scutigridák*-on és *Lithobiidák*-on ugyanis kivétel nélkül 15, a *Scolopendridák*-on 21—23, a *Geophilidák*-on pedig 31, 33, 49, 51, egész 173 lábpár van. A lábakat alkotó ízek rendes száma hét s ezeket igen könnyű az *Insecták* lábainak megfelelő ízeire visszavezetni, azaz a *Chilopodák* lábai is csípőből, tomporból, czombból, lábszárból és háromízű tarsusból állanak. — A csípő minden fajnál két részletből áll, egy hátoldali kisebb, és egy hasoldali nagyobb félgyűrűből, melyeket egy chitines varrat kapcsol össze. A tompor rendszeren kicsiny, néha csenevész. A czomb és lábszár a legerősebb, de nem sokban különbözik a tarsus-izektől. Az első tarsus-íz mindig egyszerű, a reá következő kettő pedig a *Scutigridák*-on többízű. Mindenik lábpár a test oldalamezein ízesül, minnek következtében egymástól távol fekszenek. Az utolsó tarsus-íz csúcsán egy-egy karom s néha még mellékkarom is van. Az utolsó lábpár a többinél rendszeren hosszabb, erősebb, hátrafelé irányul; ezt *uszályláb*-nak nevezzük. A *Lithobiidae*, *Scolopendridae* családoknál a lábakon úgy fölül, mint alul tüskék és fogak vannak, a melyek a fajok meghatározásánál irányadók.

Mint igen fontos, jöllehet negatív bélyeget, fel kell említenem itt azt, hogy a hátoldali végtagoknak, függelékeknek, illetőleg szárnyaknak és szárnyfedőknek a *Myriopodák*-nál semmi nyoma sincs.

A köztakaró.

A *Myriopodák* testét épen oly szerkezetű köztakaró fedi, mint általában az *Arthropodák* többi osztályaiét, bár kémiai összetétel tekintetében átmenetet találunk az *Arachnoideák*-hoz és *Insecták*-hoz egyfelől, és a *Crustaceák*-hoz másfelől. A míg ugyanis a *Diplopodák* a mészsók lerakódásától feltűnően elkeményedett köztakarójukkal a *Crustaceák*-ra emlékeztetnek, addig a *Pauropodák*, *Symphylák* és *Chilopodák* majdnem tisztán chitin-állományú, többé-kevésbé hajlékony köztakarójukkal az *Arachnoideák*-hoz és *Insecták*-hoz hasonlítanak.

Szöveti tekintetben a *Myriopodák* köztakarójának semmi jellemzőbb sajátága sincs s rajta két élesen elkülönült réteget különböztethetünk meg, nevezetesen a külső, merev *chitinréteget*, az epidermist, és az alatta

fekvő *protoplasmaszerű* réteget, az úgynevezett *chitino-gén réteget* vagy *hypodermist*, mely az előbbi választja ki. Az epidermis-réteg azonban a testnek nem minden részén egyenlő vastag, a két oldalon és a hasoldalon mindig vékonyabb, hajlékonyabb, mint a hátoldalon s e mellett nemcsak a test felületét fedi, hanem a test belsejébe is benyomul, hogy az izmoknak tapadó támasztópontokul szolgáljon.

Hogy a *Diplopodák* köztakarója mészsókat tartalmaz, az már régen tudva volt, de hogy egyik-másik fajnál mekkora százalékot tesz ki a mésztartalom, tudtommal még senki sem méltatta figyelmére s ezért helyén valónak látom azoknak a számadatoknak közlését, a melyeket Dr. KOCH FERENCZ kolozsvári egy. m. tanár 1879. év folyamában végzett vizsgálataival rendelkezésemre bocsátott volt. A mely fajokról számadatokat közlök, azoknak példányai mind ivar-érettek voltak, pánczéjüket megelőzőleg langyos vízzel megmosták s azután napfényen megszáritották. Az elemzés eredménye a következő volt:

1. A *Glomeris marginata* pánczéjé 100 súlyrészben tartalmaz 17.18% CaO-t, 30.67% Ca CO₃-at.

2. A *Julus sabulosus* pánczéjé 100 súlyrészben tartalmaz 21.80% CaO-t, 37.14% Ca CO₃-t.

Ezenkívül mindkettőnek pánczéjé alumíniumot és vasat is tartalmaz s különösen a *Julus sabulosus*-é sokat.

Az összes *Myriopodák* köztakarója, a *Symphylák* kivételével, a melyeknek pánczéjé majdnem teljesen szintelen s a *Diplopodák* között a *Polyxenus*, meg *Gervaisia*, valamint néhány *Geophilida* kivételével az összes *Chilopodáké*, igen sok festéket tartalmaz, a melynek színe még ugyanazon fajnál is oly táj korlátok között változik, hogy a ki ennek alapján akarná a fajokat megállapítani, az teljesen tévútra jutna. Legváltozatosabb különben a *Diplopodák* között a *Julidák* és *Glomeridák* színe.

A köztakaró felülete a rendek, családok és nemek, de sőt a fajok szerint is igen különböző.

A *Diplopodák* között a *Polyzonium*-nál s a *Gervaisia* kivételével az összes *Glomeridák*-nál a köztakaró felülete egészen síma és csupasz, ellenben a többi családoknál s illetőleg nemeknél a pánczél felülete vagy hossz- vagy haránt-irányban rovátkázott és finomabb vagy vastagabb szőrökkel fedett. Igen jellemző a *Lysiopetalidák* köztakarójának felülete, melyeknél a pánczél erősen hosszában rovátkázott. A *Polydesmidák* köztakaróján 3—5 haránt-sorban kis emelkedések sorakoznak, csúcsukon egy-egy rövid szőröcskével, minek következtében testük felszíne szemölcsösnek látszik. A rend határain belül legfeltűnőbb és egyúttal legjellemzőbb a *Polyxenus lagurus* testének felülete, minthogy e fajnál az egyes szelvényeken s a fejen csöves, fogazott szőröképződmények pamatai emelkednek. (2. Tábl., 24. ábra).

A *Pauropodák* között a *Pauropus*-fajok köztakarójá-

nak felülete egészen síma, néhány meglehetősen hosszú szőrrel; az *Euryppauropusok*-é már szemölcsös, érdes, különböző alakú, kiemelkedő chitinképletekkel, mint pl. az *Euryppauropus cycliger* köztakarója is.

A *Symphylák* és *Chilopodák* köztakarója általában síma, igen ritkán finoman pontozott és kivétel nélkül finom, egyszerű szőrökkel gyéren fedett, vagy pedig teljesen szőrtelen.

Az izmok.

A mily homonóm alakulatnak a *Myriopodák* testének gyűrűi, épen oly egyszerű alkotású az izomzat is, mely az egyes gyűrűkön állandóan egyforma és valamennyi *Myriopodánál* ugyanazon alakú.

A *Myriopodák* izomzata úgy a hát-, valamint a hasoldalon az egyes gyűrűkben három izomrétegből áll s a gyűrűket összekötő szalagocskák alatt vonul el az egyik gyűrűtől a másikig. Az egyes izomrétegek közvetlenül egymás felett fekszenek és állásuk szerint egy belső, egy középső és egy külső réteget alkotnak.

A belső ferde izomréteg a test ligyrészeihez legközelebb fekszik s az illető gyűrű belső-hátsó szegélyéhez tapadva, a megelőző gyűrűnek szintén belső-hátsó szegélyéig terjed s itt kiszélesedve megrögzül.

A közbülső egyenes izomréteg mindkét oldalon a test középvonalában van elhelyezve s nem a gyűrű párkányára, hanem tőle bizonyos távolságra tapad oda.

A külső ferde izomréteg az előbbihez hasonlóan a gyűrű mellső szegélyén ered, de szöveget képezve, a következő gyűrű oldalán. a párkánytól bizonyos távolságra tapad oda. Mindkét ferde izomréteg lefutása a háti részen ugyanegy irányú s az egyenes izomréteggel alkotott keresztezés következtében egy, a hátoldány elfogadására szolgáló izomtól mentes hely marad fenn.

A hasi oldalon is ugyanezen izomrétegek vannak azzal a különbséggel, hogy a gyűrű hátsó szegélyéről eredő izmok a következőnek hátsó szegélyére tapadnak, sőt a melyek mellső szegélyéről erednek, azok is a következőnek mellső szegélyére tapadnak. Továbbá míg a háti rész két felső izomrétege egymással kereszteződik, addig a hasi részé párhuzamosan fekszik s a belső izomréteggel alkot szöveget.

A *Diplopodák* izomrétege egészen sajátos lefutású és később tárgyalandó bűzmirigyök az izomrétegbe van beágyazva. E mirigyek környezetében az izmok elkeskenyednek s a külső izomréteg alulról, a közbülső pedig fölülről parathesis alakjában fogja azokat körül, míg a belső izomréteg fölül fedi el őket.

Az említett izomrétegen kívül végre vannak a testben harántul futó izmok is, a melyek szélesebb belső végeikkel az egyes gyűrűk háti és hasi közép részére tapadnak és keskenyebb végükkel a gyűrű oldalán rögzülnek. Ezek

a lélekzésnél a levegőnek a tracheákból való kihajtására és oda beszívására szolgálnak.

A hasoldal belső fölületén rögzülnek a láb mozgatására szolgáló izmok, a melyek a beizelődő lábesipőre tapadnak. Ugyanezt a viszonyt találjuk a szájszervek mozgató izmainál is.

A Myriopodák izomzata, mint általában a többi Athropodáké is, harántesikolt izomrostocskákból áll s az egyes izomnyakiboknak, illetőleg rétegeknek meg van a maguk kisebb vagy nagyobb chitines szalagjuk, mely alapjuknak erősítésére szolgál.

Az idegrendszer.

A Myriopodák idegrendszere mind alakjára, mind pedig szerkezetére nézve azonos a többi Arthropodák idegrendszerével, de leginkább a magasabb fejlettségű Gyűrűsférgekéhez hasonlít. Idegrendszerük különben garatföletti, garatalatti dúczpárból s belőle kiinduló hasdúczlánczolatból áll.

A *Diplopodák*-nál a garatfeletti dúczpár egymással vagy szorosan összeforrt két dúczból áll, teszem a *Julus*- és *Polydesmus*-féléknél, vagy pedig dúczai önállóak, mint a *Polyzonium*-nál és a *Glomeris*-féléknél, és mindkét esetben kettős idegereszték kapcsolja össze a garatalatti dúczpárral.

A garatfeletti dúczpárból azoknál a fajoknál, a melyeknél a szemek hiányoznak négy, azoknál ellenben, a melyeknél megvannak, öt erős idegpár veszi eredetét. Ez idegpárok közül az első a felső ajakhoz és a fej mellső szegélyéhez húzódik, a második a csápokhoz vezet, a harmadik és negyedik a dúczpár alsó részéről eredve, a szájszervek izmait látja el, az ötödik a szemekhez vezet, hátrafelé irányul és annyi idegágacsokra oszlik szét, a hány egyszerű szem van, a hatodik végre csak a *Glomeridák*-nál és a *Polyxenidák*-nál fordul elő s ezeknél a szemek fölött fekvő sajátos érzékszülékeket idegzi be, a lítóideget ferde keresztzéssel előzve meg. Azoknál a *Diplopodák*-nál, a melyeknél szemek nincsenek, mint például a *Polydesmus*-féléknél, a lítóideg elcsenevéssé vált, sőt még maradványai sincsenek meg.

A garatfeletti dúczpár hátsó alsó részéből ered a garatgyűrű, a mely a garatot körülvéve a garatalatti dúczpárba, vagy a hasdúcz-lánczolat első dúczpárjába megy.

A hasdúcz-lánczolat kétféle dúczpárból áll. Az első gyűrűben ugyanis egyetlen nagy dúczpár van, ellenben a többiekben két-két dúczpárt találunk a kettős gyűrűknek megfelelően. A kettős dúczpárok a gyűrűk mellső részének közelében fekszenek s az egyes dúczpároknál nagyobbak. A dúczok, valamint az őket összekötő kettős idegeresztékek is összeforrtak. A hasdúczlánczolat különben igen gyengén fejlett a *Chilopodák*-éhoz képest.

A hasdúczlánczolat dúczpárainak száma — beleszá-

mítva a garatalatti dúczpárt is — legkevesebb, ha kettővel több a lábpárok számánál. Így a *Glomeris*-nél 17 lábpárnak 19, ellenben a *Polydesmus*-nál 31 lábpárnak 37 dúczpár felel meg. Az egyes, valamint a kettős dúczpárok is az ugyanazon gyűrűn lévő szerveket és szervrészeket látják el idegekkel.

Az együttérző idegrendszer — nervus sympathicus — a *Diplopodák*-nál igen jól ki van fejlődve s lefutása a bélesatorna és a hátdeény között van. Ez áll egy páros kétoldali s egy páratlan központi részből. Eredetét egyrészt a csápokhoz vezető idegtörzsek alapjából veszi és ívalakban mellfelé hajolva, három részre oszlik, melyek közül a kétoldalra hajló ág a garatfeletti dúczpár hátsó részéből eredő résszel egyesül s egy hosszúkás dúczhoz hasonló idegtömeget alkot. Közbülső páratlan része a test tengelyével párhuzamosan fut le s az oldali ágakkal egy-egy idegereszték közvetítése útján közlekedik; három dúczot lehet rajta megkülönböztetni.

Az együttérző idegrendszer középső része a bélesatornát, oldalrészei pedig az ivarszerveket látják el idegekkel.

A *Pauropodák* és *Symphylák* idegrendszere általában véve a *Chilopodák*-éra emlékeztet s minden szelvénynek csak egy-egy dúczpárja van a hasoldalon.

A *Chilopodák* idegrendszerének középpontja egy többé-kevésbbé összeforrt garatfeletti és alatti dúczpárból s a garatgyűrűből áll.

A garatfeletti dúczpár azoknál a családoknál, a melyeknél szemek vannak, a fej hosszvonalával derékszöget alkotva, jobban van kifejlődve s hosszúkás-tojásdad alakú, a melyeknél ellenben szemek nincsenek, többnyire kerek, teszem a *Geophilidák*-nál. Az elsőknél a garatfeletti dúczpár két oldalán a lítóidegek veszik eredetüket, melyek végükön ugyanannyi idegágra oszlanak, a hány egyszerű szem van; az utóbbiaknál a lítóideg végképen elenyészett. A lítóideg alapjából, a látótelepből — lobus opticus — a *Lithobius*-féléknél még egy erős idegág is ered, a mely a szemek előtt fekvő sajátos érzékszülékhez vezet. A garatfeletti dúczpár mellső részéből alapján elvastagodó két hatalmas idegtörzs ered, mely a csápokat látja el idegágakkal. A csápokhoz vezető idegtörzsek alapjából még egy-egy kisebb idegág is indul ki, mely a felső ajakhoz vonul.

A garatfeletti dúczpár alsó részéből a szájszerveket és a fej izmait beidegző idegek veszik eredetüket, ellenben hátsó részéből a garatgyűrű indul ki.

A garatalatti dúczpár a felsőnél valamivel kisebb, belőle négy idegpár veszi eredetét, melyek közül legvastagabb az állkapcsi lábakhoz s illetőleg ezeknek méregmirigyeihez futó.

A garatalatti dúczpár folytatása a hasdúcz-lánczolat, melynek minden dúcza a szelvények hasi részének közepén foglal helyet. Az egyes dúczpárok többnyire hosszúkásak, alul jobban, fölül kevésbé lapítottak s közé-

pükön a test hossz tengelyével párhuzamosan futó barázdával bírnak. A dúczpárokból négy erős ideg ered; e szabály alól csak a legutolsó dúczpár a kivétel, a melyből számos, a végbelet s az ivarszerv végső megkülső részeit beidegző ideg indul ki.

A hasdúcz-lánczolat dúczpárainak száma az állat testgyűrűinek számától függ s a garatalatti dúczpárt is oda számítva, a lábpárok számánál eggyel mindig több. Például a *Lithobidák* 15 lábpárjának 16, a *Scolopendrák* 21 lábpárjának 22, a *Himantarium* 167 lábpárjának 168 hasdúczpár felel meg.

Az együttérző idegrendszer a *Chilopodák*-nál valószínűleg hiányzik, minthogy arról egy bűvár sem tesz említést.

Az idegrendszer szöveti szerkezete általában igen keveset tér el az egyes rendeknél. Mind a garatfeletti dúczpár, mind pedig a hasdúcz-lánczolat egynemű, itt-ott elhelyezett magvakkal ellátott idegburokkal van körülvéve, mely a *Diplopodák*-nál a dúczokon legvastagabb. Az idegburok többnyire színtelen s csak a *Lithobidák*-nál lehet látni itt-ott egyes violaszínű festéktöveket.

Az idegállomány rostokból és sejtekből áll, mely utóbbiak kétfélék.

A *Chilopodák*-nál a rostok a dúczok közepén vannak elhelyezve, össze-vissza kuszált szálakból állanak s a dúcznak legnagyobb részét elfoglalják. Az idegsejtek leginkább a dúcznak az idegburokkal érintkező, tehát külső részén fekszenek s mint említém, kétfélék. Az egyikféle dúczsejtek nagyok, gyakran egy-két, sőt három nyúlványosok is, a dúcz felső részén számosabbak, mint alsó részén. A másikféle dúczsejtek az előbbieneknél kisebbek, kerekék vagy ellipticusak, gyakran csak magjuk látható.

A *Diplopodák* idegrendszerének szöveti szerkezete anynyiban eltér a *Chilopodák*-étól, hogy ezeknél a rostos idegállomány leginkább a dúczok felső részén fordul elő, ellenben a dúczsejtek az alsó részen foglalnak helyet. A sejtek csupán egyfélék s kerekék, vagy ellipticusok, világosan látható sejtmaggal.

LEYDIG a *Glomeridák* garatfeletti dúczának mellső szegélyén sajátos — mint ő nevezi — «élesen körvonalozott hólyagalakú képletet talált, mely egy kettős burokkal körülzárult sejthez hasonlít, de a melynek czélja még ez ideig ismeretlen».

Az érzőszervek.

A Myriopodák érzőszervei közül a tapintás és a látás szerve van felismerhetőleg kifejlődve. Az elsőnek székhelyei és végkészlülékei a csápok, az utóbbinak a szemek. Vannak azonban ezen kívül a fejen és csápokon még más, valószínűleg érzésre szolgáló szervek is, de ezeknek működését ez idő szerint nem ismerjük.

Daday: Myriopodák.

Minthogy a csápokat a végtagok tárgyalásánál már ismerttettem, e helyen azokat mellőzöm s csak a szemeket és a sajátos érzékszülékeket fogom figyelembe venni.

1. *A szemek.* A szemek a *Symphylák*-nál teljesen hiányzanak, a *Diplopodák* és *Chilopodák* rendjének alakjainál vagy hiányzanak, vagy csekélyszámúak, vagy pedig nagyszámúak, míg a *Pauropodák*-nál leggyakrabban egy nagyocskó van. A *Diplopodák*-nál különben a *Polydesmidák* leszámításával többnyire megvannak a szemek s vagy egy csoportban, vagy pedig egy vagy több sorban vannak elhelyezve, még pedig többnyire a homlokrészen. A *Polyxenus*-genusnál azonban a fejnek egy oldalt különálló, félgömbalakúlag kidomborodó részén vannak elhelyezve. Többnyire három- vagy négyszög alakban csoportosultak, mint a *Julidák*-nál, vagy sorban vannak rendeződve, mint a *Glomeridák*-nál, a melyeknél a szemek száma 7—9, míg az előbbieneknél igen változó még ugyanazon faj határain belül is. Legkevesebb szeme van a *Diplopodák* között a *Polyzonium*-nak, t. i. csak két pár szeme van.

A *Chilopodák*-nál mintegy általános szabály gyanánt lehet kimondani azt, hogy minél nagyobb az állat lábpárjainak a száma, annál kisebb a szemeké, a melyek még hiányozhatnak is. Így például a soklábú *Geophilidák*-nak egyáltalán nincsenek szemek, a *Scolopendridák*-nak csak négy pár szemük van, a *Lithobius*- és *Scutigera*-féléknél pedig sok szemet találunk. Ezeknél a szemek állandóan oldalt foglalnak helyet a homlok és a fejrész szélén, közvetlen a csápok mögött. Számuk néha állandó, teszem a *Scolopendra*-genusnál, majd változó; mint a *Lithobius*-oknál, melyeknél néha a 30-at meghaladja, máskor pedig 5—6-ra száll alá, bár ugyanazon egy fajnál sem állandó a szemek száma. Van eset arra is, hogy ugyanazon *Lithobius*-példánynál az egyik oldalon kevesebb vagy több szem van, mint a másikon. A *Chilopodák* között a *Henicops*-nak van egy pár szeme. A *Scutigera*-féléknél a szemek gömbhúromszög alakjában vannak összetömörülve és összetett szemet alkotnak.

A Myriopodák szemei a *Scutigerida*-félékének kivételével egyszerűek és egy típusra vezethetők vissza. Mindenik szemnél ugyanis kívülről a cornea lencse van, mely a chitintakaróhoz hasonlóan, egymást párhuzamosan megfekvő chitinrétegből áll. A cornea lencse többé-kevésbé kétszer domború. A lencse alatt a retinula fekszik, a mely számos kehelyalakú sejtéből áll. E sejtek mindenike egy-egy maggal bír s a lítóideg egy rostjával áll összeköttetésben. A retinulasejteket kívülről a lítóideg burka veszi körül, belőlük számos látópálczika ered, mint a *Scolopendrák*-nál, vagy pedig számos látószőröcske, mint a *Diplopodák*-nál, vagy végre mind a kettő, mint a *Lithobius*-oknál, a melyeknél a látószőrök közvetlen a lencse alatt s a látópálczikák a szőrök alatt vannak, a retinulasejtek alkotta csésze fenekén. A szőrök és pálczikák végei egy középvo-

nalban érintkeznek egymással, mely a lencse tengelyének folytatása gyanánt tekinthető. A *Scolopendra*-féléknél a cornea lencse és a reticulasejtek között, egyeseknél még a pálczikák és a cornea lencse között is többnyire pálczika-alakú, jól kivethető sejtnaggal ellátott sejtréteg van, mely nem egyéb, mint a hypodermis folytatása. A szemek festőanyaga az egész szemkelyhet körülveszi s azonkívül legnagyobb mennyiségű ott, hol a pálczikák a reticulasejtekből erednek, sőt némelyeknél még az egyes reticulasejtek között is.

A *Scutigera*-féléknél összetett szemekkel találkozunk. Ezeknél ugyanis a 180—200 kis, 5—6 szögletű egyszerű szemecske szorosan egymás mellé tapadt. Az egyes szemek cornea lencséje fölül domború, alul pedig többé-kevésbé egyenes és egymással egybefügg. Mindenik cornea lencse mögött kristálykúp van, melynek alapja a lencsén fekszik, oldala pedig a rhabdommal érintkezik. A kristálykúp erősen fénytörő, tiszta, épen mint az Insecták összetett szemei és ott, hol a rhabdom a reticulával és a reticula kristálykúpjával érintkezik, a Myriopodák szemeire jellemzőszerű festőanyag veszi körül. A kristálykúpot és a rhabdomot körülvevő reticulasejtek oszlopalakúak és egy rendben elhelyezve, szorosan egymáson fekszenek s a látóideg rostjai velük összeköttetésben állanak.

2. *Sajátságos érzőkészülékek.* A Myriopodák néhány családjánál a fejen vagy a csápokon sajátos érzőkészülékeket találunk. Ilyenek vannak a *Lithobiidae*-, *Glomeridae*-, *Polyxenidae*- és *Pauropodidae*-családoknál.

A *Lithobius*-félék sajátos érzőkészüléke a szemek előtt a fej oldalszegélyén fekszik. Itt kráteralakú, finom hártával ellátott mélyedésben kis tölcséralakot találunk, melynek fenekén igen kis kerek nyílás van. Ennek belső fölülete idegdúcsejtekkel van kibélelve, melyekhez az idegág a szemhez vezető hatalmas idegfonatból vezet.

A *Polyxenus lagurus*-nál a sajátos érzőkészülék a fej két oldalán, a szemektől befelé esik. Ennek három, szintén kráterszerűen kiemelkedő oldallal ellátott kerek nyílása van, melyeknek mindegyikében egy, aránylag igen hosszú, finom, alsó végén idegdúcscsal közlekedő szőr van. E szőröcskéket az állat a legkülönbözőbb irányban mozgathatja.

A *Pauropus*-féléknél a sajátos érzőkészülékek a csápokon, még pedig azoknak végein vannak; kocsányon ülő kis gömböcskék vagy kelyhecskék ezek, melyeket két, félholdalakú, ki- és bezárulható lemez vesz körül.

A *Glomeris*-félék sajátos érzőkészüléke szintén a fejükön, a csápok ízülése mögött van s egy pár bemélyedt, finom sugaras vonalakkal ellátott hártával bíró szervből áll, melynek alapján az agyból eredő erős ideg fut végig.

A *Scutigera*-nál a sajátos érzőkészülék az alsó állkapocs belső részének tövében van elhelyezve s egy kis ki-

emelkedésen számos, a kákaterméshez hasonló csavarosan vonalozott szőrből áll, melyek az alsó állkapocsnak kidomborodott részét tömötten borítják.

Az emésztőkészülék.

A Myriopodák emésztőkészüléke az összes rendeknél és családoknál majdnem egy typus szerint fejlődött, az egész test hosszában végig vonul, leggyakrabban egyenes lefutású és csak a nagyon megrövidült testű *Glomeridák*-nál van kissé felhurkolva. Rajta általában a következő részek különböztethetők meg:

1. a szájból,
2. a középből,
3. a végből.

A szájból a szájníylásnál kezdődik, mely minden esetben a fej hasoldalán fekszik s a különböző rendeknél, családoknál, sőt még a nemeknél is többé-kevésbé eltérő szájszervekkel van felfegyverezve.

A *Diplopodák*-nál általában a következő szájszervek vannak kifejlődve:

1. a felső ajak (labrum) (I. Táb., 5. ábra l),
2. a felső állkapcsok (mandibulae) (I. Táb., 5. ábra sti, 6. ábra),
3. az alsó állkapcsok (maxillae) (I. Táb., 4., 5. ábra),
4. az alsó ajak — állkapcsi készülék — (gnathochilarium Br.) (I. Táb., 4., 5. ábra).

A felső ajak — labrum — haránt fekvésű, páratlan, függelék nélküli lemez, mely a homloklemezzel észrevehetetlenül össze forrt. Közepén rendszeren bemélyedett és három fogacskával fegyverzett. E szabályszerű szerkezettől csak a *Polyxenidák* és *Polyzonidák* felső ajka tér el, mert az elsőknél a felső ajak szabad és fogazatlan, az utóbbiaknál végre csenevész (I. Táb., 5. ábra l).

A felső állkapcsok — mandibulae — leggyakrabban két részletből állnak, nevezetesen a törzsből és csücsből, a melyek közé néha még egy sarokrészlet is ékelődhetik be. Mind eme részeket közül leghatalmasabb a törzs, mely két oldalt duzzadásszerűen kiáll, fölületén gyakran sokszögletesen terecskézett, gazdag izomzattal bír, a mely az átellenes törzsszel szalag útján közlekedik. A felső állkapcsok csücsrészlete pecsétgyűrűalakú test, a melyen hatalmas, mozgatható fog, fogazott vagy csipkézett széles lemez, rágócsücs és rablólemez van. A rágócsücsen ismét négy, vagy több finoman fogazott és többé-kevésbé chitines fésülemez emelkedik egymásután ív alakban s mint ilyen a családok és nemek jellemzésénél fontos bélyeg. A *Diplopodák* felső állkapcsainak eme typicus szerkezetétől feltűnően elüt a *Polyxenidák* és *Polyzonidák* felső állkapcsainak alkotása, a melyeknél a rágók egészen a szájüregbe vonultak (I. Táb., 5. ábra sti, 6. ábra).

Az alsó állkapcsok — maxillae — már bonyolódottabb szerkezetűek; alakjuk után inkább alsó ajaknak lehetne tekinteni őket; ők alkotják az úgynevezett alsó ajak-állkapcsi készüléket — gnathochilarium —. Az ajak-állkapcsi készülék, a fej hasoldalát határoló, sokosztatú, széles lemez, a *Polyzonidák* és *Polyxenidák* kivételével a többi családoknál a következő részekből áll (I. Táb., 4. ábra):

1. A garat fölött harántirányban páratlan, kötegyszerű lemezke, a garatlemezke — hypostoma — van (I. Táb., 4. ábra i).

2. A garatlemez előtt az áll — mentum — foglal helyet, a mely vagy egyetlen, háromszögletű lemezt alkot, ha két oldalrészre összenőtt, vagy pedig két, egymás mellett fekvő lemezből áll, ha oldalrészei nem nőttek össze. Az áll előtt igen gyakran még egy kisebb, páratlan, háromszögletű lemezke is előfordul, ez az előáll — promentum —. (I. Táb., 4. ábra a, b).

3. Az áll két oldalán ízesül az állkapcsok tulajdonképeni végtágrészlete, még pedig egy sarok vagy könyök — cardo — közvetítésével, a mely a csípőnek felel meg. Erre az erőteljes csombíz vagy a törzs — stipes gnathochilarii — következik, a mely megnyúlt, külső szegélyével a rágók törzsét érintő, hátrafelé igen gyakran elkeskenyedő lemezt alkot. E törzsnek mellső tompított végén két rövid, elmosódottan kétizű, fogcsücsben végződő csücsrészlet ízesül, melyek közül a külső rendszeren valamivel gyengébb a belsőnél (I. Táb., 4. ábra c, 5. ábra c).

4. Az áll előtt és az állkapcsi készülék törzsein belül lemezpár van, a mely némileg az Insecták nyelvének felel meg s eme, csak ritkán egybeforrt lemezek szájfelőli részletéhez még egy-egy tagozatlan lebenyke is járul, melyek között egy másik páratlan is előfordulhat (I. Táb., 4. ábra k).

A *Polyzonidák*-nál az állkapcsi készülék hiányzik, helyette a fej hasoldalán egy háromszögletű lemezke fordul elő, a mely valószínűleg a megnagyobbodott garatlemezke — hypostoma — felel meg.

A *Polyxenidák*-nál az állkapcsi készülék teljesen hiányzik.

A *Fauropodák*-nál sem felső ajak, sem állkapcsi részlet nincs s a szájüregben egy felső és egy alsó állkapocspár van. A felső állkapcsok aránylag erősek és két hosszúságú, mellül ferdén metszett s itt két ferde sorban 6—6 fogacskával fegyverzett lemezkét alkotnak, hátul törzszerű nyúlvánnyal. Az alsó állkapcsok gyengék, kúpalakúlag kihagyztettek. Eme két pár szájszerv között finom garatváz van.

A *Syniphylák* szájszervei felső ajakból, pár felső és pár alsó állkapocsból állnak, de ez utóbbi a közte és felette fekvő nyelvszerű részlettel a *Diplopodák* állkapcsi részletére emlékeztető képletté nőtt össze (III. Táb., 1. ábra).

A *Chilopodák*-nál a szájszervek számosabbak s náluk a következő részeket találjuk meg:

1. a felső ajkat (III. Táb., 16. ábra b),
2. a felső állkapcsokat (III. Táb., 17. ábra),
3. az első alsó állkapocspárt (III. Táb., 16. ábra c),
4. a második alsó állkapocspárt (III. Táb., 16. ábra d),
5. az állkapcsi lábpárt (III. Táb., 10., 15. ábra).

A felső ajak kis haránt fekvésű lemez vagy többé-kevésbé szabad, vagy pedig a homlokpajzs hasoldali részletével összenőtt. Leggyakrabban két oldal- és egy középrészletből áll, a melyek azonban néha egygye olvadhatnak. Hátsó szabadszegélye fogazott, öblözött, szabdalt vagy szőrözött. Olykor, bár ritkán, az egész felső ajak csenevész (3. Táb., 7. ábra).

A felső állkapcsok aránylag kicsinyek, a fejbe erősen bemélyedtek, belsejüket hatalmas izomzat tölti ki és törzs- és könyökrészletre oszthatók. A törzsrészlet mellül igen gyakran egy foglemezzel és ezenkívül merev sörtékkel pamat- vagy fésűszerűleg fegyverzett; de ha a törzsrészleten nincs meg a foglemez, a mi a *Geophilidák*-nál igen gyakori, akkor egy vagy több finom, puha fésülemez fordul elő rajta. A könyökrészlet rendszeren csücsbe végződik (III. Táb., 8. ábra).

A két alsó állkapocspár egymás mögött fekszik és igen különbözően fejlett, a mennyiben az első majdnem csak törzs- és csücsrészletből, a második törzs- és tapintórészletből áll. Az első alsó állkapocspár törzsrészlete igen összenőtt s rajta nem ritkán külső nagyobb és belső kisebb részt lehet megkülönböztetni, a melyeknek határain majd élesek, majd egészen elmosódottak, minnek következtében kettősnek is tűnhetik fel. A törzsrészletnek mindkét részéhez egy-egy, leggyakrabban lágy vagy bőrnemű, hajlékony, csücsán spongyás csücsrészletpár rögzül. A belső csücsrészlet mindig egyizű s a törzsrészlettel összenőhet, a külső 1—3 izű, leggyakrabban jóval nagyobb, illetőleg szélesebb az előbbinél s a törzsrészlettel nem nő össze. A második alsó állkapocspár-nak törzse rendszeren gyenge, összenőtt, a csücsrészlet vagy nyelvképlet nyomai nélkül, ellenben 3—4 izű erős tapintópárral, melynek végíze nem ritkán karommal fegyverzett (3. Táb., 11., 16. ábr.).

Az állkapcsi lábpár tulajdonképen nem tartozik a valódi szájszervek közé, mert ez az első tor-lábpár módosulása következtében állott elő. E lábpár határozottan rabló, sarlóalakú és igen erős. Csípője középvonalban rendszeren összenőtt és mellső szegélyén igen gyakran jellemzően fogazott, különösen a *Lithobiidák*-nál. A csípő után négy lábíz következik. Eme lábpár belsejében a hatalmas izomzat között méregmirigy fekszik, melynek vezetéke a sarlóalakú utolsó íz csücsán nyílik a száj felől (III. Táb., 10., 14. ábra).

A szájníylás a majd keskenyebb, majd tágasabb garatba vezet. A garatba két hosszabb vagy rövidebb, egyszerű vagy fűrtalakú mirigy, a nyálmirigy nyílik.

A garat rövidebb vagy hosszabb lefutás után a *középbélbe* nyílik, néha egyszerűen, néha azonban billentyű-készülék közvetítésével. A *középbél* vagy gyomor az emésztő-készüléknek mindig a legterjedelmesebb részlete, hengeres, egyenes lefutású vagy kissé csavart, mint a *Glomeridák*-nál.

A *régébél* általában véve rövid; a legrövidebb testű alakoknál aránylag a leghosszabbá válik, minthogy ezeknél több kanyarulatot tesz s az utolsó gyűrűn a *Chilopodák*-nál, *Symphylák*-nál és *Paupodák*-nál kerekded, a *Diplopodák*-nál hosszukás végbélnyílásba nyílik.

A közép- és végbél határvonalában szájadzanak a Malpighi-féle edények.

A bélcsatorna szöveti szerkezete megegyezik az Insectákéval. Belső fölületét finom cuticularis réteg fedi, melyre epithelréteg következik szögletes vagy lapos és szorosan egymás mellé rendeződött sejtekből, melyek barna folyadékot tartalmaznak s a májat helyettesítik. A végbél falzatában a lapos sejtek helyén hengeresek vannak.

A sejtes rétegre a hossz- és harántirányú rostokból álló izomréteg következik, melyen az egynemű, savós hártya fekszik.

A zsírtest.

A zsírtest az összes Myriopodáknál megvan, bár nagyon csekély mennyiségben s csak is a testüreg mellső részében; így például a *Chilopodák*-nál, melyeknél a gyomor és végbél egy részét veszi körül, vékony sejtréteg alakjában egészen az ivarmirigyek kezdetéig ér, mert azontúl az erősen fejlődött ivarmirigyek egészen elnyomják. A *Diplopodák*-nál épen megfordítva van; ugyanis az ivarmirigyek a test mellső részéhez közelebb feküdve, a hátsó részt nem foglalják el, ezért a zsírtest az utóbbi helyen nagyobb mennyiségben fordul elő.

A zsírtest sejteinek alakja a *Chilopodák*-nál szabálytalan; lapítottak és magot tartalmaznak különböző színű festékszemeccskék társaságában. A *Diplopodák*-nál a zsírtest sejtei gömbölyűek, s belsejökben festékszemeccskéket nem tartalmaznak, hanem csak egy halvány körvonalú magot.

A test mirigyei.

A Myriopodák testének belsejében és köztakarójában több rendbeli és igen különböző célokra szolgáló váladékot adó mirigyet találunk, a melyeket részint helyzetük, részint feladatuk szerint a következőleg csoportosíthatni.

1. Bőrmirigyek:

a) Bőzmirigyek (glandulae odoriferae seu repugnatoriae).

b) Nedvmirigyek.

c) Fonómirigyek.

2. Méregmirigyek (glandulae veneniferae).

3. Nyálmirigyek.

4. Malpighi-féle edények.

1. *Bőrmirigyek.* a) *Bőzmirigyek.* A bőzmirigyeket — glandulae repugnatoriae — a Myriopodák között csakis a *Diplopodák*-nál találjuk s ezek között is a *Julidák*-nál vannak legjobban kifejlődve, ellenben a többi család alakjainál többé-kevésbé tökéletlenek. Összetett mirigyek ezek s a test két oldalában vannak elhelyezve a hasi és háti vonaltól rendszeren egyenlő távolságra, bár néha, mint a *Strongylosomá*-nál, a hasi középvonalhoz közelebb esnek.

A *Julidák* bőzmirigyei a mellső három és a legutolsó gyűrű kivételével mindeniken előfordulnak, még pedig párosával a test két oldalának középvonalában, az egyes gyűrűket mozgó izmok között. Többnyire lombikalkák s kissé mellőlől hátrafelé hajlanak, minek következtében a vezeték alsó része meg van görbülve. Nagyságuk nagyon változó s többnyire arányban áll az egyes fajok nagyságával.

A mirigyen a következő részeket lehet megkülönböztetni:

1. a mirigy nyílását (foramen repugnatorium) a zárókészülékkel;

2. a mirigyvezetékét; és

3. a mirigyet magát.

A *mirigy nyílása* az a kis póruyszerű nyílás a test két oldalán, mely rendszeren a test többi részénél sötétebb, vagy pedig színes körvonalú s e miatt első pillanatra is felismerhető. Többnyire ellipticus, kör vagy tojásdad alakú s külső, valamint belső oldalán is párkányszerű kiemelkedése van. A zárókészülék igen egyszerű és billentyű módjára a csatorna egyik oldalára tapad. Némely fajnál csavarosan, más fajnál csak mintegy domború lemez fedi a csatorna homorú belső oldalát. Mellső érdes felületén tapad meg a záró izom egyik vége, melynek összehúzódása alkalmával a billentyű a nyílástól eltávolodik s a folyadék szabadon ömölhetik ki; ellenben ha az inger többé nem hat az izomra, a chitinlemez ruganyosságánál fogva a szemben lévő oldalra pattan s a váladék kiömlését meggátolja.

A *mirigy vezetéke* vékony, az egyes fajoknál igen változó hosszúságú cső, a melyen a tracheákhoz hasonló harántcsíkolat látható. Legtöbbnyire egyenlő szélességű.

A *mirigy maga* sokszögletű sejtekből áll, a melyeknek olajcseppszerű magjai a sejt tartalmából ki vannak domborodva és egynemű sejtplasmába vannak ágyazva. E mirigyek sűrű nedvet választanak ki, a mely ecetsavban változatlan marad, ellenben káliummal világoszöld színt kap; a levegőn könnyen elillan és szaga az ammóniakéra, vagy a jódéra emlékeztet.

b) A *nedvmirigyek.* A *nedvmirigyek* kizárólag a *Chilopodák*-nál fordulnak elő, a testnek esetleg egész

felületén, leggyakrabban azonban a hasoldalon. Valamennyien egysejtű bőrmirigyek és nyílásaik apró pórusok alakjában inutatkoznak. Különösen gyakoriak ezek a *Geophilidae* család alakjainál s majdnem rendszeren a haslemezek hátsó szegélyének közelében csoportosulnak. Működésük még eddig határozottan megállapítva nincs, valószínű azonban, hogy folyékony nedvükkel a testfelület sikamlóssá tételére vannak hivatva.

c) *Fonómirigyek.* A fonómirigyek majdnem kizárólag a *Chilopodák* rendjének *Geophilidae* családjában vannak meg, még pedig mindig az utolsó gyűrű hasoldalának oldallemezein és az ivarnyílás közelében.

E mirigyek az összetett bőrmirigyek csoportjába tartoznak s rajtuk a következő részeket különböztethetjük meg:

1. a mirigy kivezető csövét, s

2. a mirigyet magát.

A *mirigy kivezető csőve* aránylag hosszú, meglehetősen tágas; az oldallemezek hasoldalán fekvő kerek pórusokhoz vezet. Falazata meglehetősen vastag, átlátszó, rugalmas. Belső végét rostalemezhez hasonlóan áttört chitines, ívalakú lemez zárja el. E likacsok mindenikéhez egy-egy egyszerű mirigynek erősen elkeskenyedett vége vezet és váladékát a lemez megfelelő likacsain bocsátja át az aránylag tágas kivezető csőbe.

A *mirigy* az oldallemez oldalhajlásától keletkező űr és az utolsó szelvény, valamint az uszálylábpar mozgó izmai között fekszik. Minden esetben nagyszámú, többé-kevésbé körtealakú egyszerű mirigyekből áll, melyek középpont körül sugarasan vannak elhelyezve. Emez egysejtű mirigyek mindenikén meg lehet különböztetni a sejthártyát, a sejt szemecskés tartalmát és a sejtmagot. A sejtmag többnyire hosszukás, ellipticus s a sejt legszélesebb részén, leginkább a sejtfal közelében foglal helyet.

Az egész összetett mirigyet a kivezetőcsővel együtt igen finom, átlátszó hártya, a mirigy tulajdon hártyája veszi körül, a mely nem egyéb, mint a chitinréteg matrixjának belső chitines hártyája.

E mirigyek folyékony váladéka a levegőn fonállá szilárdul, mely a petéket összefoglalja.

2. *Méregmirigyek.* Méregmirigyek csakis a *Chilopodák*-nál vannak, még pedig az állkapcsi lábak sarlóalakúlag görbült utolsó ízében, a mely ezen mirigyek elfogadására nagy üreget rejt magában.

E méregmirigyek nyílása az állkapcsi lábak említett ízének csúcsától csekély távolságra fekvő ellipticus vagy tojásdad mélyedés hátsó tompább részében van, még pedig rendszeren a száj felé tekintő oldalon.

A méregmirigyek különben mindig összetettek s rajtuk jól megkülönböztethetjük:

1. a kivezető csövet,

2. a mirigyet magát,

3. a mirigyhártyát.

A *mirigy vezetéke* teljesen homogen, chitines cső, mely az említett nyílásnál végződik; belső végét szita-szerűen áttört lemez zárja el, melynek kerek pórusaiban végződnek az egysejtű mirigyek vezetékai, épen úgy, mint a *Geophilidák* fonómirigyekben. A kis póruskák száma különben az egyes nemek szerint igen változó.

A *mirigy maga* igen sok egysejtű, többé-kevésbé hosszúra nyúlt körtealakú mirigyből áll, a melyek együtt nagy fűtöt alkotnak; közülük a szélsők rövidebbek a belsőknél. Belsejökben szemecskés protoplasmát s a mirigysejt oldalán fekvő kis magot tartalmaznak. Minden egysejtű mirigy egy keskeny, elchitinesedett csőbe végződik, a mely a mirigy nyakánál valamivel szélesebb s a közös mirigyvezeték áttört lemezénél ér véget.

Az egész összetett mirigyet a mirigyhártya veszi körül, a mely egynemű zacskót formál.

A mérget a mirigyet környező izmok összehúzódásának nyomása önti ki s a kisebb állatokra halálos hatású.

3. *Nyálmirigyek.* A nyálmirigyeket még eddig csak a *Chilopodák*-nál ismerjük biztosan. Többnyire egysejtű mirigyek, melyek közös kivezető csövön fűtősen helyezkednek el. Minden esetben a garatba nyílnak és váladékuk részint a táplálék sikamlóssá tételére, részint az emésztés elősegítésére szolgál. Szerkezet tekintetében jóformán semmiben sem térnek el az eddig tárgyalt összetett mirigyektől, miért is tárgyalásukat bátran mellőzhetem.

4. *Malpighi-féle edények.* A húgyot elválasztó, vagy Malpighi-féle edények, illetőleg mirigyek a *Chilopodák*-nál a vastagbél mögött, illetve a közép- és utóbél határán két igen hosszú, többszörösen hurkolt és elágazatlan mirigy alakjában helyezkednek el. Legjobban vannak kifejlődve a *Lithobius*- és *Scolopendra*-féléknél, a *Geophilidák*-nál sokkal rövidebbek és vékonyabbak. A *Diplopodák*nál is megvannak a Malpighi-féle edények, bárha igen különböző fejlettségi fokon és alakban; a *Julidák*-nál, pl. négy ilyen edény van, ellenben a *Glomeridák*-nál több egymásba szájadzó finom hajszálcső alkotja ezeket. Az egyes edényeken, vagy mirigyeken meg lehet különböztetni a homogén saját hártyát, a kicsiny, gömbölyű, feltűnő maggal bíró elválasztó sejteket és ezen kívül több-kevesebb húgy-concrementumot.

A vérkeringés.

A Myriopodák vére kivétel nélkül szintelen; a testben való állandó keringés létesítésére önálló vérkeringési középpontjuk van.

A vérkeringés középpontja igen szűk hátadény, mely a fej és a legvégső gyűrű kivételével az egész testen végig fut s mint az Insectáknál, kamarákra, vagy ízszívekre van osztva. Emez ízszívek a *Chilopodák*-nál igen jól el vannak különülve, a *Diplopodák*-nál már

kevésbé. Minden testgyűrűnek megvan a maga ízsíve, azzal a különbséggel, hogy a *Diplopodák*-nál a gyűrűk összeolvadása következtében az ízsívek is összeolvadtak és kettő alkot egy ízsívet. Mindenik ízsívnek két oldalán egy-egy nyílás — viszeres nyílás — van, melyeken egy-egy billentyűt lehet találni.

Szöveti tekintetben a hátédeny két rétegből áll, egy külsőből, mely a savóshártyát képviseli s egy belsőből. A belső réteg ismét két rétegre oszlik, még pedig külső harántirányú, és belső hosszirányú izomrostokból álló rétegre. Ezenkívül úgynevezett szárnyizmok is vannak kifejlődve, melyek két izomkötegre ágaznak, nevezetesen mellő sokkal szélesebb, és hátsó sokkal keskenyebb kötegre. A *Chilopodák*-nál ezenkívül a hátédeny még szerkezet nélküli burok — a pericardium — is körülveszi.

A hátédeny mellő része aortában folytatódik, a melynek oldalágai a garatot veszik körül.

A hátédeny a vért hátulról mellfelé löki, mely a testben bár határozott pályákon, de nem véredényekben, hanem csak véröblökben s a belszervek között levő üregekben kering, halad tova.

A lélekzőkészülék.

A Myriopodák lélekzőkészülékén állandóan ugyanazokat a részeket különböztethetjük meg, mint a *Tracheaták* többi osztályainál, de a melyek közül némelyek hiányozhatnak, avagy módosulhatnak, mindazonáltal az Insecták hasonmái szerveire mindig visszavezethetők; különben az Athropodáknak alig van még olyan osztálya, a melynél a lélekzőszerv oly különböző alakban változnék, mint az állandóan a körlegréből lélekző Myriopodáknál.

A *Diplopodák*-nál a lélekzőkészülék külső nyílásai, a *stigmák*, mindig a haslemezek oldalszegélyén, kissé a lábak ízesülési helye előtt, oldalt nyílnak; nem egyebek ezek, mint az itt bemélyedt chitin takarónak kis nyílásai, a melyek ferdén mell- és befelé vezetnek. Minden haslemezen egy pár s így minden kettős szelvényen két pár stigma van, mely szabály alól csupán azok a szelvények a kivételek, a melyek egy lábpárt viselnek.

A *stigmák* sajátos zacskókba, a *trachea-zacskók*ba vezetnek, a melyeknek száma minden normalis szelvényen egyenlő a *stigmák* számával. Alakjuk igen különböző, gyakran palack alakúak, alapjuktól kezdve fokozatosan szélesednek, csúcsuk karimászerűen lapított és két oldalán egy-egy szarvszerű nyúlványban végződnek. E *trachea-zacskók* tulajdonképpen nem egyebek, mint igen bonyolodottan módosult *tracheatörzsek*, tényleg a *tracheák* eredő pontjai.

Az egyes *trachea zacskók*on kétféle *tracheát* találunk: nagyobb, világosan látható gyűrűszerkezettel bíró kisebb számú, és kisebb, látszólag egynemű pamatot alkotó

nagyobb számú *tracheát*. Az első lefutásukban folytonosan vékonyodnak, az utóbbiak egyenlő átmérőjűek maradnak; mindkét *trachea*-alak majdnem kivétel nélkül egyszerű marad s egymással nem közlekedik. Egyedül a *Glomeridák*-nál oszlanak ketté s ágaznak el a *trachea-zacskók*.

A levegőnek megújításakor s illetőleg a lélekzés alkalomával a lábpárakat mozgató izmok összehúzódnása is működik; a *trachea-zacskó* végére egy-egy izom is tapad, a mely lélekzéskor a *trachea-zacskó* szűkítését és tágítását végzi.

A *Paupodák* lélekző készülékét kicsinyiségük miatt még eddig nem ismerjük. Lubbock feltevése szerint valószínűleg az egész testfelület lélekzésre szolgál.

HAASE E. felfogása szerint a zsírtest az, a mely a *Paupodák* lélekzőszervét helyettesíti.

A *Symphylák*-nál már fejlődött lélekzőkészüléket találunk. A két stigma a fej hasoldalán a csápok alapja alatt fekszik. Ezekből a fej hátsó vége felé futó két, egyenlő erős *tracheatörzs* indul ki, itt két ágra oszlik, a melyek meghajolva, mell felé irányulnak s aztán igen finom végső ágaikkal ismét hátrafelé fordulva, a harmadik gyűrűig haladnak.

A *Chilopodák* lélekzőszerve jobban hasonlít a többi *Tracheaták*éhoz; az egyes családoknál azonban kisebb-nagyobb eltérés van.

A *Geophilidák* különböző nemeinél az első és utolsó gyűrű kivételével a *trachea-rendszernek* mindenik gyűrűn van *stigmája*; a *stigmák* száma tehát két párral kevesebb a lábakénál. A *stigmák* a test oldalán, kis chitines lemezen (*scutellum spiraculiferum*) helyezkednek el. Alakjuk többnyire ellyptikus, tojásdad, vagy néha kerek. Az első *stigmapár* az utána következőnél mindig nagyobb. — A *stigmák* a fő *trachea-törzsbe* vezetnek, a mely pikkelyszerű *sculpturájú*. A fő *trachea-törzs* középső részén vakon végződő nyúlvány van, melyhez a stigma záróizma tapad.

A fő *trachea-törzs* rövid lefutás után 4—5 kisebb-nagyobb ágra oszlik, melyek közül kettő erősen vastag s egyik mell, a másik hátrafelé irányul. Ez utóbbi a test mellék-gyűrűinek mellő szegélye táján, az előtte és utána, valamint a vele szemben lévő *stigmák* hasonmái *tracheáival* egyesülve, *trachea-hálózatot* alkot. Az első és utolsó stigma fő-*trachea-törzseinek* ágai azonban nem alkotnak hálózatot, hanem az első a fejet, a második a test hátsó részét látja el *tracheákkal*.

A *Scotopendridák*-nál a *stigmák* szintén az oldallemezekben helyezkednek el, számuk jóval csekélyebb a láb-párokénál, minthogy csupán a 3, 5, 8, 10, 12, 14, 16, 18. és 20-ik gyűrűn van egy-egy pár. Alakjuk rondesen tojásdad; a test hossz tengelyére kissé ferdén állanak. — A stigma-nyílásokban három lemez van, a melyek valószínűleg a zárókészüléket alkotják.

A *stigmák* nyílása az igen rövid fő *trachea-törzsbe* vezet, melyből 9—14 kisebb-nagyobb *trachea* ágazik ki. E *tracheák* a *Scotopendridák*-nál itt-ott duzzadtak s egyik *stigmától* a másikig bonyolódott hosszanti hálózatot alkotnak. A hasdúc-láncolat alatt haladó hasoldali törzsük számosabb másodlagos hosszanti hálózat mellett még egy harántul áthidaló törzset is alkotna; de a hátédeny fölött *trachea-hálózat* nincs. Ettől a típustól a *Cryptops*-félék *trachea-törzsei* csak annyiban térnek el, hogy a hátédeny felett hálózatot alkotnak.

A *Lithobiidák* lélekzőkészüléke nagyon hasonlít az *Arthropodák*éhoz, csak 6 *stigmájuk* van, még pedig a 3, 5, 8, 10, 12 és 14-ik gyűrű oldallemezének hátsó részén, közvetlen a hátpáncél alatt. A *stigmák* közül az első és a harmadik a többinél nagyobb s ezek, valamint a többiek is az igen lágy oldallemezekből kiállanak, ellyptikusok, közepükön tüskeszerűen kihegyesedő peritremával. A *stigmák* a fő *trachea-törzsbe* vezetnek, a melyből több *trachea* indul ki, a melyek többszörösen elágazva a szívet, az idegrendszert, a végtagokat és az állat fokozatos növekedésével párhuzamban a bélsatornát és az ivarszerveket hálózattá bo. (III. Tábl., 18. ábr.).

A *Scutigridák* lélekzőkészüléke inkább a Pókok tüdőzacskóira emlékeztet. A *stigmák* páratlanul a test hátú központi vonalában helyezkednek el, még pedig a hátlemezek hátsó szegélyén a test hossz tengelyének központi vonalával párhuzamosan. Számuk hét, mivel a két utolsó gyűrűn stigma nincs. A *stigmák* közös légartóba nyílnak; ettől jobbra és balra egy-egy tojásdad alakú, finom, rövidebb és hosszabb csövekből álló szerv van, a mely mellfelé kihegyesedik, hátrafelé pedig lassan kikerekedik.

Ezek azok a szervek, a melyek a Pókok tüdőzacskóival homologok s a melyeknek finom csövecskéi egymáson és egymás mellett tömötten fekszenek; hátsó végük vakon végződik. Az egyes csövek egyenesek, finom chitines rétegből állanak számtalan magocskával. A csövecskék falazatán át diffundáló levegőt a zsírtest juttatja a testbe, s szállítja tovább.

A szaporítószervek.

A Myriopodák kivétel nélkül valamennyien ivaros úton szaporodnak; váltivarúak s a két ivaregység között semmi alaki eltérés sincs. Az ivarszervek hosszú és vékony tömlők, melyek gyakran hurkoltak és vagy párosak, vagy páratlanok. A himnek kettős ondóvezetéke és a nősténynek gyakran kettős petevezetéke járulékos mirigyekkel bír. Az ondó befogadására a nőstényeknek néha ondótartó — receptaculum seminis — van, mely esetben az ivarnyílás az utolsó előtti szelvényen nyílik, míg ellen esetben a második, vagy harmadik szelvényen.

1. *A női ivarszerv.* A Myriopodák női ivarszerve jóllehet ugyanazon típusú mindenik rendnél, részleteiben mégis több-kevesebb eltérést találhatunk rajta.

A *Diplopodák* női ivarszerve a bélsatorna és a hasdúc-láncolat között fekvő, tömlőalakú petefészekből áll s a test fél hosszánál valamivel hosszabb. Eredetileg két tömlőalakú mirigy volt ez, a mely két mirigy csak másodlagosan olvad össze, a mire az a körülmény is vall, hogy a *Glomeridák*-nál két egyszerű tömlőalakú petefészek van, nemkülönben az is, hogy a páratlan petefészek is villaalakúlag ágazik el a petevezetéke.

Az ivarnyílás mindig a második és harmadik gyűrű között, vagy csupán a harmadik gyűrűn van, még pedig párosával; rövid, kitolható, kétélebrű hüvelybe vezet. A hüvelyről mindkét oldalon egy-egy bursa copulatrix ered; ezen kívül még egy-egy járulékos mirigy is nyílik bele, a mely valószínűleg a petét körülfogó folyadékot választja el. A peték többnyire kerekdedek, ritkán hosszúkasak.

A *Paupodák* női ivarszerve a második lábpár tövében, e között és a harmadik lábpár között van a nyílása, szerkezet tekintetében a *Diplopodák*-éra emlékeztet.

A *Symphylák* női ivarszervét pontosan még eddig nem ismerjük, de mivel az ivarnyílás a végbélnyílás előtt fekszik, igen valószínű, hogy fekvése és szerkezete a *Chilopodák*-hoz hasonlít.

A *Chilopodák* női ivarszerve többé-kevésbé szűk, vagy kiszélesedett csövet, zacskót, vagy tömlőt alkotó petefészek, a mely vagy oly hosszú, mint a testnek félhossza, vagy pedig oly hosszú mint maga a test. E petefészek szűkebb, egyszerű petevezetékbe csap át, mely végén gyorsan elszűkülve, ismét kitágult hólyaggal függ egybe. A kitágult hólyagot TREVRANUS uterusnak nevezte, a mely aztán meglehetősen hosszú hüvelybe jut. A hol a kitágult uterus a hüvelybe száradzik, ott van a két nyéllel bíró ondótartó — receptaculum seminis — nyílása. Az ondótartó vagy hólyagalakú, vagy megnyúlt tömlőalakú. Az ivarnyílás kivétel nélkül mindig a test hátsó végén van, még pedig külön gyűrűn, a mely közvetlen az uszály-lábakat viselő gyűrűhöz csatlakozik, és majd hosszabb, majd rövidebb és hosszabb, vagy rövidebb kapcsoló-lábpárral fegyverzett.

A női ivarszerv járulékos mirigyei a már ismertett fonómirigyek, a melyek azonban csak a *Geophilidák*-nál vannak meg.

A peték többnyire hosszúkasak, felérek mint a tej, s az érettek egy sejtrétegtől, valószínűleg epithelsejt-rétegtől vannak körülvéve.

2. *A him ivarszerv.* A him ivarszerveket még ez idő szerint csupán a *Diplopodák*-nál és *Chilopodák*-nál ismerjük; ezeknél azonban eltérő szerkezetűek.

A *Diplopodák* him ivarszerve ugyanott fekszik, hol a női ivarszerv s a test félhosszánál valamivel hosszabb.

A heréket két, egymással harántcsövekkel összekötött, hosszúra nyúlt tömlő alkotja, a melyeknek külső oldaláról számos kis hólyagocskák emelkedik. A két hosszúra nyúlt tömlőt tulajdonképpen ondóvezetékek tekinthetjük, ellenben az oldalukról lefüggő hólyagocskákat tulajdonképpen heréknek. Az ondóvezetékek végükön egy-egy hólyag-szerű kitágulásba csapnak át, melynek alján a horogalakban görbült penis van, még pedig párosával fejlődve. A him ivarnyílás a *Glomeridák* kivételével mindig a hetedik gyűrű hasoldalán nyílik, ellenben a *Glomeridák*-nál a végbélnyílás közelében, és azt az ölelőszerv takarja be.

A *Chilopodák* him ivarszerve páratlan, hosszúra-nyúlt tömlőalakú here, mely háromszorosan görbült s a test hosszánál jóval hosszabb. A here két oldalán egy-egy meglehetősen hosszú, szintén tömlőalakú mirigy foglal helyet, melynek váladéka az ondószálcáskákat körülzáró ondótokot — spermatophor — szolgáltatja. A here szűk ondóvezetékbe csap át, melynek végén, illetve az ivarnyílásban lúgy, fehérszínű hengeres penis van. A him ivarnyílás épen mint a női, a testnek legutolsó, lábatlan kis gyűrűjén található.

3. Az ölelőszervek. Ölelő- vagy kapcsolószervek a Myriopodák között tulajdonképpen csak a *Diplopodák* himjeinél vannak; bár ilyenek nyomait a *Symphylák*-nál s a *Chilopodák* között a *Lithobiidák* nőstényeinél is megtaláljuk.

A *Diplopodák* himjeinél a hetedik szelvény lábpárjai azok, a melyek a megfelelő haslemezekkel együtt vagy mindketten ölelőszervekké változnak át, vagy csak az egyik pár. Az ölelőszervek igen bonyolódott szerkezetűek, nemcsak a nemekre, hanem még a fajokra is jellemzők s vagy szabadok, vagy pedig a hasüregbe vannak elrejtve. (I. Táb., 16—19. ábr.) A *Glomeridák*-nál azonban nem a hetedik gyűrű, hanem a végbélnyílás előtt fekvő, mintegy beékelődött járulékos szelvény az, a melynek lábpárjai ölelőszervekké módosulnak. (II. Táb., 22., 23. ábr.) A *Polyzonidák*-nál ölelőszervek nincsenek; a *Julidák*-nál és *Chordeumidák*-nál a hetedik gyűrűnek mindkét lábpárja ölelőszervvé idomult, a *Lysioptelidák*-nál és *Poly-*

desmidák-nál pedig csak az egyik pár. (II. Táb., 6—17. ábra.)

A fejlődés.

A Myriopodák fejlődése a petének teljes barázdálódásával veszi kezdetét, de a nagy, sokszögletű barázdálási sejtek közül nemsokára kisebb, átlátszó sejtek válnak ki s alkotják a blastodermát, a melyből a csiravonal és az embryo hátoldalát borító finom burok fejlődik. Az egymásután fejlődő két csiralemez közül a külsőből az idegrendszer, a köztakaró, valamint a száj és végbél s a tracheatörzsek hámja lesz, ellenben a belső két párhuzamos lemezre oszlik s belőlük fejlődik az izomzat, a középbél s a hátedény. Az embryo erősen hajlott, annyira, hogy testének hátsó vége a fejet érinti. A végtágpárok közül leghamarább keletkezik a két csáp, ezeket követi a *Diplopodák*-nál két pár, a *Chilopodák*-nál három pár száji, illetőleg feji végtag. Ezek után következnek a mellkas és potroh végtagjai. A peteburok az embryo teljes kifejlődése előtt már felszakad, de ez azért még szerkezet nélküli burokban marad. Az embryo testén a burok elhagyásakor a *Diplopodák*-nál három, a *Chilopodák*-nál nyolcz lábpár, vagy pedig annyi, a hány a kifejlett alaknál van. A Myriopodák fiataljainak ezek szerint vagy annyi lábuk van, mint az anyjuknak, vagy pedig kevesebb, minek alapján a Myriopodákat két nagy csoportra oszthatjuk, nevezetesen:

1. *Myriopoda anamorphá*-kra, a melyeknél a fiatalok lábpárainak száma kevesebb az anyáénál;

2. *Myriopoda epimorphá*-kra, a melyeknél a fiatalok lábpárainak száma annyi, mint az anyáé.

Az első csoportba tartoznak az összes *Diplopodák*, *Pauropodák*, *Symphylák* s a *Chilopodák* közül a *Lithobiidák* és *Scutigeridák*, a melyeknél a fiatalok 3—7 lábpárral hagyják el a peteburkot s csak később, lassanként fejlődik ki a többi, a test szelvényekkel karöltve. A második csoportba a *Chilopodák* rendjének *Geophilidae*- és *Scolopendridae* családja tartozik, a melyeknél a peteburkot elhagyó fiatalok lábpárainak száma az anyáéval teljesen egyező.

II. ÉLETMÓD.

1. Tartózkodás.

Ha ledőlt fát vagy követ emelünk fel, a *Julus*- és *Lithobius*-félék számos fajtát találjuk alatta. Ha felforgatjuk az erdők lehullott, korhadásnak induló és indult lombját, számtalan Myriopodát zavarunk ki békés nyugalomból. Ha földön, vagy fakérgen tenyésző meglepetést tépünk le, gyorsan szaladgáló és menedéket kereső *Lithobius*-félékre akadunk benne. Ha lefejtjük az olaj-, platán-, vadkörte-, vagy vadalmafa kérgét, mely az igen kicsiny *Polyxenus*-nak menedéket nyújt, minden bizonnyal találni fogunk úgy *Lithobius*-, valamint *Julus*-fajokat is. Ha egy ásonyi kerti földet terítünk szét, a *Geophilus*-*Cryptops*-fajok legérdekesebb alakjai bukkannak elő. Egy szóval el lehet mondani, hogy erdön, mezőn, szántóföldeken, kopár hegyoldalakon, a Kárpátok legmagasabb tetőin, hol a tenyészet a minimumra van redukálódva, a barlangok napsugaraktól soha nem érintett sötét odúiban, pinceszékben, kamarákban, szóval a Myriopodák mindenütt feltalálhatók; a hol kellő táplálékra és elegendően nedves helyre találunk, hol életük fenntartására szükséges fizikai és élettani tényezők vannak. Leginkább kedvelik azonban az állandóan nedves, de nem vizes, árnyékos helyeket, mint például az erdők korhadásnak indult alomját s ha lakásuk igen kiszárad, magukat mélyebbre ássák a föld alá, vagy pedig odább vándorolnak, mert valamint a száraz, meleg helyen, úgy az erősen nedves és illetőleg vizes helyen egyaránt elpusztulnak.

Sima térségeken a Myriopodák száma nagyon megapad; ezek közt leggyakoribb a *Julus unilineatus* C. K., mely néha nagy mennyiségben is előfordul. De nem ritkák a *Geophilus*-fajok sem a *Cryptopsok* és néhány *Lithobius* társaságában.

Magas hegyeken, hol a vegetatio jóformán szünetel, szintén alig található néhány faj; ezek közt a *Julus longabo* az, mely hazánkban a legmagasabb pontokon — a Reteyzát tetején 2751 m. magasban — előfordul; néha a *Julus fallax* és *unilineatus* is ott van a társaságban.

Barlangokban is vannak Myriopodák, a melyek barlangkedvelők — troglóphila — csupán, mert más helyeken is tartózkodnak; pl. néhány *Lithobius*-, *Julus*-faj és a *Gervaisia*-nem s néhány *Polydesmus* és *Brachydesmus*.

A porhanyó kerti földben, 60—70 cm. mélységben állandóan található *Julus*-, több *Geophilus*- és néhány *Cryptops*-faj.

A Myriopodák rendes körülmények között kerülnek az igen nedves helyeket, vizek partját, egyedül a *Strongylosoma pallipes* az, a mely a vizek partjain szeret tartózkodni.

Hangyabolyokban, vagy más állatok társaságában is van néhány Myriopoda-faj; így Mocsáry Sándor¹ is említ néhány «rinyát», mely hangyakedvelő — myrmecophil — és Tömösváry Ö. hátrahagyott jegyzetei szerint Chyzer Kornél egy *Scolopendrella* fajról ugyanezt jegyzi fel; Tömösváry Ö. maga pedig a *Julus austriacus*-t és *Julus sabulosus*-t találta a *Formica rufa* bolyában.

A Myriopodák állandóan magános életet élnek; társaságban soha sem fordulnak elő, kivéven a fiatalokat, melyek a peteburok elhagyása után még egy ideig tömegesen együttmaradnak. A *Chilopodák* lárvái az első vedlés után mindjárt szétszóródnak a szélrózsa minden irányában, holott a *Diplopodák* csak a 3—4-ik vedlés alkalmával teszik ezt. Ugyanazon egy területen azonban többen fordulhatnak elő, különösen a *Diplopodák*, melyek békében mennek el egymás mellett; ellenben a *Chilopodák* nem tűrik meg egymást s ha ugyanazon egy területen kettő összetalálkozik, mindkettő visszahökken, huzamos ideig farkasszemet néz egymással és csápjaik végeit mindaddig össze érintgetik, míg az egyik türelméből kifogyva, támadást intéz s hátravetett csáppokkal ellenére rohan. Ha a megtámadott a harcot elfogadja, a küzdelem addig folyik, míg az egyik halva marad a csataterén s a győző zsákmányául esik.

Néha egy-egy kő, vagy ledőlt fa alatt ugyanazon fajnak számtalan példányát lehet találni, a melyek egymással teljes békében élnek. Így a budapesti Margitsziget váromjainak kövei alatt nyáron nagyobb számú (30—50) *Polydesmus complanatus*-t is láttam, közöttük nem ritkán egy-egy *Geophilus*-szal.

A Diplopoda-Myriopodák nagy mennyiségben való megjelenésének igen érdekes, majdnem páratlan ese-

¹ Természettudományi Közöny 1875. évf.

tét PASZLAUSZKY J.¹ s azt egy némileg megközelítő másik esetét TÖMÖSVÁRY Ö.² írja le, a melyek közül az elsőben Szajol, Török-Sz.-Miklós és Fegyvernek vasúti állomások között, a 34-ik órházról a 33-ikig, tehát körülbelül 8 kilométernyi távolságra, rengeteg nagy számban teljesen ellepték a síneket, úgy, «hogy a lokomotív kerekei — a szétnyomott állatoktól megszírosodva — a homokkal való hintés daczára is sikamlottak és a vonat alig-alig haladhatott előre.»

A Myriopodák maguk, vagy fiataljaik számára nem igen építenek lakóhelyeket. TÖMÖSVÁRY Ö. a *Chordeuma sylvestre* fajról azt jegyezte fel, hogy egy alkalommal azt tapasztalta, hogy e faj petéi számára a *Cetonia*, *Geotrupes* és *Gryllotalpa* módjára a porhanyó erdei földbe lyukat vájt, melynek falát valószínűleg a nyálmirigyek váladékával megkeményítette. Ehhez hasonló esetet jegyez fel LATZEL a *Mecistocephalus carniolensis* felől, magam pedig 1888 év nyarán egy *Julus trilineatus*-t találtam maga magától földbe vájt kerek lakásában.

A Myriopodák tartózkodáshelyeinek szem előtt tartása mellett már a priori is feltételezhető, hogy a világosságot nem szeretik; igen alaposan meggyőz minket e felől az a jelenség, hogy a napfényre vitt Myriopoda azonnal árnyékba menekülni igyekszik. A világosságon kívül azonban a meleget sem nagyon tűrhetik, sőt az utóbbinak kitéve, rövid idő alatt elpusztulnak. Erre nézve néhai TÖMÖSVÁRY Ö. egy kísérletére hivatkozom, melyet 1879. év július 14, 15 és 16-án délelőtt 11—2 és délután 2—3 óra között végzett + 27—30 C° mellett. Ő ugyanis az alábbi táblázatban felsorolt fajokat a napsugarak hatásával szemben merőlegesen állított kémcsövekbe helyezte el és három kísérlete után az egyes fajok szívóssága felől a következő középszámokat kapta:

A faj neve	Perez
<i>Strongylosoma pallipes pullus</i> ...	0.5
<i>Polydesmus complanatus pullus</i> ...	5
<i>Lithobius forficatus vedlés alatt</i> ...	7
<i>Polydesmus complanatus imago</i> ...	14
<i>Blaniulus guttulatus imago</i> ...	14
<i>Julus foetidus imago</i> ...	16
<i>Julus sabulosus imago</i> ...	16
<i>Julus fallax imago</i> ...	16
<i>Geophilus linearis imago</i> ...	18
<i>Geophilus longicornis imago</i> ...	18
<i>Scoliopterus acuminatus imago</i> ...	19
<i>Lithobius aeruginosus imago</i> ...	21
<i>Lithobius forficatus imago</i> ...	24

¹ Természettud. Közlöny. 1878. évf. 298. l. és Verhandl. d. zool. both. Gesellsch. in Wien. 1878. p. 545.

² Természettud. Közlöny. 1878. évf. 365. l.

E táblázatból látható, hogy a fejlődés, vagy vedlés alatt lévő példányok a napsugarak hatását igen kevés ideig tudják kiállni, ellenben a kifejlettek sokkal húzamosabban. A *Chilopodák* hosszabb ideig élnek a napsugarak hatásának kitéve, minek oka a chitintakaró számtalan egysejtű mirigyeinek ellensúlyozó voltában keresendő, a melyeknek váladéka a testet folytonosan nedvesen tartja. A *Diplopodák* kisebb fokú ellenállásának okát végül a páncél mirigyek hiányzása magyarázza meg.

2. Helyváltoztatás, mozgás.

Hogy a táplálkozás módja mily feltűnően kihat a helyváltoztatásra s általában a testnek mozgására, azt legszebben illusztrálva találjuk a Myriopodáknál, ha a ragadozó *Chilopodák*-at a copro- és phytophág *Diplopodák*-kal állítjuk párhuzamba.

A *Chilopodák*, mint minden ragadozó állat, igen fürgék. Különösen a *Scutigera*- és *Lithobius*-fajok tűnnek ki fürgeségükkel, melyeknek hosszú lábaik valóban igen alkalmasak a gyors futásra. A *Scutigera*-félék, melyek pincékben, kamarákban, vármok alatt, nedves és sötét helyen élnek, mint rokonaik a pókok, nemcsak kitűnő futók, hanem jó ugrók is, a miben különösen hosszú lábaik segítenek. A *Lithobius*-félék járáskor lábaikat páronként előre rakják és gyorsaságukkal a *Carabus*-félék bármelyikével is versenyeznek. Hátsó három lábpárjukat járáskor nem használják, hanem maguk után vonszolják, miért is ezeket *uszálylábak*-nak (*Schleppbeine*) nevezik. A *Scolopendra*-féléknek több pár lábuk lévén, sokkal lassabban mozognak, bár gyorsabban, mint a *Geophilus*-félék, a melyek számos, rövid lábpárjuk miatt kigyóyszerűen változtatják helyüket.

A *Chilopodák* között csak kevés olyan faj van, a mely megfogás alkalmával döglöttnek tette magát, mert közülök a legtöbb ily alkalommal igen élénken mozog s megfogóját hatalmas állkapcsi-lábával megsebezni törekszik. Csak néhány kisebb *Lithobius*-faj tette magát döglöttnek; ezek megfogáskor csigaalakba csavarodnak össze. Ugyanígy tesz néhány *Geophilus*-féle is, melyek között pl. a *Himantarium Gabrielis* kötél módjára csavarodik össze.

A *Diplopodák* már életmódjukból kifolyólag, sokkal lomhább állatok az előbbieknél; lábpárjaik többnyire rövidebbek s ezért testüket is nehézkesebben vonszolhatják, sőt némelyik éppen csiga módjára mozog. Lábaikat járáskor szépen hullámszerű sorba rakják egymásután s a hullámhegy kidomborodásánál emelik fel és teszik előbbre-előbbre. Közöttük leggyorsabban mozognak a *Polydesmiák* s egyik-másik hosszabb lábú *Julus*-faj, de ezek mozgása sem hasonlítható össze a *Chilopodák* gyors futásával.

Igen jellemző a *Diplopodák*-ra nézve az, hogy megfo-

gáskor magukat halottaknak tettetik, a *Julus*-félékre az, hogy testüket spirálisan csavarják össze és felpödört órugóhoz hasonlítanak, a *Polydesmus*-félék pedig csigaalakban gömbölyödnek össze; ha a cselük nem sikerül, kigyó-szerű mozgásukkal akarnak megfogójuktól menekülni s bűzmirigyeikből (*glandulae odoriferæ*) csípős folyadékot sajtolnak ki, a mely majd barnássárga s ilyenkor az ammoniákhoz hasonlít, mint a *Julidák*-nál, majd fehér és szaga a keserűmandolához hasonlít, mint a *Polydesmus*-féléknél, majd pedig korhadt növényi bűzt árul el, mint a *Glomeris*-fajoknál.

A legérdekesebb áthalált azonban a *Glomeris*-félék tettetik, a melyek fejüket a legcsekélyebb érintésre is erősen hasoldalukra vonják és félhengeres testöket tökéletes gömbbé hajlítják össze, éppen olyformán, mint a szárazföldi Isopod-rákok, a sűn, vagy az Armadill az Emlősök között. Nem kevésbé érdekes az is, hogy a *Julusok* mozgásuk alkalmával, s különösen a nagyobb példányok, igen hasonlítanak a «kigyófiókához» s a gyakorlatlan szem ilyenkor könnyen félreismeri őket, s a szegények áldozatul esnek a «kigyófiókától» való irtózásnak.

3. Táplálkozás.

Az alak- és bonczatani viszonyokban rejlő eltérés, az életmódnak, különösen pedig a tápláléknak különbözését is magával hordja, minek következtében a Myriopodák nemcsak bonczatani, hanem élettani is teljesen különböző két rendre szakadnak; mert míg a *Chilopodák* állandóan friss állati táplálékot vesznek fel, tehát sarco-phagok, addig a *Diplopodák* és *Symphylák* többnyire növényi táplálékkal élnek, tehát phytophagok. Csak csekély azon fajok száma, a melyek állati hulladékokkal élnek.

A *Chilopodák* a legbátrabb ragadozó állatok, mindent megtámadnak, a mi legyőzhető, sőt még maguknál sokkal nagyobb és erősebb állatokkal szemben is támadólag lépnek fel. Különösen kedvelik az Insecták tehetetlen lárváit s a lágy chitinállományú takaróval bíró Insectákat, de a hullákat kerülnek. A kiéhezett *Lithobius*- és *Cryptops*-fajok a Gerinczesek friss húsát is élvezettel falják fel, de az eldöglött állatát vagy a kevésbé bűzhödött húst nem érintik. A kiszemelt zsákmányra sebesen rohanak s állkapcsi lábaikkal, — melyeknek méregmirigyéből igen kevés elég arra, hogy az illető állatot pár perc alatt megölje, — kétszer-háromszor gyorsan, de mindig különböző helyen megmarják s azután kényelmesen látnak a lakmározáshoz. Az elejtett zsákmányoknak nemcsak nedvét szívják ki, hanem azt darabokra aprózva nyelik el. TÖMÖSVÁRY Ö. hátrahagyott jegyzeteiben oly esetről tesz említést, a melyben egy *Lithobius forficatus* egy két éves cserebogárlárvával szállt síkra s azt háromszori

megmarás után teljesen tehetetlenné tette. Oly nagy állatokkal, milyenek a földi giliszták, a *Geophilus*-, *Cryptops*- és *Lithobius*-félék igen gyorsan elbánnak s ha közülök bármelyiknek bélsatorna-tartalmát vizsgálat alá vesszük, a légyfélék lárváira jellemző szőröket és a földi giliszta köztakarójában előforduló tüskéket találunk.¹ Siránczó szavakban fejezi ki egy német lepidopterologus azon való fájdalma, hogy a *Lithobius forficatus* mily ellensége a lepkéknek és ez uton a lepkegyűjtőknek, mert a bebábozódni készülődő lepkelárvát és a bábokat rendkívüli falánksággal felfalja,² sőt nem csak a földön, hanem még a fíkon levőket is, melyek után felmászik. Ehhez hasonló példát TÖMÖSVÁRY Ö. is észlelt a Vlegyásza oldalán egy fenyőfa törzsén. A *Scutigera*-féléknek bélsatornájában temérdek chitines darabot s a pókfélékre jellemző szőröket meg sajátos alkotású karmokat lehet találni.

A *Chilopodák* kivétel nélkül éjjeli állatok, a nappalt rejtékhelyeiken töltik el. Zsákmányaik után csak éjjel járnak s az éj elteltével újra felkeresik rejtékhelyeiket. Ha vadászatuk sikeres volt s éjjel nem tudták elkölteni prédájukat, magukkal czepelek azt bűvőhelyekre, melyeknek sötétjében emésztik fel. Azok, a melyek állandóan földben laknak, a nappal is éj lévén, folytonosan vadásznak. Megragadott zsákmányukat mereven tartják állkapcsi lábaik között s a falatozásnál mellső két lábpárjukat is segítségül veszik. Ha a zsákmányoló a gyengébb fajtából való, elfut társai elől zsákmányával, míg ha erősebb, prédáját feküve hagyja, maga pedig társai elűzésére siet. Ilyenkor gyakran megesis aztán az, hogy: «inter duos litigantestertius gaudet.» A fiatalok, ha az élelem megszerzése céljából még nem szóródtak el a szélrózsa minden irányában, a közösen szerzett táplálékot közösen emésztik is fel.

A *Chilopodák* falánkságát legszebben illusztrálja az, hogy egy üvegszekrénybe tett különböző *Lithobius*-fajok, ha huzamosabb ideig semmi táplálékot sem kapnak, mintha a nagyobb fajok közösen összeesküdnének a kisebbek ellen, közösen támadják meg és falják fel egyenként, míg csak a rokonfajok maradnak. Ekkor a gyengébbekre és esetleg vedlés alatt lévőkre mondják ki a halálos ítéletet és végre is hajtják azt, míg aztán végre csak a két legerősebb marad, a mely egymást kerülni látszik, míg végre mindkettő csaknem egy időben éhen hal el. Külön üvegsőbe zárt *Geophilus flavidus* egy éj letelte alatt saját gyermekeit falta fel; hasonló esetet említ LATZEL is a *Cryptops hortensis*-ről.

A *Diplopodák* tápláléka többnyire korhadt növé-

¹ V. Ö. PLATEAU: Recherches sur les Phénomènes de la digestion chez les Myriopodes. p. 43.

² KUWERT: Forficula auricularia und Scolopendra forficata, zwei Feinde der Lepidopteren und der Schmetterlingsammler. Entom. Zeitschr. Stettin, 1879. p. 508—511.

nyi részekből áll, de vannak oly fajok is, a melyek elpusztult állati részekkel táplálkoznak. A *Glomeridák* és *Julidák* tartózkodási helye állandóan az erdők lehullott s korhadásnak indult száraz leveleiből álló alom s ugyanez szolgál táplálékul is. Innen van az, hogy a szétzúzott *Diplopodák* nagyrészt oly szagot árasztanak, mint az erdőben korhadó falevelek szaga. A *Colobynathák* és *Pauropodák* az elkorhadt növényi részek nedvét szívják ki; ellenben a *Polydesmidák* és *Polyxenidák* az elhalt, elpusztult állati részekkel táplálkoznak, s bárha ők maguk nem vadásznak, de a más Insectáktól és a *Chilopodák*-tól elejtett prédánál szeretnek asztaltársak lenni. Tömösvány Ö. azt jegyzi fel, hogy több alkalommal tapasztalta, hogy egy-egy *Polydesmus* mily kényelmesen lakmározott a *Lithobius* megölt insectum-lárván s mert kemény mésztartalmú chitinos takarójával biztosítva volt a *Lithobius* marása ellen, annak feléje intézett harapásait semmibe se vette. A *Polydesmus*-félék a friss húst is megeszik, bár az állati táplálék hiányában a korhadt növényi részeket sem vetik meg. A *Diplopodák* fiataljai, melyek tömegesen élnek, közös táplálékul a fekvőhelyük mellett levő s már félig meddig korhadásnak indult lehullott leveleket használják, a melyeket annyira elrágna, hogy csupán a levél keményebb része, s erezte marad meg.

A *Diplopodák* azon része, mely korhadó növényi részekkel táplálkozik, ezen táplálékot csak nedves állapotban veszi magához, ha azonban a táplálék száraz, akkor azt nem bántják.

Ezen említett táplálékon kívül azonban még számos más anyag is szolgál eledelül. Így némely *Julida* kedveli a gombák egy bizonyos nemét, a Polyporust, melyben gyakran találhatni *Blaniulus guttulatus*; C. Koch pedig ugyanezt jegyzi fel a *Julus Boleti*-ről.

Ezek után önkénytelenül az a kérdés merül fel, hogy a Myriopodák kártékony állatok-e? E kérdésre teljesen tagadó választ adni nem lehet. A *Chilopodák* a melyek állandóan friss állati részekkel táplálkoznak, nemcsak hogy nem kártékonyak, hanem határozottan hasznosak, a mennyiben számos oly állatot is elpusztítanak, a melyek mező-, de leginkább erdőgazdaságunkra nézve ártalmasak. A *Diplopodák*-ra sem lehet kimondani határozottan a kártékonyt, minthogy nagyobb részök korhadó növényi részekkel táplálkozik; de vannak olyanok is, a melyek, különösen ha nagy mennyiségben fordulnak elő, érzékeny kárt okozhatnak gazdaságunkban. Így Lucas¹ a *Blaniulus guttulatus*-ról említi, hogy Luxemburgban a paszulynek a földből kinövő szikleveleit elrágva, véghetetlen pusztítást okozott. — C. Koch² is említi, hogy ugyanezen faj Regensburg környékén a kertekben, különösen a melegágyakban igen nagy meny-

nyiségben fordul elő. Annyi kétségtelen, hogy bizonyos *Julus*-fajok a proteinben és olajban gazdag magvakat csirázás alkalmával rendkívül szeretik; különösen a hüvelyes vetemények, tököfélék és némely fészkes virág csirázó magvának szikleveleit, de főleg a lágy csirát rágják meg. A *Blaniulus guttulatus*, s még inkább a *Julus unilineatus* a húsos gyökereket, a lehullott gyümölcsök korhadni kezdő részét, valamint az epret, málnát, sőt a savanyús áfonyát is kedveli; ezért nevezte el Lucas a *Blaniulus guttulatus*-t elsőbben *Julus fragariorum*-nak. Bouché a berlini növénykert Orchidea-gyűjteményében a *Diplopodák*-hoz tartozó Myriopodákat talált a tropicus Orchideák edényei alatt és azok földjében és arra a gondolatra jutott, hogy ezek a növények gyökereit elrágják. E feltevés azonban még megerősítésre vár, minthogy ily eseteket ez állatokról még nem jegyeztek fel.

Mint rendkívüli esetet fel kell itt említenem azt is, a melyet SCOUTETEN metzi orvos feljegyzése alapján BREHM-TASCHENBERG is közöl. E szerint egy *Geophilus*-faj, valószínűleg az *electricus*, egy alkalommal egy 22 éves nő orrüregébe vonúlt, s itt egy évig élve, nagy fájdalmakat okozott, míg aztán onnan véletlenül a szabadba jutott. Hasonló esetről azonban több feljegyzést az irodalomban nem találunk.

4. Szín.

A Myriopodák színe legtöbbször igen egyszerű; kirívó színezetű alakokkal alig találkozunk és kivétel nélkül majdnem valamennyi az ellenségeiktől őket leginkább megóvó környezet színét viseli. Azok, a melyek a barlangok sötétjében vagy a földben élnek, többnyire fehér- vagy világossárga színökkel tűnnek ki, a korhadó levelek alatt élők a levelek barna, sárgásbarna vagy szürkés színével birnak, a mivel — különösen ha alhalált színlelnek, — olyannyira észrevehetetlenné teszik magukat, hogy a figyelmes szem is alig veszi őket észre. Még legrikítóbb színe van némely *Glomeridá*-nak; ezek azonban épen eme tarkaságuk miatt tűnnek fel legkevésbé, úgyannyira, hogy gömbalakúvá zsugorodott tarka testüket alig vélné az ember állatnak.

A Myriopodák színe legkevésbé sem állandó s leginkább a tartózkodási helytől függ. Legesebélyebb színváltozás van a *Chilopodák*-nál, mert csak ugyanazon szín sötétebb és világosabb árnyalata között ingadoznak. Egy pár *Geophilus*-faj az, a melynek színe a vereses-sárgától a világos-sárgáig ingadozik.

Sokkal több színváltozást lehet látni a *Diplopodák*-nál, melyek gyakran egészen más fajnak tarthatók szín tekintetében. Ily színváltozatok fordulnak elő a *Julus sabulosus*-nál, s méginkább a *Glomeris*-féléknél, melyeknek mindenike más meg más színű. Különösen szembe-tűnő ez, egy hazánkban igen gyakori fajnál, a *Glomeris*

hexasticha-nál, melynek csaknem mindenik példánya más más színezetű. A C. Koch alapalakul vevén fel a *Glomeris hexasticha*-t, az általa leírt két varietás közep-alakját már maga is egészen külön fajnak írta le *Glomeris ornata* néven, melyet Indiából kapott. A hazai *Glomeris hexasticha* példányok között nem kevesebb mint 12 színvarietást találtam, melyből egy egész sorozatot lehet összeállítani. E varietások láncolatából vagy kettőt kiejtve, már oly színváltozatok maradnak meg, melyeket a «nimium ne crede colori» szem előtt nem tartó bűvár egészen külön fajnak írhatna le.

Az ivarzás alatt némely Myriopoda élénkebb színt ölt, egyesek színe pedig megsötétül. Ezt különösen némely *Diplopodá*-nál lehet tapasztalni, így pl. a *Strongylosoma* himje a közösülés tartama alatt sokkal világosabb piros, mint más alkalommal. Érdekes színváltozást, illetve opalizálást látunk közösülés alatt a *Julus sabulosus* himjén, a mely rendes állapotban tökéletes fekete.

A *Chilopodák* egyik családjánál, a *Geophilus*-féléknél fényjelenségeket is lehet tapasztalni; még pedig phosphoreskálást, a minek okát a bűvárok különbözőképen magyarázzák. Macé szerint folyékony, szintelen, gyorsan megszáradó váladéktól származik ez, a melyet valószínűleg a test két oldalán a stigmák közelében fekvő sajátos sejtek választanak ki. A világításnál ugyanis a testnek eme részei élénkebbek s ha a fénylés szűnni kezd, legutóljára a test két oldalán levő pontsorok fénylenek, melyek a test hátsó végétől a fejig terjednek s közülről az utolsó a csápok alapja közelében van. Dubois R. vizsgálatai szerint a *Scolioptanes crassipes* helyváltoztatása alkalmával több centiméternyi távolságban egyes fénylő pontokat hagy maga után, melyek 10—20 másodperc múlán elenyésznek. A vizsgálatok szerint e pontok a bélsatorna hátsó részéből eredtek, a *Lampyridák* és *Pyrrophonák* fénylő szervének testecskéihez hasonlóan kettős fénytörések s a Guanin sajátosságait mutatták. De a *Scolioptanes* ezenkívül egé z testével is választ ki phosphoreskáló váladékot.

A Myriopodák egyesit régen orvosságul is használták. Így pl. a *Glomeris marginata* a patikában Armadillio officinalis vagy *Millipedes* név alatt fordult elő; a *Julus fallax*-ot porrá zúzva, a sárgaság és húgy-akadályok ellen használták. A *Lysioptalum foetidissimum*-ról erős bűze miatt azt hitték, hogy nagy mennyiségű jodot tartalmaz és ezért a jod helyett orvosságul használták. A *Geophilus electricus*-ról a régiek azt hitték, hogy a virágról felszolgálva, felmegy az agyba és a főfájást megszünteti; különben a sziamiak a *Scolopendra morsitanst* s illetőleg a nagyobb *Scolopendra*-fajokat ízletes étel gyanánt eszik.

Egyes *Chilopodák* kellemetlenséget is okozhatnak az embernek, a mennyiben a nagyobb fajok marása, különösen ha nagyobb mennyiségű mérget bocsátottak a sebbe, érzékeny fájdalmat, sőt halált is idézhet elő. Ez azonban csak a tropicus égőv alatt élő *Scolopendrák* marásának lehet következménye.

5. Földrajzi elterjedés.

A Myriopodák az egész földön el vannak terjedve. Elterjedésüket nem korlátozza sem a hideg, sem a meleg, noha a forró öv alatt sokkal változatosabbak, sokkal díszesebbek és nagyobbak, mint a mérsékelt vagy épen a hideg öv alatt. Sőt még a nagy kontinensek közelében fekvő szigeteket is benépesítik, rendszeren azonos, vagy legalább is közel álló alakokban.

Az egész földön való elterjedésüknek körvonalozását jelen alkalommal nem tartom helyén valónak, egyfelől azért, mert nem is vág bele munkám keretébe s igen tág térre vezetne; másfelől pedig azért, mert a szerfelett gazdag irodalomban nagyon elszórt adatok valamennyijének úgy sem tudnék birtokába jutni s csak nagyon hézagossá részleteket állíthatnék össze. E helyett megkísértem a hazánkban eddig megfigyelt fajoknak európai elterjedését körvonalozni, mely célból a rendelkezésemre álló irodalmi adatok alapján az alábbi táblázatot állítottam össze.

¹ Bulet. soc. entom. 1861. p. 19.

² Die Myriapoden. Bd. II. p. 89.

I.

Nomen speciei	Hungaria s. tr.	Transylvania	Croatia	Dalmatia	Bosnia	Hercegovina	Serbia	Grecia	Haliaia	Russia	Polonia	Silezia	Moravia	Bohemia	Austria	Syria	Carinthia	Carniola
<i>Lysiopetalum fasciatum</i> LATZ.	+	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Chordeuma sylvestre</i> C. K.	+	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	+	.	+	+	.	+	.
<i>Craspedosoma flavescens</i> LATZ.	+	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	+	+
<i>Craspedosoma mutabile</i> LATZ.	+	+	+	.	.	+	.	.	+	.	.	+	+	.	+	+	+	+
" " <i>v. fasciatum</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " <i>v. punctulatum</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Craspedosoma Rawlinsii</i> LEACH.	+	+	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Atractosoma bohemicum</i> ROSICK.	+	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	+	+	+	.	+	.
<i>Atractosoma athesinum</i> FEDR.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+
<i>Atractosoma carpathicum</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Strongylosoma pallipes</i> OLIV.	+	+	+	.	+	.	+	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
" " <i>v. fulvum</i> DADAY	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " <i>v. albidum</i> DAD.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " <i>v. fuscum</i> DAD.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " <i>v. flavum</i> DADAY	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Paradesmus gracilis</i> C. K.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus albidus</i> n. sp.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus edentulus</i> C. K.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus macilentus</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus tatarus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus collaris</i> C. K.	+	.	+	.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+
<i>Polydesmus complanatus</i> L.	+	+	+	+	+	+	+	.	+	+	.	+	+	+	+	+	+	+
<i>Polydesmus montanus</i> n. sp.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus transylvanicus</i> n. sp.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus denticulatus</i> C. K.	+	+	+	+	.	.	.	.	+	.	.	+	+	+	+	+	+	+
<i>Polydesmus subscabratus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus banaticus</i> n. sp.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus filiformis</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus subterraneus</i> LATZ.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+
<i>Brachydesmus hungaricus</i> n. sp.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus troglobius</i> n. sp.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus inferus</i> LATZ.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus superus</i> LATZ.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus Chyzeri</i> n. sp.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.
<i>Gervaisia costata</i> WAGN.	+	+	+	.	+	.	.	.	.	.	+	+	+	.	+	+	+	+
" " <i>v. acutula</i> LATZ.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.	+	+	+	+
<i>Glomeris minima</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+
<i>Glomeris pustulata</i> LATR.	+	+	+	.	.	.	.	+	+	.	.	+	+	.	.	.	+	.
" " <i>v. rufoguttata</i> LATZ.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+
" " <i>v. albocincta</i> C. K.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+
<i>Glomeris pulchra</i> C. K.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris connexa</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	+	+	+	.	+	+
" " <i>v. carpathica</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	+	+	+	.	+	+
" " <i>v. hungarica</i> DAD.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris ornata</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+
<i>Glomeris multistriata</i> C. K.	+	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+
<i>Glomeris hexasticha</i> BR.	+	+	+	+	+	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Nomen speciei	Hungaria s. tr.	Transylvania	Croatia	Dalmatia	Bosnia	Hercegovina	Serbia	Gracia	Halicia	Russia	Polonia	Silesia	Moravia	Bohemia	Austria	Styria	Carinthia	Carniola
<i>Glomeris hexasticha</i> Br. v. <i>Muiszechii</i> Now.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. <i>4-maculata</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. <i>ornata</i> Br.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. <i>formosa</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. <i>bihariensis</i> DAD.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris tridentina</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Glomeris conspersa</i> C. K.	+	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+
" " v. <i>irrorata</i> C. K.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.
" " v. <i>nobilis</i> C. K.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. <i>excellens</i> LATZ.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
" " v. <i>tristriata</i> DADAY	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris simplex</i> TÖM.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris tyrolensis</i> LATZ.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris marginata</i> VILL.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polyxenus lagurus</i> LATR.	+	+	+	+	.	.	.	.	+	.	.	+	.	+	+	+	+	+
<i>Eurypauropus cycliger</i> LATZ.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	+
<i>Eurypauropus margaritaceus</i> TÖM.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Paupopus Huxleyi</i> LUBB.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	.	+	+
<i>Scolopendrella immaculata</i> NEWP.	+	+	+	+	.	.	.	.	+	+	.	+	+	+	+	+	+	+
<i>Scolopendrella notacantha</i> GERU.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	+	.	+	.
<i>Scolopendrella nivea</i> SCOP.	+	.	.	+	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	+	.	+	+
<i>Himantarium Gabrieli</i> L.	+	+	.	+	+	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Dignathodon microcephalum</i> MEIN.	+	+	.	+	+	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Chatechelyne vesuviana</i> MEIN.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Scotophilus bicarinatus</i> MEIN.	+	+	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Scotophilus illyricus</i> MEIN.	+	+	.	.	+	.	.	.	.	+	.	+	.	.	+	.	+	.
<i>Geophilus linearis</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.
<i>Geophilus sodalis</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Geophilus electricus</i> MEIN.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	+	.	+	.
<i>Geophilus arenarius</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Geophilus longicornis</i> LEACH.	+	+	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.
" " v. <i>austriacus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.
<i>Geophilus proximus</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	+	+	.
<i>Geophilus pygmaeus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.
<i>Geophilus flavidus</i> C. K.	+	+	+	+	.	.	.	.	+	+	.	+	.	+	+	.	+	+
<i>Geophilus ferrugineus</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	+	+	.	+	.	+	+	.	.	.
<i>Geophilus mediterraneus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Schendyla nemorensis</i> C. K.	+	+	.	+	+	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	+	+	.
<i>Schendyla eximia</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Scolioplanes crassipes</i> C. K.	+	+	.	.	+	.	.	.	+	.	.	+	+	+	+	+	+	+
<i>Scolioplanes acuminatus</i> LEACH.	+	+	+	+	+	.	.	.	+	+	.	+	+	+	+	+	+	+
<i>Mecistocephalus carniolensis</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	+	+
<i>Cryptops hortensis</i> LEACH.	+	+	+	+	+	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Cryptops punctatus</i> C. K.	+	+	.	+	+	+	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Cryptops cultratus</i> C. K.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Opisthomega erythrocephalum</i> C. K.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Scolopendra dalmatica</i> C. K.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Nomen speciei	Hungaria s. tr.	Transylvania	Croatia	Dalmatia	Bosnia	Hercegovina	Serbia	Gracia	Halicia	Russia	Polonia	Silesia	Moravia	Bohemia	Austria	Styria	Carinthia	Carniola
<i>Scolopendra cingulata</i> LATR.	+	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Henicops fulvicornis</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius æruginosus</i> L. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	+	+	+
<i>Lithobius crassipes</i> L. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	.	+	.
<i>Lithobius eximius</i> MEIN.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius lucifugus</i> L. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+
<i>Lithobius Dadayi</i> TÖM.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius muticus</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	+
<i>Lithobius erythrocephalus</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+
<i>Lithobius dubius</i> TÖM.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius pusillus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Lithobius lapidicola</i> MEIN.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	+	+
<i>Lithobius calcaratus</i> C. K.	+	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.
<i>Lithobius microps</i> MEIN.	+	.	.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius latro</i> MEIN.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius mutabilis</i> L. K.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	+	+	+	+	+
" " v. <i>hungaricus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius pelidnus</i> HAASE.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	+	.
<i>Lithobius cyrtopus</i> LATZ.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.	.
<i>Lithobius Entzii</i> n. sp.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius borealis</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius glabratus</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius aulacopus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius dentatus</i> C. K.	+	+	.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	+
<i>Lithobius anodus</i> LATZ.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+
<i>Lithobius agilis</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	+
<i>Lithobius tricuspis</i> MEIN.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius nigrifrons</i> LATZ.	+	+	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	+
<i>Lithobius hungaricus</i> n. sp.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius piceus</i> L. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	.
<i>Lithobius peregrinus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius dalmaticus</i> LATZ.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius forficatus</i> L.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Lithobius bonensis</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius validus</i> MEIN.	+	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius tridentinus</i> FANZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius leptopus</i> LATZ.	+	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius transylvanicus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius brevicornis</i> n. sp.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius tenuipes</i> n. sp.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius grossipes</i> C. K.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+
<i>Scutigera coleoptrata</i> L.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Összesen	176	86	41	39	35	9	14	6	38	33	9	61	36	41	79	45	74	54

Tabella zoogeographica europæa specierum Hungaria hucusque repertarum.
II.

Nomen speciei	Istria	Gorizia	Tyrolis	Salisburgia	Helvetia	Italia	Sardinia	Sicilia	Bavaria	Germania	Donia	Hollandia	Belgium	Gallia	Hispania	Britannia	Scandinavia
<i>Polyzonium germanicum</i> Br.	+	+	+	+	.	+	.	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Julus strictus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus strictus</i> LATZ. v. <i>nematodes</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus strictus</i> LATZ. v. <i>hungaricus</i> DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus Tömösváryi</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus occultus</i> C. K.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus nanus</i> LATZ.	.	.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus nanus</i> LATZ. v. <i>pannonicus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus pelidnus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus dicentrus</i> LATZ.	+	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Julus pusillus</i> LEACH.	+	+	.	.	.	+	.	.	+	+	+	.	+	+	.	+	+
<i>Julus luscus</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+
<i>Julus boleti</i> C. K.	+	+	+	.	+	+	.	+	+	+	+	.	+	+	.	+	+
<i>Julus cattarensis</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus varius</i> FR.	+	+	+	.	.	+	+	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus flavipes</i> C. K.	+	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus foetidus</i> C. K.	+	+	+	.	.	.	.	+	.	.	+	.	+	.	.	.	+
<i>Julus luridus</i> C. K.	.	+	+	.	+	.	.	+	+	+	.	.	+	.	+	.	+
<i>Julus platyurus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus podabrus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus unilineatus</i> C. K.	+	+	+	+	.	+	.	.	.	+	.	.	+	.	+	.	+
<i>Julus Frivaldszkyi</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus austriacus</i> LATZ.	+	+	+	+	+	+	.	.	.	+	.	.	+	.	.	.	+
<i>Julus austriacus</i> LATZ. v. <i>erythronotus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus austriacus</i> LATZ. v. <i>nigrescens</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus sabulosus</i> L.	+	+	+	+	+	+	.	.	.	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Julus sabulosus</i> L. v. <i>apunctulus</i> FEDR.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus sabulosus</i> L. <i>flavo-fuscus</i> DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus trilineatus</i> C. K.	+	+	+	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Julus montivagus</i> LATZ.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Julus transylvanicus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus longabo</i> C. K.	+	+	.	+	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus longabo</i> C. K. v. <i>exilis</i> L.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus fallax</i> MEIN.	+	+	+	+	+	+	.	.	+	+	+	+	+	+	+	+	+
<i>Julus fallax</i> MEIN. v. <i>oribates</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus rugifrons</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus scandinavicus</i> LATZ.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.	+	.	.	+	+
<i>Julus fuscipes</i> C. K.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.
<i>Julus hungaricus</i> KARSCH.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Blaniulus guttulatus</i> GERV.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	+	+	+	.	+
<i>Blaniulus venustus</i> MEIN.	+	+	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	+	+	+	+	+
<i>Blaniulus fuscus</i> AM. STEIN.	+	+	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+
<i>Isobates varicornis</i> C. K.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+
<i>Lysiopetalum degenerans</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lysiopetalum illyricum</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Nomen speciei	Istria	Gorizia	Tyrolis	Salisburgia	Helvetia	Italia	Sardinia	Sicilia	Bavaria	Germania	Donia	Hollandia	Belgium	Gallia	Hispania	Britannia	Scandinavia
<i>Lysiopetalum fasciatum</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Chordeuma sylvestre</i> C. K.	.	.	+	+	.	+	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.
<i>Craspedosoma flavescens</i> LATZ.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Craspedosoma mutabile</i> LATZ.	+	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
“ “ v. <i>fasciatum</i> LATZ.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
“ “ v. <i>punctulatum</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Craspedosoma Rawlinsii</i> LEACH.	+	+	+	+	+	+	.	.	.	+	+	.	.	+	.	+	+
<i>Atractosoma bohemicum</i> ROSICK.	+	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
<i>Atractosoma athesinum</i> FEDR.	.	.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
<i>Atractosoma carpathicum</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Strongylosoma pallipes</i> OLIV. S.	.	.	+	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
“ “ v. <i>fulvum</i> DADAY.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
“ “ v. <i>albidum</i> DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
“ “ v. <i>fuscum</i> DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
“ “ v. <i>flavum</i> DADAY.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Paradesmus gracilis</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus albidus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus edentulus</i> C. K.	+	+	+	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus macilentus</i> C. K.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus tataricus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus collaris</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus complanatus</i> L.	+	+	+	+	+	+	.	.	+	+	+	.	+	+	+	+	+
<i>Polydesmus montanus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus transylvanicus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus denticulatus</i> C. K.	+	+	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Polydesmus subscabratus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus banaticus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus filiformis</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus subterraneus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus hungaricus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus troglobius</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus inferus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus superus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus Chyzeri</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Gervaisia costata</i> WAGN.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
“ “ v. <i>acutula</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris minima</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris pustulata</i> LATZ.	+	+	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.
“ “ v. <i>rufoguttata</i> LATZ.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
“ “ v. <i>albocincta</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris pulchra</i> C. K.	+	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris connexa</i> C. K.	.	.	+	+	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.
“ “ v. <i>carpathica</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
“ “ v. <i>hungarica</i> DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris ornata</i> C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris multistriata</i> C. K.	+	+	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris hexasticha</i> BR.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+

Nomen speciei	Istria	Goricia	Tyrolis	Salisburgia	Helvetia	Italia	Sardinia	Sicilia	Bavaria	Germania	Dania	Hollandia	Belgium	Gallia	Hispania	Britannia	Scandinavia
Glomeris hexashicha Br. v. Mniszechii Nov.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. 4-maculata LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. ornata Br.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. formosa LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. bihariensis DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris tridentina LATZ.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris conspersa C. K.	+	+	+	.	+	+	.	.	+	+	.	.	.	+	.	.	.
" " v. irrorata C. K.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
" " v. nobilis C. K.	+	+	.	.	+	+	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.
" " v. excellens LATZ.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. tristriata DADAY.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris simplex TÖM.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris tyrolensis LATZ.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris marginata VILL.	.	.	+	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.
Polyxenus lagurus LATR.	+	+	+	+	+	+	.	.	+	+	+	.	+	+	+	+	+
Eurypauropus cycliger LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Eurypauropus margaritaceus TÖM.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Pauropus Huxleyi LUBB.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Scolopendrella immaculata NEWP.	+	+	+	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	+
Scolopendrella notacantha GERU.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Scolopendrella nivea SCOP.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Himantarium Gabrielis L.	+	+	.	.	.	+	+	+	.	+	.	.	.	+	+	.	.
Dignathodon microcephalum MEIN.	+	+	+	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.
Chaetechelyne vesuviana MEIN.	+	+	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Scotophilus bicarinatus MEIN.	+	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.
Scotophilus illyricus MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Geophilus linearis C. K.	+	+	+	.	.	+	.	.	+	+	+	.	.	+	.	.	.
Geophilus sodalis MEIN.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	+	+	.	.	+
Geophilus electricus MEIN.	+	+	.	.	.	+	.	.	+	+	.	.	+	.	.	.	+
Geophilus arenarius MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Geophilus longicornis LEACH.	+	+	.	+	.	+	.	.	.	+	.	.	+	+	.	+	+
" " v. austriacus LATZ.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Geophilus proximus C. K.	+	+	.	+	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	+
Geophilus pygmaeus LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Geophilus flavidus C. K.	+	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Geophilus ferrugineus C. K.	+	+	+	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	+	.	+
Geophilus mediterraneus LATZ.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Schendyla nemorensis C. K.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	+	+	.	+	.	.	.	.
Schendyla eximia MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Scolioplanes crassipes C. K.	+	+	+	+	.	+	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.
Scolioplanes acuminatus LEACH.	+	+	+	+	.	+	.	.	.	.	.	+	+	.	.	+	.
Mecistocephalus carniolensis C. K.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Cryptops hortensis LEACH.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Cryptops punctatus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Cryptops cultratus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Opisthema erythrocephalum C. K.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Scolopendra dalmatica C. K.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Nomen speciei	Istria	Goricia	Tyrolis	Salisburgia	Helvetia	Italia	Scandinavia	Sicilia	Bavaria	Germania	Dania	Hollandia	Belgium	Gallia	Hispania	Britannia	Scandinavia
Scolopendra cingulata LATR.	+	+	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Henicops fulvicornis MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius æruginosus L. K.	+	+	+	+	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius crassipes L. K.	.	+	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius eximius MEIN.	.	.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius lucifugus L. K.	+	+	+	+	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius Dadayi TÖM.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius muticus C. K.	+	+	+	+	.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius erythrocephalus C. K.	+	+	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	+
Lithobius dubius TÖM.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius pusillus LATZ.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius lapidicola MEIN.	+	+	+	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	+
Lithobius calcaratus C. K.	.	.	+	.	+	+	.	.	+	+	+	.	+	.	.	.	.
Lithobius microps MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius latro MEIN.	.	.	+	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius mutabilis L. K.	+	+	+	+	.	+	+	.	+	+	.	.	.	.	.	.	+
" " v. hungaricus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius pelidnus HAASE.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius cyrtopus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius Entzii n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius borealis MEIN.	.	.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius glabratus C. K.	+	+	.	.	+	+	.	.	+	+	+	.	.	.	.	.	+
Lithobius aulacopus LATZ.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius dentatus C. K.	+	.	+	+	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.	+
Lithobius anodus LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius agilis C. K.	+	.	+	+	.	+	.	.	+	+	+	.	.	.	.	.	+
Lithobius tricuspis MEIN.	.	.	+	+	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius nigrifrons LATZ.	+	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius hungaricus n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius piceus L. K.	.	.	+	+	.	+	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius peregrinus LATZ.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius dalmaticus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius forficatus L.	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Lithobius bonensis MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius validus MEIN.	+	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius tridentinus FANZ.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius leptopus LATZ.	+	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius transylvanicus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius brevicornis n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius tenuipes n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius grossipes C. K.	+	.	+	.	+	+	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Scutigera coleoptrata L.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Össze en	76	63	73	37	24	62	9	12	26	47	34	6	23	30	26	22	35

Eme számadatok elég világosan szólnak a mellett, hogy az eddig átkutatott európai területek között hazánk faunája a leggazdagabb. A feltüntetett 176 számból a fajok száma 140, a varietásoké pedig 36. Eme számadatba különben nem vettem fel azokat a fajokat, melyek Erdélyből ismeretesek csupán. A többi felemlített területek közül leginkább megközelíti hazánk faunáját Erdély faunája 86, Ausztriáé 79, Isztriáé 76 és Karinthiáé 74 alakkal, a melyek

Nomen speciei	Ins. Azores	Caucasus merid.	Asia minor	Siberia	Ins. Antillae	Ins. Viti	Pululoz	Algeria	Syria	Aegyptus	America septentr.	Ins. Canarie	Tunisia	Asia	Maadera	Africa septentr.	Florida
<i>Julus luscus</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus unilineatus</i> C. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus varius</i> FR.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus scandinavicus</i> LATZ.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus sabulosus</i> L.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Julus flavipes</i> C. K.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Paradesmus gracilis</i> C. K.	.	.	.	.	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus complanatus</i> L.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris pustulata</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris conspersa</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Scolopendrella notacantha</i> GERV.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Scolopendrella nivea</i> SCAP.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Himantarium Gabrielis</i> L.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.
<i>Dignathodon microcephalum</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Scotophilus bicarinatus</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Chatechelyne vesuviana</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Geophilus longicornis</i> C. K.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Geophilus sodalis</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Geophilus arenarius</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Geophilus mediterraneus</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Geophilus ferrugineus</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.	.	.
<i>Schendyla nemorensis</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Schendyla eximia</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Scelopendra cingulata</i> LATR.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.
<i>Henicops fulvicornis</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius erythrocephalus</i> C. K.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.
<i>Lithobius forficatus</i> L.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.
<i>Lithobius lapidicola</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.
<i>Lithobius eximius</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.	+	.
<i>Lithobius bonensis</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius borealis</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius crassipes</i> L. K.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Scutigera coleoptrata</i> L.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+	+

Tehát hazánkban 33 oly Myriopoda él, a mely többé-kevésbbé, Európán kívül fekvő területen is honos. Ezek között legérdekesebb a *Scolopendrella notacantha* GERV. és *Scolopendrella nivea* Scop. faj, a mely Európán kívül Északamerikában is közönséges. A *Paradesmus gracilis* C. K. Európában még eddig csak hazánkból s itt a Margitszigetről ismeretes, a hová, mint ezt TÖMÖSVÁRY Ö. is feltette volt, bizonyára tropicus növények földjével került.

különböző csekély kivétellel mind közösek. Legkevesebb faj ismeretes még ez ideig Hollandiából, Hercegovinából és Lengyelországból, a minek okát bizonyára az ide vonatkozó kutatások hiányosságának kell tulajdonítanunk.

De hazánk faunájában több oly Myriopoda is él, a mely több Európán kívül fekvő területen is otthonos. Ezeket a könnyebb áttekinthetős végett a következő táblázatban állítottam össze :

Hogy némileg feltűntethessem azt, hogy a Myriopodák hazánkból eddig ismert fajai mily elterjedésnek örvendenek, legcélszerűbbnek láttam azoknak megyénkénti csoportosítását, minthogy így a megye fekvésével némileg reá lehet mutatnom arra is, hogy az illető faj hazánk faunájában déli-, északi-, keleti- vagy nyugotinak tekinthető-e?

Comitatus Hungariæ.

I.

Nomen speciei	Alauj-Torna	Baranya	Bars	Bereg	Bihar	Borsod	Brassó	Csongrád	Fehér	Füzes	Hajdu	Háromszék	Heves	Hunyad	Jász-Nagykun-Szolnok	Kölos	Körös-Belovár	Krasó-Szárany	Lika-Krihava	Liptó	Máramaros	Megyes-Torda	Modrus-Fiume
Polyzonium germanicum Br.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	+
Julus strictus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.
" " v. nematodes LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. hungaricus DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	?	.	.	.	.
Julus Tömösváryi n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	?	.	.	.	.
Julus occultus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus nanus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.
" " v. pannonicus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	?	.	.	.
Julus pelidnus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.
Julus dicentrus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus pusillus LEACH.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus luscus MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
Julus boleti C. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.
Julus cattarensis LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.
Julus varius FR.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.
Julus flavipes C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.
Julius foetidus C. K.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	.	.	.	+
Julus luridus C. K.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	+	+	+	.	.	.	.
Julus platyrus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	.	.	.	.
Julus podabrus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	.	.	.	.
Julus unilineatus C. K.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	+	.	+	+	.	.	.	.
Julus Frivaldszkyi n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	?	.	.	.	.
Julus austriacus LATZ.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	.	.	+	+
" " v. erythronotus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	.	.	.	.
" " v. nigrescens LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	+	.	.	+	.
Julus sabulosus L.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	.	.	.	.
" " v. apunctulus FEDR.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.
" " v. flavofuscus DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.
Julus trilineatus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Julus montivagus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	.	+	+	+	+
Julus transylvanicus n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus longabo C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.
" " v. exilis LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	?	.	.	.	.
Julus fallax MEIN.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	.	.	+	.
" " v. oribates LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus nigrifrons MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus scandinavus LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus fuscipes C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus hungaricus KARSCH.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	.	+	.	.	.
Blaniulus guttulatus GERV.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.
Blaniulus vinnustus MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.
Blaniulus fuscus AM STEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Isobates varicornis C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.
Lysiopetalum degenerans LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.
Lysiopetalum illyricum LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.

Nomen speciei	Abauj-Torna	Baranya	Bats	Bereg	Bihar	Borsod	Brassó	Csongrád	Fehér	Fogarás	Hajdu	Háromszék	Heves	Hunyad	Jász-Nagykun-Szolnok	Kölos	Kőrös-Belóvár	Krassó-Szörény	Lika-Krbava	Liptó	Máramaros	Maros-Torda	Modrus-Fiume
<i>Lysiopetalum fasciatum</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.
<i>Chordeuma sylvestre</i> C. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Craspedosoma flavescens</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Craspedosoma mutabile</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	+	.	.
" <i>v. fasciatum</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" <i>v. punctulatum</i> LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Craspedosoma Rawlinsii</i> LEACH.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
<i>Atractosoma bohemicum</i> ROS.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Atractosoma athesinum</i> FEDR.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Atractosoma carpathicum</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Strongylosoma pallipes</i> OLIV.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.
" <i>v. fulvum</i> DAD.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.
" <i>v. albidum</i> DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.
" <i>v. fuscum</i> DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.
" <i>v. flavum</i> DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.
<i>Paradesmus gracilis</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus albidus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
<i>Polydesmus edentulus</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus macilentus</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus tataricus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
<i>Polydesmus collaris</i> C. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus complanatus</i> L.	+	+	+	.	+	.	.	+	.	.	+	.	.	+	.	+	.	+	.	+	+	+	+
<i>Polydesmus montanus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus transylvanicus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus denticulatus</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	+	.
<i>Polydesmus banaticus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polydesmus subscabratus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus filiformis</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus subterraneus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus hungaricus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus troglobius</i> n. sp.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus inferus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus superus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Brachydesmus Chyzeri</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Gervaisia costata</i> WAGA.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" <i>v. acutula</i> LATZ.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris minima</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris pustulata</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	+	.
" <i>v. rufoguttata</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" <i>v. albocincta</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris pulchra</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris connexa</i> C. K.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.
" <i>v. carpathica</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" <i>v. hungarica</i> DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.
<i>Glomeris ornata</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Glomeris multistriata</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Glomeris hexasticha</i> BR.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+

Nomen speciei	Abauj-Torna	Baranya	Bats	Bereg	Bihar	Borsod	Brassó	Csongrád	Fehér	Fogarás	Hajdu	Háromszék	Heves	Hunyad	Jász-Nagykun-Szolnok	Kölos	Kőrös-Belóvár	Krassó-Szörény	Lika-Krbava	Liptó	Máramaros	Maros-Torda	Modrus-Fiume
<i>Glomeris hexasticha</i> v. <i>Mniszechii</i> Nov.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" <i>v. quadrimaculata</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" <i>v. ornata</i> BR.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" <i>v. formosa</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" <i>v. bihariensis</i> DAD.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris tridentina</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris conspersa</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" <i>v. irrorata</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" <i>v. nobilis</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" <i>v. excellens</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" <i>v. tristriata</i> DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Glomeris simplex</i> TÖM.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris marginata</i> VILL.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Glomeris tyrolensis</i> LATZ.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polyxenus lagurus</i> LATR.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Eurypauropus cycliger</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Eurypauropus margaritaceus</i> TÖM.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Pauropus Huxleyi</i> LUBB.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Scolopendrella immaculata</i> NEW.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Scolopendrella nivea</i> SCOP.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Scolopendrella notacantha</i> GERV.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Himantarium Gabrielis</i> L.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Dignathodon microcephalum</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Chætechelyne vesuvianna</i> MEIN.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Scotophilus bicarinatus</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Scotophilus illyricus</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Geophilus linearis</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Geophilus sodalis</i> BERGS. OG M.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Geophilus electricus</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Geophilus arenarius</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Geophilus longicornis</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" <i>v. austriacus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Geophilus proximus</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Geophilus pygmaeus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Geophilus flavus</i> C. K.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Geophilus ferrugineus</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Geophilus mediterraneus</i> MEIN.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Schendyla nemorensis</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Schendyla eximia</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Scolioplanes crassipes</i> C. K.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Scolioplanes acuminatus</i> LEACH.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Mecistocephalus carniolensis</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Cryptops hortensis</i> LEACH.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Cryptops punctatus</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Cryptops cultratus</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Opisthomega erythrocephalum</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Scolopendra dalmatica</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+

Nomen speciei	Abauj-Torna	Beranya	Bors	Bereg	Bihar	Borsod	Brassó	Csongrád	Fehér	Fogarás	Hajdu	Háromszék	Heves	Hunyad	Jász-Nagykanizsa	Kölos	Körmény	Krasó-Szörény	Lika-Krassó	Lipó	Máramaros	Maros-Torda	Modrus-Fiume
Scelopendra cingulata LATR.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	+
Henicops fulvicornis MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.
Lithobius æruginosus L. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	.	.	.	.
Lithobius crassipes L. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.
Lithobius eximius MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.
Lithobius lucifugus L. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.
Lithobius Dadayi Töm.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.
Lithobius muticus C. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	.	.	.	+
Lithobius erythrocephalus C. K.	+	+	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	+	.	+	.	+	+	.	.	.	+
Lithobius dubius Töm.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Lithobius pusillus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Lithobius lapidicola MEIN.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	.	.	+	.
" " v. hungaricus DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius calcaratus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.
Lithobius microps MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius latro MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	+	.	.	.	.
Lithobius mutabilis L. K.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	.	.	+	+
" " v. hungaricus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius pelidnus HAASE.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius cyrtopus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius borealis MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius Entzii n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius glabratus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	+	.	.	.	.
Lithobius aulacopus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius dentatus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Lithobius anodus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius agilis C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius tricuspis MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius nigrifrons LATZ. H.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius hungaricus n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius piceus L. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius peregrinus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius dalmaticus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius forficatus L.	+	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	+	.	+	+	+	+	.	+	+	+
Lithobius bonensis MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius validus MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius tridentinus FAUZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Lithobius tenuipes n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Lithobius leptopus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius transylvanicus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius brevicornis n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Lithobius grossipes C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Scutigera coleoptrata L.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Comitatus Hungariæ.

II.

Nomen speciei	Nagy-Kanizsa	Pest-Pilis-Solt-Kiskun	Pozsega	Pozsony	Sáros	Somogy	Szatmár	Szeben	Székely	Szatmár	Szilág	Szatmár-Doboka	Temes	Tolna	Torda-Aranyos	Tótvárkony	Várad	Vas	Veszprém	Zala	Zemplén	
Polyzonium germanicum Br.	.	+	.	.	.	.	+	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Julus strictus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. nematodes LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. hungaricus DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	?	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus Tömösváryi n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	?	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus occultus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus nanus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" " v. pannonicus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	?	.	.	.	.	.	.	.	+
Julus pelidnus LATZ.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus dicentrus LATZ.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.
Julus pusillus LEACH.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.
Julus luscus MEIN.	.	+	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	.	.	.	+	+	.
Julus boleti C. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	+	+	+	+
Julus cattarensis LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus varius FR.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus flavipes C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus foetidus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.
Julus luridus C. K.	.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.
Julus platyrus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
Julus podabrus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus unilineatus C. K.	.	+	.	.	.	+	.	+	.	+	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus Frivaldszkyi n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	?	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus austriacus LATZ.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	+	+	.	.	+	.	.	+	.	+	.
" " v. erythronotus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	+	.	+	.
" " v. nigrescens LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Julus sabulosus L.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+
" " v. apunctulus FEDR.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+
" " v. flavofuscus DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus trilineatus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus montivagus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus transylvanicus n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus longabo C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. exilis LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Julus fallax MEIN.	.	+	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.
" " v. oribates LATZ.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+
Julus nigrifrons MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Julus scandinavicus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Julus fuscipes C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Julus hungaricus KARSCH.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Blaniulus guttulatus GERV.	.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+
Blaniulus venustus MEIN.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Blaniulus fuscus AM STEIN.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Isobates varicornis C. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Lysiopetalum degenerans LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Lysiopetalum illyricum LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Nomen speciei	Nagy-Küküllő	Pest-Pilis-Solt-Kiskun	Pozsega	Pozsony	Sáros	Somogy	Szatmár	Szeben	Szepes	Szerém	Szilágy	Szolnok-Doboka	Temes	Tolna	Torda-Aranyos	Udvarhely	Vasas	Vas	Veszprém	Zágráb	Zala	Zemplén
Lysiopetalum fasciatum LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Chordeuma sylvestre C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Craspedosoma flavescens LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Craspedosoma mutabile LATZ.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" " v. fasciatum LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. punctatum LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Craspedosoma Rawlinii LEACH.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Atractosoma bohemicum ROS.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Atractosoma athesinum FEDR.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Atractosoma carpathicum LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Strongylosoma pallipes OLIV.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+
" " v. fulvum DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. albidum DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. fuscum DAD.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. flavum DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Paradesmus gracilis C. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Polydesmus albidus n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Polydesmus edentulus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Polydesmus macilentus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Polydesmus tatranus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Polydesmus collaris C. K.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.
Polydesmus complanatus L.	.	+	.	.	+	+	.	.	+	.	+	+	+	.	.	.	.	+	.	.	+	.
Polydesmus montanus n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Polydesmus transylvanicus n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Polydesmus denticulatus C. K.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	+	.	.	+	.	.	.	.	+	+
Polydesmus banaticus n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Polydesmus subcabratus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Brachydesmus filiformis LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Brachydesmus subterraneus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Brachydesmus hungaricus n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Brachydesmus troglobius n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Brachydesmus inferus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Brachydesmus superus LATZ.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Brachydesmus Chyzeri n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Gervaisia costata WAGA.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" " v. acutula LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris minima LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
Glomeris pustulata LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" " v. rufoguttata C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" " v. albocincta C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Glomeris pulchra C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Glomeris connexa C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" " v. carpathica LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" " v. hungarica DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris ornata C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris multistriata C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris hexasticha BR.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	+	.	.	+	.	+

Nomen speciei	Nagy-Karadag	Pont-Egeus-Sabakium	Pezzeza	Pezzeny	Sáros	Somogy	Szatmár	Szabolcs	Szeges	Székesszék	Szilágy	Szatmár-Deboka	Temes	Tolna	Torda-Aranyos	Udvachely	Várad	Vas	Veszprém	Zágráb	Zala	Zemplén
Glomeris hexasticha v. Mniszeczii Nov.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" " v. quadrimaculata LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" " v. ornata Br.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. formosa LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
" " v. bihariensis DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris tridentina LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Glomeris conspersa C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.
" " v. irrorata C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. nobilis C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.
" " v. excellens LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
" " v. tristriata DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris simplex Töm.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris marginata VILL.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Glomeris tyrolensis LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Polyxenus lagurus LATR.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Eurypauropus cycliger LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Eurypauropus margaritaceus Töm.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Pauropus Huxleyi LUBB.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Scolopendrella immaculata NEW.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Scolopendrella nivea SCOP.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Scolopendrella notacantha GERV.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.
Himantarium Gabrieli L.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Dignathodon microcephalum MEIN.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Chaetechelyne vesuvina MEIN.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Scotophilus bicarinatus MEIN.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.
Scotophilus illyricus MEIN.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	+	+	+	+	.	.	.	.	.	.	.	+
Geophilus linearis C. K.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Geophilus sodalis Bergs. og M.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Geophilus electricus MEIN.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Geophilus arenarius MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	.	+	.	.	.	.	.	.	+
Geophilus longicornis C. K.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	+	+	.	.	+	.	+	.	.	.	.
" " v. austriacus LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Geophilus proximus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.	.	.	+	.	.	.	.	+
Geophilus pygmaeus LATZ.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	+
Geophilus flavidus C. K.	+	+	.	.	.	+	.	.	.	.	+	+	+	+	.	.	+	.	.	.	+	+
Geophilus ferrugineus C. K.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Geophilus mediterraneus MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Schendyla nemorensis C. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	+
Schendyla eximia MEIN.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.
Scolioplanes crassipes C. K.	.	.	.	.	+	+	+	+	+	.	+	+	.	.	.	+	.	.	.	+	.	+
Scolioplanes acuminatus LEACH.	.	.	.	.	+	+	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	+
Mecistocephalus carniolensis C. K.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Cryptops hortensis LEACH.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	+	+	+	.	.	.	.	.	+	.	.	+
Cryptops punctatus C. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
Cryptops cultratus C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Opisthemea erythrocephalum C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
Scolopendra dalmatica C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Nomen speciei	Nagy-Küküllő	Pest-Pilis-Solt-Kiskun	Pozsega	Pozsony	Sáros	Somogy	Szatmár	Szeben	Szepes	Szerén	Szilágy	Szolnok-Doboka	Temes	Tolna	Torda-Aranyos	Udvarhely	Varasd	Vas	Veszprém	Zágráb	Zala	Zemplén
<i>Scolopendra cingulata</i> LATR.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Henicops fulvicornis</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius aeruginosus</i> L. K.	.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	+	.	.	+	.	.	+	.	+	.	+	+
<i>Lithobius crassipes</i> L. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius eximius</i> MEIN.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius lucifugus</i> L. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Lithobius Dadayi</i> TÖM.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius muticus</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+
<i>Lithobius erythrocephalus</i> C. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.	.	+	+	.	.	.	+
<i>Lithobius dubius</i> TÖM.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius pusillus</i> LATZ.	+	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Lithobius lapidicola</i> MEIN.	.	+	.	.	+	.	.	.	.	.	.	+	+	+	.	.	.	.	+	.	.	+
" " v. <i>hungaricus</i> DAD.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius calcaratus</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius microps</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius latro</i> MEIN.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	+
<i>Lithobius mutabilis</i> L. K.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	.	+	.	.	.	+	+	+	.	+
" " <i>hungaricus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius pelidnus</i> HAASE.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Lithobius cyrtopus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Lithobius borealis</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius Entzii</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Lithobius glabratus</i> C. K.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	+	+
<i>Lithobius aulacopus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius dentatus</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius anodus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Lithobius agilis</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius trichospis</i> MEIN.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.
<i>Lithobius nigrifrons</i> LATZ. H.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+
<i>Lithobius hungaricus</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius piceus</i> L. K.	+	+	.	.	+	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	+	.	+	+
<i>Lithobius peregrinus</i> LATZ.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Lithobius dalmaticus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Lithobius forficatus</i> L.	.	+	.	.	.	.	.	+	+	.	+	+	.	.	.	+	.	+	.	.	.	.
<i>Lithobius bonensis</i> MEIN.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius validus</i> MEIN.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius tridentinus</i> FAUZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius tenuipes</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Lithobius leptopus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius transylvanicus</i> LATZ.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius brevicornis</i> n. sp.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Lithobius grossipes</i> C. K.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Scutigera coleoptrata</i> L.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.

Hogy e táblázat, adatait röviden összegezhessem, eleve ki kell jelentenem, hogy én a fent említett megyéket a következőleg csoportosítom:

1. Keleti megyék.

Brassó megye.	Nagy-Küküllő megye.
Háromszékmegye.	Szilágy megye.
Kolozs megye.	Szolnok-Dobokamegye.
Maros-Tordamegye.	Udvarhely megye.
Biharmegye.	Csongrádmegye.
Hajdú megye.	Jász-Nagykúnszolnokmegye.
Pest-Pilis-Solt-Kiskunmegye.	Máramaros megye.
Szatmármegye.	Heves megye.
	Torda-Aranyos megye.

Hogy e beosztást némileg megokoljam, meg kell jegyeznem, hogy a nagy magyar Alföld e csoportba felsorolt megyéit azért vettem ide, mert hazánk Alföldjének faunája tudvalevőleg sokban hasonlít a dél-oroszországi síksághoz.

2. Nyugati megyék.

Fehérmegye.	Pozsonymegye.
Vas megye.	Veszprémmegye.

3. Déli megyék.

Modrus-Fiumemegye.	Baranyamegye.
Kőrös-Belovármegye.	Hunyadmegye.
Somogy megye.	Krassó-Szörénymegye.
Temes megye.	Szeben megye.
Zalamegye.	Tolnamegye.
Varasd megye.	Pozsegamegye.
Lika-Krbavamegye.	Zágrábmegye.

4. Északi megyék.

Beregmegye.	Borsodmegye.
Liptó megye.	Sáros megye.
Szepes megye.	Abanj-Tornamegye.
Zemplénmegye.	Bármegye.

A megyék ilyen csoportosítása esetében a hazánkban eddig talált fajok és varietások a következőleg csoportosíthatók:

1. Keleti alakok.

Julus pusillus, LEACH.
Julus pelidnus, LATZ.
Brachydesmus hungaricus, n. sp.
Glomeris hexasticha v. *bihariensis*, DAD.
Eurypauropus margaritaceus, TÖM.
Lithobius microps, MEIN.
Lithobius aulacopus, LATZ.
Polydesmus albidus, n. sp.
Polydesmus montanus, n. sp.
Glomeris ornata, C. K.
Glomeris simplex, TÖM.
Lithobius eximius, MEIN.
cyrtopus, LATZ.

2. Nyugati alakok.

Julus longabo var. *exilis*, LATZ.
Craspedosoma flavescens, LATZ.
Lithobius mutabilis var. *hungaricus*, LATZ.
— *hungariensis*, n. sp.
— *lapidicola* var. *hungariensis*, DAD.

3. Északi alakok.

Julus molybdenus, C. K.
— *fallax* v. *oribates*, LATZ.
— *scandinavicus*, LATZ.
Craspedosoma mutabile v. *fasciatum*, LATZ.
— — v. *punctulatum*, LATZ.
Atractosoma carpathicum, LATZ.
Polydesmus tataricus, LATZ.
— *subscabratus*, LATZ.
Glomeris connexa v. *carpathica*, LATZ.
— *pustulata* v. *albicincta*, C. K.
— *hexasticha* v. *Muiszechii*, NOW.
— — v. *ornata*, BR.
— — v. *formosa*, LATZ.
Scolopendrella nivea, SCOP.
Geophilus proximus, C. K.
Lithobius lucifugus, L. K.
Lithobius pelidnus, HAASE.
Lithobius Entzii, n. sp.

4. Déli alakok.

Julus strictus, LATZ.
— — v. *nematodes*, LATZ.
— — v. *hungaricus*, DAD.
— *Tömösváryi*, n. sp.
— *nannus*, LATZ.
— — v. *pannonicus*, LATZ.
— *dicentrus*, LATZ.
— *cattarensis*, LATZ.
— *varius*, FR.
— *flavipes*, C. K.
— *platyurus*, LATZ.
— *podabrus*, LATZ.
— *Frivaldszkyi*, n. sp.
— *sabulosus* v. *apunctulus*, FEDR.
— — *flavofuscus*, DAD.
— *trilineatus*, C. K.
— *transylvanicus*, n. sp.
— *hungaricus*, KARSCH.
Lysiopetalum degenerans, LATZ.
— *illyricum*, LATZ.
— *fasciatum*, LATZ.
Chordenma sylvestre, C. K.
Polydesmus edentulus, C. K.
— *macilentus*, C. K.
— *collaris*, C. K.
— *transylvanicus*, n. sp.
— *banaticus*, n. sp.
Brachydesmus filiformis, LATZ.
— *subterraneus*, LATZ.
— *troglobius*, n. sp.
— *inferus*, LATZ.
— *Chyzeri*, n. sp.
Glomeris minima, LATZ.
— *multistriata*, C. K.

Glomeris conspersa, C. K.
 — — v. irrorata, C. K.
 — — v. nobilis, C. K.
 — — v. excellens, LATZ.
 — — v. tristriata, DAD.
 — marginata, VILL.
 — tyrolensis, LATZ.
 Himantarium Gabrielis, L.
 Chaetechelyne vesuviana, MEIN.
 Geophilus mediterraneus, MEIN.
 Schendyla eximia, MEIN.
 Cryptops cultratus, C. K.
 Opisthomega erythrocephalum, C. K.
 Scolopendra dalmatica, C. K.
 — cingulata, LATR.
 Lithobius calcaratus, C. K.
 — borealis, MEIN.
 — dentatus, C. K.
 — anodus, LATZ.
 — agilis, C. K.
 — validus, MEIN.
 — tenuipes, n. sp.
 — leptopus, LATZ.
 — transylvanicus, LATZ.
 — brevicornis, n. sp.
 — grossipes, C. K.
 Sentigera coleoprata, L.

E csoportok adatai látszólag a mellett tanúskodnának, hogy hazánk faunájában legtöbb déli alak van, de azt hiszem, hogy ez csak látszat, minek magyarázatát abban vélem megtalálhatni, hogy a déli megyéket sokkal jobban kutatták át, mint a keletieket, vagy éppen a nyugatiakat.

Az e csoportokban nem említett többi fajok vagy mindenütt közönségesek, vagy pedig két-három világtájról ismeretesek, minek következtében nem tartottam helyén valónak azokat a négy csoport valamelyikébe beosztani.

A hazai Myriopodák vertikális elterjedésére vonatkozólag nem sok jellemző adattal rendelkezem. A fajok legnagyobb része otthon érzi magát úgy a síkságokon, mint a völgyekben és hegyeken; a magasabb hegységekben a

lomblevelű fák határánál tovább azonban nem igen terjednek. Csak egy-két *Julus*-faj, meg pár *Geophilus* hatol e határon felül is. Aránylag legélesebb a *Glomeridák* elterjedési vonala, a melyek majdnem kizárólag a magasabban fekvő lomberdők talajában érzik magukat otthon.

A Myriopodák előfordulása földünk korábbi korszakaiban.

A Myriopodák legelső maradványaival már az alsó Jura — fekete Jura — rétegeiben találkozunk, a melytől kezdve csaknem mindenik korszakban előfordulnak. Legtöbbet találni a borostyánkőben, melyben a *Diplopodák* és *Chilopodák* rendjéből csaknem mindenik családnak vannak maradványai. Ezen maradványok között legrégibb a *Xylobius Sigillariae*, DAWSON, mely Új-Scotia kőszéntelepeiből ismeretes és testalkata után ítélve a *Julidák* családjába tartozik. BERTRAND a Rott mellett fekvő barna szénből említ egy *Julus*-fajt, mely különösen pókok társaságában fordul elő. Ez a *Julus antiquus* HEYD. faj. Legtöbb áradék Myriopodát azonban MENGE ír le a borostyánkőből. Ő írja le a *Julidák* közé tartozó *Lophonotus hystrix*-fajt, melyből 4 példány ismeretes; az *Euzonus collatum*-ot, mely a ma élő *Craspedosomához* áll legközelebb. GERMAR ugyancsak a borostyánkőből említi a *Geophilus proavus*-t. A. DOHRN a Lebach melletti kőszénképletbe tartozó agyagvaskő palában talált egy *Julus*-fajt, a melyet *Julus Brasii*-nek nevezett. De nemcsak *Julus*-, *Craspedosoma*- és *Geophilus*-fajokat találtak, hanem *Polyxenus*-, *Scutigera*-, *Scolopendra*- és *Lithobius*-fajokat is. Nemcsak Európában tettek e téren eredményes kutatásokat, hanem Amerikában is, különösen pedig SCUDDER, ki több É.-Amerikában talált áradék Myriopodát írt le már eddig, még pedig majdnem mindenik családból.

Hazánkban még ez ideig — tudtommal — egyetlen áradék Myriopoda sem ismeretes. De azért nem valószínű, hogy hazánk földrétegeiben ilyenek is vannak.

III. A RENDSZER.

A rendszer.

A Myriopodák rendszerezésének mai alapját LATREILLE vetette meg; utána többen próbálták meg ez osztályozáson hol igazgatni, hol bővíteni, majd kisebb, majd nagyobb szerencsével. LATREILLE volt az első, a ki a már ARISTOTELES-től használt s LINNÉ-től helyesen alkalmazott, manapság csak genus-nevekkül szolgáló *Scolopendra* és *Julus* elnevezés helyett családneveket hozott be s így a Myriopodákat *Syngnatha* és *Chilognatha* néven két rendre osztotta fel.¹ Majd a *Syngnatha* elnevezést vette fel 1817-ben.²

LEACH³ 1814-ben, majd 1817-ben⁴ ugyanezen rendszerezést követve, a következő rendszertani beosztást adja, melyben több-kevesebb pontossággal már a családokat is felsorolja:

Myriopoda, LEACH.

Chilognatha	Glomerida.....	Glomeris.
	Julida.....	Julus.
Syngnatha	Cermatida.....	Craspedosoma.
	Scolopendrida...	Polydesmus.
	Geophilida.....	Cermatia.
		Lithobius.
		Scolopendra.
		Cryptops.
		Geophilus.

LEACH eme rendszerezése úttörő gyanánt szerepelt s ennek alapján osztályozta BRANDT is a Myriopodáknak *Chilognatha* osztályát 1833-ban. Ő a *Chilognatha* elnevezés helyett a BLAINVILLE-től⁵ 1816-ban először használt *Diplopoda* elnevezést tartja meg; osztályozása a következő:

¹ Hist. natur. d. Crust. et d. Insect. Tom. III. p. 45. Tom. 7. p. 83.

² Le Regne Animal par Cuvier. Tom. 3. p. 155.

³ Trans. Lin. soc. Tom. 3. p. 88.

⁴ Zoological miscell. Tom. 3. p. 38.

⁵ Bulletin de la Soc. Philomatique de Paris 1816. p. 123.

Daday: Myriopodák.

Diplopoda, BLAINV.

Pentazonia	Glomerida.....	Glomeris, LATR.
	Sphaerotheria...	Sphaerotherium, BR.
Trizonia	Julida.....	Sphaeropaeus, BR.
		Julus, L.
		Spirobolus, BR.
	Spirostreptida...	Spirostreptus, BR.
Monozonia		Spirobæus, BR.
		Spirocyclistus, BR.
		Strongilosoma, BR.
		Craspedosoma, L.
		Polydesmus, LATR.
		Polyxenus, LATR.

BRANDT 1833-tól kezdve nagy tevékenységet fejtett ki a Myriopodák osztályozását illetőleg, és több, jelenben is használt család- és rendnevet vett fel. Így 1834-ben felvette a *Polyzonium* genus számára a *Colobognatha* elnevezést.¹ A 30-as évek közepe táján a berlini állattani Múzeum gazdag Myriopoda-gyűjteményének tanulmányozása alkalmával a *Polyzonium*-hoz mind testalakra, mind szervezetre igen hasonló két genust fedezett fel, a melyeket *Siphonotus* és *Siphonophora* névvel látott el; ezzel előbbi beosztása lényegesen változott. Új beosztását 1836-ban² és 1837-ben³ bocsátotta közre, végre 1841-ben a következő egészen új rendszerrel állott elő.⁴

Ordo. Myriopoda.

I. Subord. Myriopoda gnathogena seu manducantia.

1. Trib. Chilopoda	Fam. Schizotarsia.....	Scutigera.
	Fam. Holotarsia.....	Lithobius.
	Sf. Horizopoda.....	Scolopendra.
	Sf. Polypoda.....	Cryptops.
		Geophilus.

¹ Bull. scient. de l'Acad. Imp. d. St.-Petersburg. 1836.

² Archiv. Naturg. 1837. p. 238—39.

³ Recueil de memoires relatifs a l'ordre des Insects Myriopodus. St.-Petersburg. 1841. p. 13. etc.

⁴ Oken Isis 1834. p. 704.

2. Trib. Chilognatha	Fam. Monozomia	Sf. Syndopetala	Polyxenus.
			Polydesmus.
	Fam. Trizonia	Sf. Lysiopetala	Strongylosoma.
			Blaniulus.
			Julus.
			Spirobulus.
	Fam. Pentazonia	Sf. Lysiopetala	Spirocyclistus.
			Spirostreptus.
			Lysiopetalum.
			Glomeris.
			Sphærotherium.
			Sphæropæus.

II. Subord. *Myriopoda sugentia seu siphonizantia seu siphonophora.*

I. Sect. Ommatophora { Polyzonium Siphonotus.

II. Sect. Typhlogena.....Siphonophora.

BRANDT-tal csaknem egy időben GERVAIS teljesen önálló rendszert alkotott,¹ mellyel azonban nem volt oly szerencsés, mint elődje s így rendszerezésének csak historiai értéke van. Később (1844) a maga rendszerezését elvetve, újabb rendszert alkotott,² a melyre már LEACH-nak csaknem feledésbe merült rendszere s a NEWPORT újmutatásai adták az alapot. E rendszer a következő:

<i>Diplopoda.</i>	<i>Chilopoda.</i>
<i>Polyxenidae.</i>	<i>Scutigerae.</i>
Polyxenus.	Scutigera.
<i>Glomeridae.</i>	<i>Scolopendridae.</i>
Glomeris.	Lithobius.
Zephronia.	Scolopendra.
Glomeridesmus.	Cryptops.
<i>Polydesmidae.</i>	<i>Geophilidae.</i>
Polydesmus.	Scolopendrella.
Craspedosoma.	Geophilus.
<i>Julidae.</i>	
Lysiopetalum.	
Cambala.	
Julus.	
Stemmiulus.	
Blaniulus.	
<i>Polyzonidae.</i>	
Platidesmus.	
Polyzonium.	
Siphonotus.	
Siphonophora.	

¹ Annals d. scienc. natur. 1837. Tom. 7. p. 35.

² Annals d. scienc. natur. 3. ser. Zoll. P. 1, 5.

NEWPORT az előtte működő bűvárok adatainak felhasználásával sokkal tökéletesebb és sokkal pontosabb rendszerezést készített, mely kevés módosítással csaknem a mai napig érvényes. NEWPORT BRANDT-nak *Trizonia* elnevezését elvetve, helyette a *Bizonia* elnevezést alkalmazta s a *Myriopoda sugentia* alrendet és a *Colobognatha* nevet mellőzve, a *Polyzonium*-ot a *Julidae*-kal egy csoportba helyezi. NEWPORT legnagyobb érdeme azonban a családok megállapításában és pontos jellemzésében van. Rendszere, mely több alkalommal megjelent munkáiban látott napvilágot, a következő:

Chilopoda.

<i>Schizotarsia</i> , BR.	<i>Scolopendra</i> , L.
<i>Cermatidae</i> , LEACH.	<i>Cormocephalus</i> , NEWP.
<i>Cermatia</i> , ILL.	<i>Rhombocephalus</i> , NEWP.
<i>Holotarsia</i> , BR.	<i>Heterostoma</i> , NEWP.
<i>Lithobidae</i> , NEW.	<i>Scolopendropsis</i> , BR.
<i>Lithobius</i> , LEACH.	<i>Theatops</i> , NEWP.
<i>Henicops</i> , NEWP.	<i>Scolopocryptops</i> , NEWP.
<i>Scolopendridae</i> , LEACH.	<i>Cryptops</i> , LEACH.
<i>Geophilidae</i> , LEACH.	<i>Mecistocephalus</i> , NEWP.
<i>Scolopendrellinae</i> , NEWP.	<i>Arthronomalus</i> , NEWP.
<i>Scolopendrella</i> , GERV.	<i>Gonibregmatus</i> , NEWP.
<i>Geophilinae</i> , NEWP.	<i>Geophilus</i> , LEACH.

Chilognatha. LATR.

<i>Pentazonia</i> , BR.	<i>Bizonia</i> , NEWP.
<i>Glomeridae</i> , LEACH.	<i>Julidae</i> , LEACH.
<i>Glomeris</i> , LATR.	<i>Sympodopetalinae</i> , NEWP.
<i>Zephronia</i> , GRAY.	<i>Julus</i> , L.
<i>Sphærotherium</i> , BR.	<i>Unciger</i> , BR.
<i>Monozonia</i> .	<i>Spirobulus</i> , BR.
<i>Polyxenidae</i> , NEWP.	<i>Spiropæus</i> , BR.
<i>Polyxenus</i> , LATR.	<i>Spirocyclistus</i> , BR.
<i>Polydesmidae</i> , LEACH.	<i>Spirostreptus</i> , BR.
<i>Fontaria</i> , GRAY.	<i>Lysiopetalinae</i> , NEWP.
<i>Polydesmus</i> , LATR.	<i>Platops</i> , NEWP.
<i>Strongilosoma</i> , BR.	<i>Lysiopatalum</i> , BR.
<i>Craspedosoma</i> , LEACH.	<i>Polyzonidae</i> , NEWP.
<i>Platydesmus</i> , LUC.	<i>Polyzonium</i> , BR.
<i>Cambala</i> , GRAY.	<i>Siphonotus</i> , BR.
	<i>Siphonophoridae</i> , NEWP.
	<i>Siphonophora</i> , BR.

Ezt igen megközelíti a WALKENAER rendszere,¹ mely a következő:

Diplopoda.

<i>Polyxenidae</i> , NEWP.	<i>Glomeridae</i> , LEACH.
<i>Polyxenus</i> , LATR.	<i>Glomeris</i> , LATR.

¹ Histoire naturelle des Insects. Apteres. Tom. IV. p. 56

<i>Zephronia</i> , GRAY.	<i>Julidae</i> , LEACH.
<i>Glomeridesmus</i> , GERV.	<i>Lysiopetalum</i> , BR.
<i>Polydesmidae</i> , LEACH.	<i>Julus</i> , L.
<i>Oniscodesmus</i> .	<i>Stemmiulus</i> .
<i>Cryptodesmus</i> .	<i>Blaniulus</i> .
<i>Polydesmus</i> , LATR.	<i>Polyzonidae</i> , NEWP.
<i>Strongilosoma</i> , BR.	<i>Polyzonium</i> , BR.
<i>Platydesmus</i> , LUC.	<i>Siphonotus</i> , BR.
	<i>Siphonophora</i> , BR.

Chilopoda.

<i>Schizotarsia</i> , BR.	<i>Cryptops</i> , LEACH.
<i>Scutigerae</i> , GERV.	<i>Theatops</i> , NEW.
<i>Holotarsia</i> , BR.	<i>Scolopendropsis</i> , BR.
<i>Lithobiidae</i> , LEACH.	<i>Scolopocryptops</i> , NEWP.
<i>Lithobius</i> , LEACH.	<i>Newportia</i> , GERV.
<i>Henicops</i> , NEWP.	<i>Gheophilidae</i> , LEACH.
<i>Scolopendridae</i> , LEACH.	<i>Scolopendrella</i> , GERV.
<i>Heterostoma</i> , NEW.	<i>Geophilus</i> , LEACH.
<i>Scolopendra</i> L.	

Az ezután következő rendszertani munkák többé-kevésbé tökéletesítették a már megkezdett alapot s a fentebbi rendszereknek hol egyikét, hol másikat követék, vagy mindenikből kiválasztva a kedvük szerintit, vegyítették, de mindaddig csak úgy, hogy nagyobb eltérés egyikben sem található.

Érdekes még LUBBOCK rendszerezése,¹ a melyet eddig hallgatással mellőztek. Ő egy harmadik rend felállítását próbálja meg, a meglevő két rend mellé, ilyenformán:

Myriopoda.

1. Ord. *Chilopoda*. LATR.
Fam. *Geophilidae*, LATR.
Scolopendridae, LEACH.
Lithobiidae, NEWP.
Scutigerae, GERV.
2. Ord. *Chilognatha*. LATR.
Fam. *Polyzonidae*, NEW.
Julidae, LEACH.
Polydesmidae, LEACH.
Glomeridae, LEACH.
3. Ord. *Paupoda*, LUBB.
Fam. *Polyxenidae*, NEWP.
Paupoda, LUBB.

A legújabb idők bűvárai közül E. HAASE² és TÖMÖSVÁRY Ö.³ szintén foglalkoztak a rendszerezéssel, de csak

¹ On Paupus, a new Type of Centipede. Linn. soc. 1866. p. 181.

² Schlesiens Chilopoden. 1880.

³ A Scutigera coleoptrata L. légzőszervéről. 1881.

a Myriopodák *Chilopoda*-rendjét illetően, még pedig igen eltérő elvekből indulva ki.

E. HAASE ugyanis a fejlődés menetét vette irányadónak s minthogy a *Chilopodák* között vannak olyanok, melyeknél a fiataloknak a peteburokból való kibúváskor csupán 7 lábpárjuk van és olyanok, a melyeknél a fiatalok épen annyi lábpárral hagyják el a peteburkot, a hány lábuk van a kifejtetteknek, az elsőket *Chilopoda anamorphia*, az utóbbiakat *Chilopoda epimorphia* névvel látta el. Ez alapon a *Chilopodák*-at következőleg osztja be:

Ord. *Chilopoda.*

1. Subor. *Chilopoda anamorphia*.
1. *Scutigerini*.
2. *Lythobiini*.
2. Subor. *Chilopoda epimorphia*.
1. *Scolopendrinini*.
2. *Geophilini*.

TÖMÖSVÁRY Ö. a lélekzőszervek szerkezetéből indul ki s a *Chilopodák*-at a következőleg csoportosítja:

Ord. *Chilopoda.*

1. Subor. *Chilopoda pulmonata*.
Fam. *Scutigerae*, GERV.
2. Subor. *Chilopoda tracheata*.
Fam. *Lithobiidae*, NEW.
Scolopendridae, NEW.
Geophilidae, LEACH.

Az összes eddig ismert Myriopodák rendszerét legújabbban R. LATZEL fejtette ki a hazánk Myriopoda-faunáját is közelebbről érdeklő nagy monographiájában.¹ Minthogy a rendek, családok és nemek beosztásában magam is a LATZEL nyomdokain fogok haladni, mint előzetes tájékoztatót, helyén valónak látom e rendszer felsorolását.

Oszt. Myriopoda.

1. Rend. *Chilopoda*, LATR.
1. Csal. *Scutigerae*, GERV.
2. " *Lithobiidae*, NEWP.
3. " *Scolopendridae*, NEWP.
4. " *Geophilidae*, LEACH.
2. Rend. *Symphyla*, RYDER.
1. Csal. *Scolopendrellidae*, NEWP.
3. Rend. *Paupoda*, LUBB.
1. Csal. *Paupoda agilia*, LATZ.
2. " *Paupoda tardigrada*, LATZ.
4. Rend. *Diplopoda*, BLAIN-GERV.
1. Alr. *Pselaphognatha*, LATZ.
1. Csal. *Polyxenidae*, GRAY et JONES.

¹ Die Myriopoden der östr.-ung. Monarchie. 1880—1884. 2 k.

2. Alr. *Chilognatha*, LATR.1. Csal. *Glomeridae*, LEACH.1. Alcs. *Glomeridia*, BR.2. " *Sphaerotheria*, BR.2. Csal. *Polydesmidae*, LEACH.1. Alcs. *Sphaeridesmia*, SAUSS et HUM.2. " *Polydesmia*, SAUSS et HUM.3. Csal. *Chordeumidae*, C. K.4. " *Lysiopetalidae*, WOOD.5. " *Julidae*, LEACH.3. Alr. *Colobognatha*, BR.1. Csal. *Polyzonidae*, GERV.1. Alcs. *Platydesmia*, SAUSS.2. " *Dolistenia*, LATZ.5. Rend. *Malacopoda*, BLAINV.1. Csal. *Peripatidae*.

Legújabbban Pocock J. kísérlett meg egy osztályozást, mely csupán a *Diplopoda*-ra terjeszkedik ki; szerinte a *Diplopoda*k a következőleg lennének osztályozhatók:

1. Subcl. *Pselaphognatha*.Fam. *Polyxenidae*.2. Subcl. *Chilognatha*.Ord. *Oniscomorpha*.Fam. *Glomeridae*.Ord. *Helminthomorpha*.1. Subord. *Polydesmoidea*.Fam. *Polydesmidae*.2. Subord. *Julioidea*.Fam. *Lysiopetalidae*." *Julidae*." *Polyzonidae*." *Chordeumidae*.

E beosztás különben, mint látszik, alapjában azonos a LATZEL-ével.

LATZEL rendszerétől én csak annyiban térek el, hogy a *Malacopoda-Onychophora*-rendet a fejlődéstan ide vonatkozó adatainak tekintetbe vételével az *Athropoda*k állatkörének külön osztálya gyanánt tekintem s így a *Myriopoda*k-tól teljesen elkülönítem.

A hazai *Myriopoda*k a következő négy rendbe tartoznak: *Chilopoda*, *Symphyla*, *Pauropoda*, *Diplopoda*; a következő ismertetőjegyekről különböztethetjük őket meg:

1. a. A test gyűrűin egy-egy lábpár van. 2
- b. A test gyűrűin (majdnem valamennyin) két-két lábpár van. *R. Diplopoda*, BL.
2. a. A csápok ostoralakúak. 3
- b. A csápok ágasok. *R. Pauropoda*, LUBB.
3. a. Két pár alsó állkapocsuk és egy pár állkapcsi lábuk van, az ivarművelés az utolsó gyűrű mögött a járdékos testgyűrűn van. *R. Chilopoda*, LATR.
- b. Egy alsó állkapocspárjuk van állkapcsi lábak nélkül; az ivarművelés az utolsó gyűrűn van. *R. Symphyla*, RYD.

I. Rend. *Diplopoda*, BLAINV.-GERV.

Diplopoda, BLAINVILLE-GERVAIS, Ann. d. sci. nat. 3. sér. 2. p. 51. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 40. — HAASE ER., Schlesiens Diplopoden. 1. 2. H. — JULUS, LINNÉ, FABRICIUS, SCOPOLI, GEOFFROY, DE GEER, etc. — CHILOGNATHA, LATREILLE, Hist. nat. d. Crust. et d. Ins. 3. p. 44.; 7. p. 61. — LEACH, Zool. Misc. 3. p. 32. — NEWPORT, Trans. Linn. soc. London. 19. p. 276; Ann. and Magaz. of Nat. Hist. 13. p. 264. — C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 5. 87. etc. — CHILOGLOSSES, LATREILLE, Familles nat. du Règne animal p. Cuvier. — CHILOGNATHES, BRANDT, Bull. scient. d. l'Acad. d. St. Pétersb. 7.; Recueil. p. 27. — DIPLOPODES, GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. 3. p. 58.

Corpore crustaceo aut submolli, abbreviato, elongato vel longissimo, convexo aut depresso; antennis longitudine corporis plus-minusve brevioribus, simplicibus in lateribus vel medio fronti insertis, 7—8 articulatis, articulo ultimo prebrevis, plerumque quadri-apicato saepe abscondito; mandibulis plerumque aut parum tectis aut obtectis, compositis vel plus-minusve simplicibus; pare unico maxillarum tecto, labii formi composito vel subevanescenti, labro cum clypeo coalito, saepe libero; segmentis corporis scuto dorsali, pleuris duabus laminisque pedigeris 2—4 compositis, plerumque glandulis dorsalibus odoriferis praeditis; pedibus 6—7-articulatis; spiraculis plerumque numerum pedum aequantibus, valde parvis in ventre laminarum pedigerarum positis; orificiis genitalibus maris feminaeque inter corporis segmentum secundum et tertium, ad basin pedum secundi paris collocatis; organis copulatoriis in maribus rarius genuinis, saepissime autem pedibus 2—4 in organa copulatoria auxiliaria commutantibus armatis. Embryonibus vermiformibus; pullis initio pedum paribus tribus instructis, pedibus segmentisque ceteris corporis vero gradatim vel plus-minusve interrupte evolutis.

E rendnek képviselői az egész földön el vannak terjedve, a legnagyobb képviselői azonban a forró égöv alatt honosak. Általában nagyon csendes természetűek, igen lassan, mondhatni lomhán mozognak, a mi szoros viszonyban áll táplálkozás módjukkal, a mennyiben majdnem kivétel nélkül korhadó növényi és állati anyagokkal táplálkoznak és soha sem rabolnak. Kiválóan kedvelik a nedves helyeket, különösen gyakoriak az erdők korhadásnak induló alomja, kövek és fakérgék alatt.

E rend három alrendre oszlik: 1. *Colobognatha*, 2. *Chilognatha*, 3. *Pselaphognatha* alrendre, a melyeket a következőleg különböztethetünk meg egymástól:

1. a. A köztakaró hajlékony, szőrpamattokkal fedett; szájfedő és kapcsolólábuk nélkül. *Pselaphognatha*, LATZ.
- b. A köztakaró merev, szűrőpamattok nélkül; szájfedővel és kapcsolólábakkal. 2.
2. a. A felső állkapcsok egészen fedettek, a száj többé-kevésbé ormányalakú. *Colobognatha*, BR.
- b. A felső állkapcsok a fej két oldalán duzzadás alakjában jelennek meg; a száj nem ormányos. *Chilognatha*, LATR.

Hazánkban mind a három alrendnek vannak képviselői

1. Alr. *Colobognatha*, BRANDT.

Colobognatha BRANDT, Oken's Isis. 1834. p. 704. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 354. — HAASE ER., Schlesiens Diplopoden 2. H. p. 41. — SIPHONIZANTIA vel MYRIOPODA sugentia BRANDT, Bull. sci. d. l'Acad. St. Pétersb. I. Nr. 23. p. 178; Ann. d. sci. nat. 2. sér. Zool. 8. p. 377—378. — MYRIOPODA sugentia, SIPHONIZANTIA seu SIPHONOPHORA BRANDT, Bull. sci. d. l'Acad. St. Pétersb. 7.

Corpore breviusculo, crustaceo, nitidissimo; capite parvo, vel minimo, triangulari; labro evanescenti, mandibulis valde parvis obtectis; gnathochilario evanescenti; ore plus-minusve rostriformi saepissime organum suctorium simulanti; glandulis odoriferis in foraminibus repugnatoriiis apertis.

Mint a synonym-jegyzékből kitetszik, ez alrendet már BRANDT jellemezte, jóllehet még önálló rendnek tekintette volt. Legújabbban LATZEL a *Diplopoda*k rendjében jelölt neki helyet alrend gyanánt, melybe a *Polyzonida* GERV. család tartozik csupán.

Család. *Polyzonidae*, GERV.

Polyzonidae, GERVAIS, Ann. d. sci. nat. 3. sér. Zool. p. II. 70. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie II. p. 355. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 41. — POLYZONIDEN, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 61. 142. — POLYZONIDES, GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. 4. p. 203. — SAUSSURE et HUMB, Miss. scient. au Mex. Zool. VI. 2. p. 98. — POLYZONIDAE et SIPHONOPHORIDAE, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. London. 19. p. 278. — OMMATOPHORA et TYPHLOGENA, BRANDT, Recueil. p. 49. 50.

Corpore filiformi aut depresso, dorso aut convexo, aut subplano, in lateribus carinato; in spiram vel turbinem convolvibili; capite in rostrum longitudine diversum producto; oculis distinctis vel nullis; scutis pleuralibus cum dorsalibus coalitis aut in planitie ventris, aut lateraliter positis; laminis pedigeris liberis; foraminibus repugnatoriiis in series duas laterales, a segmento 5. incipientes dispositis; segmentis multis, saepe protrusis; pedibus copulatoriis obtectis, aut etiam nudis, ex paribus pedum amborum formati in segmento 7. locatis.

E család az eddigi vizsgálatok szerint földrajzilag igen el van terjedve és Ausztrália kivételével a többi világ-részek mindenikén honos egy-két képviselővel, a melyek aztán a *Platydesmia* és *Dolistenia* alcsaládokba sorolhatók.

Hazánkban eddig csak a *Platydesmia* SAUSS. alcsaládnak képviselőjét találták meg.

Alcs. *Platydesmia*, SAUSS. (?)

Platydesmiens (ex. p.), SAUSSURE et HUMB. Miss. sci. au Mex. VI. 2. p. 99. — *Platydesmia*, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 356. — OMMATOPHORA, BRANDT, Recueil. p. 49.

Corpore parum elongato, plus-minusve dilatato, convexo vel depresso; segmentis numero 70 paucioribus.

Az ide tartozó nemek közül hazánk faunájában csupán a *Polyzonium* BR. genus honos.

Nem. *Polyzonium*, BRANDT.

Polyzonium, BRANDT, Oken's Isis. 1834. p. 704.; Bull. scient. d. l'Acad. St. Pétersb. I. p. 178. — GERVAIS, Ann. d. sci. nat. 3. sér. II. p. 48.; Hist. nat. d. Ins. Apt. IV. p. 203. — MEINERT, Naturhist. Tidsskr. 3. R. 6. p. 459. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. p. 356. — NEWPORT, PORATH, STUXBERG, etc. — HAASE ER. Schlesiens Diplop. 2. H. p. 41. — PLATYULUS, GERVAIS, Bull. d. l. Soc. philom. de Paris. p. 71.; Ann. d. sci. nat. 2. sér. 7. p. 48. — WAGA, Revue zool. p. l. Soc. Cuv. 2. p. 79. 88. — LUCAS, SILL, etc. — LEIOSOMA, VICTOR, Bull. d. Natural. d. Moscou. 12. p. 44. Tab. 1. — PIESTODESMUS, FANZAGO, Bull. soc. entom. ital. 12. p. 276.

Corpore dorso convexo, ventre plano aut concavo; capite sub scuto primo dorsali saepissime abscondito parvo; antennis approximatis, subclavatis, articulis permultis, subaequalibus, articulis 7 et 8 brevissimis compositis; oculis ex ocellis paucis, biserialis; malis mandibularibus perparvis, triangularibus, e lamellis pluribus chitineis conjunctis, segmento 3 corporis apodo, 4 pedum paribus duobus instructo; pedibus perbrevis; penibus duobus, longis, protrusis; pedibus copulatoriis obtectis.

Az eddigi ismeretek szerint e nemből csak egy olyan faj ismeretes, a mely hazánkban is közönséges.

Faj. *Polyzonium germanicum*, BR.

Polyzonium germanicum, BRANDT, Bull. d. Mém. d. l'Acad. d. St. Pétersb. sér. 6. Math. Phys. 2. p. 11.; Oken's Isis. 1834. p. 704.; Recueil p. 50. — C. KOCH, Deutsch. Crust. Myr. etc. H. 40. Taf. 17.; Die Myriop. I. p. 89. Fig. 77. — GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. 4. p. 204. Pl. 45. Fig. 6. a—h; — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. 6. p. 461. — TASCHENBERG, Brehm's Illustr. Thierl. 9. p. 28.; KARLINSKI, Spraw. kom. fizyogr. 17. p. 89. 233. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 358.; — MENGE, PORATH, STUXBERG, etc. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 43. — PLATYULUS Andoinianus, GERVAIS, Bull. d. l. soc. philom. de Paris. p. 71.; Ann. d. sci. nat. 2. sér. 7. p. 48.; Atlas zoologique, Pl. 55. Fig. 3. — WAGA, Revue zool. soc. Cuv. 2. p. 88. — SILL V., Verhandl. d. siebenb. Verein. 12. p. 199.

Corpore scutis dorsalibus convexis, glaberrimis, fulvis vel testaceis oblecto; capite, lateribus pedibusque colore pallidore; serie duplici macularum dorsalium subdistincta; antennis latitudine corporis plus quam duplo brevioribus; oculis ex ocellis 3—4 nigerrimis compositis; segmentis 30—50; scuto primo dorsali majusculo, antice arcuato, caput, antennaeque ex parte abscondenti; segmento ultimo calculis analibus perparvis, squama anali nulla; pedum paribus 42—90 pedibus, latitudine corporis plusquam duplo brevioribus tenuibus; pede copulatorio primo magno 6-articulato, secundo vero tenui, acuminato, 5-articulato.

Longit. corp. 5—14 mm.; latit. corp. 1.1—2 mm.

Habitat: Bácszka, Bereczki, Beregszász, Beszikihegy, Búzamező, Czeke, Kolozsvár, Körtvélyes, Margitsziget, Nagyszeben, Sátoraljaújhely, Semesnye, Skrad, Szamos-újvár, Szinyérváralja, Szomotor, Torna, Zlaticza.

Hazánk faunájából már igen rég idő óta ismeretes faj, melyet legelőször SILL V. említ. Utána TÖMÖSVÁRY Ö. jegyzi fel, nemkülönben LATZEL is, a ki Délmagyarországot és Horvátországot említi tartózkodása helyéül.

2. Alr. *Chilognatha*, LATR.

Chilognatha, LATREILLE, Hist. nat. d. Crust. et. d. Jus. III. p. 44. VII. p. 61.; Genera Crust. etc. I. p. 73. — LEACH, Zool. Misc. 3. p. 32. — BRANDT, Bull. d. l. Soc. d. Nat. de Moscou. 6. p. 194. — NEWPORT, Trans. Linn. soc. London. 19. p. 276. — C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 27. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. V. p. 5. — LATZEL, Die Myriop. d. österr. ung. Monarchie II. p. 80.

Corpore crustaceo, maxima ex parte e segmentis duplicibus composito, pleuris liberis vel cum scutis dorsalibus adjacentibus coalitis laminisque pedigeris vicinis concretis; segmento primo, secundo-quartoque pedum pare unico instructo; tertio ultimoque vel duobus ultimis apodis, ceteris vero pedum paribus binis instructis; labro sinuato, tridentato, interdum unidentato vel inermi, cum clypeo connato mandibulis maxima ex parte obtectis; malis mandibularum dente molari magno, lamella 5-dentata, interdum 4-lobata, numero diverso pectinum manducantium laminaeque tritoria plerumque triangula magna armatis; stipitibus mandibularum permagnis, crassis, prominentibus saepiusque cardine instructis; gnathochilariorum valde evidenti stipitibus duobus elongatis magnopere sejunctis, antice malis binis denticulatis, postice cardinibus sepiissime singulis palpis nullis; mento aut integro, aut bi-vel tripartito, ante hypostoma posito; laminis duabus lingualibus plerumque distinctis anticeque lobo brevi armatis vel inermibus, postice mentum vel promentum attingentibus; pedibus copulatoriis maris in segmento septimo vel raro in penultimo positus; glandulis dorsalibus odoriferis saepissime in foraminibus binis repugnatoriis evidentibus seriatis apertis; ano in segmento ultimo posito valculis duabus lateralibus anticeque ad ventrem versus squama saepissime manifesta triangulaque circumdato.

Ez az alrend a *Diplopodák* rendjében, alakokban a leggazdagabb és képviselői az egész földön el vannak terjedve. Legtekintélyesebb alakjai azonban a forró ég-öv alatt laknak, de egy-két nagyobb hazánk faunáját is gazdagítja. Hazánkban élő képviselői a következő családokba tartoznak: 1. *Julidae*, 2. *Lysiopetalidae*, 3. *Chordeumidae*, 4. *Polydesmidae*, 5. *Glomeridae*, a melyek egymástól az alábbiak szerint különböztethetők meg:

A. A test megnyúlt, leggyakrabban hengeres, vagy kissé lapított, 13-nál több gyűrűből áll; a hím kapcsolólábai a 7-ik gyűrűn vannak.

a. A teljesen fejlett test 20-nál több gyűrűből áll; leggyakrabban szemek is vannak.

1. A test gyűrűinek száma 30-nál több, általában változó; a hátpajzs nedvnyílásai jól láthatók, a sörték száma határozatlan, a sörték nem ülnek szemölcsökön.

* A hátpajzsok meglehetősen mélyen rovátkosak, vagy simák, ritkán érdesek, a haslemezek a 2—3 elsőtől rendszeren összenöttek a szelvényoldal részeivel; a lábak és csápok aránylag rövidek; a hímeknél két kapcsolóláb pár van. *Julidae*, LEACH.

** A hátpajzsok erősen hosszrovátkosak; a haslemezek mind szabadok; a lábak és csápok igen hosszúk; a hímeknek csak egy kapcsolóláb párjuk van.

Lysiopetalidae, WOOD.

2. A teljesen fejlett test állandóan 30 gyűrűből áll; a hátpajzsok nedvnyílásai nem láthatók, e helyett kisebb-nagyobb szemölcsökön 6 sörte van.

Chordeumidae, C. K.

b. A teljesen kifejlett test állandóan 20, ritkábban 19 gyűrűből áll; szemek nincsenek; a hátpajzsokon oldalt kiálló párkányok vannak. *Polydesmidae*, LEACH.

B. A test rövid, félhengeres, 11—13 gyűrűből áll; a hím kapcsolólábai a test végén vannak; gömbbő húzódnak össze. *Glomeridae*, LEACH.

1. Csál. *Julidae*, LEACH.

Julidae, LEACH, Trans. Lin. Soc. London. 11. p. 376.; — MEINERT, Naturhist. Tidsskr. 3. R. V. p. 6.; — PORATH, Öfvers. Vetensk. Akad. Förln. p. 13.; — BERLESE, Atti R. Istit. veneto, 6. ser. II. Tav. 1. 2.; — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 238. — HAASE ER., Schlesiens Diplom. 2. H. p. 1. — Angviformes, LATREILLE, Fam. nat. du Règne anim. de Cuvier. p. 327. — Trizonia BRANDT, Bull. el. l. soc. d. Natur. d. Moscou. 6. p. 200. — Julidea et Spirosterptidea, BRANDT, Ibid. — Bizonia, Fam. Julidae, Subfam. Sympodopetalinae, NEWPORT, Trans. Lin. soc. London. 19. p. 277—278. — Juliden und Blaniuliden, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 39. 48. — Julides, SAUSSURE et HUMB., Miss. scientif. au Mexico. Zool. VI. 2. sect. p. 61. — Juliden, KARSCH, Zeitschr. f. d. gesamt. Naturw. 3. Folge, VI. p. 1.

Corpore elongato, cylindrico, in spiram vel turbinem convolvibili, numero segmentorum valde indistincto, scutis pleuralibus cum dorsalibus coalitis, laminis pedigeris aut omnibus liberis aut maxima ex parte cum scutis connatis; oculis distinctis vel nullis; labro tridentato; mandibulis 4 vel 7—10-pectinatis, stipitibus cardinibusque saepissime magnis; stipitibus gnathochilariorum saepe conjunctis; foraminibus repugnatoriis distinctis, obtectis in seriesque duas continuas laterales dispositis; scuto dorsali sequentibus majore; pene distincto; pedibus copulatoriis paribus duobus obtectis vel subobtectis in segmento septimo sitis; segmento tertio, quarto ante organa copulatoria sito, vel nullo apodo.

Az egész földön elterjedt család; több neme közül hazánk faunájában csak a *Julus*, *Blaniulus* és *Isobates*

genusoknak vannak képviselői. Eme három nemet aztán egymástól a következőleg lehet megkülönböztetni:

a. A hátpajzsok fölül és oldalt majdnem mindig hosszrovátkosak; a hímek első lábpára horogpárrá módosult; a test véggyűrűjén vagy van faroknyújtvány, vagy nincs.

Julus, BRANDT.

b. A hátpajzsok fölül állandóan simák s csak oldalai rovátkosak; a hímek első lábpárja fogóalakú; a test véggyűrűje faroknyújtvány nélkül.

1. A lábakat hordozó haslemezek a legmellsők kivételével szorosan összeforrtak a pánczélokkal; a szemek vagy teljesen hiányoznak, vagy 1—2 sor szemecskéből állnak.

Blaniulus, GERV.

2. A haslemezek valamennyien szabadok, meglehetősen mozgékonyak; a szemek több sor szemecskéből állnak.

Isobates, MENGE.

1. Nem. *Julus*, BRANDT.

Julus (exp.), LINNÉ, FABRICIUS, GEOFFROY, DE GEER, LATREILLE, GÉRAIS etc. — *Julus*, LEACH, Zool. Misc. III. p. 32. — BRANDT, Bull. d. l. Soc. d. Naturh. d. Moscou. 6. p. 201. — NEWPORT, Ann. and Mag. of Nat. hist. 13. p. 267. — C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 46. 106. — SAUSSURE, Mém. Soc. d. phys. et d'hist. nat. de Genève. 15. p. 345. 350. — PORATH, Bidrag till känned. om Sveriges Myr. Stockholm. p. 20. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. V. p. 7. — SAUSSURE et HUMB., Miss. scientif. au Mexico, Zool. 6. 2. sect. p. 91. — KARSCH, Giebel's Zeitschr. f. d. gesammten Naturw. 3. Folge, VI. p. 10. 15. — BERLESE, Acari, Myriop. etc. fascic. VIII. Nr. 1; Atti R. Istit. veneto. 6. ser. II. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monar. II. p. 253. — HAASE ER., Schlesiens Diplom. 2. H. p. 10.

Corpore cylindrico e segmentis 30—70 composito, segmentis in lateribus dorsoque scuto parcius vel densius longitudinaliter striato vel sulcato; laminis pedigeris duabus anterioribus liberis ceteris cum scutis coalitis; scuto dorsali ultimo postice obtuso vel plus minusve elongato; squama anali triangulari; oculis aut nullis, aut indistinctis aut ex ocellis multistriatis compositis; antennis subfiliformibus, subclavatis, articulo secundo maximo; mandibulis 4-pectinatis; gnathochilariorum stipitibus in basi dilatatis, conjunctis; mento bipartito, pone stipites gnathochilariorum conjunctos remoto; promento sat parvo, ante stipitem gnathochilariorum partes conjunctas posito, laminas linguales modice sejungenti; lobis lingualibus inermibus; pedibus brevibus vel parum elongatis; in maribus saepe pulvillis tarsalibus praeditis; segmento tertio apodo; pedibus primiparis maris 2—3 articulatis, articulo primo maximo, ultimo majusculo plerumque unciformi, interdum conico; pedibus copulatoriis parum compositis plus minusve obtectis.

Az egész földön igen elterjedt nem, melynek hazánk faunájában is igen sok képviselője van. A LATZEL-féle csoportosítás szerint a hazánkban talált *Julus*-fajok a következő alnemekbe oszthatók.

1. a. A szemek csenevészek, vagy csak kevés szemecskéből állnak vagy egészen hiányzanak. 2
b. A szemek jól fejlettek, számos jól megkülönböztethető, 5—9 sorba rendeződött szemecskéből állnak.

Ommatojulius, LATZ.

2. a. A szemecskék összefolytak, elmosódottak s a kisírnult szemtér fekete.

Allagulus, C. K.

b. A szemecskék teljesen hiányzanak s a szemtér világos.

Typophlojulus, LATZ.

A hazai *Julus*-fajok meghatározására szolgáló táblázat.

A. A szemek teljesen hiányoznak s még festékjük sincs meg.

a. A test oldalt összenyomott, 60-nál több gyűrűből áll; a végső gyűrű farknyújtványa gyengén alú felé hajlott.

Jul. strictus, LATZ.

b. A test hengeres, 56 gyűrűből áll; a végső gyűrű farknyújtványa egyenes, rövid. *J. Tömösváryi*, n. sp.

B. A szemecskék meg vannak, de lapított fekete mezővé folytak össze s így megszámlálhatatlanok.

a. A test végső gyűrűjének farknyújtványa horogszerűleg fölfelé görbült.

J. occultus, C. K.

b. A test végső gyűrűjének farknyújtványa hosszú, hegyes, többé-kevésbé élesen alúfelé hajlott.

1. A végbélnyílás hasoldali lemezkéje széles, háromszög alakú, lesímul.

* A test nyulánk, vékony, legfeljebb 1.1 mm. vastag, 43—62 gyűrűből áll; a hím kapcsolólábának mellső lemezei majdnem oly hosszúak és szélesek, mint a hátsók. *J. nanus*, LATZ.

** A test zömök, legalább is 1.1 mm. vastag, 44—53 gyűrűből áll; a hím kapcsolólábának mellső lemezei igen kicsinyek, a hátsóknál rövidebbek és keskenyebbek. *J. pelidnus*, LATZ.

2. A végbélnyílás hasoldali lemezkéje hátrafelé hosszszan megnyúlt, fölfelé ívelt. *J. dicentrus*, LATZ.

C. A szemek jól fejlettek, sok, könnyen megszámlálható, harántsorokban fekvő szemecskéből állnak.

a. A test végső gyűrűje fölül vagy teljesen kerekített vagy tompa szögben végződik.

1. A végbélnyílás hasoldali lemezkéje egyszerűen lapított, végén kerekített, nyújtvány nélkül, a gyűrűk szegélye gyéren szőrözött vagy csupasz.

* Az igen kicsiny bűzmirigy-nyílások a látszó gyűrűrészlet alapján nyílnak, a harántvarratot érintve; a felső ajak fölött egy harántsorban négy sörtés bemélyedés van; a test legfeljebb 3 mm. vastag.

aa. A homlokon egymás mellett két sörtés bemélyedés van; a sötétbarna test hátoldalán felérszínű, kettős hossz-szalag fut végig,

J. pusillus, LEACH.

bb. A homlokon sörtés bemélyedések nincsenek, a test alapszíne leggyakrabban világos, sárgás vagy barna hossz-szalagok nélkül.

a. A test 10—15 mm. hosszú, színe mindentűn egyenlő, oldalain sötétén foltozott;

a nyakpaizs és néhány mellső gyűrű fölül elmosódottan rovátkás. *J. luseus*, MEIN.

β. A test 15—36 mm. hosszú; alapszíne rozsdasárga vagy sziürkésárga, ritkábban majdnem barna, hátoldalon és néha oldalain is sokkal sötétebb; a nyakpaizs oldalain 8—15 finom hosszbarázda fut végig, a többi gyűrűk fölül tömötten rovátkásak. *J. boleti*, C. K.

** A nagy bűzmirigy-nyílások a haránt varrattól meglehetősen távol és e mögött nyílnak; a felső ajkak fölött egy harántsorban 6—8 sörtés bemélyedés van; a test legalább is 3 mm. vastag, rendszeren sokkal vastagabb.

aa. Az érett ivarú állat teste 48—56 gyűrűből áll és legfentebb 60 mm. hosszú; színe vörhenyesbarna vagy gesztenyebarna.

J. cattarensis, LATZ.

bb. Az érett ivarú állat teste rendszeren hosszabb 60 mm.-nél; 56—66 gyűrűből áll és vagy egyszínű barna vagy kétszínű.

a. Az állat mindenütt sötétbarna vagy feketés színű; a homlok sörtés bemélyedései hiányoznak; a szemek rendszeren 55—80 szemecskéből állanak. *J. varius*, FR.

β. A test fölül sziürkésbarna, sötétbarna; a test két oldala, hasoldala és a lábak szennyesárgák vagy agyagsárgák; a homlok sörtés bemélyedései megvannak s a szemek 50—55 szemecskéből állanak.

J. flavipes, C. K.

2. A végbélnyílás hasoldali lemezkéje a hasoldalon mellfelé irányuló sarlóalakú nyújtványba folytatódik; a gyűrűk szegélye tömötten sörtézett.

J. foetilus, C. K.

b. A test végső gyűrűje fölül vagy csúcsocskában, vagy hosszabb-rövidebb farknyújtványban végződik.

1. A nedvnyílások a harántvarratban fekszenek vagy ezt hátulról érintik.

* A test hátoldala egyszínű, vonal vagy szalag nélkül, világos- vagy barnaszínű; a végső gyűrű farknyújtványa rövid és majd tompa, majdnem kerek átmetszési sikkal, vagy hegyes és alapjától kezdve erősen lapított.

aa. A végső gyűrű farknyújtványa rövid, hengeres, végén tompán kerekített, vagy kissé duzzadt; a homlokon sörtés bemélyedések nincsenek.

J. luridus, C. K.

bb. A végső gyűrű farknyújtványa alapján lapított, háromszögletű, ormós; a homlokon a két sörtés bemélyedés megvan.

J. platyrus, LATZ.

** A test hátoldala vagy sötét alapon világos hosszvonallal, vagy két hasonlószínű foltosorral ékített, vagy világos alapon három sötét sávval sávozott; ritkábban az egész állat igen sötét színű; a véggyűrű farknyújtványa hosszú és hegyes.

aa. A végső gyűrű farknyújtványa igen hosszú és szembevetően aláhajlott; a hátoldalon kettős sorban barnás-vörös, halvány harántfoltokkal és igen vékony fehér lábakkal.

J. podabus, LATZ.

bb. A végső gyűrű farknyújtványa meglehetősen hosszú és vagy egészen egyenes és vékony, vagy felfelé görbült és alapján vastag; a hátoldalon vagy egy hosszvonallal fut végig, vagy világos alapon három sötét sáv van, vagy pedig az egész állat igen sötét színű; a lábak többé-kevésbé erősek.

a. A végső gyűrű farknyújtványa egyenes; az igen sötét alapszínű hátoldalon egy sárga vagy sárgás-vörös hosszvonallal fut végig.

† A test 43—48 gyűrűből áll, a test színe egynemű fekete.

J. unilineatus, C. R.

†† A test 50—51 gyűrűből áll; a test alapszíne sziürke, a gyűrűk hátsó szegélye keskeny, sárga övvel ékített.

J. Frivaldszkyi, n. sp.

β. A végső gyűrű farknyújtványa erős, csúcsa láthatólag felfelé görbült; a hátoldalon 3 sötét sáv vonul végig s ezek közül kettő a nedvnyílások fölött; a test alapszíne sárgás, világos vagy vörhenyesbarna, néha az egész állat fekete.

J. austriacus, LATZ.

2. A bűzmirigy-nyílások legalább a középső és hátsó gyűrűkön a harántvarrattól távol fekszenek s azt nem érintik.

* A test hátoldala sötét alapon egy vagy két világos (sárga) hosszvonallal, vagy szalaggal, vagy világos alapon feketés hosszvonallal ékített.

aa. A test feketés színű: a hátoldalon két sárgaszínű hosszszalag, vagy pontozott vonal fut végig, néha az egész állat egyszínű; a homlokon sörtés bemélyedés nincs.

J. sabulosus, L.

bb. A test rozsdasárga, mellső vége s a végső szegély sötétebb; a nedvnyílások vonalán s a hátoldal közepén fekete hosszvonallal van.

J. trilineatus, C. K.

** A test hátoldala egyszínű sziürke, barna vagy fekete, néha sárgába hajló.

aa. A végső gyűrű többé-kevésbé síma, gyéren sörtézett vagy csupasz; hosszú, egyenes és hegyes farknyújtványban végződik; a felső ajkak fölött harántsorban leggyakrabban 4 sörtés bemélyedés van; a test nyúlánk.

a. A hím első lábpárja horoggá idomult.

† A hím második lábpárjának csipője nyújtvány nélkül.

aa. A hím járó lábainak tarsus-izei párnácskával vannak fegyverezve.

• A test 13—20 mm. hosszú. 44—52 gyűrűből áll; a végső gyűrű farknyújtványa hosszú, hengeres, végén kissé felfelé görbült. *J. montivagus*, LATZ.

•• A test 14—22 mm. hosszú, 54—60 gyűrűből áll; a végső gyűrű farknyújtványa rövid, lapított, egyenes.

J. transylvanicus, n. sp.

ββ. A hím járó lábainak tarsus-izei párnácskák nélkül.

J. longabo, C. K.

†† A hím második lábpárjának csipője rövid nyújtványkával fegyverezett.

J. fallax, MEIN.

β. A hím első lábpárja igen kiesiny, végén többé-kevésbé kúpalakú; második lábpárjának csipőjén szembevetően hosszú nyújtvány van.

† A hím második lábpárjának csipőnyújtványa igen hosszú, vékony, hegyes, szintelen s a szájfédőt érinti.

J. rugifrons, MEIN.

†† A hím második lábpárjának csipőnyújtványa végén kanálszerűen duzzadt, barnásárga színű.

J. scandinavicus, LATZ.

bb. A végső gyűrű gyakrabban érdes, szőrözött, vagy csaknem csupasz, kis csúcsocskában, vagy rövid, néha hosszabb farknyújtványban végződik; a test zömök.

a. A végső gyűrű meglehetősen hosszú, hegyes háromszögű farknyújtványban ér véget; a test világos- vagy sötétsziürke barnásan gyűrűzve.

J. fuscipes, C. K.

β. A végső gyűrű kis csúcsocskában végződik; a test barna, erőteljes, mintegy 60 gyűrűből áll.

J. hungaricus, KARSCH.

1. *Aln. Typhlojulus*, LATZ.

Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 260.

Ocellis pigmentoque oculi destitutis; vertice sulco tenui foreisque duabus setigeris.

1. Faj. *Julus strictus*, LATZ.

Julus strictus, LATZEL, Verhand. der zool. bot. Gesell. in Wien. 32. Bd. p. 281.; Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 262. Tab. 15. Fig. 191. 192.

Corpore elongato, sat tenui, lateraliter compresso, pallido vel lurido, interdum rufo-brunneo, subcingulato in lateribus subfusco-punctato; antennis gracilibus modice claviformibus; segmentis 60—64, primo in lateribus producto breviterque striato, ceteris ubique profunde striatis in margineque postico ciliatis, segmento ultimo longe crinito in spinam longam leviter inflexam producto, valvulis marginatis squamae anali obtusa praedito; foraminibus repugnatoriis parvis, in segmentis anticis haud procul pone suturam emarginatam, in ceteris procul pone suturam integram positos; pedum paribus 106—117; pedibus elongatis tenuibusque; pedibus primi paris maris articulo ultimo uncinato.

Longit. corp. 34—45 mm.; latit. corp. 1·5—2 mm.

Habit.: Divics, Orsova, Sz.-Heléna.

Dađay: Myriopodák.

Huius speciei existunt varietates sequentes:

1. *J. strictus* var. *nematodes*, LATZ., corpore abbreviato (19·5 mm.), angustato (0·9 mm.), spina segmenti ultimi corporis brevis. — Habit.: Temesvár (LATZEL L. c. p. 234).
2. *J. strictus* v. *hungaricus* mih; colore rufo-brunneo, subcingulato; antennis brunneis; capite fusco-brunneo; segmentis 58, ultimo larvi; pedum paribus 107, pedibus fuscis, tenuibus.

Longit. corp. 38 mm.; latit. corp. 1·5 mm.

Habit.: Hungaria meridionalis sine loco strictiori.

Határozottan déli alak, a melyet már LATZEL említ hazánk faunájából előfordulásának pontosabb megjelölése nélkül s csupán a *nematodes* varietásának jegyzi fel pontos előfordulását. Én összesen 12 példányt vizsgáltam; ezek közül 3 szerbiai volt, melyeket TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtött.

2. Faj. *Julus Tömösváryi*, n. sp.

Corpore elongato, gracili, glabro, brunneo-flavescenti, in utroque latere serie macularum nigrescentium ornato; antennis pedibusque pallidis; antennis latitudinem corporis superantibus; segmentis 56, primo in lateribus parum striato, ceteris supra in lateribusque striatis; foraminibus repugnatoriis parvis procul pone suturam integram positos; segmento ultimo longe crinito in spinam brevem acutam producto, valvulis anguste marginatis squamae anali obtusa tecto; pedum paribus 106—113; pedibus longiusculis tenuibusque; mare ignoto.

Longit. corp. 20 mm.; latit. corp. 1 mm.

Habit.: Hungaria meridionalis, loco strictiore incerto.

Némileg a *Julus strictus*, LATZ. fajra emlékeztet, de szembevetően különbözik tőle abban, hogy teste hengeres és nem oldalt összenyomott, mint amazé.

2. *Alnem. Allajulus*, C. K.

Allajulus, KOCH C., System d. Myriop. p. 117. etc. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 234.

Oculis ex ocellis planatis, confluentibus, parumque distinctis compositis, pigmentoque nigro praeditis; vertice tenuissime sulcato, foreis setigeris nullis; antennis latitudine corporis multo brevioribus; foraminibus repugnatoriis in sutura transversa positos, eamque tangentibus, perparvis.

3. Faj. *Julus occultus*, C. K.

Allajulus occultus, C. KOCH, System d. Myriop. p. 117.; Die Myriop. p. 107. Fig. 230. — Allajulus molybdenus, KOCH C., Syst. d. Myriop. p. 118.; Die Myriop. II. p. 108. Fig. 231. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie, II. p. 272. Tab. 14. Fig. 184—185.

Corpore sat gracili, subglabro, pallide lurido et fusce cingulato vel subfusco et luride consperso aut marmorato, in lateribus serie macularum fuscicarum plerumque diluta.

pedibus pallidis, interdum obscurioribus. Segmentis 44—55. Segmento primo lateribus non vel vix striatis. Segmentis subsequentibus supra vix striatis, posterioribus dense et profunde, mediis minus profunde striatis, margine postico setis longis sparsim vestito, parum impresso-punctato; segmento ultimo setis longis tecto, in spinam acutissimam, longam, hamuliformem producto, hamulo sursum curvato, valvulis analibus non marginatis, squama anali obtusa, haud prominente; pedum paribus 72—101; pedibus tenuibus et brevibus. Pedibus copulatoriis divergentibus; laminis copulat. anterioribus in apice rotundato pellucidis, posterioribus prioribus vix longioribus; in planitie perpendiculari modice dilatatis, in apice abrupto breviter dentatis et hamulo interno instructis. Flagello copulatorio evidenti.

Longit. corp. 11—25 mm.; latit. corp. 1—2 mm.

Habit.: Szomotor.

LATZEL Horvátországból említi.

4. Faj. *Julus nanus*, LATZ.

Julus punctatus, ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchf. v. Böhm. III. 4. Abth. p. 30. — KARLINSKI, Spraw. Komis. fizyogr. 17. p. 89. 234. — *Julus nanus*, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 234. Tab. 14. Fig. 179—180. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 14.

Corpore gracili, tenui, subglabro nitidoque, pallido vel lurido, saepe subfusco in lateribus saepissime serie macularum fuscarum ornato; pedibus antennisque pallidis; segmentis 43—62, primo in lateribus striato, sequentibus dense profundoque striatis in margine postico impresso-punctatis, sparsimque ciliatis, ultimo setis longis sparsim vestito, in spinam longam, acutam inflexamque producto, valvulis analibus immarginatis, squama simplici; sutura integra vel parum emarginata; pedum paribus 72—113; pedibus brevibus tenuibusque; pedibus primi paris maris perparvis, uncinatis, ceteris in articulis duobus penultimis pulvillo in dentem producto instructis.

Longit. corp. 7.5—20 mm.; latit. corp. 0.8—1.2 mm.

Habit.: Nagy-Mihály, Ó-Moldova.

Hazánkból LATZEL is említi e fajt, még pedig Észak-, Nyugat- és Dél-Magyarországból egyaránt, nemkülönben Horvátországból is. A nyugat- és délmagyarországi példányok között LATZEL egy varietást is különböztet meg, a *J. nanus* var. *pannonicus*-t, a melyet a rendelkezésemre álló anyagban magam is megtaláltam Zlaticza környékéről.

5. Faj. *Julus pelidnus*, LATZ.

Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 267. Taf. 15. Fig. 186—188.

Corpore sat robusto, glabro, pallido vel lurido, maculis lateralibus dilutis, capite segmentisque anterioribus subfusco-cingulatis; segmentis 44—53, primo in lateribus

parum striato, ceteris leviter striatis in marginibus posticis ciliatis, ultimo setis longis sparsim obecto in spinam longam, acutam inflexamque producto, squama anali in apice subobtusa; pedum paribus 72—97, pedibus brevibus tenuibusque; articulo ultimo pedum primi paris maris uncinato; articulis duobus penultimis pedum sequentium pulvillo instructis.

Longit. corp. 12—25 mm.; latit. corp. 1.1—2 mm.

Habit.: Bártfa, Szinyérváralja, Vlegyásza.

A ritkább fajok közé tartozik; legalább erre lehet következtetni előfordulásának száma után.

6. Faj. *Julus dicentrus*, LATZ.

1. tábla, 11. ábra.

Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 270. Taf. 15. Fig. 189—190.

Corpore sat robusto, glabro, pallido vel lurido, maculis lateralibus dilutis; segmentis 47—58, primo in lateribus laevi, caeteris sparsim leviterque striatis, in margine postico sat distincte perdenseque impresso-punctatis, glabris; segmento ultimo setis longis sparsim vestito, in spinam longam, acutam inflexamque producto, valvulis analibus immarginatis; squama anali acuminata valdeque prominente, longitudine dimidium spinæ analis æquante vel superante; pedum paribus 78—105, pedibus tenuibus perbrevibusque.

Longit. corp. 14—26 mm.; latit. corp. 1.2—2.5 mm.

Habit.: Nagy-Kanizsa, Podsused, Vadé.

Magyar- és Horvátországból LATZEL is említi. A rendelkezésemre álló anyagban talált példányok említett előfordulási helyeiből azt lehet következtetni, hogy dél-nyugoti alak s hazánkban a Dunán és Dráván túl levő terület adja keleti elterjedésének végső határát.

3. *Alnem. Ommatujolus*, LATZ.

Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 277.

Oculis ex ocellis in seriebus transversis positiss, discretis, distinctis, convexisque compositis.

a. *Segmento ultimo supra rotundato vel obtuse-angulato; vertice levissime sulcato.*

1. *Squama anali parva, simplici.*

7. Faj. *Julus pusillus*, LEACH.

Julus pusillus, LEACH, Trans. Linn. Soc. of London. 11. p. 379.; Zool. Misc. 3. p. 35.; — GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. 4. p. 142. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. 5. p. 10. — PORATH, Öfvers. Vetensk. Akad. Förh. p. 648. — STUXBERG, Öfvers. Vetensk. Akad. Förh. 895. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 281. Taf. 14. Fig. 182—183. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 21. — *Julus boleti*, AM. STEIN, Jahresb. d. naturf. Gesellsch. Graubündens. p. 133. — PORATH, Sveriges Myriop. Diplop. Stockholm. p. 29. — *Julus Stuxbergii* FANZAGO, Atti d. Soc. Veneto-

Trentino. 4. p. 150. — BERLESE, Acar. Myriop. et Scorp. ital. fasc. 8. Nr. 10. Fig. 1—6.; Atti d. r. Istit. veneto. 6. ser. 2. Estr. p. 25. Tav. 1. Fig. 14. Tav. 2. Fig. 9.

Corpore sat tenui, laevi, aut fusco vittisque duabus dorsalis pallidis vel rufescentibus, aut pallescenti et lateribus lineaque dorsali brunneis; antennis latitudine corporis parum longioribus; vertice foreis setigeris duabus in striam productis praedito; oculis trapezoidalibus vel triangularibus ex seriebus 6—7 transversis ocellorum utrinque 24—33 compositis; segmentis 30—40, primo in lateribus parum striato, sequentibus angusto sparsimque striatis in margine postico sparsim ciliatis, ultimo valvulis analibus immarginatis, foraminibus repugnatoris parvis, in sutura transversa positiss; pedum paribus 48—71, pedibus lutescentibus, latitudine corporis brevioribus; pedibus primi paris maris uncinatis, ceteris in articulis duobus penultimis pulvillo tarsali instructis.

Longit. corp. 8—13 mm.; latit. corp. 0.6—1.2 mm.

Habit.: Budapest (Orczy-kert), Hadház, Peér.

LATZEL e fajt ritkának mondja és hazánkból nem is említi. Az említett előfordulási helyek ugyan csekély számúak, mindamellett arra vallnak, hogy hazánkban meg lehetőszen elterjedt.

8. Faj. *Julus luscus*, MEIN.

Julus luscus, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. 5. p. 9. — PORATH, Öfvers. Vetensk. Akad. Förh. p. 647. — STUXBERG, Ibid. (1870) p. 894. — KARLINSKI, Sprawozd. Komis. fizyogr. 17. p. 235. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 283. Taf. 14. Fig. 177—178. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. p. 20.

Corpore sat tenui, laevi, aut fusco-brunneo pallideque cingulato, aut pallido fuscoque cingulato in lateribus saepe seriebus macularum fuscarum ornato; antennis latitudine corporis parum longioribus; oculis subtriangularibus vel subtrapezoidalibus seriebus 5—6 transversis ocellorum utrinque 24—44 compositis; vertice foreis setigeris destitutis; segmentis 37—46, primo in lateribus parum striato, ceteris intervallis sat latis tenuiterque striatis, striis marginem posticum glabrum non attingentibus, ultimo valvulis analibus indistincte marginatis; foraminibus repugnatoris parvis, parum pone suturam transversam, interdum subangulatam positiss, aut eam tangentibus; pedum paribus 60—81, pedibus, latitudine corporis brevioribus; pedibus primi paris maris hamuliformibus, ceteris in articulis duobus penultimis pulvillo tarsali instructis.

Longit. corp. 10—15 mm.; latit. corp. 0.6—1.3 mm.

Habit.: Bártfa, Budapest, Keszthely, Kolozsvar, Mosolád, Székelyudvarhely, Vadé, Velenze, Zlaticza.

LATZEL nagy munkájában e fajról az van feljegyezve, hogy Horvátországban, Zágrábban fordul elő.

9. Faj. *Julus boleti*, C. K.

Julus boleti, C. KOCH, System. d. Myriop. p. 109.; Die Myriop. II. p. 84. Fig. 207. — FEDRIZZI, Annuario d. Soc. dei Natur. in Modena. 11. p. 92. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 280. Taf. 14. Fig. 175—176. — *Julus ruffrons*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 108.; Die Myriop. II. p. 63. Fig. 185. — BERLESE, Acari, Myriop. et Scorp. Fasc. 6. Nr. 6. Fig. 1—7.; Atti d. R. Istit. veneto. 6. ser. II. Estr. p. 15. Tab. 1. Fig. 5., 19. — *Julus londi-nensis*, FEDRIZZI, Annuario d. Soc. dei Natur. in Modena. 11. p. 91.

Corpore sat robusto, glabro, fusco in marginibus segmentorum aeneo-micanti vel lutescenti, saepissime brunneo-flavescenti vel ochraceo, supra nigro-fusco vittato, maculis biseriatis fuscis; antennis latitudine corporis brevioribus; oculis subreniformibus vel trapezoidalibus e seriebus transversis 6—7 ocellorum utrinque 32—57 compositis; vertice foreis setigeris destitutis; segmentis 40—60, primo in lateribus anguste striato, sequentibus sat dense subprofundestriatis, glabris, ultimo valvulis analibus valde convexis, immarginatis; foraminibus repugnatoris parvis, in sutura transversa positiss vel parum remotis; pedum paribus 66—111, pedibus latitudine corporis multo brevioribus; pedibus primi paris maris uncinatis, ceteris in articulis duobus penultimis pulvillatis.

Longit. corp. 15—36 mm.; latit. corp. 1.5—3 mm.

Habit.: Andrásfa, Baán, Budapest (Margit-sziget), Coronini, Fehértemplom, Fiume, Kosovo, Nagy-Kanizsa, Orsova, Pécs, Pécel, Pitomacs, Podsused, Sárvár, Sike-vicza, Skrád, Sz.-István, Sz.-Márton, Szomotor, Tersato, Zágráb, Zircz, Zlaticza.

Egyike a legközönségesebb hazai *Julus*-oknak; erre vall egyfelől az, hogy LATZEL is említi Magyar- és Horvátországból, továbbá pedig az előfordulását feltüntető hosszú névjegyzék.

10. Faj. *Julus cattarensis*, LATZ.

LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 342.

Corpore sat robusto, brunneo vel rufo-brunneo, subcingulato in lateribus saepe nigro-maculato; antennis latitudinem corporis subaequantibus; oculis rotundo-trapeziformibus vel subellipticis e seriebus transversis 6 ocellorum utrinque 47—54 compositis; vertice foreis setigeris destitutis, fronte glabra laevique; segmentis 48—56, primo in lateribus parum striato, striis profundis, anterioribus in lateribus profunde, dorso levissime striatis, stria longitudinali dorsali media valde impressa, posticis cerodense angustaque striatis, in margine postico subglabris, segmento ultimo subruguloso, parum crinito, valvulis valde convexis, immarginatis; foraminibus repugnatoris pone suturam transversam positiss; pedum paribus 40—101, pedibus brunneis, brevibus; pedibus primi paris maris

uncinatis, ceteris in articulis duobus penultimis pulvillis dentiformibus.

Longit. corp. 32—48 mm.; latit. corp. 3—4.8 mm.

Habitat: Divics.

Úgy látszik, hogy határozottan déli alak. LATZEL csupán Horvátországból Zágráb környékéről és Cattaro mellől Dalmáciából említi. Hazánkban igen ritkának látszik.

11. Faj. *Julus varius*, FABR.

Julus varius FABRICIUS, Species insectorum p. 258.; Entom. syst. ed. 2. II. p. 394. — C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. H. 22. Taf. 3.; Die Myriop. II. p. 86. Fig. 209. — FEDRIZZI, Annuario Soc. Natural. Modena. 11. p. 90. — BERLESE, Acarini, Myriap. et Scorp. ital. fasc. 8. Nr. 2. Fig. 1—7.; Atti d. r. Istit. veneto 6. ser. II. Estr. p. 10. Tab. 1. Fig. 1., 15. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 347. Taf. 14. Fig. 171—173. — *Julus nigripes*, C. KOCH, System. d. Myriop. p. 107.; Die Myriop. II. p. 95. Fig. 217. — FEDRIZZI, Annuario soc. Nat. Modena. 11. p. 91. — *Julus unicolor* C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 107.; Die Myriop. II. p. 78. Fig. 201.

Corpore robusto, nigro-fusco, vel brunneo, subglabro; antennis corporis latitudine brevioribus brunneis, fuscis vel nigris; oculis distinctis ellipticis vel subreniformibus e seriebus transversis 7 ocellorum utrinque 50—80 compositis; vertice foveis setigeris destitutis, fronte rugulosa; segmento ultimo ruguloso setisque brevibus canescentibus sat dense vestito, valvulis analibus laevigatis parum torosis; foraminibus repugnatoriis majusculis, postice sat procul pone suturam emarginatam positus; pedum paribus 94—123, pedibus brunneis, fuscis vel nigris, longiusculis, calde hirsutis; pedibus primi paris maris uncinatis, ceteris in articulis duobus penultimis pulvillis sinuosis instructis.

Longit. corp. 40—90 mm.; latit. corp. 3—7 mm.

Habit.: Fiume, Mehádia, N.-Szeben (SILL V.), Oreho-vicza, Rumunysty, Tersato.

Határozottan déli alak, melyet Fiume környékéről LATZEL is említ. E mellett tanuskodnak a fent felsorolt helyek is.

12. Faj. *Julus flavipes*, C. K.

Julus flavipes, C. KOCH, System. d. Myriop. p. 107.; Die Myriop. II. p. 94. Fig. 216. — PREGL, Programma d. Ginnasio sup. in Zara, 26. p. 3. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 344. — *Julus varius* v. *flavipes*, BERLESE, Acarini, Myr. et Scorp. it. fasc. 8. Nr. 3.; Atti d. r. Istit. veneto, 6. ser. II. Estr. p. 11.

Corpore robusto, subglabro, fusco vel cano-fusco, in lateribus ventrequé interdum lurido vel testaceo; antennis latitudine corporis brevioribus; oculis subellipticis vel

subtrapezoidalibus e seriebus transversis 6—7 ocellorum utrinque 50—55 compositis; vertice foveis duabus approximatis; fronte rugulosa; segmentis 55—66 in parte anteriore ventrem versus fuscis, primo in lateribus striato, ceteris dense profundeque striatis in margine postico latera versus ciliis brevibus vestitis, ultimo ubique ruguloso setis brevibus canescentibus vel flavidis obsito, valvulis analibus planis; foraminibus repugnatoriis sat evidentibus, parum pone suturam transversam emarginatam poneque areolam subconvexam positus; pedum paribus 98—123, pedibus ochraceis vel luridis; pedibus primi paris maris uncinatis, ceteris in articulis duobus penultimis pulvillis in apice elongatis.

Longit. corp. 45—60 mm.; latit. corp. 4—6 mm.

Habit.: Mehádia.

A rendelkezésemre álló példányok közül egyik sem érte el azt a maximális hosszúságot (75 mm.), a melyet LATZEL feljegyzett. Az eddigi adatok szerint délnyugati alaknak látszik.

2. Squama anali in spinam validam, parum uncinatam procurvam producta.

13. Faj. *Julus foetidus*, C. K.

I. tábla, 7. ábra.

Julus foetidus, C. KOCH, Deutsch. Crust. Myr. u. Arachn. H. 22, Taf. 5.; Die Myriop. II. p. 85. Fig. 208. — BRANDT, Recueil p. 89. — MEINERT, Naturh. Tidssk. 3. R. 5. p. 11. — PORATH, Öfvers. Vetensk. Akad. Förh. 1869. p. 648. — STUCKBERG, Ibid. 1870. p. 892. — ROSICKY, Archiv. Landesdurchf. Böhm. III. 4. Abth. p. 31. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 89. 234. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 278. Taf. 14. Fig. 174. — HAASE ER., Schlesiens Diplo-poden. 2. H. p. 16. — *Julus unciger*, WAGA, Revue zool. p. 1. Soc. Cuv. II. p. 80.

Corpore crassiusculo, longe setoso, piceo-nigro vel fusco-canesciente fuscoque annulato, pedibus ventrequé pallidioribus; antennis latitudine corporis multo longioribus; oculis subhaemisphaericis vel subtrapezoidalibus e seriebus transversis 7 ocellorum utrinque 32—52; vertice foveis setigeris destitutis; segmentis 38—45, primo in lateribus striato, sequentibus dense profundeque striatis in margine postico ciliis perlongis vestitis, ultimo ubique longe crinito, valvulis analibus convexis, planis; foraminibus repugnatoriis perparvis, parum pone suturam transversam integram positus; pedum paribus 64—81, pedibus brevibus, setosis; pedibus primi paris maris articulo ultimo unciformi, ceteris in articulo penultimo pulvillo in dentem producto instructis.

Longit. corp. 20—36 mm.; latit. corp. 1.2—3 mm.

Habit.: Deés, Déva, Divics, Kolozsvár, Marosvásárhely, M.-Laborcz, Nagy-Hagymás, Nagy-Kanizsa, Orsova, Peér, Sátorlajanhely, Sikevicza, Skrád, Szamosujvár, Sz.

Heléna, Székelyudvarhely, Szucságh, Vlegyásza, Zilahi meszes, Zlaticza.

Egyike hazánk legközönségesebb *Julus*-fajainak, melyet főmóttén és hosszan szőrzött testéről, nemkülönbén sarlóalakúlag megnyúlt és mellfelé görbülő végbélnyílás-lemezkejéről azonnal felismerhetünk.

1. Foraminibus repugnatoriis in sutura transversa positus, aut eam tangentibus, parvis.
b. Segmento ultimo superne plus-minusve producto: squama anali simplici.

14. Faj. *Julus luridus*, C. K.

I. tábla, 8. ábra.

Julus luridus, C. KOCH, System. d. Myriop. p. 111.; Die Myriop. II. p. 65. Fig. 187. — LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landesmus. v. Kärnten. 12. p. 99. — CANTONI, Atti d. Soc. ital. di sci. nat. 23. p. 337. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. p. 89. 234. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 291. Taf. 13. Fig. 162—166. Taf. 11. Fig. 129. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 23. — *Julus similis* ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchforsch. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 31.

Corpore sat robusto, glabro, nitido, lurido vel ochraceo, brunneo-fusco vel subfusco, subcingulato, in lateribus serie macularum fuscicarum ornato; capite segmentisque anterioribus et ultimo saepe aurantiacis; antennis latitudine corporis brevioribus; oculis ovalibus vel ellipticis e seriebus transversis 5—6 ocellorum subplanorum utrinque 27—46 compositis; vertice tenuissime sulcato foveis setigeris destitutis; segmentis 40—58, primo in lateribus striato, ceteris perdense leviterque striatis in margine postico glaberrimis in parte anteriore tenuiter subrimosis, ultimo subglabro in spinam obtusam brevem producto valvulis analibus convexis, planatis; pedum paribus 68—107, pedibus pallidis, latitudine corporis multo brevioribus; pedibus primi paris maris uncinatis, ceteris in articulis duobus penultimis pulvillis in dentem productis instructis.

Longit. corp. 20—40 mm.; latit. corp. 1.5—3.2 mm.

Habit.: Balla, Bártfa, Beszkédhegy, Búzamező, Déva, Divics, Mezőhavas, Olyka-Béla, Orosz-Poruba, Pitomacsza, Sikevicza, Skrád, Szamosujvár, Szucságh, Ujpesti sziget, Vlegyásza, Zilahi meszes, Zircz.

Hazánkban közönséges faj, melyet Magyar- és Horvátországból LATZEL is feljegyzett.

15. Faj. *Julus platyrus*, LATZ.

Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 294.

Corpore sat robusto, glabro, nitidoque, brunneo, subcingulato, in lateribus submarmorato; antennis latitudine corporis multo brevioribus; oculis subtrapeziformibus e seriebus transversis 5—6 ocellorum utrinque 32—36 com-

positis; vertice profunde sulcato foveis setigeris duabus; segmentis 41—45, primo in lateribus parum striato, striis sat profundis, ceteris dense sat profundeque striatis in margine postico glabris in parte anteriore subrimosis vel substriolatis, ultimo setis longis tenuibusque sparsim vestito in squamam latissimam, depressam, valvulas anales superantem producto, valvulis marginatis; pedum paribus 73—81, pedibus luridis vel dilute brunneis, tenuibus, latitudine corporis brevioribus; pedibus primi paris maris uncinatis, ceteris in articulis penultimis duobus pulvillis in dentem productis instructis.

Longit. corp. 15—26 mm.; latit. corp. 2—2.5 mm.

Habit.: Kosovo, Retyezát, Vlegyásza.

Úgy látszik, hogy hazánk faunájára jellemző faj. Erre vall az, hogy LATZEL példányai is majdnem kizárólag hazánkból valók, bányaiak voltak. Másikülönben előfordulása helyeiből ítélve délkeleti fajnak tarthatjuk.

16. Faj. *Julus podabrus*, LATZ.

1. Táb. 10. ábr.

Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie II. p. 300. Taf. 12. Fig. 152—154.

Corpore crassiusculo, glabro nitidoque, fusco-brunneo, serie duplici subrufa macularum transversarum ornato, in lateribus plus-minusve rufescenti; antennis latitudine corporis duplo fere brevioribus; oculis ellipticis vel trapeziformibus e seriebus transversis 5—6 ocellorum utrinque 30—40 compositis, vertice leviter sulcato foveis setigeris duabus distinctis; segmentis 36—41, primo in lateribus striato, ceteris dense subprofundeque striatis, striis in medio dorsi subconvergentibus, in parte anteriore supra punctatis, infra rimosis, in margine postico glabris; segmento ultimo glabro, subruguloso, in spinam validam, longissimam, deorsum inflexam plus-minusve rufescentem producto, valvulis analibus planatis; pedum paribus 60—73 pedibus albidis, brevissimistenuissimisque; pedibus primi paris maris uncinatis, ceteris in articulis duobus penultimis pulvillo instructis.

Longit. corp. 20—36 mm.; latit. corp. 2.3—4.3 mm.

Habit.: Czéke, Déva, Olyka-Béla.

E fajt LATZEL Dalmáciából és Horvátországból említi csupán Zágráb határából. Én ugyan kevés helyről ismerem, de ezeknek egymástól való távolfekvése arra enged következtetni, hogy hazánkban eléggé elterjedt.

17. Faj. *Julus unilineatus*, C. K.

Julus unilineatus, C. KOCH, Deutsch. Crust. Myriop. und Arach. H. 22. Taf. 9.; Die Myriop. II. p. 74. Fig. 197. — SILL V. Verh. d. siebenb. Verein f. Naturw. in Hermannstadt. 12. p. 8. — LATZEL, Jahrb. d. nat. Landesmus. Kärnten. 12. p. 100; Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie II. p. 302. Taf. 13. Fig. 160—161. — FEDRIZZI Annuario d. soc. dei Natural. in Modena. 11. p. 95. — KARLINSKI,

Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 234. — HAASE ER. Schlesiens Diplop. 2. H. p. 31.

Corpore sat gracili, subglabro, nitido picco-nigro, linea dorsali ferruginea vel ochracea ornato; antennis fuscis, latitudine corporis longioribus; ocellis rotundo-trapezoidalibus e seriebus transversis 5—7 ocellorum utrinque 35—44 compositis; vertice profunde sulcato foreis setigeris duabus in striam productis praedito; segmentis 43—48, primo in lateribus striato, sequentibus dense striatis in parte anteriore subrimosis, in margine postico parum ciliatis ultimo subruguloso in spinam longam, rectam acutamque producto, valculis analibus planatis, pedum paribus 74—87, pedibus fuscis, breviusculis; pedibus primi paris maris uncinatis, ceteris in articulis tribus penultimis pulvillo plicato instructis.

Longit. Corp. 20—36. mm. latit. corp. 18—33 mm.

Habit: Bród, Budapest, Búzamező, Búziás, Coronini, Déva, Dupláj, Hádáz, Hajós, Kistűszállás, Kecskemét, Kolozsvár, Körtvélyes, Mehádia, Nagyeszter, Ó-Moldova, Peér, Plavisevicza, Podsused, Rákospalota, Semesnye, Szamosújvár, Sz.-Helena, Sz.-Márton, Szilágy-Somlyó, Szomotor, Tasnád, Vadé, Varannó, Zilah.

Hazánk faunájában a legközönségesebb *Julus*-faj, mely már régen ismeretes. Legelőször SILL V. említi Erdélyből, azután PASZLAUSZKY jegyzi fel az Alföldről. LATZEL is mint közönségest jegyzi fel dél-, észak- és nyugati Magyarországból, valamint Horvátországból.

18. Faj. *Julus Fivaldszkyi*, n. sp.

Corpore sat robusto, glabro, antice attenuato, postice parum dilatato, in segmentis ultimis vero evidenter attenuato, cinereo, in marginibus posticis segmentorum flavo-cingulato, cingulo angusto; capite nigrescenti; vertice tenuissime sulcato, foreis setigeris duabus perparvis; antennis nigris, latitudine corporis brevioribus; oculis subtriangularibus e seriebus 6 transversis ocellorum utrinque 42—44 compositis; segmentis 50—51, primo in lateribus striato, striis 6—8, ceteris dense leniterque striatis, glabris, ultimo subglabro in spinam breviusculam, parum planatam, acutam, rectam producto, valculis analibus parum crinitis non marginatis; pedum paribus 88—91, pedibus fulvis, longiusculis. Mas ignotus.

Longit. corp. 45—50 mm.; latit. corp. 35—4 mm.

Patria: Hungaria meridionali.

Némileg a *Julus unilineatus*-ra emlékeztet, a melytől azonban gyűrűinek és lábpárjainak nagyobb száma, testének alapszíne, sárgaszíni szelvényességéi és farknyúlványának szerkezete miatt könnyen meg lehet különböztetni.

19. Faj. *Julus austriacus*, LATZ.

1. Tab. 1—3, 6, 9. ábra.

Julus fasciatus, C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. Arachn. H. 22. Taf. 8.; Die Myriop. II. p. 72. Fig. 195—196. — LATZEL, Jahrb. d. nat. Landesmus. v. Kärnten. 12. p. 100. — KARLINSKI, Spraw. Komisji fizyogr. 11. p. 89. 234. — ER. HAASE, Schlesiens Diplop. 2. H. p. 29. — *Julus austriacus*, LATZEL, Die Myriop. d. österr. und Monarchie. II. p. 296. Taf. 13. Fig. 157—59.

Corpore crassiusculo, subglabro, parum splendido, colore testaceo vel ochraceo vittis tribus dorsalibus fuscis, aut fusco, vittis duabus dorsalibus flavidis, aut fusco, dorso rufescenti, aut omnino nigrescenti; antennis latitudine corporis brevioribus; oculis rotundo-quadrangularibus e seriebus transversis 6 ocellorum utrinque 40—50 compositis; vertice profunde sulcato, foreis duabus setigeris in striam productis praedito; segmentis 48—55, primo in lateribus striato, ceteris densissime sat profundeque striatis in parte anteriore subrimosis, in margine postico sparsim leniterque ciliatis, ultimo in spinam longam, validam, acutam, parum sursum inflexam vel subrectam producto, valculis analibus setosis, vix marginatis; pedum paribus 84—101, pedibus pallidis vel brunneis, latitudine corporis brevioribus; pedibus primi paris maris uncinatis, unco parvulo; ceteris in articulis tribus penultimis pulvillo instructis, pulvillo articuli sexti dentiformi.

Longit. corp. 26—45 mm.; latit. corp. 25—4 mm.

Habit: Balla, Bártfa, Brassó, Búzamező, Coronini, Czéke, Déva, Fiume, Kabolapolyána, Kazán, Kolozsvár, Kosovo, Körtvélyes, Marosvásárhely, Nagy-Kanizsa, Nagy-Mihály, Ó-Moldova, Olykabéla, Orsova, Peér, Pele, Pitomacsza, Sátorajauhely, Szamosújvár, Szádellő, Sz.-István, Székelyudvarhely, Szinyérváralja, Szomotor, Szucságh, Szvinicza, Tokaj, Vlegyásza, Zilah meszes, Zlaticza.

Huius speciei existunt varietates sequentes:

1. *Jul. austriacus* v. *nigrescens*, LATZ, *Colore omnino fusco, vittis duabus dorsalibus flavidis.*

Habit: Feketehegy, Kolozsvár, Körtvélyes, Máramaros, Medgyes, Nagy-Kanizsa, Szamosújvár, Szvinicza, Torna, Vlegyásza, Zilah meszes.

2. *Jul. austriacus* v. *erythronotus*, LATZ. *Synon. Julus sabulosus*, C. K. Die Myriop. II. p. 75. Fig. 198—199.

Colore omnino nigrescenti dorso vittis duabus latiusculis rufescentibus; interdum in lateribus ochraceo.

Habit: Baziás, Coronini, Mehádia, Plavisevicza, Sikevicza, Szamosújvár, Sz.-Helena, Szvinicza, Zlaticza.

A legközönségesebb faj, melyet már TÖMÖSVÁRY és LATZEL említenek hazánkban. Varietásai közül a *nigrescens* közönségesebb az *erythronotus*-nál, mely utóbbi inkább déli alak.

2. *Foraminibus repugnatoris sat porcul pone suturam transersam distantibus.*

20. Faj. *Julus sabulosus*, L.

1. Tab. 5. ábr.

Julius sabulosus, LINNÉ, Systema Naturae, edit. 10. p. 640.; Fauna Suecica, ed. 2. p. 502. — FABRICIUS, Species Insect. I. p. 530.; Entomol. syst. ed. II. p. 395. — LATREILLE, Hist. nat. d. Crust. et d. Ins. 7. p. 74. — LEACH, Trans. Lin. soc. London. 11. p. 377.; Zool. Miscel. 3. d. 33. — C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. etc. H. 22. Taf. 7. — BRANDT, Recueil p. 83. — GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. 4. p. 139. — PORATH, Sveriges Myr. Diplop. p. 22. — WAJGIEL, Sprawozd. Komisji fizyogr. Krakow. p. 155. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. V. p. 11. — EISEN och STUXBERG, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. p. 378. — NOWICKI, Sprawozd. kom. fizyogr. Krakow. p. 151. 1868.; Ibid. 1869. p. 19. — PORATH, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. 1869. p. 645. — STUXBERG, Ibid. 1870. p. 896. — FANZAGO, Atti d. soc. Veneto-Trent. III. p. 270. ROSICKY, Archiv. nat. Landesdurchf. Böhm. III. 4. Abth. p. 28. — FEDRIZZI, Annarie d. soc. dei Natural. in Modena. 11. p. 98. 100. — CANTONI, Atti d. soc. ital. di sci. nat. 23. p. 339. — KARLINSKI, Sprawozd. kom. fizyogr. 17. p. 89. 233. — BERLESE, Acarini, Myriop. et Scorp. etc. fasc. 6. Nr. 8. Fig. 1—9.; Atti d. R. Istit. veneto, ser. 6. II. Estr. p. 12. Tav. 1. Fig. 3, 17, 18. — LATZEL, Die Myriop. d. österr. ung. Monarchie. II. p. 327. Tab. 11. Fig. 126. Tab. 13. Fig. 155—156. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 27. — *Julus terrestris*, LINNÉ, Syst. Nat. edit. 10. I. p. 639.; Fauna suec. ed. 2. p. 501. — TASCHENBERG, Brehm, Illustr. Thierl. 6. p. 550. 1869. 9. p. 629. 1887. — *Julus fasciatus*, DE GEER, Mém. des Ins. 7. 9. p. 578. — *Julus bilineatus*, C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. etc. H. 22. Taf. 6. — BRANDT, Recueil. p. 83. — SILL, Verh. d. siebenb. Verein f. Naturw. 12. p. 9. — C. KOCH, Die Myriop. II. p. 30. Fig. 152. — LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landesmus. v. Kärnten. 12. p. 100. FANZAGO, Annuario soc. dei natur. Modena. 10. p. 75. — *Julus rubripes* — C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 109.; Die Myriop. II. p. 29. Fig. 151. — FEDRIZZI, Annuario d. soc. dei Natural. Modena. 10. p. 136. 11. p. 98. 100. — *Julus parallelus*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 113.; Die Myriop. II. p. 67. Fig. 190. — *Julus anceps*, EISEN och STUXBERG, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. 1868. p. 378. — *Julus quadripunctatus*, FANZAGO, Atti soc. Veneto-Trent. 4. p. 150. — FEDRIZZI, Annuario d. soc. dei Nat. in Mod. 11. p. 97. — *Julus roseus*, FEDRIZZI, Annuario d. soc. dei Natural. in Modena 11. p. 98. 100.

Corpore crassiusculo, glabro, nigro-fusco, vittis vel seriebus duabus macularum dorsalibus ferrugineis vel flavis ornato, saepe etiam praeter pedes lateraque ubique nigrescenti vel albido-flavo; antennis latitudine corporis brevioribus; oculis rotundo-quadrangularibus ex seriebus transversis 5—7 ocellorum utrinque 32—48 compositis; vertice profunde sulcato foreis setigeris destitutis; segmentis 44—55, primo in lateribus striato, ceteris dense sat profundeque striatis in parte anteriore subrimosis in margine postico glabris, ultimo plus-minusve rimoso, in spinam longam crassamque, parum sursum flexam producto, valculis analibus marginatis subciliatisque; foraminibus repugnatoris sat magnis; pedum paribus 74—101, pedibus pallidis, latitudine corporis brevioribus; pedibus primi paris uncinatis, unco magno, ceteris

in articulo penultimo pulvillo in dentem producto instructis.

Longit. corp. 20—46 mm.; latit. corp. 18—48 mm.

Habit: Andrásfa, Déva, Kazán, Körtvélyes, Malomváz, Nagyhagymás, Pesterei barlang, Podsused, Retyezát, Sátorajauhely, Viság, Vlegyásza.

Huius speciei existunt in Hungaria varietates sequentes:

1. *Jul. sabulosus* v. *apunctatus*, FEDR. *dorso sine vittis vel seriebus ferrugineis, in lateribus pallidior. — Habit: Kazán.*

2. *Jul. sabulosus* v. *flavo-fuscus miki*, *sat robusto, colore flavofusco, dorso linea nigra mediana angustissima, pone foramina repugnatoria maculis nigris perparvis; capite segmentisque 4—5 anterioribus nigrofuscis; pedibus flavidis; in ceteris formae typicae similis. — Habit: Kazán.*

Hazánkban igen régen ismert, bár nem nagyon gyakori faj. SILL V. említi Erdélyből, majd TÖMÖSVÁRY. LATZEL is feljegyzí nyugoti és felső Magyarországból, valamint Horvátországból. Kiválóan érdekes *flavo-fuscus* varietása, melyet színe után akár külön fajnak is tarthatnánk, ha egyebekben nem lenne a törzsalakkal egyező.

21. Faj. *Julus trilineatus*, C. K.

Julus trilineatus, C. KOCH, System d. Myriop. p. 112.; Die Myriop. II. p. 76. Fig. 200. — FEDRIZZI, Annuario Soc. Natural. Modena. 11. p. 93. — CANTONI, Atti d. Soc. ital. d. sci. nat. 23. p. 341. — PREGI, Programma d. Ginnasio sup. in Zara. 26. p. 341. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 310. Taf. 12. Fig. 149—151. — *Julus ferrens*, FEDRIZZI, Annuario Soc. Natural. Modena. 11. p. 94. — BERLESE, Acar. Myriop. et Scorp. fasc. 8. Nr. 7. Fig. 1—5.; Atti d. R. Istit. veneto. 6. ser. 2. Estr. p. 21. Tav. 1. Fig. 10. Tav. 2. Fig. 1. — *Julus serpentinus*, FEDRIZZI, Loc. cit. p. 94. — CANTONI, Atti d. Soc. ital. d. sci. nat. 23. p. 345.

Corpore gracili, subglabro, ochraceo, griseo-flavo vel flavo-brunneo; capite segmentisque anticis et postremo obscurioribus, linea dorsali vittisque singulis lateralibus, nigrescentibus ornato; antennis tenuibus, latitudine corporis multo longioribus; oculis subtrapezoidalibus vel triangularibus e seriebus transversis 8 ocellorum utrinque 46—50 compositis; segmentis 50—56, primo in lateribus rotundato, laevi, ceteris sat profunde sparsimque striatis in margine posteriore ciliatis, ciliis sat longis, ultimo sparsim subrigideque crinito in spinam longam, acutam producto, valculis planatis; foraminibus repugnatoris parvis, pedum paribus 88—103, pedibus pallidis, longis tenuibusque; pedibus maris anterioribus in articulis duobus penultimis pulvillo sulcato et in dentem producto atque praeterea juxta ungrem saepe seta longissima instructis.

Longit. corp. 25—40 mm.; latit. corp. 17—25 mm.

Habit: Déva, Fiume, Retyezát, Simontornya.

Délnyugoti faj, mely hazánkban a ritkábbak közé tar-

tozik. Szín tekintetében különben nagyon hasonlít a *Julus austriacus*-hoz, a melytől azonban büzmirigy-nylásainak helyzetéről könnyen meg lehet különböztetni.

32. Faj. *Julus montivagus*, LATZ.

Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 308. Tab. 12. Fig. 146. 147. — HAASE E., Schlesiens Dipl. 2. H. p. 34.

Corpore gracili, sat glabro, fusco-brunneo; antennis latitudine corporis subaequantibus; oculis hemisphaericis, interdum subtrapezoidalibus e seriebus 7 transversis ocellorum utrinque 30—40 compositis; vertice profunde sulcato, foreis duabus setigeris distinctis; segmentis 44—52, primo in lateribus posterioribusque saepe tenuiter sparsimque, mediis densius minusque profunde striatis in parte anteriore tenuiter longitudinaliterque rimosis in margine postico crinitis; segmento ultimo sparsim subrigideque setoso; in spinam longam, rectam producto, valvulis analibus planatis; foraminibus repugnatoriis sat magnis; pedum paribus 72—93, pedibus fuscis vel subflavis, brevibus, tenuibus; mare interdum in dorso flavescens vel auronitens; coxis in pedibus secundi paris maris simplicibus; articulis duobus penultimis in pedibus omnibus pulvillis instructis.

Longit. corp. 13—21 mm.; latit. corp. 0.8—1.5 mm.

Habit.: Bánszka, Beszkidhegy, Déva, Kabolapolyána, Kazán, Lueski, Maros-Vásárhely, Martinsicza, Szilágy-somlyó, Vlegyásza.

Meglehetősen gyakori alak, melyet LATZEL hazánk északi hegyes vidékeiről említ.

23. Faj. *Julus transylvanicus*, n. sp.

1. Tábla, 4. 18. 19. ábra.

Corpore gracili, glabro, nigrofusco vel nigro, micante; antennis tenuibus, latitudine corporis longioribus, oculis distinctis trapeziformibus vel subtriangularibus e seriebus 7—8 transversis ocellorum utrinque 33—58 compositis; vertice tenuissime sulcato foreisque duabus setigeris in striam productis praedito; segmentis 54—58, primo in lateribus rotundato, laevi, ceteris sat dense profundeque striatis, ultimo sparsim hirsuto in spinam breviusculam, latam, depressam, valvulas anales superantem producto, valvulis analibus vix marginatis, foraminibus repugnatoriis majusculis; pedum paribus 94—97, pedibus pallidis dilute brunneis vel fuscis; pedibus primi paris maris articulo ultimo in uncum tenuem, pellucidum transformato; coxis pedum secundi paris simplicibus; articulis duobus penultimis pedum omnium pulvillis instructis; pedibus copulatoriis fere Juli fallacis r. oribatis similibus.

Longit. corp. 14—22 mm.; latit. corp. 1—1.2 mm.

Habit.: Retyezát.

Igen érdekes alak, a mely a *Jul. montivagus*. LATZ. és *Jul. fallax* r. *oribates*, LATZ. bélyegeinek keverékét viseli magán s mintegy a kettőt összekapcsoló középalak gyanánt szerepel. Utolsó szelvényének farknyújtánya azonban mindkettőtől lényegesen eltér. — Még eddig csak a Retyezátról vannak példányaim, de azt hiszem, hogy a délkeleti Kárpátokban gyakori lehet.

24. Faj. *Julus longabo*, C. K.

1. Tábla, 13. 17. ábra.

Julus longabo, C. KOCH, System d. Myriop. p. 113.; Die Myriop. I. p. 18. Fig. 17. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 313. Taf. 11. Fig. 134. 137. Taf. 12. Fig. 138—141. — *Julus serpentinus*, C. KOCH, Die Myriop. II. p. 106. Fig. 228. — *Julus ferreus*, C. KOCH, Myriop. II. p. 107. Fig. 229.

Corpore sat gracili, antice subglabro, postice densius hirsuto, nigrofusco vel nigro; antennis tenuibus, latitudine corporis longioribus; oculis subtrapezoidalibus vel triangularibus, minus distinctis e seriebus 7—9 transversis ocellorum utrinque 49—63 subplanorum compositis; vertice anguste sulcato foreisque duabus setigeris in striam productis instructo; segmentis 55—62, primo in lateribus subobtus. laevi vel parum striato, ceteris sat dense profundeque striatis, in margine postico sat longe ciliatis, ultimo sparsim hirsuto in spinam longam, rectam acutamque producto, valvulis analibus parum marginatis; pedum paribus 98—115, pedibus pallidis, tenuibus, sat longis; pedibus primi paris maris articulo ultimo in uncum tenuem, permagnum pellucidumque transformato; coxis pedum omnium pulvillis carentibus.

Longit. corp. 25—45 mm.; latit. corp. 1.2—2.5 mm.

Habit.: Czéke, Erdőbénye, Retyezát, Sz.-Márton, Szőlőske, Tátra, Vlegyásza.

Igen régen ismert faj, melynek néhány hazai példányát C. KOCH *Jul. ferreus* és *serpentinus* néven írta le, mint azt már LATZEL kimutatta, a ki Magyar- és Horvátországból is felemlíti.

A törzsalakon kívül nyugoti Magyarországból LATZEL e fajnak egy varietását is feljegyzi *Julus longabo* v. *exilis* néven, mely csak abban különbözik a törzsalaktól, hogy kevesebb gyűrűje (50) és lábpairja (84—91) van.

25. Faj. *Julus fallax*, MEIN.

1. Tábla, 15. 16. 20. ábra.

Julus fallax, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 1868. 3. R. V. p. 15. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisyi fizyogr. 17. p. 89. 234. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 316. Taf. 11. Fig. 136. 137. Taf. 12. Fig. 142—115. — PORATH, Öfers. Vetensk. Akad. Förh. 1869. p. 646. — STUXBERG, Ibid. 1870. p. 901. — HAASE ER. Schlesiens Dipl. 2. H. p. 35. — ? *Julus terrestris*, C. KOCH, Deutsch. Crust. Myriop. etc. H. 22. Taf. 11. Die Myriop. I. p. 17. Fig. 16. —

SILL, Verhandt. d. sieb. Vereins in Hermannstadt. 12. p. 10. 184. — *Julus terrestris*, WAJGIEL, Sprawozd. Komisyi fizyogr. Krakow. 1867. p. 155. — ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdrehf. v. Böhmen. 1876. III. 4. Abth. p. 30. Fig. 15. — LATZEL, Jahrb. d. nat. Landesmus. v. Kärnten. 12. p. 100. — FEDRIZZI, Annuario Soc. Natural. Modena. 11. p. 94. — CANTONI, Atti d. Soc. ital. di sci. nat. 23. p. 342. — BERLESE, Acar. Myr. et Scorp. ital. fasc. 6. Nr. 9. Fig. 1—8.; Atti d. R. Istit. veneto, 6. ser. — ? *Julus ferrugineus*, C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. etc. H. 22. Taf. 15.; Die Myriop. II. p. 33. Fig. 155. — ? *Julus ferrugineus*, PORATH, Sveriges Myr. Dipl. 1866. p. 25. — ? *Julus albipes* C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. et. H. 22. Taf. 10.; Die Myriop. I. p. 48. Fig. 42. — FEDRIZZI, Annuario Soc. Natural. Modena. 11. p. 95. — CANTONI, Atti d. Soc. ital. di sci. nat. 23. p. 344. — ? *Julus nemorensis*, C. KOCH, Deutsch. Crust. Myr. etc. H. 40. Taf. 16.; Die Myriop. II. p. 32. Fig. 153. 154. — SILL V., Verhandt. d. siebenb. Vereins f. Naturw. in Hermannstadt. 12. p. 10. 184. — FEDRIZZI, Annuario Soc. Natural. Modena. 11. p. 93. — ? *Julus conformis*, C. KOCH, Die Myriop. I. p. 49. Fig. 43. — *Julus muscorum*, FANZAGO, Atti d. Soc. Veneto-Trentino. 3. p. 281. — ? *Julus ciliatus*, FEDRIZZI, Annuario Soc. Natural. Modena. 11. p. 96. — ? *Julus piceus*, CANTONI, Atti d. soc. ital. di sci. nat. 13. p. 344.

Corpore sat gracili in feminis saepe sat robusto, antice subglabro, postice densius hirsuto, nigro-fusco vel nigro, micanti, ventrem versus saepius pallide maculoso vel marmorato, rarius brunneo, fusco-ochraceo vel brunneo-griseo, linea dorsali nigra lateribusque plus-minusve nigrescentibus; antennis tenuibus, latitudine corporis longioribus; oculis distinctis, trapeziformibus vel subtriangularibus e seriebus 7—8 transversis ocellorum utrinque 35—60 compositis; vertice leviter sulcato foreis setigeris duabus in striam productis praedito, fronte glabra, sublaevi; segmentis 43—62, primo in lateribus subobtus. parum striato vel laevi, ceteris sat dense profundeque striatis, in margine postico, praesertim in segmentis posterioribus sat longe ciliatis, ultimo sparsim hirsuto in spinam longam, rectam acutamque producto, valvulis analibus parum marginatis foraminibus repugnatoriis sat parvis; pedum paribus 70—115, pedibus pallidis, dilute brunneis vel fuscis, breviusculis; pedibus primi paris maris unco parvo armatis; coxis pedum secundi paris processu brevi, tenui, pallido, antrorsum versus applicato instructis; pulvillis tarsalibus nullis.

Longit. corp. 14—48 mm.; latit. corp. 1—3 mm.

Habit.: Bártfa, Beszkidhegy, Divics, Fiume, Gáboltó, Kolozsvár, Körtvélyes, Nagy-Hagymás, Nagy-Kanizsa, Péle, Retyezát, Sikevicza, Szerencs, Szomotor, Tátra-Füred, Torna, Ujpesti-sziget, Viság, Vlegyásza, Zbojna, Zúez.

Meglehetősen közönséges alak s valószínűleg már SILL V. is ismerte, de mint *Jul. terrestris* C. K. és *nemorensis*

* A ?-el jelzett synonymeket nem volt módomban határozottan megállapítani s LATZEL R. nyomdokát követve vettem fel a sorozatba.

Haday: Myriopodák.

C. K. fajt jegyezte fel. LATZEL e fajnak hazánkban egy érdekes varietását említi, a *Julus fallax* var. *oribates*-t, s előfordulása helyétől a magas Tátrát jegyzi fel.

26. Faj. *Julus rugifrons*, MEIN.

Julus rugifrons, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 1868. 3. R. V. p. 17. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 325. — HAASE ER., Schlesiens Dipl. 2. H. p. 40.

Corpore sat gracili, nigro-fusco; antennis subtenuibus, longiusculis; oculis trapeziformibus vel triangularibus e seriebus 7—8 transversis ocellorum utrinque 42 compositis; vertice leviter sulcato, foreis duabus setigeris in striam longe productis praedito; segmentis 44—51, primo in lateribus obtuse angulato, leviter striato, ceteris sensim densius et modice profundius striatis in margine postico parum ciliatis, ultimo setis longis vestito in spinam longam, rectam acutamque producto, valvulis analibus vix marginatis; foraminibus repugnatoriis sat parvis; pedum paribus 76—90, pedibus pallidis, tenuibus, parum elongatis; pedibus primi paris maris articulo ultimo subconico in apice parum incurcato setisque rigidis, submicinatis dense vestito; coxis pedum secundi paris processu longissimo, tenui, antrorsum versus vergenti, gnathochilarium attingenti instructis; pulvillis tarsalibus evanescentibus.

Longit. corp. 17—27 mm.; latit. corp. 1.2—2.1 mm.

Habit.: Fehértemplom, Hadház, K.-Azar, Körtvélyes, Sátorlajuhely, Szamosujvár, Szomotor.

E fajt LATZEL csupán Szlavóniából jegyezte fel; az idézett helyek után itélve azonban hazánkban elterjedt fajnak tekinthetjük.

27. Faj. *Julus scandinavus*, LATZ.

1. Tábla, 12. 14. ábra.

Julus scandinavus, LATZEL, Die Myriop. der österr.-ung. Monarchie. II. p. 322. Tab. 11. Fig. 130—133. — *Julus terrestris*, exp. LINNÉ, Systema Naturæ, edit. 10. I. p. 639.; Fauna Suecica edit. 2. p. 501. — *Julus terrestris*, PORATH, Sveriges Myriop. Dipl. Stockh. p. 27. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. V. p. 16. — PORATH, Öfers. Vetensk. Akad. Förh. 1869. p. 647. — STUXBERG, Ibid. 1870. p. 901. — HAASE ER., Schlesiens Dipl. 2. H. p. 38.

Corpore sat robusto, nigro-fusco vel nigro; antennis latitudine corporis parum brevioribus; oculis subtriangularibus e seriebus 7 transversis ocellorum utrinque 40—50 compositis; vertice leviter sulcato, foreis duabus setigeris in striam productis praedito; segmentis 43—55, primo in lateribus subobtus. parumque striato, ceteris sat dense profundeque striatis in margine postico sat longe hirsutis, ultimo sparsim crinito, in spinam longam, rectam acutamque producto, valvulis analibus parum marginatis; foraminibus repugnatoriis parvis; pedum paribus 72—

101, pedibus breviusculis; pedibus primi paris maris articulo ultimo conico, minimo; coxis pedum secundi paris maris intus appendicibus singulis perpendicularibus, parallelis, elongatis instructis; pulvillis tarsalibus nullis.

Longit. corp. 15—35 mm.; latit. corp. 0.7—2.4 mm.

Habit.: Búzamező, Szádellő.

Ritka faj, melyet LATZEL nyugati Magyarországból említ.

28. Faj. *Julus fuscipes*, C. K.

Julus fuscipes, C. KOCH, System der Myriop. p. 110.; Die Myriopoden. II. p. 64. Fig. 186. — PREGL, Programma d. Ginnasio sup. in Zara 26. p. 8. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 333. Tab. 13. Fig. 167—170. — *Julus idriensis*, C. KOCH, System d. Myriop. p. 110.; Die Myriop. I. p. 35. Fig. 31. — LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landesmus. v. Kärnten. p. 100. 1876. — *Julus dalmaticus*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 111.; Die Myriop. I. p. 36. Fig. 32. — *Julus Steinii*, KARSCH, Zeitschr. gesamt. Naturw. 3. Fig. 6. pag. 16.

Corpore sat robusto, subcrasso, subglabro, fusco vel piceo-nigro, in dorso interdum irrorato subcingulatoque; antennis latitudine corporis multo brevioribus; oculis ovalibus vel subtrapezoidalibus e seriebus 5—6 transversis ocellorum utrinque 36—50 compositis; vertice profunde sulcato foveis duabus setigeris; segmentis 45—55, primo in lateribus striato, ceteris praeter secundum et tertium supra subtusque dense sat profundeque striatis, in parte anteriore ventrem versus transverse lineolatis, in margine postico sparsim ciliatis, ultimo valde rimoso rugulosoque, subcrinito, in spinam brevem, acutam, valvulas anales parum vel paululum superantem producto, valvulis analibus planatis; foraminibus repugnatoriis distinctis; pedum paribus 78—101, pedibus plerumque fuscis, interdum dilutioribus, brevibus, hirsutis; pedibus maris in articulis duobus penultimis pulvillo prominenti instructis

Longit. corp. 30—58 mm.; latit. corp. 3—6 mm.

Habit.: Csorbai tó, Erdőbénye, Feketehegy, Vlegyásza.

LATZEL e fajt Horvátországból jegyzi fel s adatai után déli alaknak lehet tartani.

29. Faj. *Julus hungaricus*, KARSCH.

Julus hungaricus, KARSCH, Zeitschr. f. d. gesammte Naturw. 3. Folge. 6. p. 17. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 339.

Corpore robusto, subcrasso, glabro, fusco-brunneo, subcingulato; antennis latitudine corporis multo brevioribus; oculis ovalibus vel subtrapezoidalibus e seriebus 6—7 transversis ocellorum utrinque 48—58 compositis; vertice profunde sulcato foveisque duabus setigeris in lineam productis praedito; fronte rugulosa; segmentis 59—63, primo

in lateribus rotundato parumque striato, tribus sequentibus supra indistincte, ceteris variis subtilissimeque striatis, striis ventrem versus profundioribus, in parte anteriore subtus oblique vel transverse striatis aut rugulosis, in margine postico glabris; segmento ultimo submucronato, acutangulato, subcrinito, rimoso, valvulis planatis; foraminibus repugnatoriis distinctis, magnis; pedum paribus 106—117, pedibus fuscis, longiusculis, validis, hirsutis, ungre magno armatis; pedibus maris in articulis duobus penultimis pulvillis prominentibus instructis.

Longit. corp. 57—90 mm.; latit. corp. 4.5—7 mm.

Habit.: Beszkidhegy, Czód, Déva (Petrosza), Melhádia, Plavisevica, Retyezát, Sikevica, Sz.-Heléna, Szvinyica, Vöröstorony-szoros.

Határozottan déli alak, mely hazánk déli hegységeiben közönségesnek látszik. KARSCH, e fajnak első leírója bányai példányokat vizsgált, nemkülönben újabban LATZEL is.

2. Nem. *Blaniulus*, GERV.

Blaniulus, GERVAIS, Bull. Soc. philom. de Paris. 1836. p. 72.; Hist. nat. d. Ins. Apt. IV. p. 200. — C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 48. 117. — PORATH, Bidrag till kónned. om Sveriges Myr. Stockholm. 1866. p. 30. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 1868. 3. R. V. p. 18. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 243. Taf. 10. Fig. 116—123. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 5. — Nopoiulus, MENGE, Neueste Schriften d. naturf. Gesellsch. in Danzig. IV. p. 7.

Corpore juliformi, cylindrico; antennis subclaratis articulo secundo ceteris maximo; oculis nullis vel paucis; mandibulis 4-pectinatis; stipitibus gnathochilarii basi dilatatis, medio conjunctis sed non connatis, cardinibus parvis praeditis; mento bipartito laminas linguales totas fere se jungenti; lobis lingualibus edentatis; segmentis 30—60 in lateribus ventrem versus longitudinaliter striatis vel sulcatis, dorso valde laevigatis; segmento anali obtuso; laminis pedigeris duabus anterioribus liberis, ceteris cum scutis coalitis; segmento tertio apodo; pedibus sat brevibus; pedibus primi paris maris 5-articulatis, forcipatis vel uncinatis; pedibus copulatoriis elongatis, prominentibus, parumque simplicibus.

Igen korlátolt földrajzi elterjedésű nem s eddig csak Európából ismeretes. Az eddig ismert, e nembe tartozó három faj közül hazánkban ez ideig mind a három ismeretes, melyeket a következő bélyegek alapján lehet felismerni:

1. Szemek nélkül. *Blan. guttulatus*, GERV.
2. Jól látható szemekkel.
 - a. A homlokon harántbarázda van, a szemecskék száma mindkét oldalon 6—10, a test két oldalán tojásdad, sötétbarna foltokkal. *Blan. venustus*, MEIN.
 - b. A homlok harántbarázda nélkül, a szemecskék száma mindkét oldalon 10—13, a test két oldala sötétebb foltok nélkül. *Blan. fuscus*, AM. STEIN.

1. Faj. *Blaniulus guttulatus*, GERV.

Julus guttulatus Bosc, Bull. d. l. Soc. philom. de Paris. 1792. p. 12. — FABRICIUS, Suppl. Entom. syst. p. 289. — TASCHENBERG, Brehm's Illustr. Thierl. IX. p. 626. — *Julus fragariarum*, LAMARK, Hist. nat. d. anim. s. vert. V. — *Blaniulus guttulatus*, GERVAIS, Ann. d. sci. nat. 2. sér. VII. p. 45.; Hist. nat. d. Ins. apt. IV. p. 200. — C. KOCH, Die Myriop. II. p. 88. Fig. 211. b. — PORATH, Sveriges Myriop. Diplop. p. 31. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. V. p. 19. — PORATH, Öfvers. Vetensk. Akad. Förh. 1869. p. 649. — STUXBERG, Loc. cit. 1870. p. 905. — ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 32. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 90. 235. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 250. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 8.

Corpore gracillimo, submoniliformi, glabro nitidoque, colore pallido vel flavido-albido, saepe obscuriore in utroque latere serie macularum coccinearum vel fuscarum ornato; antennis latitudine corporis fere duplolongioribus; oculis nullis; vertice sulco nullo; segmentis 40—60, primo in lateribus parum striato, ceteris supra omnino laevigatis, glabris, ventrem versus subtilissime striatis, ultimo subglabro, valvulis analibus convexis; pedum paribus 64—107; pedibus primi paris maris articulo penultimo uncinato processuque interno, obtuso, dentigero instructis.

Longit. corp. 9—18 mm.; latit. corp. 0.4—0.6 mm.

Habit.: Haraszi (új).

Hazánkban igen ritka alaknak látszik. A rendelkezésemre álló példányokat magam gyűjtöttem.

*

Vertice foveis duabus setigeris; foraminibus repugnatoriis perparvis, procul pone suturam transversam positis.

2. Faj. *Blaniulus venustus*, MEIN.

I. Tábla, 22. 23. ábra.

Blaniulus venustus, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 1868. 3. R. V. p. 20. — PORATH, Öfvers. Vetensk. Akad. Förh. 1869. p. 378. — STUXBERG, Ibid. 1870. p. 904. — ROSICKY, Archiv d. naturw. Landesdurchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 33. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 235. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 244. Taf. 10. Fig. 117—122. — *Julus pulchellus* LEACH, Trans. Lin. Soc. of London, 1814. p. 379. — C. KOCH, Deutschl. Crust. Myriop. etc. H. 22. Tab. 13. — *Julus Kochii*, GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. 4. p. 145. — *Nopoiulus punctulatus*, MENGE, Neueste Schrift. d. naturf. Gesellsch. in Danzig. IV. 4. H. p. 7. — *Blaniulus guttulatus*, C. KOCH, Die Myriop. II. p. 88. Fig. 211. a. — *Blaniulus fuscus*, PORATH, Sveriges Myriop. Diplop. Stockholm. p. 32. — EISEN och STUXBERG, Öfvers. Vetensk. Akad. Förh. 1868. p. 378. — *Blaniulus pulchellus* FEDRIZZI, Annuario soc. d. Natural. Modena. 1877. p. 102. — BERLESE, Atti R. Istit. veneto. 6. ser. II. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 6.

Corpore gracillimo, glabro nitidoque, pallido vel albido, dorso saepe fusciscenti vel rufescenti, serie laterali ma-

cularum fuscarum ornato; antennis latitudine corporis parum longioribus; oculis ex ocellis utrinque 6—10 uni- vel indistincte biserialis compositis; vertice sulco evanescenti; segmentis 35—50, primo in lateribus angulatim producto, 4-striato, ceteris dorso omnino laevigatis glabrisque, ventrem versus striatis, striis in parte anteriore segmentorum linea transversa conjunctis, margine postico subtiliter ciliatis; segmento ultimo laevissimo, subglabro, valvulis analibus valde convexis, marginibus crassis, squama anali parva, simplici; pedum paribus 52—89, pedibus primi paris maris in articulo penultimo processu interno magno, profunde emarginato instructis.

Longit. corp. 8—13 mm.; latit. corp. 0.38—0.8 mm.

Habit.: Budapest (Orczy-kert), Kazán, Keszthely, Pécel, Sátorajauhely.

Hazánkban e fajt LATZEL is említi, még pedig Felső-Magyarországból.

3. Faj. *Blaniulus fuscus*, AM. STEIN.

Blaniulus fuscus, AM. STEIN, Jahresber. d. naturf. Gesellsch. Graubündens. Neue Folge. 1857. p. 139. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 248. Taf. 10. Fig. 123.

Corpore gracili, glabro nitidoque, fusco vel brunneo; antennis pallide fuscis, latitudine corporis parum longioribus; oculis ex ocellis utrinque 10—13 bi- vel indistincte triserialis compositis; vertice laevi, segmentis 35—48, primo in lateribus angulatim producto leniterque 2—4 striato, ceteris dorso laevigatis vel subtiliter rugulosis, ventrem versus striatis in margine postico subtiliter ciliatis; segmento ultimo laevissimo, subglabro squama anali parva obtuseque angulata instructo; pedum paribus 54—85, pedibus pallide fuscis vel brunneis; pedibus primi paris maris articulo ultimo hamuliformi praeditis.

Longit. corp. 9—16 mm.; latit. corp. 0.6—0.9 mm.

Habit.: Budapest, Lipovljane, Pécel, Tolcsa.

Úgy látszik, hogy igen ritka faj, mert még eddig általában igen kevés helyről ismeretes.

3. Nem. *Isobates*, MENGE.

Isobates, MENGE, Neueste Schriften d. naturf. Gesellsch. in Danzig. 1851. 4. p. 6. — MEINERT, PORATH, — LATZEL, Die Myriop. der österr.-ung. Monarchie. II. p. 239. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 3. — *Nemasoma*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 47. 116.; Die Myriop. II. p. 96.

Corpore juliformi; antennis clavatis; oculis ex ocellis multiseriatis compositis; mandibulis 4-pectinatis; stipitibus gnathochilarii basi dilatatis, in medio conjunctis sed non connatis, cardinibus parvis instructis; mento bipartito, pone stipites gnathochilarii posito; promento ante stipitum junctionem producto laminas linguales totas fere se jungenti; lobis lingualibus duobus edentatis; segmentis 31—40 in lateribus ventrem versus manifeste striatis in

dorso haud striatis; laminis pedigeris omnibus liberis; segmento tertio apodo; pedibus primi paris maris forcipatis, 5-articulis; pedibus copulatoris prominentibus, elongatis.

Még eddig csupán Európából ismeretes egyetlen fajjal.

A prioritás jogánál fogva e nemet ugyan *Nemasoma* C. K. névvel kellene illetni, de minthogy e nevet LATZELLE már jóval korábban egy rovarnemre alkalmazta, az *Isobates* MENGE név kapott jogosultságot.

1. Faj. *Isobates varicornis*, C. K.

1. Táb. 25. ábr.

Nemasoma varicorne, C. Koch, Syst. d. Myriop. p. 116.; Die Myriop. II. p. 96. Fig. 218. — *Isobates semisulcatus*, MENGE, Neueste Schr. d. naturf. Gesellsch. in Danzig. 1851. IV. 4. H. p. 6. — PORATH, Sveriges Myriop. Diplop. Stockholm. p. 30. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 1868. 3. R. V. p. 22. — PORATH, Öfers. Vetensk. Akad. Förh. 1869. p. 648. — STUXBERG, Ibid. 1870. p. 903. — ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 34. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 235. — *Isobates varicornis*, LATZEL, Die Myriop. der österr.-ung. Monarchie. II. p. 240. Taf. 10. Fig. 124. Taf. 11. Fig. 125. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 3.

Corpore valdegracili, filiformi, glabro, nitidoque, brunneo pallide irrorato serie macularum fuscaram laterali ornato; antennis latitudine corporis longioribus; oculis triangularibus e seriebus 5—6 transversis ocellorum utrinque 13—20 vel pluribus compositis; vertice sulco evanescenti foreolisque duabus setigeris praedito; segmento primo in lateribus angulatim producto, striato, ceteris dorso glabris laevigatisque in margine postico ciliis brevissimis vestitis, ultimo subglabro, valvulis convexis, planatis; foraminibus repugnatoriis parvis procul pone suturam transversam positus; pedum paribus 47—69; pedibus primi paris maris articulo penultimo ceteris majore in margine interno processu magno acuminato retrorsumque directo instructo.

Longit. corp. 6—10 mm.; latit. corp. 0.3—0.45 mm.

Habit.: Budapest, Czéke, Déva, Homonna, Tolcsva, Vlegyásza.

Nagy földrajzi elterjedésű, ritkább faj.

Csal. *Lysiopetalidae*, Wood.

Lysiopetalidae, Wood, Trans. Amer. Philos. Soc. Philadelphia. 13. new. ser. 191. 248. — (ex p.) RYDER, Proceed. U. St. Nat. Mus. III. p. 524. — (ex p.) PACKARD, Proceed. Amer. Philos. Soc. 21. p. 177. — LATZEL, Die Myriop. der österr.-ung. Monarchie. II. p. 214. — Trizoma (ex p.) BRANDT, Recueil. p. 37. — Bizonia, Fam. Julidae, subfam. Lysiopetalinae, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 277—78.

Corpore elongato, juliformi, in spiram vel turbinem convolvibili; antennis longissimis; oculis distinctis; scutis pleuralibus cum dorsalibus connatis, laminis pedigeris

parvulis, omnibus liberis; segmentis numero incerto plusminusve sulcatis; scuto dorsali primo magnitudine secundi vel majore; foraminibus repugnatoriis saepissime distinctis in duas series laterales dispositis; pene nullo; pedibus copulatoris in segmento tertio apodo.

A búvárok közül korábban igen sokan nem tekintették e család alakjait olyan eltérő szerveztűeknek, hogy önálló családba sorolják őket. Egyesek ugyanis a *Chordeumidák*, mások a *Julidák* sőt még a *Polydesmidák* közé is helyezték. Ez ingadozás maga is eléggé jogosultnak tűnhetik fel arra nézve, hogy LATZEL felfogását követve önálló családnak tartsam; a mit különben a szervezet is eléggé megokol.

Aránylag nagy földrajzi elterjedése van, bár még eddig csak a *Lysiopetalum* genus ismeretes e családból.

Nem. *Lysiopetalum*, Br.

Lysiopetalum, BRANDT, Bull. scientif. d. l'Acad. d. St.-Petersburg. 1840. 7.; Recueil, p. 42. — GÉRAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. IV. p. 128. — PACKARD, Proceed. Amer. Philos. Soc. 21. p. 181. — LATZEL, Die Myriop. der österr.-ung. Monarchie. II. p. 215. — L. KOCH, FANZAGO, BERLESE, etc. — Craspedosoma, GRAY, Griff. Anim. Kingd. Ins. II. p. 785. Pl. 135. Fig. 4. — Spirostrephon, BRANDT, Bull. d. l'Acad. St.-Petersburg. 8.; Recueil p. 90. — (ex p.) WOOD, Trans. Amer. Philos. Soc. Philad. 13. p. 192.; — COPE, Proceed. Amer. Philos. Soc. p. 179. 1869. — RYDER, Proceed. Unit. St. Nat. Mus. III. p. 524. — Platops, NEWPORT, Ann. and Mag. of Nat. Hist. 13. p. 266. Eurygyrus C. Koch, Syst. d. Myriop. p. 47. 114.; Die Myriop. I. II. — Cambala, GÉRAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. IV. p. 134. — Reasia, SAGER, Proceed. Acad. Nat. Sci. Philad. 1856. p. 109.

Corpore cylindrico, subfusiformi; antennis filiformibus articulisecondotertioque maximis; oculis ex ocellis multiseriatis compositis; labro tridentato; mandibulis multipectinatis; stipitibus gnathochilarii sejunctis, cardinibus binis sat parvis; mento magno integro, quadrangulati promento sat magno, triangulati; laminis lingualibus discretis maxima ex parte a promento sejunctis, subtriangularibus, antice lobo utrinque inermi; segmentis in parte posteriori late-profundeque sulcatis, costulatis; segmento ultimo obtuso, dorso sat laevigato, sub margine postico papillis duabus; pedibus maxima ex parte 7—8 articulatis, articulis 3. 4. 7. maximis.

Hazánk faunájából e nem határozottan délinek látszik, minthogy a talált fajok kizárólag hazánk déli vidékeiről valók. LATZEL nagy munkájában az Osztrák-magyar Monarchiából hét *Lysiopetalum*-fajt sorol ugyan fel, de én hazánkban ezek közül csak hármat találtam meg, melyeket egymástól a következő ismertető jelek alapján lehet megkülönböztetni.

a. a test alapszíne rozsdabarna, a hátoldal középvonalában ugyanily színű világos hosszvonalal.

1. a test 44 gyűrűből s a szem mindkét oldalán 20—23 szemecskéből áll. *Lysiop. degenerans*, LATZ.

2. a test 46 gyűrűből s a szem mindkét oldalán 42—45 szeméből áll. *Lysiop. illyricum*, LATZ.

b. a test alapszíne feketésbarna, a hátoldal középvonalában meglehetősen széles agyagsárga sáv húzódik végig; a test 42 gyűrűből s a szem mindkét oldalán 45 szemecskéből áll. *Lysiop. fasciatum*, LATZ.

TÖMÖSVÁRY Ö. dolgozataiban a *Lysiopetalum foetidissimum* fajt ugyan feljegyz hazánk faunájából, még pedig Déva mellől; az innen való példányok azonban, nemkülönben azok is, a melyek TÖMÖSVÁRY meghatározásai alapján a m. nemz. muzeum állattárában ilyenekül voltak megnevezve, vizsgálataim szerint részben *Julus varius*, részben *Julus hungaricus* példányoknak bizonyultak. Ezeknek alapján a *Lysiopetalum foetidissimum* ez idő szerint hazánk faunájából törlendő.

*

Foraminibus repugnatoriis in initio sulcorum positus, parvis.

1. Faj. *Lysiopetalum degenerans*, LATZ.

1. Táb. 24. 25. ábr.

LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 218. Taf. 9. Fig. 111. Taf. 10. Fig. 112.

Corpore gracili, tenui, nitido, ochraceo-brunneo vel subfusco, linea dorsali ventrequae pallescentibus; antennis tenuibus; oculis triangularibus e seriebus 5 oblique longitudinalibus ocellorum utrinque 20—23 compositis; segmentis 44, primo in lateribus parum sulcato serie setarum transversali minus distincta, segmentis 2. 3. 4. dorso vix striatis in lateribus profunde sulcatis vel costulatis, ceteris sat profunde sulcatis setisque minimis vestitis, segmento ultimo laevigato, subglabro, saepissime obtuso; pedum paribus 78—79, pedibus pallescentibus; pedibus 1. 2. 3. paris maris in articulo ultimo infra pectinatim barbatis, 4. 5. 6. 7. paris in articulo ultimo infra setis lanceolatis densissime obsessis, in apice obtusis, ungue carentibus.

Longit. corp. 16—18 mm.; latit. corp. 1—1.2 mm.

Habit.: Ó-Moldova, Orsova, Szvinicza, Zlaticza.

Hazánk faunájából eddig ismeretlen volt. LATZEL csupán szerbiai példányokat látott s csupán feltételezte hazánk déli részeiben való előfordulását. Az említett helyek tehát megerősítik a LATZEL feltevését.

2. Faj. *Lysiopetalum illyricum*, LATZ.

LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 221. Tab. 9. Fig. 106—109.

Corpore subgracili, parum fusiformi, colore ochraceo-brunneo vel ferro, saepe subfusco-cingulato, linea dorsali ochracea vel testacea; antennis tenuissimis; oculis triangularibus e seriebus 9 longitudinalibus ocellorum utrinque 42—45 compositis; segmentis 46, primo in lateribus superficieque subcarinato serieque transversali

granulorum setigerorum armato; segmentis sequentibus profundissime densissimeque sulcatis veluti carinatis, carinis acutis, alternatim majoribus minoribusque, setis longis, arcuatim curvatis vestitis, in parte anteriori carinis oblique longitudinalibus praeditis; pedum paribus 82—83, pedibus subtenuibus, pallescentibus, 1—3 anterioribus in articulo ultimo infra barbatis.

Longit. corp. 28—32 mm.; latit. corp. 2—2.5 mm.

Habit.: Fiume.

Igen ritka faj s úgy látszik, hogy az Adria keleti partjain van otthona, mert LATZEL is csupán innen említi.

3. Faj. *Lysiopetalum fasciatum*, LATZ.

LATZEL, Verhandl. d. zool.-botan. Gesellsch. in Wien. 32. p. 281.; Die Myriop. der österr.-ung. Monarchie. II. p. 225. Tab. 9. Fig. 110.

Corpore subgracili, subcylindrico, postice eidenter acuminato, nigro-fusco, dorso fascia longitudinali mediana ochracea vel ferruginea ornato; antennis latitudine corporis duplo longioribus; oculis triangularibus e seriebus 9 ocellorum utrinque 45 compositis; segmentis 42, primo in lateribus parum sulcato serie setarum transversali minus distincta, segmentis 2—5 supra vix striatis ventrem versus profunde sulcatis serieque setarum vestitis, ceteris supra bene visibiliter sulcatis, costis alternatim abbreviatis setigerisque; pedum paribus 74—75, pedibus brunneo-luteis vel subfuscis; pedum paribus 9—10 maris in articulis 2 ultimis crassiusculis, infra setis lanceolatis densissime vestitis.

Habit.: Orsova.

Hazánkból LATZEL is feljegyz e fajt, még pedig délkeleti Magyarországból a hely pontosabb megjelölése nélkül. Úgy látszik, hogy Orsova vidéken meglehetősen gyakori, mert a gyűjteményben 8 példány volt.

Csal. *Chordeumidae*, C. K.

Chordeumidae, C. Koch, System d. Myriop. p. 49. 119. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 171. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — Julides (exp.) LEACH, Trans. Linn. Soc. of London. 11. p. 376. — Monozonia (exp.) BRANDT, Bull. d. l'a Soc. d. Natur. de Moscou. 6. p. 205. — Craspedosomidae (exp.) JONES-GRAY, Todd's Cyclop. of Anat. and Pysiol. 3. p. 546. — Craspedosomidae (exp.) HUMBERT et SAUSSURE, Revue et mag. de Zool. 2. sér. 21. p. 153. — Miss. scient. au Mexique, Zool. 6. 2. sect. p. 56. — Polydesmidae, Subf. 2., NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 277. — (exp.) MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. V. p. 23. — Polydesmides (exp.) GÉRAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. IV. p. 89. — Lysiopetalidae (exp.) WOOD, Trans. Amer. Philos. Soc. Philadelphia. 13. p. 191. 238. — RYDER, Proceed. Unit. stat. Nat. Mus. III. p. 524.

Corpore parum elongato, depresso vel convexo, subfusi forme, in spiram convolvibili; antennis basi remotis saepissime elongatis, articulis 3 et 5 longissimis; oculis aut

*distinctis, saepissime triangularibus ex ocellis multise-
riatis compositis, aut nullis; labro tridentato; mandi-
bulis 9—12 pectinatis; stipitibus gnathochilarii sejunctis,
cardinibus parvis instructis; mento integro, trapeziformi,
magno, promento distincto, triangulari, laminis linguali-
bus longiusculis, discretis, antice lobo utrinque denticulato
praeditis vel nullo, postice a promento partim sejunctis;
segmentis constanter 30, in lateribus aut plus-minusve
carinatis aut politis, in superficie interdum dense tuber-
culatis, glabris, plerumque tuberculis 6 transverse sub-
seriatis, setigeris; scutis pleuralibus cum dorsalibus con-
natis; laminis pedigeris omnibus liberis; segmentis tertio
duobusque ultimis apodis, 1. 2. 4. antepenultimoque
pedum paribus singulis, ceteris vero pedum paribus 2 in-
structis; foraminibus repugnatoriis evanescentibus; pedi-
bus saepissime longis, articulis 3. 4. ultimoque longissimis
in femina 50, in mari 48 paribus; pene destituto; pedibus
segmenti septimi maris in organa copulatoria obiecta vel
partim subobiecta commutatis; segmento ultimo obtuso, in
apice papillis duabus.*

Aránylag nagy földrajzi elterjedésű család, melynek az
eddig vizsgálatok folyamában a földtekének még csak
északi felében találtak meg képviselőit, így pl. Európá-
ban, Észak-Amerikában, Ázsiában és Észak-Afrikában.
Pontosan megállapított 6 nem tartozik e családba, me-
lyek közül hazánk faunájában csak háromnak vannak
képviselei.

A hazánk faunájában eddig talált nemeket a követ-
kező bélyegek után lehet felismerni és egymástól meg-
különböztetni:

- A test gyűrűi nem karélyosak, a test hengerded, a
gyűrűkön 6 sörte emelkedik.
1. A gyűrűk sörtes szemölcssei igen kicsinyek s csak a
test hátsó felében feltünőbbek. *Chordeuma*, C. K.
- A gyűrűk sörtes szemölcssei mindenütt egyenlő na-
gyok. *Craspedosoma*, LEACH.
- A test gyűrűi oldalt karélyosak; a test hátsó oldala
lapított. *Atractosoma*, FANZ.

1. Nem. *Chordeuma*, C. K.

Chordeuma, C. KOCH, System der Myriop. p. 51. 124. —
LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 210.
Taf. 6. Fig. 80. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. —
Craspedosoma (exp.) ROSICKY, Arch. d. naturw. Landes-
durchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 35. — Lysiopetalum
(exp.), BERLESE, Atti R. Istit. veneto. II. 1884; Acari Myriop.
et Scorp. ital. fasc. II. Nr. 8. Fig. 1—3.

*Corpore gracili, juliformi; antennis longis, tenuibus;
oculis distinctis; segmentis non carinatis, tuberculis vel
granulis setigeris subevanescentibus, in parte posteriori
corporis magis distinctis; dorso in medio longitudinaliter
sulcato; pedum paribus in femina 49, in mare 45; pedi-
bus longis; pedum paribus 3—4 maris in organa copu-
latoria transformati.*

Teljes határozottsággal eddig csak Európából ismer-
etes s innen is csupán egy faja, a mely hazánkban
is honos.

Faj. *Chordeuma sylvestre*, C. K.

Chordeuma sylvestre, C. KOCH, System d. Myriop. p. 124.;
Die Myriop. I. p. 101. Fig. 91. — LATZEL, Jahrb. d. natur-
hist. Landesm. v. Kärnten. 12. p. 99.; Die Myriop. d. österr.-
ung. Monarchie. II. p. 210. Tab. 6. Fig. 80. Tab. 7. Fig. 85—
88. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — *Craspedosoma*
polydesmoides, C. KOCH, Deutsch. Crust. Myr. Arachn. H. 40.
Tab. 15. — ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchf. v.
Böhmen. III. 4. Abth. p. 35. — Lysiopetalum seriale, BER-
LESE, Acari, Myriop. et Scorp. ital. fasc. II. Nr. 8. Fig. 1—6.;
Atti R. Istit. venet. II. Estr. p. 31.

*Corpore postice magis quam antice attenuato, pallido-
flavescenti, dorso infusato, in lateribus dilute maculato;
antennis subfuscis, tenuibus, latitudine corporis duplo
longioribus; oculis triangularibus e seriebus 6—7 longi-
tudinalibus ocellorum utrinque 27—28 compositis; scutis
dorsalibus omnibus laevigatis; pedibus tenuibus, longe-
setosis; pedum paribus 1. 2 maris in articulo ultimo infra
pectinatum ciliatis; articulo basali pedum parium po-
steriorum segmenti sexti in apice interno valde producto.*

Longit. corp. 14—18 mm.; latit. corp. 1.2—1.5 mm.

Habit.: Pele, Sz.-Márton, Villány, Zilah.

Hazánkból eddig ismeretlen volt s nem is mondható
gyakorinak. Úgy látszik, hogy inkább nyugati faj. Erre
vallanak a LATZEL-től feljegyzett helyek is. (Dél-Tirol,
Karinthia, Alsó-Ausztria, Csehország, Osztrák- és Porosz-
Szilézia.)

2. Nem. *Craspedosoma*, LEACH-RAWL.

Craspedosoma, LEACH-RAWLINS, Trans. Lin. Soc. of Lon-
don. 11. part. 2. p. 380. — (exp.) LEACH, Zool. Misc. 3.
p. 36. — C. KOCH, System d. Myriop. p. 50. 119. — PO-
RATH, Sveriges Myriop. Diplop. Stockholm. p. 19. — MEI-
NERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. 5. p. 26. — FEDRIZZI, Atti d.
soc. venet.-trent. 5. p. 378.; Annuario d. soc. dei Natural.
in Modena. 11. p. 103. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-
ung. Monarchie. II. p. 189. Tab. 6. Fig. 78. 79. — ER. HAASE,
Schlesiens Diplop. 1. H. — Hyphanturgus, WAGA, Revue
zoolog. p. 1. Soc. Cuvier. II. p. 78. — Scoterpes, COPE, Amer.
Naturalist. p. 6. 414. — RYDER, Proceed. Unit. Stat. Nation.
Mus. III. p. 524. — PACKARD (v. infr.). — Trichopetalum,
HARGER, Amer. Journ. of Sci. and Arts. 3. Ser. IV. —
PACKARD, Proceed. Amer. Philos. Soc. 21. p. 191—194. —
Zygonopus, RYDER, Proceed. Huit. Stat. Nat. Mus. III.
p. 527. — PACKARD, Loc. cit. p. 191—194.

*Corpore sat gracili, plus-minusque juliformi; antennis
longis, tenuibus; oculis saepissime distinctis; scutis dor-
salibus evanescente carinatis vel non carinatis, distincte
tuberculis 6 setigeris majoribus sulcoque mediano longi-
tudinaliter exaratis; pedum paribus in femina 50, in
mare 48 longis; pedum paribus maris 2 in organa copu-
latoria transformati.*

Hazánkból ez ideig csupán három faja ismeretes;
ezeket a következő bélyegek alapján lehet megkülön-
böztetni egymástól:

- A fej két oldalán hegyes háromszögben legföljebb 13 sze-
mecske van. *Crasp. flavescentis*, LATZ.
- A fej két oldalán meglehetősen tompa csúcsú háromszög-
ben 13-nál több szemecske van.
1. A test gyűrűi nincsenek feltűnően befűződve, a sörtes
szemölcsök nagyok, a barna vagy feketés hátoldalon
gyakran világos sáv húzódik végig; mindkét oldalon
legfentebb 22 szemecske van. *Crasp. mutabile*, LATZ.
- A test gyűrűi feltűnően befűződöttek; a sörtes sze-
mölcsök kicsinyek; a szemecskék száma 25—28 mind-
két oldalon; a test sötétszínű és sárgásan foltozott
vagy sávolyozott. *Crasp. Rawlinsii*, LEACH.

1. Faj. *Craspedosoma flavescentis*, LATZ.

Craspedosoma flavescentis, LATZEL-KARLINSKI, Sprawozd. Ko-
misji fizyogr. 17. p. 235. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-
ung. Monarchie. II. p. 206. Taf. 7. Fig. 89—91.

*Corpore gracili, antice posticeque parum attenuato,
nitido, pallido-flavo, vel brunneo-ocleraceo; oculis niger-
rimis, distinctis, acute triangularibus e seriebus 6 longi-
tudinalibus ocellorum utrinque 13 compositis; scutis dor-
salibus laevigatis stria mediana longitudinali, granulis
setigeris ad invicem utrinque sat approximatis; pedibus
pallidis, tenuibus, breviusculis.*

Longit. corp. 9—12 mm.; latit. corp. 0.8—1 mm.

Hazánkból csupán a LATZEL feljegyzései után ismerem,
a ki nyugati és Felső-Magyarországból, nemkülönben
Horvátországból említi.

2. Faj. *Craspedosoma mutabile*, LATZ.

I. tábla, 26. 27. ábra.

LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 199.
Tab. 6. Fig. 78. Taf. 7. Fig. 81—84. — *Craspedosoma cilia-
tum*, LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landesmus. v. Kärnten. 12.
p. 99. — *Craspedosoma fasciatum et punctatum*, LATZEL-
KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 89. 235. —
Chordeuma sylvestre, FEDRIZZI, Atti d. Soc. Venet.-Trent. V.
p. 385; Annuario d. Soc. dei Natural. in Modena. 11. p. 103.

*Corpore sat robusto, antice valde, postice parum atte-
nuato, hirsuto, nitido, pallido-flavo, in dorso subfusco vel
nigro-fusco, interdum fascia longitudinali pallida vel
pallido-flava, in lateribus serie vel seriebus pluribus ma-
cularum subflavarum ornato; oculis triangularibus e
seriebus longitudinalibus 7 ocellorum utrinque 20—22
compositis; scutis dorsalibus in medio sulco distincto
longitudinali exaratis, subtilissime reticulatis, granulis
setigeris mediis lateralibus majoribus approximatis.*

Longit. corp. 10—17 mm.; latit. corp. 1.1—1.8 mm.

Habit.: Déva, Hadház, Máramaros, Medgyes, Sátor-
aljaújhely, Semesnye, Szin.

Hazánkból már LATZEL említi Észak- és Dél-Magyar-
országból, valamint Horvátországból.

A törzsalakon kívül, a LATZEL-től megkülönböztetett
varietások közül is megtaláltam kettőt.

- Craspedosoma mutabile* var. *fasciatum*, LATZ. *Corpore sat
gracili, dorso linea mediana longitudinali albida vel
flavida ornato* — Habit.: Körtvélyes.
- Craspedosoma mutabile* v. *punctulatum*, LATZ. *Corpore
sat robusto, lateribus pallide-maculato*. — Habit.: Torna.

E varietások, úgy látszik, mind északi alakok, s külö-
nösen az utóbbi.

3. Faj. *Craspedosoma Rawlinsii*, LEACH.

Craspedosoma Rawlinsii, LEACH, Trans. Lin. Soc. of Lon-
don. 11. part. 2. p. 380.; Zool. Misc. III. p. 36. Tab. 134.
Fig. 1—5. C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. Arachn. H. 40.
Taf. 14.; Syst. d. Myriop. p. 120.; Die Myriop. II. p. 39.
Fig. 161. — PORATH, Sveriges Myriop. Diplop. p. 19. —
MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. V. p. 26. — STUXBERG,
Öfvers. Vetensk. Akad. Förh. 1870. p. 907. — FEDRIZZI, Atti
d. Soc. Venet. Trent. 1877. p. 382.; Annuario d. soc. dei
Natural. in Modena. 11. p. 104. — LATZEL, Die Myriop. d.
österr.-ung. Monarchie. II. p. 191. Taf. 8. Fig. 92. 93. —
HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. *Craspedosoma marmo-
ratum*, C. KOCH, System. d. Myriop. p. 121.; Die Myriop. II.
p. 40. Fig. 162. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. V. p. 27. —
Craspedosoma gibbosum, AM. STEIN, Jahresber. d. naturf.
Gesellsch. Graubünd. Neue Folge. 1857. p. 141.

*Corpore sat robusto, parum deplanato, fusco-brunneo,
interdum pallide vel livide irrorato, dorso seriebus duabus
vel 4 macularum pallidarum vel subflavarum ornato;
superficie subnodosa; oculis triangularibus e seriebus
7 longitudinalibus ocellorum utrinque 25—28 compositis;
scutis dorsalibus laevigatis, utrinque parum inflatis;
vestigis carinarum obtusarum; pedibus pallidis vel rufe-
scentibus, latitudine corporis vix longioribus.*

Longit. corp. 14—16 mm.; latit. corp. 1.5—1.8 mm.

Habit.: Fiume, Kolozsvár, Újpesti sziget.

LATZEL állítása szerint e faj meglehetősen ritka s ő a szo-
rosabb értelemben vett Magyarországból nem ismerte,
egyebek között azonban Horvátországból is feljegyezte.
Ritkasága mellett tanuskodik az, hogy eddig csak a
nevezett három helyről ismeretes. Általában nyugati
alaknak lehet tekintenünk.

Nem, *Atractosoma*, FANZAGO.

Atractosoma, FANZAGO, Annuario d. Soc. d. Naturalist. in
Modena. 10. p. 70. — CANTONI, Atti d. Soc. ital. di sci. nat. 23.
p. 350—51. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Mon-
archie. II. p. 175. Taf. Fig. 76. 77. — HAASE ER. Schle-
siens Diplop. 1. H. — *Craspedosoma* (exp.) LEACH, Zool.
Misc. 3. p. 36. — STUXBERG, Öfvers. Vetensk. Akad. Förh.
p. 36. — *Megalosoma*, FEDRIZZI, Atti d. Soc. Venet. Trent.
in Padova. V. p. 378. — CANTONI, Atti d. soc. ital. d. sci.
nat. 23. p. 350—51. — *Prionosoma*, BERLESE, Acari, Myr. et
Scorp. ital. fasc. I. Nr. 7.

Corpore depresso valdeque polydesmoideo; segmentis in lateribus carinatis, carinis maximis, magnis vel parum productis, horizontalibus vel leviter elevatis, interdum parum deflexis, magno intervallo sejunctis serramque formantibus; scutis cum tuberculis setigeris 6 armatis sulcoque mediano, longitudinali exaratis; oculis distinctis; antennis pedibusque longis; pedum paribus in femina 50, in mare 48.

Aránylag korlátolt földrajzi elterjedése van, a mennyiben még ez ideig csak Európából és Ázsiából ismeretes. Hazánkban ez ideig csak három fajja ismeretes; ezeket egymástól a következő bélyegek alapján lehet megkülönböztetni:

a. Az oldalpárkányok meglehetősen csenevész, hátsó csúcsuk tompított, ferdén hátra nyomott, a hátoldal gyengén ívelt.

1. A test nyúlánk, földes-barna; az oldalpárkányokon kiemelkedéssel. *Atract. bohemicum*, Ros.

2. A test meglehetősen vaskos, barnássárga, három sötét-barna, vagy fekete hossz-sávval.

Atract. athesinum, FEDR.

b. Az oldalpárkányok nagyok, elállók, hegyes hátsó csúccsal; a hátoldal lapított, egyszínű barna.

Atract. carpathicum, LATZ.

1. Faj. *Atractosoma bohemicum*, ROSICKY.

Craspedosoma bohemicum, ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 36. Fig. 18. — *Atractosoma bohemicum*, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 186. Taf. 8. Fig. 101. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — *Craspedosoma terreum*, KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 235.

Corpore gracili, depresso, attenuato, griseo-brunneo vel flavo-brunneo, in lateribus pallidioribus; antennis latitudine corporis plusquam duplo longioribus, tenuissimis; oculis nigris, triangularibus e seriebus longitudinalibus 7 ocellorum utrinque 24—28 compositis; scutis dorsalibus bituberculatis, in lateribus parum carinatis productis, carinis marginatis, in angulis anticis valde rotundatis unisetosis; pari tertio setarum medium versus dorsi posito, setis longis, albis; pedibus pallidis, longis, tenuibus.

Longit. corp. 10—13 mm.; latit. corp. 0.9—1 mm.

Habit.: Vlegyásza.

Hazánkban, még pedig Felső-Magyarországból LATZEL is említi. Különböző ritka faj, mely a magasabb hegyvidékeken tartózkodik.

2. Faj. *Atractosoma athesinum*, FEDR.

Megalosoma athesinum, FEDRIZZI, Atti d. soc. venet. trent. V. p. 381. — *Atractosoma athesinum*, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 183. Taf. 8. Fig. 99—100. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — *Craspedosoma Rawlinsii*, FANZAGO, Atti d. soc. venet. trent. III. fasc. 2. p. 256.; Annuario d. soc. dei Natural. in Modena. 10. p. 69. — *Craspedosoma marmoratum*, ROSICKY, Arch. d. naturw. Lan-

desdurchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 35. — LATZEL-CAVANA, Bull. d. Soc. entom. ital. p. 366.

Corpore sat gracili, depresso, antice posticeque parum attenuato, pallido vel subflavo, vitta dorsali vittisque duabus lateralibus nigro-fuscis ornato; antennis fusciscentibus, latitudine corporis longioribus, tenuibus; oculis triangularibus vel semicircularibus e seriebus 7 longitudinalibus ocellorum utrinque 26—29 compositis; scutis dorsalibus in lateribus carinatis productis, carinis crassiusculis, marginatis, angulis anticis rotundatis, posticis abbreviatis vel subobtusis, setigeris; pari secundo setarum antice in angulo rotundato, pari tertio haud procul a medio dorsi posito.

Longit. corp. 14—16 mm.; latit. corp. 1.4—1.5 mm.

Habit.: Vlegyásza.

Magyar- és Horvátországból már LATZEL is említi, még pedig Nyugat- és Dél-Magyarországból. Úgy látszik, hogy nyugat-nyugat-déli alak.

3. Faj. *Atractosoma carpathicum*, LATZ.

Craspedosoma (Megalosoma) carpathicum, LATZEL, Verhandl. d. zool.-bot. Gesellsch. in Wien. 22. p. 281. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. pag. 90. 235. — *Atractosoma carpathicum*, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 180. Taf. 8. Fig. 97. 98.

Corpore robusto, valde depresso, eximie polydesmoideo, antice posticeque attenuato, nitido, fusco vel brunneo; antennis latitudine corporis multo longioribus, pertenuibus; oculis triangularibus vel subtrapezoidális e seriebus 7 longitudinalibus ocellorum utrinque 23—28 compositis; scutis dorsalibus 6 granulatis, exceptis 4 ultimis in lateribus valde carinatis productis, carinis sat latis, subacutis, parum elevatis, angulis anticis valde arcuatis rotundatis, posticis aduncis, subobtusis; pedibus longis tenuibusque.

Longit. corp. 15—20 mm.; latit. corp. 2—2.2 mm.

Habit.: Tátra.

LATZEL a rendelkezésére állott példányokat legnagyobb részben maga is Felső-Magyarországból s főleg a Tátrából kapta. A rendelkezésemre álló példányok szintén a Tátrából valók. Ez idő szerint tehát e fajt hazánk északi részére s főleg a Tátra nézve tekinthetjük jellemzőnek.

Család. *Polydesmidae*, LEACH.

Polydesmidae (exp.) LEACH, Trans. Linn. Soc. of London. 11. p. 381. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. V. p. 23. — PORATH, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. 1872. p. 9. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. II. p. 124. Taf. 5. Fig. 51—54. Taf. 6. Fig. 67. — HAASE ER., Schlesiens Dipl. 1. H. — *Monozonia* (exp.) BRANDT, Bull. d. l. Soc. d. Natural. de Moscou. VI. p. 205.; Reeneil p. 36. (1841). — *Polydesmiden* C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 52. 128. — *Polydesmides* (exp.) GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. 4. p. 89. —

SAUSSURE et HUMBERT, Miss. scient. au Mexico. Zool. VI. pag. 18.

Corpore plus-minusve elongato, aut depresso dorsoque sat plano, aut convexo, in spiram convolubili; antennis basin sat remotis, filiformibus vel subclaratis; oculis nullis; labro tridentato; mandibulis 6-pectinatis, stipitibus areolatis, cardinibus nullis; stipitibus gnathochilarii sejunctis, cardinibus parvis; mento integro, permagno, subtrianguláris promento nullo; lamine lingualibus discretis, postice apice menti sejunctis, lobis edentatis vel nullis; segmentis interdum 21, plerumque vero 20; scutis dorsalibus in lateribus aut valde productis vel lobatis, aut magnis aut parvis, horizontalibus vel subelevatis, interdum deflexis, serratis interruptis vel plus-minusve continuatis; foraminibus repugnatoriiis in series duas laterales plerumque interruptas positos, obtectis; lamine pedigeris segmentorum 2—3 anteriorum liberis, ceteris inter se et cum scutis dorsalibus connatis; pedum paribus in femina 29—31, in mari 28—30; segmentis primo duobusque ultimis apodis, 2, 3 et 14 pedum pari unico, ceteris pedum paribus binis instructis; pene nullo; pedibus copulatoriiis evidentibus, ex pedum pare anteriore segmenti septimi formati.

Az egész földön el van terjedve s legtekintélyesebb és legdíszesebb alakjai a forróöv alól ismeretesek.

A szervezeti viszonyok alapján ez idő szerint e családot két alcsaládra osztják: 1. *Sphaerodesmia*, SAUSS. et HUMB. 2. *Polydesmia* SAUSS. et HUMB., hazánkban azonban csak az utóbbinak vannak képviselői.

Alcs. *Polydesmia*, SAUSS. et HUMB.

Polydesmia, SAUSSURE et HUMBERT, Miss. scient. au Mexico. Zool. VI. p. 25. — LATZEL, Die Myriop. II. p. 127.

Corpore elongato, depresso, rarius convexo, postice porrecto; lobis lateralibus saepissime horizontalibus, interdum plus-minusve deflexis, rarissime elevatis, magnitudine inaequalibus.

Több nem tartozik emez alcsládba, de azok közül hazánkban csak a *Strongylosoma*, *Paradesmus*, *Polydesmus* és *Brachydesmus* nemeknek vannak képviselői. E nemeket egymástól a következő bélyegek alapján lehet megkülönböztetni.

a. A test páncélja síma, fénylő.

1. A test julusszerű, igen vékony, vonalszerű, csenevész karélyokkal; a végső gyűrű hengeres, gyengén aláhajlott. *Strongylosoma*, BR.

2. A test aránylag rövid, vékony, gyengén ívelt; a karélyok meglehetősen élesek, a végső gyűrű csúcsa elmet-szett és kissé bemetszett. *Paradesmus*, SAUSS.

b. A test páncélja érdes, szömörösös, alig fénylő.

1. Az érett ivarú állat teste állandóan 19 gyűrűből áll 28 vagy 29 láb párral. *Brachydesmus*, HELL.

2. Az érett ivarú állat teste állandóan 20 gyűrűből áll 30—31 láb párral. *Polydesmus*, LATR.

Dayay: Myriopodák.

1. Nem. *Strongylosoma*, BR.

Strongylosoma BRANDT, Bull. d. l. Soc. Natur. d. Moscou. VI. p. 205. — ROSICKY, Arch. d. Landesdurchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 38. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 165. Taf. 71. etc. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — *Polydesmus inuloides*, GERVAIS, Ann. d. sci. nat. 2. ser. VII. p. 45. — *Stosatea* GRAY and JONES, Cyclop. of Anat. and Phys. III. p. 546. — *Tropisoma*, C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. Arach. H. 40. Taf. 13.; Syst. d. Myriop. p. 57., 129. — TÖMÖSVÁRY Ö. Term. rajz. füz. 1879. III. p. 153.

Corpore inuliformi, antennis articulo secundo tertioque maximis; segmentis 20, laevigatis, non tuberculatis, transverse subtilissimeque unisulcatis, lobis minimis, linearibus minime vel parum prominentibus; foraminibus repugnatoriiis distinctis, in lobis segmentorum 5, 7, 9, 10, 12, 13, 15 ad 19 positos; segmento anali acuminato, apice obtuso; pedum paribus in femina 31 in mari 30.

Az egész földön elterjedt nem és igen sok fajja ismeretes, hazánkban azonban csak egy fordul elő.

Faj. *Strongylosoma pallipes*, OLIV.

Julus pallipes, OLIVIER, Encyclop. method. Insect. 7. p. 414. *Julus stigmatorus*, EICHWALD, Zool. special. II. p. 124. — *Strongylosoma inuloides* BRANDT, Bull. d. l. Soc. d. Natural. d. Moscou. VI. p. 205. — *Polydesmus pallipes*, GERVAIS, Magas. d. zool. cl. VIII. Nr. 133. — *Tropisoma pallipes*, C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. Arachn. H. 40. Taf. 13.; Die Myriop. I. p. 98. Fig. 87. — *Tropisoma corrugatum*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 129.; Die Myriop. I. p. 100. Fig. 89. — *Tropisoma ferrugineum* C. KOCH, Syst. d. Myr. p. 130.; Die Myriop. I. p. 99. Fig. 88. — *Strongylosoma pallipes* GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. d. Wiss. p. 536. (1864.) — ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesd. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 39. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 90. 236. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 168. Taf. 6. Fig. 71. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — *Strongylosoma corrugatum*, FEDRIZZI, Annuario d. Soc. dei Natural. in Modena. 11 p. 105.

Corpore sat robusto submoniliformi, laevigato nitidoque, fusco-nigro aut piceo; superne bi in lateribus unimaculato, maculis flavis vel fulvis, aut ochraceo-brunneo vel ferrugineo, dorso lateribusque vitta vel linea obscuriore signato; antennis subclaratis, latitudine corporis multo longioribus; segmentis supra non tuberculatis, omnino fere glabratis, sulco transverso haud profundo exaratis, ventrem versus substriatis carinis obtusis, majoribus minoribusque et setis transverse biseriatis vestitis; segmento primo magno, valde convexo, seriebus tribus transversalibus setularum instructo, setulis subtilibus, brevissimis, erectis, pedibus longis, crassiusculis, pallidis vel ochraceo-brunneis; pedibus copulatoriiis succineis biuncinatis, unco interno minore ramiformi.

Longit. corp. 16—21. mm.; latit. corp. 2—2.5 mm.

Habit.: Áj, Bánszka, Ekérge, M.-Laborecz, Nagy-Hagy-más, Nagy-Kanizsa, Retyiczél, Sátorajka-Ujhely, Simonfa, Szádelő, Sz.-Helena, Tátraháza, Trányis, Vlegyásza.

Közönséges alak, melyet már TÖMÖSVÁRY s utána LATZEL is említ hazánkból. Az első a Vlegyászáról és Retyiczélből, az utóbbi Dél- és Felső-Magyarországból, valamint Horvátországból. TÖMÖSVÁRY egy varietását is említi, de nem írja le azt.

A rendelkezésemre álló anyagban pár szín-varietását különböztettem meg.

1. *Strong. pallipes v. fulvum*, mihi. *Colore fulvo, dorso linea mediana brunneo-flava; capite saturatiore fulvo; segmentis superne bimaculatis, maculis flavo-albidis; pedibus flavescentibus.* — *Habit.*: Kazán, Kóly, Mehádia.
2. *Strong. pallipes v. albidum*, mihi. *Colore albido, dorso linea mediana nigro-brunnea angusta, sine maculis dorsalibus; in lateribus serie macularum parvarum brunneo-fulvarum; antennis pedibusque albidis; articulo ultimo antennarum fusco; fronte flavo-albido, linea mediana nigro-brunnea, angustissimaque ornato; segmento ultimo albo, sparsim setoso.* — *Habit.*: Retyezát.
3. *Strong. pallipes v. fuscum*, mihi. *Colore ubique fusco vel pallide brunneo-fusco, dorso linea mediana angustissima, saturatiore brunneo-fusca; maculis dorsalibus lateralibusque nullis; antennis pedibusque flavescentibus.* — *Habit.*: Budapest (Madaráskert).
4. *Strong. pallipes v. flavum*, mihi. *Colore ubique flavo vel albido-flavo sine maculis lineaque mediana; antennis pedibusque flavo-albidis.* — *Habit.*: Kazán.

Nem. *Paradesmus*, SAUSS.

Paradesmus (exp.) SAUSSURE, *Linnæa entom.* 13. p. 325. *Wien Soc. d. Phys. etc. Genève.* 15. p. 292. sect. 3. — HUMBERT et SAUSSURE, *Verhandl. d. zool.-bot. Gesellsch. in Wien.* 19. p. 670; *Miss. scientif. au Mexico. Zool.* 6. part. 2. p. 26. — TÖMÖSVÁRY, *Term. rajz. füz.* 1873. p. 246. — LATZEL, *Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie.* II. p. 161. — FONTARIA (exp.) C. KOCH, *Syst. d. Myriop.* p. 60. 141.

Corpore minus depresso, subgracili, subconvexo angustatoque; antennarum articulis 3—6 subaequalibus; segmentis 10; dorso non tuberculato, laevigato; scutis transverse profundissimeque unisulcatis, carinis sat parvis, sublinearibus, manifeste prominulis; foraminibus repugnatoriis sat distinctis in margine laterali carinarum 5, 7, 9, 10, 11, 13, 15 ad 19 positis; segmento anali acuminato, apice truncato vel subbidentato; pedum paribus in femina 31, in mari 30.

Hazája Kelet-, Nyugat-India, Japán, Polynézia és Dél-Afrika. Európából egyetlenegy faja ismeretes s ez is hazánkból.

Faj. *Paradesmus gracilis*, C. K.

Fontaria gracilis, C. KOCH, *Syst. d. Myriop.* p. 39. Fig. 18. *Die Myriop.* II. p. 51. Fig. 173. — WEBER, *Arch. f. mikrosk. Anat.* 21. p. 468—475. — *Polydesmus coarctatus*, SAUSSURE,

Mém. Mex. Myriop. p. 39. Fig. 18. — HUMBERT et SAUSSURE, *Verh. d. zool. bot.-Gesellsch. in Wien.* 1869. p. 670. — *Paradesmus gracilis*, TÖMÖSVÁRY, *Term. rajz. füz.* III. köt. p. 246. Tab. 10. Fig. 1—5. — LATZEL, *Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie.* II. p. 162. Tab. 6. Fig. 70.

Corpore angusto, subdepresso, glaberrimo nitidoque, brunneo, fusco-castaneo vel subnigro, in carinis et apice segmenti ultimi ventrique pallide flavis; antennis latitudine corporis multo longioribus; ore pallide-flavo; vertice laevissimo, sulco valde profundo; segmento primo magno, subsemicirculari, angulis posticis subrectis, sulco longitudinali impressionibusque duabus signato, in margine antico et laterali setis longiusculis vestito; segmentis ceteris primo minoribus, scutis dorsalibus laevigatis, dorso sulco transverso profundissime exaratis, in sutura transverse serie granulorum setisque nonnullis transverse uniseriatis vestitis; angulis anticis carinarum rotundatis, posticis subrectis vel in segmentis posterioribus evidenter productis, subacutis, in marginibus lateralibus integris, antice denticulo setigero instructis; pedibus longiusculis, tenuibus pallide-flavis.

Longit. corp. 16—23.5 mm.; latit. corp. 1.5—2.3 mm.

Habit.: Budapest (margitszigeti virágházak).

Emez exotikus fajt, mely valószínűleg növényekkel került a margitszigeti virágházakba, TÖMÖSVÁRY fedezte és jegyezte fel először. A TÖMÖSVÁRY adatai nyomán indult LATZEL is, a ki innen több példányt kapott.

Nem. *Polydesmus*, LATR.

Polydesmus, LATREILLE, *Hist. nat. des Crust. et d. Ins.* III. p. 84. VII. p. 77. — GRAY and JONES, *Cyclop. of Anat. and Phys.* III. p. 546. — C. KOCH, *Syst. d. Myriop.* p. 59, 131. — SAUSSURE, *Mém. Mex. Myr.* p. 325. — MEINERT, *Nat. Tidsskr.* 3. R. p. 24. — SAUSSURE et HUMBERT, *Miss. scientif. au Mexico. Zool.* VI. p. 51. — LATZEL, *Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie.* II. p. 136. Taf. 5 Fig. 51—64. Taf. 6. Fig. 65—67. — LEACH, PORATH, MTUXBERG, MENGE, FANZAGO, FEDRIZZI, TÖMÖSVÁRY, CANTONI, BERLESE, KARLINSKI, etc. — HAASE ER. *Schlesiens Diplop.* 1. H. — *Polydesmus* (exp.) BRANDT, NEWPORT, GERVAIS, WOOD.

Corpore parum elongato, depresso, supra subplano plus-minusque aspero; antennis articulo tertio maximo; vertice sulco profundiore longitudinaliter exarato; segmentis 20, late-lobatis, lobis horizontalibus, plus-minusque angulatis, serratim interruptis; scutis tuberculatis, tuberculis 4—6, sat depressis vel acutiusculis, in seriesque 3 transversas dispositis; segmento primo infra aperto, ceteris clausis; segmento anali non lobato sublaeve, acuminato truncatoque; foraminibus repugnatoriis parvis, prope marginem loborum in tuberculis singulis oblongis segmentorum 5, 7, 9, 10, 12, 13, 15 ad 19 positis; pedum paribus femina 31, in mari 30.

Hazánkból már régóta ismert nem, a melynek néhány fajtát már TÖMÖSVÁRY s azután LATZEL is feljegyezte.

Eddig ismert hazai fajait a következő bélyegek alapján lehet felismerni.

A. A test oldalkarélyainak mellső szöglei erősen kikerekítettek, a hátsók többé-kevésbé tompa csúcsba végződnek; oldalszegélyei vagy egészen simák, vagy alig észrevehetően fogazottak.

a. A páncél szemölcssei csenevészek, a sárgásfehér test 9 mm. hosszú és mindenütt egyszínű.

Polyd. albidus, n. sp.

b. A páncél szemölcssei erősek, a test általában sötétszínű és 9 mm.-nél jóval nagyobb.

1. A test oldalkarélyai mind egyszínűek.

* A kapcsolólábak belső szegélyén számos, néha ágazott, vékony fogacska emelkedik.

Polyd. edentulus, C. K.

** A kapcsolólábak belső szegélye fogazatlan s csupán két oldalán van egy-egy nyúlvány.

Polyd. macilentus, C. K.

2. A 3, 4, 6, 8, 11. és 14-ik oldalkarély feltűnően sárga.

* A nyakpaizs barna s az említett oldalkarélyok majdnem sárgásfehérek vagy világos szennyes-sárgák.

Polyd. tataricus, LATZ.

** A nyakpaizs, valamint a 4, 6, 8, 11. és 14-ik oldalkarélyok is élénk sárgák, vagy gyakran narancssárgák.

Polyd. collaris, C. K.

B. A test oldalkarélyainak mellső szöglei hegyes-, derék- vagy tompaszögűek, a hátsók hegyes csúcsba végződnek és oldalszegélyeik élesen fogazottak.

a. A kapcsolólábak hosszúak, vékonyak, íveltek, csúcsuk kéthegyű.

1. A kapcsolólábak végső harmadában széles háromszögletű és közepe táján meglehetősen hosszú és hegyes foggal fegyverezettek.

Polyd. complanatus, L.

2. A kapcsolólábak végső harmadában ívelt párkány fut, közepe táján gyengén görbült, hegyes, és széles háromszögletű fog emelkedik.

Polyd. montanus, n. sp.

3. A kapcsolólábak végső felében kifelé álló hegyes, keskeny fog emelkedik, mellyel átellenben kissé hátrább erősebb, kétágú és gyengébb fog van.

Polyd. transylvanicus, n. sp.

b. A kapcsolólábak meglehetősen rövidek, horogszerűek, többé-kevésbé háromszögletűek.

1. A kapcsolólábak külső ága egyszerűen ívelt, közepe táján nagy mellékággal.

Polyd. denticulatus, C. K.

2. A kapcsolólábak külső ága erősen görbült, közepe táján rövid, háromszög alakú foggal és hosszú, hegyes, lefelé irányuló nyúlvánnyal.

Polyd. banaticus, n. sp.

3. A kapcsolólábak külső ága gyengén ívelt, csúcsán két horogszerűen visszahajlott és elálló ágra oszlik, a melyek közül a külső széles, osztatlan, a belső keskeny, kétágú s ez alatt van a harmadik ág, alapján a sörtés csúcsal.

Polyd. subscabratus, LATZ.

A. Scuti dorsales angulis anterioribus obtusis, posticis parum productis, in marginibus lateralibus omnino integri vel indistincte denticulati; antennae latitudine corporis multo longiores.

1. Faj. *Polydesmus albidus*, n. sp.

Corpore gracili, angusto, albido; capite flavido denseque crinito; antennis latitudine corporis multo longioribus, subclavatis, scuto primo dorsale subelliptico, tuberculis indistinctis, setigeris, angulis parum rotundatis modice productis; scutis ceteris dorsalibus sculptura oblitterata, tuberculis setigeris parvis, angulis anterioribus valde obtusis, posticis parum productis, acutis, in marginibus lateralibus parum denticulatis, denticulis setigeris, pedibus albis, longiusculis. Mas ignotus.

Longit. corp. 9 mm.; latit. corp. 0.8 mm.

Habit.: Zilah.

Egyetlen példányban állott rendelkezésemre, a melyet az említett helyről BIRÓ LAJOS gyűjtött volt.

2. Faj. *Polydesmus edentulus*, C. K.

Polydesmus edentulus, C. KOCH, *System d. Myriop.* II. p. 4. Fig. 128. — FEDRIZZI, *Annuario d. Soc. dei Naturali in Modena.* 1877. p. 109. — LATZEL, *Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie.* II. p. 154. Taf. 5. Fig. 58. *Polydesmus macilentus* SILL V., *Verh. d. Siebenbürg. Vereins f. Naturw. in Hermannstadt.* 12. p. 200. — FEDRIZZI, *Annuario d. Soc. dei Naturali in Modena.* p. 11. p. 109.

Corpore gracili, angusto, antice posticeque parum attenuato, subnitido, colore brunneo vel terreo, subtus pallidiore; scuto primo dorsali subreniformi sculptura sat distincta, angulis rotundatis vel obtusis; scutis sequentibus sculptura distincta tuberculis seriei posterioribus subacutis, in lateribus valde efflatis laevigatisque; pedibus longis; pedibus copulatoriis, in mare hamatis, in parte concava multidentatis dentibusque singulis vel binis majoribus armatis in margine convexo crenulatis.

Longit. corp. 13—19 mm.; latit. corp. 1.8—2.2 mm.

Habit.: Martinsizza.

Jóllehet már SILL V. is ismertette hazánk erdélyi részeiből, mégis a ritkább fajok közé tartozik. Erre vall az a körülmény, hogy LATZEL nem említi hazánkból s én is csak az említett egyetlen helyről ismerem. Úgy látszik, hogy nyugati alak.

3. Faj. *Polydesmus macilentus*, C. K.

2. Táb. 10. ábr.

Polydesmus macilentus, C. KOCH, *Deutsch. Crust. Myr. Arach.* II. 40. Taf. 12.; *Die Myriop.* II. p. 19. Fig. 141. — SILL V., *Soc. cit.* 13. Jahrg. p. 200. — *Polydesmus testaceus*, C. KOCH, *Syst. d. Myriop.* p. 135.; *Die Myriop.* I. p. 86. Fig. 75. — FEDRIZZI, *Annuario d. Soc. dei Naturali in Modena.* 11. p. 107.

Corpore sat gracili, angusto, antice posticeque attenuato, subnitido, brunneo, subtus pallidiore; antennis fusciscentibus; scuto primo dorsali subreniformi, sculptura evidenti, tuberculis seriei anterioris sculptura sat dis-

tincta, angulis rotundatis; scutis ceteris oblitteratis in lateribus valde inflatis laevigatisque, angulis posticis scutorum 6 anteriorum subrotundatis, ceterorum productis, pedibus longis, fulvis; pedibus copulatoriis in mare hamatis, in parte concava unidentatis pulvilloque piligero instructis, in parte convexa tridentatis, dente apicali lato, cariniformi, ceteris multo minoribus, angustis in latere exteriori processu spiniformi armatis.

Longit. corp. 15—17 mm.; latit. corp. 1·8—2·2 mm.

Habit.: Deés, Kazán, Mehádia, Orsova, Segesvár.

E fajt LATZEL, bár kérdés alatt, mégis a *Polydesmus edentulus* synonymje gyanánt említi s megjegyzi. «Es ist sehr möglich, das *Polydesmus macilentus* und testaceus C. K. mit *Polyd. edentulus* zusammenfallen und es sollte dann dieselbe den älteren Namen *Polyd. macilentus* tragen; doch gebietet die Vorsicht, eine solche Vereinigung und Benennung bis zum Bekanntwerden der Copulationsorgane des echten um Regensburg (Abhang des Keilsteins) lebenden *Polyd. macilentus* zu vertragen.» Magam sem ismerem ugyan a regensburgi *Polydesmus macilentus* kapcsoló lábainak szerkezetét, de mivel az én példányaim a míg egyfelől e tekintetben eltérnek a *Polydesmus edentulus*-tól, másfelől egyebekben hasonlítanak a C. KOCH *Polydesmus macilentus*-ához. Ez indított engemet a *P. macilentus* fajnév megtartására.

4. Faj. *Polydesmus tataranus*, LATZ.

Polydesmus tataranus, LATZEL, Verhandl. d. zool.-botan. Gesellsch. in Wien. 32. Bd. p. 281. — Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 156. Taf. 6. Fig. 66. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 90. 236.

Corpore gracili, angusto, subglabro nitidoque, brunneo, subtus pallidiore in carinis segmentorum 2. 3. 4. 6. 8. 11. 14. pallido vel luteo; scuto primo dorsali subreniformi, sulco transversali exarato, angulis rotundatis sculpturaque distincta segmentis sequentibus superne distincte tuberculatis, tuberculis vix setigeris lateralibus inflatis, pedibus copulatoriis maris breviusculis, subcrassis, formam calceoli imitantibus, in parte concava bidentatis pulvilloque piligero instructis.

Longit. corp. 11—15 mm.; latit. corp. 1·5—2 mm.

Habit.: Kabolapolyána, Szinnaikó.

E fajt LATZEL feljegyzése után is ismerem, a ki a magas Tátrából említi, a honnan neki KARLINSKI küldötte. Eddigi előfordulásai után ítélve hazánk északi részeinek egyik jellemző alakja.

5. Faj. *Polydesmus collaris*, C. K.

Polydesmus collaris, C. KOCH, System. d. Myriop. p. 133.; Die Myriop. I. p. 6. Fig. 7. — HUMBERT et SAUSSURE, Verhandl. d. zool. bot. Gesellsch. in Wien. 19. p. 692. — LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landes mus. von Kärnten. 12. p. 99.;

Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 157. Taf. 5. Fig. 56. 57. — BERLESE, Acari, Myriop. et Scorp. ital. fasc. III. No. 9. Fig. 1—7.

Corpore robusto, elongato, antice posticeque parum attenuato, subglabro nitidissimoque, brunneo-rufo vel fusco-rufo, subtus pallidiore; scuto primo dorsali toto carinisque segmentorum 4. 6. 8. 11. 14. lacte flavescens; scuto primo dorsali subelliptico, indistincte tuberculato, transverse biimpresso, angulis omnino rotundatis; scutis sequentibus sat distincte sculptis, laevigatis, tuberculis lateralibus valde afflatis, pedibus longis, plus-minusve rufobrunneis.

Longit. corp. 26—35 mm.; latit. corp. 3·8—5 mm.

Habit.: Abaliget barlang, Coronini, Kujnick, Orsova, Pécs, Zágráb.

LATZEL Horvátországból említi.

B. *Scuti dorsales angulis anterioribus rectis vel subrectis, posticis productis in marginibus lateralibus distincte denticulati; antennae latitudine corporis multo longiores.*

6. Faj. *Polydesmus complanatus*, L.

2. Táb. 1—5. 7. ábr.

Julus complanatus, LINNÉ, Fauna suecica. Edit. II. p. 502. — *Julus scolopendricus*, PODA, Insecta Musei Græc. p. 127. — *Scolopendra julacea*, SCOPOLI, Entom. carn. p. 419. — *Julus complanatus*, LINNÉ, Syst. nat. Edit. 12. 2. p. 1065. — FABRICIUS, Species insect. I. p. 529. — *Polydesmus complanatus*, LATREILLE, Hist. nat. d. Crust. etc. 7. p. 79.; — LEACH, Zool. Misc. III. p. 37. Tab. 135. — BRANDT, Recueil, 1841. p. 128. — C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. Arachn. etc. H. 40. Taf. 11.; Die Myriop. I. p. 60. Fig. 52. — GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. IV. p. 96. — SILL, Verh. u. Mitt. d. siebenb. Vereins f. Naturw. in Hermannstadt. 12. p. 199. — PORATH, Sveriges Myriop. p. 17. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. V. p. 24. — STUXBERG, Oefvers. Vetensk. Akad. Förl. p. 906. — ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 38. Fig. 19. 20. — LATZEL, Jahrb. d. Naturh. Landesmus. von Kärnten. 12. p. 99.; Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 150. Taf. 5. Fig. 54. 55. Taf. 6. Fig. 67. — FEDERIZZI, Annuaire d. Soc. dei. Natur. in Modena. 11. p. 106. — TASCHENBERG, Brehm's Illustr. Thierleb. p. 627. — KARLINSKI, Sprawozd. komisji fizyogr. 17. p. 90. 236. — TÖMÖSVÁRY, etc. etc. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H.

Corpore robusto, dilatato depressoque. antice posticeque parum attenuato, subnitenti vel subopaco, colore terreo vel rufo-brunneo, subtus pallidiore; scuto primo dorsali lato, angulis productis transverse biimpresso seriebusque tribus transversalibus tuberculorum setigerorum praedito; scutis sequentibus biimpressis, evidenter sculptis, tuberculis anterioribus interdum sat deplanatis, dentibus tuberculisque saepe setigeris; pedibus longis; pedibus copulatoriis maris longis, gracilibus, hamatis, succineis, in apice furculatis, in parte concava basali dentibus binis processuque acuto pulvillum piligerum a latere subobtegente instructis.

Longit. corp. 15—28·5 mm.; latit. corp. 2·5—5 mm.

Habit.: Bánszka, Berzászka, Budapest (Margitsziget), Debreczen, Déva, Fehértéplom, Feketehegy-fürdő, Fiume, Gáboltó, Kazán, K.-Azar, Kolozsvár, Koritnyicza, Kosovo, Körtvélyes, Lucski, Marosvásárhely, Máramaros, Mehádia, Mezőhavas, Nagy-Szeben, Ó-Moldova, Olyka-Béla, Orsova, Peér, Pele, Puj, Retyezát, Rézbányai havasok, Sátorajtaújhely, Sikevicza, Szamosújvár, Szádelő, Szeged, Sz.-Helena, Sz.-István, Szilágyosmlyó, Szucságh, Tapolcsány, Tátrafüred, Tokaj, Újpesti sziget, Vadé, Vi-horkát, Villány, Zilah, Zircz.

Hazánkban már SILL V. több helyről jegyezte fel e fajt az erdélyi részekből. Utána TÖMÖSVÁRY Ö. sorolja fel «mindenütt bőven» megjegyzés kíséretében. LATZEL hazánk minden részéből említi, Erdélyt kivéve, a honnan nem voltak példányai. Általában közönségesnek mondható, mit bizonyít a felsorolt helyek hosszú jegyzéke is. Az Alföld térségeitől kezdve a Tátra, Retyezát és Rézbányai havasokig mindenütt megél, a hideg és meleg nem nagyon korlátozza elterjedését.

7. Faj. *Polydesmus montanus*, n. sp.

2. Táb. 6. ábr.

Corpore sat robusto, deplanato, antice posticeque parum attenuato sparsim breviterque setoso, subopaco; colore terreo vel rufo-brunneo, subtus pallidiore; vertice sulco profundo exarato; scuto primo dorsali parum angustato angulis anticis rotundatis, posticis rectangularibus superficie biimpressa seriebusque tribus transversalibus tuberculorum perparvorum setigerorum signata; scutis ceteris obsolete tuberculatis, tuberculis setigeris, deplanatis, marginibus lateralibus parum sursum versus vergentibus; pedibus latitudine corporis parum longioribus; pedibus copulatoriis maris longis, gracilibus, in apice distincte bifidis, in parte concava apicali latiusculo-carinatis, in parte concava basali unidentatis processuque parum curvato pulvillum piligerum non obtegente instructis in parte convexa basali fere ad invicem pulvilli piligeri unidentatis.

Habit.: Transylvania, mons Vlegyásza.

E leírás alapjául szolgáló példányokat néhai TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtötte. E faj nagyon közel áll a *Polydesmus complanatus*-hoz, de egyebek mellett főleg kapcsolólábainak szerkezetével mégis annyira eltér tőle, hogy jogosított-nak láttam elkülönítését.

8. Faj. *Polydesmus transylvanicus*, n. sp.

2. Táb. 13. ábr.

Corpore gracillimo, deplanato, dilute flavo-brunneo; scuto primo dorsali subsemicirculari; scutis ceteris evidenter tuberculatis, tuberculis seriei posterioris longiusculis sat acutisque, pedibus longis, albidis; pedibus copu-

latoriis maris in apice parum bifurcatis, in parte concava bidentatis, dente anteriore majore parum bifurcato, posteriore vero minore simplici, pulvilloque setigero parvo, in parte convexa unidentatis, dente parvo acuminato armatis.

Longit. corp. 7—15 mm.; latit. corp. 0·9—1·3 mm.

Habit.: Déva.

Általánosságban nagyon hasonlít a *Polydesmus tridentinus* LATZ fajra, a melytől azonban a kapcsolólábainak szerkezetében lényegesen különbözik. A rendelkezésre álló példányokat, hímeket és nőstényeket egyaránt, néhai TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtötte. Az egyetlen előfordulás után arra lehet következtetni, hogy e faj délkeleti, vagy talán határozottan déli alak. E kérdést természetesen csak további gyűjtések sikeres eredménye döntheti el és fogja eldönteni. Mint új faj, ez ideig jellemző alakja hazánk délkeleti részének.

9. Faj. *Polydesmus denticulatus*, C. K.

2. Táb. 11. 12. ábr.

Polydesmus denticulatus, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 135.; Die Myriop. II. p. 2. Fig. 127. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 236. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 141. Taf. 5. Fig. 59—60. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — *Polydesmus Fanzagoi*, FEDRIZZI, Annuario d. Soc. dei Natural. in Modena 11. p. 107.

Corpore gracili angustoque, subnitenti vel subopaco, asperulo, rufo-brunneo; scuto primo dorsali subelliptico, tuberculis 10 margini antico parallelis, setigeris, tuberculis ceteris transverse biserialis, setigeris, angulis vix vel parum productis; scutis segmentorum distincte sculptis tuberculis setigeris, sat acutis, tuberculis lateralibus afflatis laevigatisque; pedibus copulatoriis maris valde arcuatis bipartitis, parte superiore parum longiore in ramum validum lateralem incisa, inferiore vero arcuata, subuncinata pulvilloque piligero praedita.

Longit. corp. 10—16 mm.; lat. corp. 1·5—2·5 mm.

Habit.: Baziás, Déva, Ekérge, Erdőbénye, Farkasd, Fiume, Hadház, Kabolapolyána, Kazán, Kolozsvár, Kosovo, Nagy-Kanizsa, Orsova, Semesnye, Simonfa, Székelyudvarhely, Szvinicza, Zlaticza.

Valószínűleg majdnem oly közönséges mint a *Polydesmus complanatus*, bár legnagyobb részt hazánk déli részéből való; e körülmény mintegy megerősíteni látszik LATZEL-nek azt a következtetést, hogy a Dunától délre gyakoribb, mint attól északra. LATZEL különben Dél-Magyarországban gyakoribbnak mondja.

10. Faj. *Polydesmus banaticus*, n. sp.

2. Táb. 8. 9. ábr.

Corpore gracili, angusto antice-posticeque attenuato, deplanato, modice nitenti vel subopaco, rufo-brunneo

scutoprime dorsali semilunari, in angulis posticis parum producto in margine antico tuberculis 10 parvis, acutis, setis brevissimis vestitis amato; scutis ceteris distincte sculptis, tuberculis posterioribus acutissimis, postice vergentibus, setas brevissimas gerentibus; pedibus copulatoriis parum arcuatis, bipartitis, parte superiore parum longiore valde extrorsum versus curvata, processibus duobus lateralibus inaequalibus, deorsum versus vergentibus armata, parte inferiore parum arcuata, valde uncinata pulvilloque piligero distincto praedita.

Longit. corp. 14—20 mm.; latit. corp. 2—2.5 mm.

Habit.: Orsova.

Általánosságban emlékeztet a *Polydesmus denticulatus*-ra, a melytől azonban kapcsoló lábainak szerkezete miatt lényegesen eltér. Előfordulása után ítélve határozottan déli alaknak lehet s talán kell is tartanunk. A rendelkezésemre álló néhány példányt néhai Tömösváry Ö. gyűjtötte volt.

11. Faj. *Polydesmus subscabratus*, LATZ.

Polydesmus subscabratus, LATZEL R., Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie II. Bd. p. 147.

Corpore sat gracili, antice parum attenuato, subopaco, sordide brunneo; antennis latitudine corporis vix longioribus; segmento primo lateribus productis, tuberculis posterioribus distinctis; reliquis indistinctis; segmentis ceteris tuberculis mediis posterioribusque valde evidentibus, subacutis; angulis anticis subacutis vel rectis, posticis valde productis, marginibus lateralibus carinarum evidenter denticulatis; pedibus copulatoriis latis subarcuatis, apice subito bihamato, hamo exteriori latissimo, simplici, interiore tenui furcatoque, in latere superficiei interna concavae processu longo subuncinato instructis.

Longit. corp. 13—18 mm.; latit. corp. 2—2.6 mm.

Habit.: Sátoraljaújhegy, Velejte.

LATZEL R. e fajt ugyan nem ismerte még hazánkban, minthogy azonban Szerbiából valókkal rendelkezett, feltételezte, hogy hazánkban s nevezetesen a Bánátban is honos.

Nem. *Brachydesmus*, C. HELLER.

Brachydesmus, C. HELLER, Sitzungsber. d. K. Akad. d. Wiss. in Wien. Math. naturw. Classe. 26. Bd. p. 318. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie II. p. 127. Taf. 6. Fig. 68. 69.

Corpore polydesmiformi, parum elongato, depresso, subplano plus-minusve aspero; antennis articulo tertio maximo, vertice plerumque distincte longitudinaliter unisulcato; segmentis praeter caput 21, lobatis, lobis latis, horizontalibus, plus-minusve angulatis, serratim interruptis; scutis dorsalibus tuberculatis tuberculis 4—6 sat

depressis, ubique in seriebus 3 transversis dispositis; pedum paribus in femina 29. in mari 27. pedibus simplicibus.

Általános tekintetéből a *Polydesmus* genusszal egyezik, a melytől csupán abban különbözik, hogy a lábpárok száma mind a két ivaregyénél kevesebb, mint a *Polydesmus* nemnél.

Még eddig csak Európából ismeretes s a mig LATZEL be nem bizonyította az ellenkezőjét, azt hitték, hogy csak barlangokban élnek képviselői. Hazánkban több faj is ismeretes, a melyek egynek kivételével mind a szabadban élnek. Eddig ismert hazai fajait a következő bélyegek alapján lehet felismerni s egymástól megkülönböztetni.

A. A test igen keskeny, fonálszerű, legfeljebb 6 mm. hosszú és 0.5 mm. széles, páncéljának sculpturája ehmósódott. *Brachyd. filiformis*, LATZ.

B. A test meglehetősen széles, 6 mm-nél hosszabb, legalább is 1 mm. széles, páncéljának sculpturája szembeötlő.

a. Az oldalkarék mellső csúcsa a mellső szelvényeken szintén kerekített, hátsó csúcsa a mellső szelvényeken mindenütt kerekített, a többiek kissé kihegyesedett.

1. A test sculpturája lapított, a dudorkákon rövid egyszerű szőrökkel. *Brachyd. subterraneus*, LATZ.

2. A test sculpturája gyengén kiemelkedő, a dudorkákon rövid bunkós szőrökkel.

Brachyd. hungaricus, n. sp.

b. Az oldalkarék mellső csúcsai derék- vagy tompaszögűek, a hátsó csúcsok kihegyezettek.

1. A nyakpaizs hátsó csúcsa hegyes, a test mell felé erősen keskenyedett. *Brachyd. troglobius*, n. sp.

2. A nyakpaizs hátsó csúcsa tompacsúcsú vagy kissé kerekített.

* A hátoldal közepén feketés vonal fut végig.

Brachyd. inferus, LATZ.

** A test hátoldalának középvonalában nincs semmiféle színű vonal

† A test barnás-szürke vagy zöldes-szürke, 7—19 mm. hosszú. *Brachyd. superus*, LATZ.

†† A test vörhenyes-barna, 10—12 mm. hosszú.

Brachyd. Chyzeri, n. sp.

1. Faj. *Brachydesmus filiformis*, LATZ.

LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 129.

«*Eximie gracilis, filiformis, subopacus, pallidissimus, superne cretaceus et brunneis maculis conspersus. Antennae clavatae, latitudine corporis multo longiores, articulo sexto longissimo et crassissimo, articulo secundo et tertio subaequalibus, longis. Scutum primum dorsale fere semicirculare, tuberculis minimis punctiformibus, setigeris, setis longis subtilibus, sat rigidis. Scuta cetera transverse quadrangula, subplana, angulis anticis et posticis subrectis, marginibus lateralibus angulisque posticis acute dentellatis, denticulis et tuberculis parvis setigeris, setis longis, subrigidis. Mas: Pedes copulativi minimi, foreis ventralibus immissi, valde incurvati, tri-vel quadri-apicati, api-*

cibus implicatis, apice altero filiformi, recurvato, ceteris fere tortis.

Longit. corp. 4—4.5 mm.; latit. corp. 0.5 mm.»

Hazánk faunájának jellemző alakja, melyet LATZEL délkeleti Magyarországból ír le. Én magam ugyan nem találtam meg e fajt, mindamellett LATZEL adatai nyomán mint hazait munkám keretébe felvettem, LATZEL latin diagnosísának idézése mellett.

2. Faj. *Brachydesmus subterraneus*, HELLER.

Brachydesmus subterraneus, HELLER, Sitzungsber. d. k. Akad. d. Wiss. in Wien. Math. naturw. Classe. 26. Jahrg. p. 319. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie II. p. 153. Taf. 6. Fig. 68. — *Polydesmus covernarum* PETERS, Monatsber. d. preuss. Akad. d. Wiss. 1865. p. 538. — *Brachydesmus subterraneus* v. fragilis, JOSEPH, Berliner entom. Zeitsch. 26. p. 23.

«*Gracilis, nitidus, pallidus vel flavescens interdum virescens, linea media dorsi nigrescente capite rufescente vel dilute aurantiaco. Antennae latitudine corporis multo longiores, clavatae. Scutum primum dorsale subellipticum, bisulcatum, angulis rotundatis, tuberculis deplanatis. Scuta cetera manifeste tuberculata tuberculis subsetigeris, angulis anticis valde rotundatis posticis rotundatis vel parum productis, marginibus lateralibus segmentorum anteriorum subintegris ceterorum dentellatis (vel omnibus subdentatis), denticulis setigeris. Mas: Pedes copulativi incrassati, geniculati, sub apice in dentem autem incisí, in caro denticulati et tuberculo piligero inter denticulos sito instructi.*

Longit. corp. 10—15 mm.; latit. corp. 1—1.5 mm.»

Magam ugyan nem találtam meg, de minthogy LATZEL egyebek között a volt «Határörvidék» területén Ostarija mellett «Kodena jama»-ról, tehát hazánk faunájából is említi, helyén valónak láttam munkám keretébe felvenni a LATZEL diagnosísával együtt.

3. Faj. *Brachydesmus hungaricus*, n. sp.

2. Táb. 14. ábr.

Corpore gracili flarescenti; antennis latitudine corporis multo longioribus, clavatis; scuto primo dorsali subelliptico, angulis rotundatis, tuberculis deplanatis; scutis sequentibus distincte tuberculatis, tuberculis setigeris, setis per brevibus apicem versus roboratis, angulis anticis valde rotundatis, posticis parum productis, marginibus lateralibus denticulatis, denticulis setigeris; pedibus copulatoriis bipartitis, parte superiore parum longiore in dentem validum exeunte in margine exteriori dente parvo armata, parte inferiore in dentem validum producta, ante pulvillum piligerum bidentata. Femina ignota.

Longit. corp. 8 mm.; latit. corp. 1 mm.

Habit.: Péér.

Némileg hasonlít a *Brachydesmus subterraneus*-ra, bár különbözik kapcsolólábainak szerkezetében és rövid, bunkós szőreiből. Legnagyobb sajnálatomra egyetlen hím példány állott rendelkezésemre.

4. Faj. *Brachydesmus troglobius*, n. sp.

2. Táb. 17. ábr.

Corpore sat gracili, antice magis quam postice attenuato, albido vel flavo-albido, pallidissime coerulescenti; antennis subclavatis, fuscescentibus latitudine corporis longioribus; vertice tenuiter sulcato; scuto primo dorsali subreniformi, in margine postico subrecto, angulis posticis acutiusculis, tuberculis distinctis, setigeris scutis sequentibus antice posticeque rectangulatis, in dentem postice acutum, setigerum productis, tuberculis setigeris marginis posticis productis, lateribus denticulatis; pedibus longis, albo-coeruleis; pedibus copulatoriis maris bipartitis, crassis, parte superiore geniculata, arcuata, apice sinuata, parum bifida, latere exteriori processu parvo, dentiformi, interiore vero processu spiniformi instructa, parte inferiore in dentem validum terminata pulvilloque piligero praedita.

Longit. corp. 8—11 mm.; latit. corp. 1.5—1.8 mm.

Habit.: Abaligeti barlang (Caverna Abaligetensis).

Emlékeztet a *Brachydesmus subterraneus*-ra, de nyakpaizsának alakja és szerkezete, valamint kapcsolólábainak összetétele és szerkezete miatt is szembetűnően különbözik tőle.

5. Faj. *Brachydesmus inferus*, LATZ.

LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 135.

«*Sat robustus, valde deplanatus, pallidus vel albidus, linea media dorsali nigricante. Antennae latitudine corporis vix vel parum longiores. Segmentum primum fere semicirculare, bisulcatum, angulis posticis manifestis, obtusiusculis, sculptura sat manifesta. Segmenta cetera tuberculis manifestis setigeris, carinis dilatatis, subelevatis, angulis anticis subrectis aut obtusis, in parte posteriore corporis subrotundatis, angulis posticis valde productis, subrectis; marginibus lateralibus acutis, manifeste denticulatis, denticulis obtusis, setigeris. Pedes feminarum subtiles, breves, marium longiores et incrassati. Mas: Pedes copulativi breves, robusti, geniculati, in apice in dentes binos inaequales incisí, praeterea in superficie concava denticulis binis divergentibus praediti, quorum posteriori pulvillus setigerus adjacet.*

Longit. corp. 18—21 mm.; latit. corp. 3—3.7 mm.»

Minthogy e fajt LATZEL a volt «Határörvidék» Ostarija községe mellől «Vodena jama»-ról, tehát hazánk faunájából is említi, mindamellett, hogy magam nem vizsgáltam, a LATZEL diagnosísának idézésével felvettem munkám keretébe.

6. Faj. *Brachydesmu superus*, LATZ.

LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 120 Tab. 6. Fig. 69.

Corpore gracili, angusto, nitido, pallido, brunneo-griseo rel griseo-virenti, capite subrufescente; antennis latitudine corporis multo longioribus; scuto primo dorsali subreniformi, transverse profundeque impresso, angulis rotundatis, antice medioque oblitteratim, postice distincte tuberculato; scutis ceteris evidenter sculptis, angulis anticis parum rotundatis rel subrectis, posticis subrectis vel plus-minusre productis rostratisque, rostris parum introrsum versus inflexis, marginibus lateralibus ubique distincte denticulatis; penibus breviusculis, albidis; pedibus copulatoriis maris valde falciformibus, basi apiceque attenuatis, in concavitate dentibus pluribus minoribus duobusque majoribus, tuberculum piligerum inter se habentibus instructis.

Longit. corp. 7.5—9.5 mm.; latit. corp. 1—1.1 mm.

Habit.: Keszthely.

Hazánkban már LATZEL említi, még pedig Felső- és Nyugat-Magyarországból, nem különben a Magas-Tátrából. Ezek szerint tehát hazánkban meglehetősen elterjedt faj.

7. Faj. *Brachydesmus Chyzeri*, n sp.

2. Táb. 15. 16. ábrt

Corpore sat gracili subangusto, parum nitido, rufo-brunneo, antennis latitudine corporis multo longioribus, brunneo-fuscis, subclaratis; vertice sulco profunde exarato; scuto primo dorsali subreniformi, transverse-bisulcato, tuberculis oblitteratis, in marginibus lateralibus obtuse-rotundato; scutis ceteris tuberculis sat distinctis, setigeris setis parvis, in angulis anticis rectangularibus rel parum obtuse-angulatis, in angulis posticis subrectis rel in segmentis posterioribus parum productis, in marginibus lateralibus dentatis, denticulis 4—5; pedibus copulatoriis validiusculis, bipartitis, parte superiore geniculata in apice acuta parum curvata, in margine superiore bidentata praeterea seta robusta armata, parte inferiore in dentem validiusculum, acuminatum curvatumque exeunti, pulvillum setigerum setaque laterali restita.

Longit. corp. 10—12 mm.; latit. corp. 1.8—2 mm.

Habit.: Fiume vallis Rezsina.

Előfordulása után ítélve, határozottan déli alaknak lehet tekintenünk.

Család. *Glomeridae*, LEACH.

Glomeridae, LEACH, Trans. Linn. Soc. of London Tom. 11. p. 376. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. Bd. II. p. 81. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — Onisciformes, LATREILLE, Familles nat. du Règne anim.

par Cuvier. Tom. 4. p. 562. — Pentazonia, BRANDT, Bulletin d. l. Soc. Natural. de Moscou. Tom. 6. p. 194.; Recueil p. 38. — Oniscoidea (exp.) GERVAIS, Ann. d. sci. nat. 2. Sér. Tom. 7. p. 41. — Glomerida et Sphaerotherida, C. Koch, Syst. d. Myriop. p. 30. 36. etc.

Corpore orato, valde convexo, subtus subplano rel distincte concavo, semper in globulum concolubili; segmentibus 11—14 strictura transversa non partitis, 4 anterioribus et penultimo rel antepenultimo pedum paribus unicus instructis; scutis pleuralibus valde magnis, liberis, in planitie ventris sitis; laminis pedigeris liberis; scuto dorsali secundo caeteris multo majore; oculis distinctis; labro unidentato; stipitibus mandibularibus cardinibus destitutis; foraminibus repugnatoriis in medio dorsi sitis, obtectis, uniseriatis, in segmento quarto incipientibus; pedibus sat compressis articulo ultimo valde longo; pene nullo; pedibus copulatoriis maris in segmento penultimo accessorio collocatis.

E család képviselői Amerika kivételével az egész földön el vannak terjedve és két alcsaládba oszthatók, a melyeknek jellemei a következőkbe foglalhatók össze:

1. A test a fejen kívül 11—12 szelvényből áll; a szemek mindkét oldalon egysorosak; a pleuralis lemezek száma mindkét oldalon tíz; a lábpárok száma 17 (♀) v. 21 (♂).
Alcs. *Glomeridia*, BR.
2. A test a fejen kívül 13 szelvényből áll; a szemek mindkét oldalon csoportosak; a pleuralis lemezek száma mindkét oldalon 11—12; a lábpárok száma 21 (♀) vagy 23 (♂).
Alcs. *Sphaerotheria*, BR.

Eme két alcsalád közül azonban csak a *Glomeridia*-alcsaládnak vannak hazánkban képviselői, ellenben a *Sphaerotheria*-alcsalád alakjai csak Ázsiában, Afrikában és Ausztráliában honosak.

Alcs. *Glomeridia*, BRANDT.

Glomeridia, BRANDT, Bulletin de la Societ. d. Natur. d. Moscou. Tom. 6. p. 194. — Glomeridia, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. Bp. p. 83.

Corpore praeter caput e segmentis 11—12 composito; capite lato, foreis singulis lateralibus magnis, subcircularibus rel ferrum equinum imitantibus; scutis pleuralibus utrinque 10, transverso-ovalibus rel subquadratis; oculis utrinque uniseriatis, in margine laterali capitis posit; antennis brevibus, basi approximatis, fractis rel subfractis, articulo sexto maximo, compresso; labro sinuato unidentato; stipitibus gnathochilariis sejunctis, cardinibus maximis; laminis lingualibus magnis concretis, postice dilatatis, lobis minimis vel nullis; scuto primo dorsali minimo, secundo maximo; pedum paribus maris parvis 17. et 18. praecedentibus multo minoribus, paribus 19. magnis, in organum copulatorium commutantibus forcipatis, plerumque 5-articulatis, articulo tertio maximo.

Meglehetősen elterjedt alcshalád ugyan, mindazáltal

az eddigi irodalmi adatokból az tűnik ki, hogy csupán a palaearktiki regio a hazája.

Hazánkban ez alcshalád mindkét neméből, a *Gervaisia* WAGA és *Glomeris* LATR. nemekből élnek képviselők. E két nemet egymástól a következő bélyegek alapján lehet megkülönböztetni:

1. A test pánczéjja fölül érdes, a gyűrűk száma 12, a hátpajzsoké 11 és hátsó szegélyük bordaszerűleg kiemelkedett, szömöröcsös. Nem. *Gervaisia*, WAGA.
2. A test pánczéjja fölül síma, a gyűrűk és hátpajzsok száma 12 s hátsó szegélyük egyenes, síma. Nem. *Glomeris*, LATR.

1. Nem. *Gervaisia*, WAGA.

Gervaisia, WAGA, Annal. d. l. Soc. entom. de France 3. Sér. T. 5. p. 829. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. Bd. II. p. 84. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — Trachysphaera, HELLER, Sitzungsber. d. k. Akad. d. Wiss. Wien. math.-naturw. Cl. Bd. 26. p. 315. — Tömösváry Ö., Orv. term. tud. Ért. V. köt. p. 30—32.

Corpore supra aspero, haud nitido; mandibulis pectinibus 5 vel 6 armatis; mento non diviso, promento nullo; segmentibus 12, scutis vero 11; scuto primo dorsali transverse striolato, secundo in lateribus fovea profunda impresso, pone foream sinuato; marginibus posticis scutorum costarum instar valde elevatis, tuberculatis.

E nemnek általában és hazánk faunájában is csupán egy faja ismeretes, mely az eddigi adatok szerint csupán Közép-Európát lakja.

Faj. *Gervaisia costata*, WAGA.

2. tábla, 22. ábra.

Gervaisia costata, WAGA, Annal. d. l. Soc. entom. de France. 3. Sér. Tom. 5. p. 829. Pl. 14. Nr. 4. Fig. 2—4. — LATZEL R., Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. B. p. 86. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — Trachysphaera Schmidtii, HELLER, Sitzungsber. d. Akad. d. Wiss. Wien. math. naturw. Cl. Bd. 26. p. 317. Fig. 1—6. — Trachysphaera Hrytlii, WANKEL, Ibid. Bd. 43. p. 251. Taf. 1. Fig. 1—3. — Trachysphaera transylvanica, Tömösváry Ö., Orv. term. tud. Ért. V. köt. p. 31. Táb. 1. Fig. 1—8.

Parvula, scabra, sine ullo nitore, griseo-alba vel cretacea; segmento primo semilunari, subtilissime et brevissime crinito, striolis 5 transversis subarcuatis et subtilissime undulatis vel crenulatis; segmento secundo in margine anteriore elevato, in medio valde depresso, lateribus valde productis, rotundatis, fovea magna instructis, dorso sulco transverso exarato, superficie granulis rel tuberculis densissime posit; scabra; margine posteriore costulatum elevato, scabra; marginibus segmentorum caeterorum costis tuberculis subpenicillatis et transverse seriatis; segmento ultimo linea transversa bipartito, parte posteriore tuberculis subseriatis scabrosa, interdum gib-

Daay: Myriopodák.

bosa, in maribus parum sinuata; oculis utrinque ex ocellis 4—6, parvis, nigris compositis; lamina intercoxali pedum copulatoriorum obtusa, bicorni, cornibus longis, acutis, porrectis; articulo secundo intra sub apicem processu styliformi longissimo, setam longam-gerenti instructo; articulo tertio in processum breviorum similem et in dentem magnum triangularem producto; articulo quarto dentem minorem, recurvatum gerenti; articulo ultimo subtenai, subhamato.

Longit. corp. 2.5—5 mm.; latit. corp. 1.2—1.7 mm.

Habit.: Bártfa, Déva, Oncsászi barlang, Szinnaikő. Eme helyeken néhai Tömösváry Ö. gyűjtötte s az oncsászi példányokat *Trachysphaera transylvanica* név alatt új faj gyanánt írta le. Behatóbb vizsgálatok után azonban én arról győződtem meg, hogy eme példányok lényegesen semmiben sem különböznek a LATZEL-től adott leírástól, sőt egészen azonosak a LATZEL-féle *Gervaisia costata* WAGA var. *acutula* LATZ. alakokkal. A többi helyekről való példányok már a typicus *Gervaisia costata* alak-sorozatába tartoznak. Az *acutula* varietást hazánkban különben már LATZEL is említi, de nem jegyzi fel, hogy hol található, hanem megelégszik a «Nordungarn» adattal.

Nem. *Glomeris*, LEACH.

Glomeris, LEACH, Edinb. Encycl. Tom. 7. 1. Ed. Article Crustaceology, Zool. Misc. Tom. 3. p. 32. — BRANDT, Bulletin d. l. Soc. d. Natur. d. Moscou. Tom. 6. p. 195. — C. Koch, Syst. d. Myriop. p. 35. etc. — GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. Tom. 4. p. 67. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. T. 5. p. 29. — ROSICKY, Arch. d. natur. Landesdurchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 42. — Tömösváry Ö., Orv. term. tud. Ért. 1878. évf. etc. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 89. — (exp.) LATREILLE, Hist. nat. d. Crust. Tom. III. p. 44. Tom. 7. p. 63.; Genera Crust. etc. Tom. I. p. 73. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — Glomeris and Lamisca, GRAY and JONES, Cyclop. of Anat. and Phys. Tom. 3. p. 546. — Oniscus (exp.) PANZER, Poda, ROSSIIUS, SCOPOLI, VILLERS, etc. — Armadillo (exp.) CUVIER, etc. — Julius (exp.) OLIVIER.

Corpore supra glabro, laevigato nitidoque; capite lato, foreis singulis lateralibus magnis; mandibulis 9-pectinatis; mento bipartito, utrinque producto, promento nullo; segmentis scutisque excepto capite 12; scuto primo dorsali plerumque transverse bistriato, secundo in lateribus profunde inciso, pone marginem anteriorem transverse multistriato vel sulcato; scutis omnibus ubique planatim marginatis; pedibus ultimi paris maris plerumque 5-articulatis; articulo tertio maximo.

E nem a palaearktiki regio mindenik alterületén otthonos kisebb-nagyobb fajszámában. A hazánk faunájában élő fajokat a következő bélyegek alapján lehet felismerni.

- A. Az érett ivarú állat teste csak 2—5 mm. hosszú, 1—2 mm. széles, hátoldala barnás, vörhenyes, világos foltoskák 3 hosszúsorával. *Glom. minima*, LATZ.

B. Az érett ivarú állat teste 5 mm.-nél rendszeren nagyobb és megfelelőleg szélesebb.

a. A hátoldal barna, fekete vagy vörhenyes alapszínű világosabb foltok 2—7 hosszorával.

1. A fekete vagy sötétbarna hátoldalon 2 hosszorban sárga vagy vörhenyes foltok vannak.

* A sárga vagy narancsvörös foltok különböző nagyságúak, tojásdadok vagy kerekerek és önállóak.

Glom. pustulata, LATZ.

** A négy narancsvörös folt a mellpánczélnál hátsó szegélyén ívelt kimetszett harántszalaggá folyik össze, a többi foltok önállóak.

Glom. pulchra, C. K.

2. A fekete vagy sötétbarna hátoldalon 4—5 hosszorban sárga vagy vörhenyes foltok vannak.

* A két középső folt sor mellül és hátul gyakran egymáshoz közeledő hossz-szalagot alkot.

Glom. connexa, C. K.

** A folt sorok szalagokat nem alkotnak, mindig önállóak.

Glom. ornata, C. K.

3. A fekete vagy barna hátoldalon 6—7 világos folt sor van.

* A mellpánczélnak mindkét oldalán 8—13 finom harántbarázda van, melyek közül 2—3 a hátoldalon érintkezik.

Glom. multistriata, C. K.

** A mellpánczélnál mindkét oldalán 3—7 harántbarázda van.

† A mellpánczélnál harántbarázdái közül 1—2 a hátoldal közepén érintkezik.

Glom. herasticha, Br.

†† A mellpánczélnál barázdái a hátoldal közepén nem érintkeznek.

Glom. tridentina, LATZ.

b. A hátoldal alapszíne vörös, sárgászöld, sárga vagy sárgászöld, kisebb-nagyobb, elszórt fekete foltokkal, a nagyobbak hosszorokba rendeződöttek.

Glom. dispersa, C. K.

c. A hátoldal alapszíne sötét, leggyakrabban fekete vagy barna, foltok nélkül.

1. A hátoldal szennyes szürkés-barna, vörhenyesbe játszó, a szelvényeken nincs feltűnő színű szegély.

* A második hátpajzson csak egy barázda van.

Glom. simplex, TÖM.

** A második hátpajzson 2—4 barázda van.

Glom. tyrolensis, LATZ.

2. A hátoldal sötétfekete, a szelvények keskeny, fehér, sárga vagy vörös színű szegélyvel.

Glom. marginata (VILLERS).

1. Faj. *Glomeris minima*, LATZ.

LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 94. Taf. 4. Fig. 49.

Corpore perparvo, nitido, fusco-vel rufo-brunneo, interdum subnigro, seriebus tribus macularum flavidarum vel albidarum ornato; segmento primo obsolete vel distincte bimaculato, secundo bi- vel trimaculato, segmentis ceteris trimaculatis, maculis seriei medianae subtriangularibus, lateralibus transversis, segmento ultimo immaculato vel

unimaculato, ventre pedibusque pallidis; oculis utrinque ex ocellis 5—9 minimis, sat inconspicuis compositis; scuto primo dorsali transverse bisulcato, secundo transverse subtiliterque 5—7-striato striis 2—3 non interruptis, segmentis ceteris in lateribus rix striatis; scuto dorsali penultimo subevanescenti, ultimo maris postice emarginato impressoque.

Longit. corp. 2—5 mm.; latit. corp. 1—2.2 mm.

Habit.: Podsused.

Még eddig csak Felső-Ausztriából s az osztrák tengerparttól volt ismeretes. Hazánkban az említett helyről Dr. HORVÁTH G. gyűjtötte 2 példányban.

2. Faj. *Glomeris pustulata*, LATZ.

Glomeris pustulata, LATREILLE, Hist. nat. d. Crust. et d. Ins. V. 7. p. 65.; Genera crust. V. 1. p. 74. — BRANDT, Bull. Soc. nat. d. Moscou. T. 6. p. 197. — C. KOCH, Deutschl. Crust. Myriop. Arachn. H. 40. Taf. 9.; Die Myriop. I. p. 83. Fig. 72. — ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchf. v. Böhmen. III. Abth. p. 44. — FEDRIZZI, Ann. d. Soc. dei Natural. in Modena. T. 11. p. 88. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 104. — ONISCUS, Pustulatus, ROSSII, Fauna etrusca. T. 2. p. 668. — *Glomeris pustulata* v. *vulgaris*, BRANDT, Recueil. p. 147. — *Glomeris rufoguttata*, C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. etc. H. 40. Taf. 10.; Die Myriop. I. p. 82. Fig. 71. — *Glomeris concinna*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 96.; Die Myriop. I. p. 69. Fig. 59. — *Glomeris proximata*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 96.; Die Myriop. I. p. 121. Fig. 109. 110. — *Glomeris subterranea*, C. KOCH, Die Myriop. I. p. 123. Fig. 112. — *Glomeris bimaculata*, FEDRIZZI, Ann. d. Soc. dei Natur. in Modena. T. 10. p. 130.; T. 11. p. 88. — *Glomeris sexpunctata*, FEDRIZZI, Ibid. Tom. 10. p. 126. — *Glomeris guttulata*, TASCHENBERG, Brehm's Illustr. Thierl. T. 9. 629.

Corpore sat parvo, subnitido, nigro, marginibus segmentorum angustissime albidis vel flavescens; scuto primo dorsali immaculato, secundo 4-maculato, ceteris 2, 3 vel 4 penultimis exceptis 2-maculatis, maculis subrotundis biserialis, flavis, aurantiacis vel miniatis, interdum albidis, inter maculis segmenti 3 et 4 saepius minus distinctis vel nullis, maculis duabus scuti ultimi discretis, magnis, subcircularibus vel ovalibus; ventre pedibusque flavescens vel subfuscis; oculis utrinque ex ocellis 6—10 compositis; scuto primo dorsali transverse univel bisulcato, secundo 2—5 sulcato, sulcis angustissimis 1—2 integris, rarius omnibus interruptis.

Longit. corp. 3.8—13 mm.; latit. corp. 2.2—5 mm.

Habit.: Beszkidhegy, Buccari, Fiume, Kolozsvár, Ostaria.

Az átvizsgált példányok között két varietást is találtam:

1. *Glomeris pustulata* var. *rufoguttata* C. K. Forma typica similis, maculis rufescentibus. — Habit.: Buccari, Fiume.
2. *Glomeris pustulata* v. *albocincta* C. K. Maculis flavis, pallidis, scutis dorsalibus anguste albo-marginatis. — Habit.: Beszkidhegy.

3. Faj. *Glomeris pulchra*, C. K.

Glomeris pulchra, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 93.; Die Myriop. I. p. 28. Fig. 24. 25. — PREGEL, Programm d. Ginnas. superiore in Zara. 26. p. 4. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 102. — *Glomeris transalpina*, BRANDT, Recueil. p. 146. — *Glomeris hispanica*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 94.; Die Myriop. II. p. 15. Fig. 138. — *Glomeris dalmatina*, STEIN, Berlin. entom. Zeitschr. III. p. 267. VIII. p. 385—86.

Corpore sat magno, nitidissimo laevigatoque, nigro vel nigro-fusco, in marginibus scutorum subtiliter pallide-flavo, scuto secundo ante marginem posticum fascia aurantiaca undulata vel sinuata; scutis 5, 6 et 7 bimaculatis, maculis aurantiacis vel miniatis, subconfluentibus, maculis scuti 7 plerumque minoribus; scuto postremo eodem colore bimaculato, maculis permagnis, omnino fere confluentibus; ventre pedibusque plerumque pallidis vel pallide-flavis; oculis utrinque ex ocellis 6—10 compositis; scuto primo transverse bisulcato, secundo 3—6 striato, striis transversis, 1—2 integris, ceteris interruptis; scutis reliquis in lateribus 1—2 striatis.

Longit. corp. 6—14 mm.; latit. corp. 3.5—6.8 mm.

Habit.: Déva, Trányis, Comit. Hunyad.

E fajt TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtötte s ama néhány példány, a melyről említést tesz (lásd: Orv. term. tud. Értes. 1880. évf. 33. 1.), az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárának tulajdona.

4. Faj. *Glomeris connexa*, C. K.

Glomeris connexa, C. KOCH, System d. Myriop. p. 97.; Die Myriop. I. p. 95. Fig. 85. — FEDRIZZI, Annuario d. soc. dei Natur. in Modena. 11. p. 89. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 90. 237. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 108. Taf. 4. Fig. 47. — *Glomeris quadrifasciata*, C. KOCH, System der Myriop. p. 91.; Die Myriop. I. p. 108. Fig. 98. — LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landesmus. v. Kärnten. 12. p. 101. — *Glomeris tetrasticha*, ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 44. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 257. — *Glomeris carpathica*, LATZEL, Verhandl. d. zool. bot. Gesellsch. in Wien. 32. Bd. p. 281. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 90. 238.

Corpore sat robusto, plus-minusve punctato, plerumque laevissime nitidoque, nigro vel nigro-fusco, interdum etiam brunneo, vel rufo-brunneo, dorso seriebus 4 macularum, antice posticeque convergentibus ornato, maculis magnis, flavis, aurantiacis vel miniatis, in seriebus superioribus longitudinaliter quadrangularibus, vittas duas fere formantibus, in seriebus inferioribus transverse triangularibus vel subovalibus; scuto primo immaculato, rarius bimaculato, maculis parvis; scuto ultimo bimaculato, maculis permagnis plerumque discretis; ventre pedibusque pallidis vel pallide-flavis; oculis utrinque ex ocellis 7—10 compositis; scuto primo dorsali transverse bisulcato, secundo 4—10-striato, striis transversis, praeter secundum

interruptis, aut omnibus interruptis; scutis ceteris in lateribus 2—4-striatis.

Longit. corp. 6—17 mm.; latit. corp. 3—8 mm.

Habit.: Beszkidhegy, Galambos, Javorina, Máramaros, Nagyhagymás, Szádellő, Tátra, Trányis, Viság, Vlegyásza.

LATZEL nagy művében e fajnak 4 varietását különbözteti meg: 1. *Glom. connexa genuina*, 2. *Glom. connexa* v. *alpina*, 3. *Glom. connexa* v. *carpathica* és 4. *Glom. connexa* v. *tenebrosa*. Ezek közül a typicus alak mellett én a *carpathica* varietást megtaláltam, továbbá még egy új varietást is.

1. *Glom. connexa* v. *carpathica*, LATZ. Scuto primo dorsali bimaculato, secundo 7—10-striato. — Habit.: Javorina.

2. *Glom. connexa* v. *hungarica*, mihi. Colore brunneo-flavo, maculis flavescens; capite antennisque nigrescentibus; oculis utrinque ex ocellis 8 compositis; scuto secundo 8-striato, striis 2 integris; scuto ultimo immaculato, omnino flavescens. — Longit. corp. 13 mm.; latit. 7 mm. Habit.: Máramaros.

5. Faj. *Glomeris ornata*, C. K.

Glomeris ornata, C. KOCH, System d. Myriop. p. 97.; Die Myriop. I. p. 126. Fig. 116. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 114. — TÖMÖSVÁRY Ö. Hazánk erdélyi részében talált *Glomeris*-fajok. L. c. p. 33.

Corpore mediocri, laevigato nitidoque, brunneo vel brunneo-nigro, marginibus segmentorum pallide-limbatis, dorso seriebus 4 macularum flavescens vel rubescens, saepe linea vel vitta longitudinali mediana; scuto primo dorsali in medio pallescenti, secundo 6—7 maculato; maculis superioribus scutorum ceterorum majoribus, aut transversis, aut longitudinalibus, maculis inferioribus transversis, saepe subevanescentibus, maculis duabus scuti ultimi magnis, discretis; ventre pedibusque pallidis; oculis utrinque ex ocellis 7—8 compositis; scuto primo transverse bistriato, secundo 6—7 striato, striis transversis, subtilibus, duabus integris, ceteris interruptis, scutis reliquis in lateribus 2—3-striatis.

Longit. corp. 7—11 mm.; latit. corp. 3.5—5 mm.

Habit.: Vlegyásza.

Hazánkban a ritka fajok egyike; az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárában található példányokat TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtötte.

6. Faj. *Glomeris multistriata*, C. K.

Glomeris multistriata, C. KOCH, Deutschl. Crust. Myriop. Arachn. H. 40. Taf. 5.; Die Myriop. I. p. 94. Fig. 82—84. — LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landesmus. v. Kärnten. 12. p. 101.; Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 115. Taf. 5. Fig. 50.

Corpore sat robusto, laevissimo nitidissimoque, retrorsum versus parum angustato; colore variabili, plerumque nigro, etiam fusco, brunneo, ferrugineo, ochraceo vel pal-

lide-flavo, dorso seriebus 4—6 macularum magis pallidarum vel obscuriorum; scuto primo immaculato, ultimo bimaculato, maculis discretis; linea dorsali saepissime pallida; ventre pallidissimo, pedibus fusciscentibus; oculis utrinque ex ocellis 7—9 compositis; scuto primo dorsali transverse bistriato, secundo 9—13-striato, striis subtilibus, coarctatis, 2—3 integris, ceteris interruptis; scutis sequentibus in lateribus 3—7-striatis.

Longit. corp. 5·3—16·2 mm.; latit. corp. 3—8 mm.

Habit.: Skrad.

A rendelkezésemre álló négy példányt TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtötte. LATZEL e fajt Horvátországból és az osztrák-magyar tengeremellékről említi.

7. Faj. *Glomeris hexasticha*, Br.

2. Tábla, 18. 19. ábra.

Glomeris hexasticha, BRANDT, Bullet. d. l. Soc. d. Natural. d. Moscou. 6. p. 197. — C. KOCH, Deutschl. Crust. Myriop. Arachn. H. 40. Tab. 6.; Die Myriop. I. p. 124. Fig. 113—115. — ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 43. Fig. 23—24. — LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landesmus. v. Kärnten. 12. p. 101.; Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 110. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 90. 237—38. — TÖMÖSVÁRY, Orv. term. tud. Ért. 1878. évf. p. 22. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — *Glomeris lepida*, EICHWALD, Zool. spec. II. p. 123. — *Glomeris Mniszechii*, NOWICKI, Jahrb. d. k. k. Gelehrt. Gesellsch. in Krakau. 41. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 90. 237. 238.

Corpore sat robusto, subtiliter denseque punctato, nitido; colore variabili, nigro, fusco, brunneo, ferrugineo vel rubiginoso; dorso seriebus 6 macularum brunneo-flavarum, rufescentium vel albidarum, interdum linea mediana eiusdem coloris; scuto primo immaculato, 1—2 sulcato, secundo 6—7—9 maculato, 3—6 striato, striis transversis, 1—2 integris, ceteris interruptis, ultimo, bi-vel quadrimaculato, scutis 3—12 in lateribus 1—3 striatis; oculis utrinque ex ocellis 7—11 compositis; ventre pedibusque plus-minusve fusciscentibus aut subflavescentibus.

Longit. corp. 6—15·5 mm.; latit. corp. 2·5—6·8 mm.

Habit.: Baziás, Bártfa, Beszkidhegy, Búzamező, Fiume, Galambos, Kolozsvár, Körtvélyes, Marosvásárhely, Mező-Laborecz, Nagy-Mihály, Ó-Moldova, Olyka-Béla, Pozsony, Retyezát, Sátoraljajhely, Szamosujvár, Szilágy-Somlyó, V.-Teplicz, Torna, Varannó, Vlegyásza, Zágráb, Zilah.

A törzsalakon kívül a rendelkezésemre álló hazai példányok között a következő szín-varietásokat is találtam:

1. *Glom. hexasticha* v. *Mniszechii*, Now. Scuto ultimo quadrimaculato, scuto secundo prope marginem lateralem antice macula parva notato. — Habit.: Tátra, Sátoraljajhely, Szilágy-Somlyó, Körtvélyes, Nagy-Mihály.
2. *Glom. hexasticha* v. *quadrimaculata*, LATZ. Scuto primo dorsali bi-, ultimo quadrimaculato. — Habit.: Sátoraljajhely, Nagy-Mihály.

3. *Glom. hexasticha* v. *ornata*, Br. Bártfa.

4. *Glom. hexasticha* v. *formosa*, LATZ. Colore pallide brunneo-flavo, dorso seriebus 2 medianis macularum brunnearum serieque laterali macularum flavarum. — Habit.: Szinnaikó.

5. *Glom. hexasticha* v. *bihariensis*, mihi. Colore fulva, dorso seriebus 4 macularum flavarum, scuto secundo, 3-striato, striis duabus integris. — Habit.: Bihar.

Eme varietások közül különben a *Mniszechii* és formosát LATZEL is említi hazánk északi részéből.

8. Faj. *Glomeris tridentina*, LATZ.

Glomeris tridentina, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 118. — *Glomeris quadripunctata*, C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. Arachn. H. 40. Taf. 7.; Die Myriop. II. p. 13. Fig. 136. 137. — FEDRIZZI, Annuario d. Soc. dei Natural. in Modena. X. p. 128.; XI. p. 87.

Corpore majusculo, laevissimo nitidissimoque, nigro-fusco vel rufo-brunneo, seriebus 4 bene distinctis interdum etiam 2—4 vix conspicuis macularum flavarum vel aurantiacarum, maculis superioribus amplioribus, scuto primo immaculato, saepius flavo-limbato, transverse bistriato, secundo 4-maculato, in margine anteriore, praesertim in lateribus late flavo- vel aurantiaco-limbato, subtus flavo, 3—6 striato, striis transversis, interruptis, sat subtilibus, ultimo bimaculato, maculis magnis; scutis ceteris in lateribus 2—5 striatis; ventre pallide-flavo, pedibus fusciscentibus; oculis utrinque ex ocellis 8—9 compositis.

Longit. corp. 12—17 mm.; latit. corp. 6—8 mm.

Habit.: Beszkidhegy, Kolozsvár, Nagy-Mihály, Sátoraljajhely.

A rendelkezésemre álló példányokat Dr. CHYZER KORNÉL és TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtötte, az utóbbi azonban csak Kolozsvár határában.

9. Faj. *Glomeris conspersa*, C. K.

1. Tábla, 20. 21. 23. ábra.

Glomeris conspersa, C. KOCH, System d. Myriop. p. 89.; Die Myriop. II. p. 1. Fig. 124. 125. — CANTONI, Atti d. soc. ital. d. sci. nat. 23. p. 324—26. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 120. Taf. 4. Fig. 43—46. — *Glomeris nobilis*, C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. Arach. H. 4. Taf. 1.; Die Myriop. I. p. 57. Fig. 49. — CANTONI, L. c. — TÖMÖSVÁRY, L. c. — *Glomeris marmorata*, C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. Arach. H. 40. Taf. 2.; Die Myriop. I. p. 58. Fig. 50. — CANTONI, L. c. — BRANDT, Prodromus, in Bull. soc. natur. Moscou. 6. p. 195—96. — *Glomeris Klugii*, C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. Arach. H. 40. Taf. 3.; Die Myriop. I. p. 110. Fig. 101. — CANTONI, L. c. — BRANDT, L. c. — var. *pentasticha*, LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landesmus. v. Kärnten. 12. p. 101. — *Glomeris porphyrea*, C. KOCH, System d. Myriop. p. 88.; Die Myriop. I. p. 55. Fig. 48. — CANTONI, L. c. — *Glomeris irrorata*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 90.; Die Myriop. I. p. 111. Fig. 102. — *Glomeris maculata*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 94.; Die Myriop. I. p. 107. Fig. 96.

Corpore robusto, laevissimo nitidoque vel rarius subtiliter punctato; colore variabili, rubiginoso, coccineo, ochraceo, dorso semper plus-minusve nigro-consperso serieque mediana macularum nigrarum, rarius ubique subnigrescenti; capite antennisque fusco-nigris; scuto primo dorsali medio nigrescenti, ultimo ad basin nigro; ventre pedibusque pallidis vel infuscatis; oculis utrinque ex ocellis 7—10 compositis; scuto primo transverse 1—2-, rarius 3-striato, secundo 3—4-striato, striis transversis saepissime interruptis, rarius una integra; ceteris in lateribus 2—3-striatis.

Longit. corp. 6—17 mm.; latit. corp. 3—8 mm.

Habit.: Fiume, Martinsieca, Zágráb.

E faj határozottan délnyugati alaknak látszik, a mi kitetszik előfordulása helyeiből is. A törzsalakon kívül több varietását is megtaláltam:

1. *Glom. conspersa* v. *irrorata*, C. K. Fiume.
2. *Glom. conspersa* v. *nobilis*, C. K. Zágráb, Martinsieca.
3. *Glom. conspersa* v. *excellens*, LATZ. Fiume.
4. *Glom. conspersa* v. *trisiriata*, mihi. Scuto primo dorsali tristriato. Fiume.

10. Faj. *Glomeris simplex*, TÖMÖSVÁRY.

Glomeris simplex, TÖMÖSVÁRY, Hazánk erdélyi részében talált *Glomeris*-fajok. Orv. term. tud. Ért. 1880. évf. 1. táb. 12—14. ábra.

Corpore mediocri, laevigato, fumato vel sordide obscureque rufo-griseo, immaculato; ventre pedibusque griseo-albidis; oculis utrinque ex ocellis 7—9 compositis; scuto primo dorsali transverse bisulcato, secundo unistriato, stria transversa integra; scutis ceteris in lateribus 2—3 striatis. Mas ignotus.

Longit. corp. 11 mm.; latit. corp. 4·2 mm.

Habit.: Trányis in Transylvania.

A typicus példányokat TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtötte s ezek az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárának birtokában vannak.

E faj különben nagyon közel áll a LATZEL *Glomeris tyrolensis*-éhez s nem lehetetlen, hogy a kettő azonos, a mely esetben a TÖMÖSVÁRY-é a prioritás joga.

11. Faj. *Glomeris tyrolensis*, LATZ.

Glomeris tyrolensis, LATZEL R., Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. Bd. p. 97.

Corpore coloreque Glomeridi simplici similis, sed ventre pedibusque pallide rufo-griseis; oculis utrinque ex ocellis 7—8 compositis; scuto dorsali secundo striis 2—4 transversis signato; pedum paribus 18 minimis, 5-articulatis eorum coxis coalitis arcuatim profunde excisis; coxis coalitis pedum copulatoriorum lamina intercoxali parva, bicorni instructis; articulo secundo tertioque pedum copulatoriorum processibus styliformibus destitutis, setis sin-

gulis brevibus, sessilibus; articulo tertio dente valido obtuso, quarto dente parvo armatis.

Longit. corp. 8—14 mm.; latit. corp. 5—6·5 mm.

Habit.: Mezőhavas (HERMAN Ö.).

A rendelkezésemre álló pár példány az erdélyi orsz. Múzeum-egylet állattárának birtokában van, a hova HERMAN OTTÓ gyűjtései útján került a 60-as években.

E faj szín tekintetében nagyon hasonlít a *Glomeris simplex* TÖMÖSVÁRY-höz s én hajlandó is lennék a kettőt egy fajnak tartani, ha a második hátpánczél vonalai között nem lenne meg a nagy különbség s ha a hímeket mindkét alknál vizsgálhatva, az azonosságot ezeknél is meg tudtam volna állapítani.

12. Faj. *Glomeris marginata*, VILLARS.

Oniscus marginatus, VILLERS, Linn. Entom. 4. p. 187. Tab. 11. Fig. 15. — *Julus marginatus et limbatus*, OLIVIER, Encycl. méthod. Ins. 7. p. 414. — *Oniscus zonatus*, PANZER, Fauna insect. germ. 9. Tab. 23. — *Glomeris marginatus*, LATREILLE, Hist. nat. d. Crust. et Ins. 7. p. 66. — *Glomeris limbatus*, LATREILLE, Ibid. — *Glomeris marginata*, LEACH, Trans. Linn. Soc. of London. 11. p. 377.; Zool. Misc. 3. p. 32. Tab. 132. — BRANDT, Prodrom. Bull. d. la Soc. d. Natur. d. Moscou. p. 195. — C. KOCH, Deutschl. Crust. Myr. Arach. H. 40. Taf. 4.; Die Myriop. I. p. 109. Fig. 99. 100. — GÉRAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. 4. p. 68. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. 5. p. 29. — FEDRIZZI, Annuario d. soc. dei Natural. in Modena. 11. p. 87. — TÖMÖSVÁRY, Orv. term. tud. Ért. 1880. évf. p. 32. 1. Táb. 9—11. ábra. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 98. — *Glomeris limbata*, GÉRAIS, Loc. cit. p. 70. — TASCHENBERG, Brehm's Illustr. Thierl. 9. p. 629.

Corpore mediocri, laevissimo nitidoque, valde convexo, nigerrimo, immaculato, marginibus scutorum albo-, flavo-vel croceo-limbatis; antennis, ventre, pedibusque subfuscis; oculis utrinque ex ocellis 8—10 compositis; scuto primo bistriato, secundo 3-striato, striis transversis, subtilibus, una integra, ceteris interruptis.

Longit. corp. 10—18 mm.; latit. corp. 5—8 mm.

Habit.: Déva, Mons Vlegyásza in Transylvania.

Hazánkban még eddig csak TÖMÖSVÁRY találta; a töle gyűjtött példányok az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárának birtokában vannak.

3. Alr. *Pselaphognatha*, LATZ.

Chilognatha sectio secunda, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. 5. p. 30. — *Pselaphognatha*, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 69. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H. — Pocock J., Loc. cit.

Corpore parvo, crinito, integumento molli; gnathochilario pedibusque copulatoriis nullis.

A korábbi bűvárok egy része a *Scolopendrik*-kal, más része a *Julus*-okkal egyesíti. Legelőször MEINERT válasza-

totta el a *Chilognathák* többi alrendjétől s aztán LATZEL jellemezte mint önálló rendet.

Még eddig csupán egy családja ismeretes.

Csal. *Polyxenidae*, GRAY and JONES.

Polyxenidae, GRAY and JONES, Todd. Cyclop. of Anat. and Phys. III. p. 546. — NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 277. — MENGE, Neueste Schrift. d. naturf. Gesellsch. Danzig. IV. p. 2. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 70. — HAASE, Pocock. — Penicillata, LATREILLE, Le Règne anim. d. Cuvier. IV. p. 326. — Oniscidea (exp.) GERVAIS, Ann. d. sci. nat. 2. sér. VII. p. 41. — *Polyxenides*, GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. IV. p. 61. — *Polyxeniden*, C. KOCH, System d. Myriop. p. 27. 87. — *Polyxenites*, LUCAS, Explorat. sci. d. l'Algerie. Zool. I. p. 322.

Labro discreto, sinuato, edentato; mandibulis stipitibus destitutis omninoque obtectis; labio subevanescenti, palpis duobus validis dentatis instructis; glandulis odoriferis nullis; ano in segmento penultimo.

Még eddig egyetlen nemje ismeretes, a mely egyetlen fajjal hazánkban is honos és közönséges.

Nem. *Polyxenus*, LATREILLE.

Polyxenus LATREILLE, Hist. nat. d. Crust. et des Ins. III. p. 45. VII. p. 81. — LEACH, Zool. Misc. III. p. 37. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 3. R. V. p. 31. — BODE, Dissertations-Arb. Halis Saxonum. (Gibel. Zeitsch. f. d. ges. Naturw. 49. Taf. 11—15.) — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 70. Taf. 3. Fig. 22—34. Taf. 4. Fig. 35—39. — HAASE E., Schlesiens Diplop. 1. H. — *Polyxenus* GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. IV. p. 62. — LATREILLE, BRANDT, C. KOCH, LUCAS etc.

Corpore depresso, capite sat magno, dilatato; oculis lateralibus, globosis utrinque ex ocellis pluribus congregatis; antennis brevibus; mandibulis triangularibus in apice 6-pectinatis et ultra, intus lamina tritoria arcuata crenulataque armatis; palpis labialibus magnis, elongatis fere pediformibus, subtiliter dentatis; segmentis 11, pleuris laminisque centralibus liberis; superficie capitis scutorumque dorsali setis squamiformibus, dentatis, transverse seriatis, in pleuris vero fasciculatis obsita; pedum paribus 13, articulo primo maxima, ultimo elongato, ungue trilobo; mas penibus duobus conicis.

Nagy földrajzi elterjedéssel bír. Fajai Európában, Afrikában és Amerikában egyaránt honosak. Hazánkban egyetlen fajja él.

Faj. *Polyxenus lagurus*, (L.) LATREILLE.

2. Tábla, 24—31. ábra.

Scelopendra lagura, LINNÉ, Systema Naturæ. Edit. 10. p. 637.; Fauna suecica, Edit. 2. — *Scelopendra ovalis*, GEOFFROY, Hist. des Insectes de Paris. II. 677. Pl. 22. Fig. 4., *Julus lagurus*, SCOPOLI, Entomologia carniolica. p. 429. — *Julus penicillatus*, DE GEER, Acad. de scienc. de Paris I.

p. 532. III. p. 61. — *Polyxenus lagurus*, LATREILLE, Hist. nat. des Crust. et Ins. VII. p. 82.; Genera Crust. et Ins. I. 1806. p. 77. — GERVAIS, Hist. nat. des Ins. Apt. IV. p. 63. Pl. 45. Fig. 1. — MENGE, Neue Schrift. d. naturf. Gesell. in Danzig. IV. p. 2. — C. KOCH, Die Myriop. I. p. 106. Fig. 95. — *Polyxenus lagurus*, LEACH, Zool. Misc. III. p. 38. Tab. 135. B. — MEINERT, Naturh. Tidssk. 3. R. V. p. 31. — BODE, Halis Saxonum. Taf. 11—14. — KARLINSKI, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 237. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 75. Tab. 3. Fig. 22—34. Tab. 4. Fig. 35—39. — TÖMÖSVÁRY, A hazánkban előforduló Heterognathák. M. tud. akad. math. term. tud. közlem. 18. kötet. 12. sz. (1883.) — BRANDT, Bull. d. sci. de Moscou. VII. p. 207. — FANZAGO, Chilognathi italiani p. 241. — G. HALLER, Annalen d. Önologie, VIII. p. 31. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 1. H.

Corpore subovali, hispido, nigrescenti, saepe vittis duabus vel tribus interruptis brunneis, pilis dorsi laterumque brunneis vel griseis, setis caudalibus sericeo albis; fronte magna, laevigata; antennis latitudine corporis multo brevioribus, rectis; oculis utrinque ex ocellis 6 magnis, valde convexis laxaque congregatis compositis; vertice setulis duabus lateralibus longioribus singulique minoribus sensoriis e foveolis prominentibus, inter oculos seriebus duabus transversis et frontem versus seriebus tribus pilorum clavatarum obsito; scuto primo dorsali minimo, transverso-orali, seriebus duabus transversis pilorum vestito; scutis dorsalibus ceteris latioribus quam longioribus, convexiusculis, ante marginem posticum pilis clavatis, seriatim dentatis, in series duas transversis dispositis; pleuris pilis longioribus in fasciculum magnum cumulatissimis; fasciculis utrinque 9; segmento ultimo fasciculis 2 majoribus, penicillatis, e copia per magna pilorum longiorum aequaliter dentatorum vel longissimorum hamiformium et sub hamo dentibus 1—4 magnis instructorum compositis armato; pedibus latera corporis non suprantibus; pedibus primi paris in articulis tribus basalibus et in ultimo appendiculo parvo tertio instructis.

Longit. corp. 2.5—3.2 mm.; latit. corp. 0.5—0.8 mm.

Habit.: Budapest, Buzamező, Deés, Déva, Haraszti, Homonna, Kecskemét, Kolozsvár, Orsova, Pécel, Puj, Sátorlaj-Ujhely, Szendrő, Zlaticea.

Hazánkban mindenütt közönséges. Fák és bokrok felrepedezett kérge, lehullott száraz levelek és mohák alatt él, lehúzódik a föld alá is. RÜSLER, HALLER és BLANKENHORN nézete szerint a *Phylloxera*-nak ellensége, a mit TÖMÖSVÁRY kétségbe vont.

II. Rend. *Paupoda*, LUBBOCK.

Paupoda, LUBBOCK, Trans. Linn. Soc. of London. 26. p. 131. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. b. 13. Taf. 2. Fig. 10—21. — HAASE ER., Schlesiens Sym. u. Paupod. p. 10. — Heterognathes, SAUSSURE et HUMBERT, Mission scient. au Mexique. VI. 2. sect. p. 8. — Heterognathia, TÖMÖSVÁRY, A hazánkban előforduló Heterognathák.

M. tud. Akad. math. term.-tud. Közl. 18. köt. 12. szám. 1. Táb. 1—8.

Corpore molli vel crustato; segmentis pedum paribus singulis praeditis; antennis ramosis, ex articulis 4 basalibus, 2 prope positos styliformibus flagellisque 3 multarticulatis, globulum interse habentibus compositis; oculis vitreis vel nullis; mandibulis magnis, elongatis, complanatis, antice denticulatis, obtectis; maxillis exiguis, obtectis; labro labioque indistinctis; gnathochilario pedibusque maxillaribus nullis; orificio genitali ad basin pedum secundi paris posito; pedibus copulatoriis nullis; scutis dorsalibus liberis; pedum paribus 9; segmentis nonnullis pilis 2 sensilibus lateralibus; segmento ultimo minimo, anum includenti, sat simplici.

Európában és Észak-Amerikában egyaránt honos, még pedig azonos családokkal, nemekkel és fajokkal. Ebből kiindulva, LATZEL egy kis jegyzésben a következő, igen valószínű észrevételeket teszi: 1. Hogy a Paupodák állatalkalak; 2. Hogy tanúbizonyságok a felől, hogy Észak-Amerika és Európa egykoron egy atlanti szárazföld útján kapcsolatban állt; 3. Hogy tanúbizonyságok a felől, hogy egyes fajok változékonysága több ezer éven át egy lépést sem tett előre.

LATZEL vizsgálatai alapján e rendet két családra osztja, a melyeket magam is megtartok, s a melyeket a következő bélyegek alapján lehet megkülönböztetni:

- A gyűrűk hátpánczélya feltünőbb szerkezettel, a lábak rövidek s a pánczél alól nem állanak ki.
- A gyűrűk hátpánczélya egyszerűbb szerkezettel, a lábak hosszúak s a pánczél alól kiállanak.

Paupoda tardigrada, LATZ.

Paupoda agilia, LATZ.

1. Csal. *Paupoda tardigrada*, LATZ.

Paupoda tardigrada, LATZEL, Verhandl. d. zool. bot. Gesellsch. in Wien. 33. p. 127.; Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 28. — *Eurypaupodidae*, RYDER, Amer. Naturalist. 13. p. 611.

Corpore abbreviato, subconico vel dilatato, aut minus chitinoso aut valde chitineo-crustaceo; pedibus brevibus, subaequalibus, margines laterales corporis parum vel non superantibus, absconditis; motu lento.

Hazánkban csupán egy ide tartozó nem ismeretes, a melyet É.-Amerikában is megtaláltak.

Nem. *Eurypaupopus*, RYDER.

Eurypaupopus, RYDER, Proceed. Acad. Nat. Sci. Philad. 1879. p. 139.; Amer. Naturalist. 13. p. 603. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 32. Taf. 2. Fig. 13—21. *Trachypaupopus*, TÖMÖSVÁRY, M. tud. Akad. math. term.-tud. Közl. 18. köt. 12. sz. p. 362. Tab. 1. Fig. 4—8.

Corpore parvulo, dilatato, valde convexo, suborato, scutis dorsalibus 7 obecto; capite parvo, sub scuto primo

magno retracto absconditoque; scutis dorsalibus distincte varioque modo sculptis in marginibus lateralibus diversaliter armatis vel fimbriatis; pilis lateralibus sensilibus sub margine scuti 2, 3, 4, 5, 6 positus, brevibus, tenuibus; pleuris obtectis; pedibus ungue tripartito armatis; articulis basalibus pedum appendiculis parvis instructis.

TÖMÖSVÁRY Ö. *Trachypaupopus* genus név alatt e nembe tartozó két fajt ismertetett. Ezek közül egyiknek néhány példányát magam is vizsgáltam, ellenben a másikat a TÖMÖSVÁRY-féle gyűjteményben nem találtam meg.

1. Faj. *Eurypaupopus cycliger*, LATZ.

Eurypaupopus cycliger, LATZEL, Verhandl. d. zool. bot. Gesellsch. in Wien. 1883. 33. p. 127.; Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 37. — *Trachypaupopus glomerioides*, TÖMÖSVÁRY, M. tud. Akad. math. term.-tud. Közl. 18. köt. 12. sz. p. 362. Tab. 1. Fig. 4—8.

Corpore oblongo, pallide-brunneo vel ochraceo; scutis dorsalibus granulis maxima ex parte in circulis permultis dispositis densissime obsitis; marginibus lateralibus scuti 3, 4, 5, et 6 utrinque profunde arcuatum excisis, ceterorum integris; articulo antennae accessorio interno flagello unico pedicellato longiore instructo, articulo externo vero flagellis 2 brevioribus globuloque peduncolato, pilis lateralibus sensilibus plurimis in lacunis scutorum, pilis lateralibus scuti 4 brevioribus, clavatis subtiliterque plumosis; marginibus lateralibus scutorum omnibus duplici serie fimbriatis, fimbriis seriei superioris uncinatis, apice retrorsum versus seriei inferioris vero rectis, longioribus, aculeatis, extrorsum versus directis.

Longit. corp. 0.8—1 mm.; latit. corp. 0.4 mm.

Habit.: Déva.

Hazánkban még eddig csak TÖMÖSVÁRY találta; valószínű azonban, hogy eléggé gyakori s csak kicsinyisége miatt került el a figyelmet.

Fajnevét illetőleg kissé kérdéses, a mennyiben LATZEL is, TÖMÖSVÁRY is 1883-ban írta le más-más név alatt s így a prioritást biztosan megállapítani nagyon nehéz. A LATZEL-től alkalmazott fajnevet főleg azért tartottam meg, mert az ő leírása sokkal pontosabb és jellemzőbb. A míg ugyanis TÖMÖSVÁRY a hátpánczélok szegélyét a valószínű ellenére épnek mondja, addig LATZEL a valószínűsághoz híven kikanyarítottak írja le. Hangsúlyoznom kell, hogy a TÖMÖSVÁRY typicus példányait láttam.

E fajon kívül TÖMÖSVÁRY még egy másikat is leír, de minthogy ezt vizsgálnom alkalmam nem volt, az alábbiakban az ő leírását adom.

2. Faj. *Eurypaupopus margaritaceus*, TÖM.

Trachypaupopus margaritaceus, TÖMÖSVÁRY, Term.-rajzi füzetek. 7. köt. 1883. p. 39. Fig. 1—3.

«Elongatus, semicylindricus paulo nitidulus, nudus, segmentis setis duabus longissimis, ad latera positus prae-

ditis, supra dilute fusco-testaceus, antennis fuscis, scutis ventralibus pedibusque griseo-albidis; capite triangulari, acuminato et scuto dorsali primo oblecto; oculis nullis; articulis antennarum cyathiformibus setis clavatis non nullis restitis; articulis antennarum accessoriis externis tentaculis duabus et inter haec praeterea organo sensitiva globifero instructis, tentaculis omnibus transversim striatis; corpore supra tuberculis parvis, numerosissimis, rotundatis, praeterea punctis dense praedita; lateribus scutorum dorsalium tuberculis scabrosis et hisce setis retrorsum vergentibus vestitis; scuto dorsali primo triangulari angulis rotundatis; scutis dorsalibus 2—4 quadratis, latioribus quam longioribus, angulis posticis rectis, anticis rotundatis; scuto dorsali secundo lateribus rectis, 3—4 lateribus paulo rotundatis; lateribus scuti dorsalis quinti sinuatis; scuto dorsali sexto postice latiore, ceteris multo minore, angulis posticis rectis, septimo praecedente minore margine postico leviter sinuato, prope anum pilis tribus longis terminalibus instructo; pedum paribus novem, pedibus 6—7-articulatis (tarsis 2—3 articulatis), apice ungui unico sat robusto armatis. Habitu specierum parvularum generis Glomeridis.

Longit. corp. 0.9 mm.; latit. corp. 0.3 mm.

In Hungaria orientali (Pele, com. Szilágy) specimen unicum legit Dom. Ludovicus Biró.

Különben nem tartom lehetetlennek, hogy e faj az *Eurypauropus spinosus* Ryder-fajjal azonos, azonban a Tömösváry hosszú, de nem jellemző leírása alapján ezt nem tudom határozottan eldönteni.

2. Csal. Pauropoda agilia, LATZ.

Pauropoda agilia, LATZEL, Verhandl. d. zool. bot. Ges. in Wien. 33. p. 127.; Die Myriop. d. öster.-ung. Monarchie. II. p. 21. — *Pauropodidae*, LUBBOCK, Trans. Linn. Soc. of London. 26. p. 181. — RYDER, Amer. Naturalist. 13. p. 610. Tömösváry, M. tud. Akad. math. term.-tud. Közl. 18. k. 12. sz. p. 357.

Corpore gracili, molli, scutis dorsalibus laevigatis; pedibus longioribus, margines laterales corporis valde superantibus.

Európában és Amerikában egyaránt otthonos, azonban eddig csak egy nemo ismeretes.

Nem. Pauropus, LUBBOCK.

Pauropus, LUBBOCK, Trans. Linn. Soc. of London. 26. p. 181. — RYDER, Amer. Naturalist. 13. p. 603. — Tömösváry, M. tud. Akad. Kmath. term.-tud. Közl. 18. köt. 12. sz. p. 358. — LATZEL, Die Myriop. d. öster.-ung. Monarchie. II. p. 22. Taf. 2. Fig. 10—12. — HAASE ER., Schlesiens Symph. u. Paurop. p. 13.

Corpore parvulo, elongato, sublineari vel subconico, parum depresso, scutis dorsalibus 7 oblecto; capite parvo, prominente; scutis dorsalibus parum inaequalibus, in

marginibus lateralibus nudis, dorso setis simplicibus, plerumque transverse seriatis; pilis lateralibus sensilibus sub margine scuti 2—6 positus, longis vel longissimis, plerumque rigidis, pleuris liberis; pedibus gracilibus spinosisque, ungre trilobo armatis, articulis basalibus pedum appendiculatis.

Hazánkól még eddig csak egy fajja ismeretes.

Faj. Pauropus Huxleyi, LUBBOCK.

2. Táb., 32. ábra.

Pauropus Huxleyi, LUBBOCK, Trans. Linn. Soc. of London. 26. p. 182. — Tömösváry, M. tud. Akad. math. term.-tud. Közl. 18. köt. 12. sz. p. 358. Taf. 1. Fig. 1—3. — LATZEL, Die Myriop. d. öster.-ung. Monarchie. II. p. 23. Taf. 2. Fig. 10—12. — *Pauropus Lubbockii*, PACKARD, Amer. Naturalist. IV. p. 621.; Ann. and Magaz. of Nat. Hist. London. VII. 4. ser. p. 72.

Corpore gracili, subconico vel subfusiformi, sublaevi, albo; capite antennisque pilis brevioribus vel longioribus subclavatis subtilissimeque articulatis sparsim restitis; articulo antennarum accessorio interno tentaculo flagelliformi longiore, articulo externo tentaculis duobus et inter haec globulo minore brevissime pedunculato instructo; scutis dorsalibus parum convexis, marginibus integris, seriebus binis transversalibus pilorum brevium vestitis; pilis lateralibus sensilibus longis rigidisque, subplumosis, pedibus porrectis, sensim longioribus.

Longit. corp. 1—1.5.; latit. corp. 0.2—0.35 mm.

Habit.: Déve, Kosova, Púj.

Hazánkól már Tömösváry Ö. ismertette az említett helyekről. Én a Tömösváry-féle gyűjteményben csak a dévai példányokat találtam meg. LATZEL véleménye szerint különben e fajnak hazánkban közönségesnek kell lennie s alakjai csak parányiságukkal kerülnek el a figyelmet.

III. Rend. Symphyla, RYDER.

Symphyla, RYDER, Amer. Naturalist. 14. p. 375. — LATZEL, Die Myriop. d. öster.-ung. Monarchie. II. p. 1. — HAASE ER., Schlesiens Symph. u. Paurop. p. 1.

Corpore forma Thysanurorum, segmentis pedum paribus singulis instructis; antennis simplicibus, multiarticulatis; oculis nullis, orificio genitali in segmento ultimo corporis locato; stigmatibus duobus trachearum juxta coxas pedum sitis; scutis dorsalibus liberis; pedum paribus pluribus; scutis ventralibus saepius parapodiis praeditis.

Európában és Amerikában egyaránt otthonos, de még eddig csak egyetlen családja ismeretes.

Csal. Scolopendrellidae, NEWP.

Scolopendrellidae, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 373. — MENGE, Neuest. Schrift. d. naturf. Gesellsch.

1. Faj. Scolopendrella immaculata, NEWP.

2. Táb. 33. ábr., 3. Táb. 1. 2. 4. 5. ábr.

Scolopendrella immaculata, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 374. Tab. 40. Fig. 4. — Gervais, Hist. nat. des Ins. Apt. IV. p. 303. — MENGE, Neueste Schrift. d. naturf. Gesellsch. in Danzig. IV. Heft. 4. p. 14. — ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchf. v. Böhmen. III. 4. Abth. p. 17. 18. Fig. 9. — PACKORD, Amer. naturalist. 15. p. 698. Fig. 1. — var. anophthalma, JOSEPH, Berliner entomol. Zeitschr. 26. — KARLINSKY, Sprawozd. Komisji fizyogr. 17. p. 233. — Tömösváry, Orv. term.-tud. Ért. 1883. p. 5. — LATZEL, Die Myriop. d. öster.-ung. Monarchie. II. p. 15. Taf. 1. Fig. 3—9. — HAASE ER., Schlesiens Symph. und Paurop. p. 9. — *Scolopendrella americana*, PACKARD, Proc. of the Boston. Soc. of Nat. Hist. p. 111.

Corpore sat robusto, albido; capite subcordiformi, antennis dimidio corporis saepe multo longioribus, 20—25 articulatis; scutis dorsalibus 15, excepto primo-ultimoque omnibus postice emarginatis angulis posticis rotundatis, brevissime pilosis squamulisque subtilissimis imbricatis; scuto dorsali ultimo in margine postico medio exciso; stylis caudalibus majusculis breviterque pilosis.

Longit. corp. 2.5—8 mm.; latit. corp. 0.4—1 mm.

Habit.: Budapest, Fiume, Marosvásárhely.

Hazánkól már Tömösváry feljegyezte, jöllehet határozottan nem említi, hogy mely helyeken fordul elő.

2. Faj. Scolopendrella nivea, Scop.

Scolopendra nivea, SCOPOLI, Entomol. carniol. p. 416. — *Scolopendrella nivea*, LATZEL, Die Myriop. d. öster.-ung. Monarchie. II. p. 13. Taf. 1. Fig. 1. — HAASE ER., Schlesiens Symph. u. Paurop. p. 10. — *Scolopendrella gratiae*, RYDER, Amer. Natural. 14. p. 375.; Proceed. of the Acad. of Nat. Sci. Philadelphia. 1881. p. 85. Fig. 1. — *Scolopendrella pilosula*, KARLINSKY, Sprawozd. Komisji fizyogr. Akad. umiej. w. Krakwie. 17. p. 89. 233. — *Scolopendrella anacantha*, Tömösváry, Orv. term.-tud. Ért. 1883. p. 5. Táb. 1. Fig. 1—5.

Corpore gracili, parum elongato, antice posticeque modice attenuato, dilute flavo vel albido; capite subcordato; antennis dimidio corporis longitudine, 20—30 articulatis; scutis dorsalibus 15, in margine posteriore integris, rectis, in angulis posticis lateralibus rotundatis piloque uno longo, in superficie pilosis; scuto dorsali ultimo in margine postico integro; stylis caudalibus minoribus pilis longiusculis vestitis.

Longit. corp. 2—5 mm.; latit. corp. 0.3—0.6 mm.

Habit.: Kis-Azar, Marosvásárhely.

Hazánkól legelőször Tömösváry említi, és *Scolop. anacantha* néven új faj gyanánt írja le. LATZEL hazánkól szintén említi s megjegyzésben ama nézetének ad kifejezést, hogy a Tömösváry «*anacantha*» fajja valószínűleg azonos a «*nivea*»-val. A kérdést azonban nem tudta eldönteni, mert a Tömösváry leírását még nem ismerte. Én a Tömösváry példányait nem láttam ugyan,

in Danzig. IV. p. 14. — Tömösváry, Orv. term.-tud. Ért. VIII. 1883. p. 1. Taf. 1. Fig. 1—5. — LATZEL, Die Myriop. d. öster.-ung. Monarchie. II. p. 6. Taf. 1. Fig. 1—9. — *Geophilidae scolopendrellinae*, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 276.

Corpore molli, antennis articulis subaequalibus; mandibulis abbreviatis, subquadrangularibus planis; maxillis utrinque unicis, oblectis, malis duobus inaequalibus, palpis fere evanescentibus elongatis, cum parte intermedia magna gnathochilarium simulanti; pedibus maxillaribus nullis; parte posteriore abdominis glandulis sericariis, appendices duas caudales performantibus.

E családból, ismereteink jelen állásán, még csak egy genus ismeretes.

Nem. Scolopendrella, GERVAIS.

Scolopendrella, GERVAIS, Comptes rendus de l'Acad. de scienc. IX. p. 532. — NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 276. 374. — MENGE, Neuest. Schrift. d. naturf. Gesellsch. in Danzig. IV. p. 1. — ROSICKY, Arch. d. naturw. Landesdurchf. in Böhmen. III. 4. Abth. p. 17. — RYDER, Amer. Natural. 14. p. 375.; Proceed. Acad. Nat. sci. of Philadelphia. p. 79. — PACKARD, Amer. Natural. 15. p. 698. — Tömösváry, Orv. term.-tud. Ért. 8. k. p. 1. Tab. 1. 5. — LATZEL, Die Myriop. d. öster.-ung. Monarchie. II. p. 6. Taf. 1. Fig. 1—9. — HAASE ER., Schlesiens Symph. u. Paurop. p. 8. *Scolopendra* (exp.), — SCOPOLI, Entomol. carniol. 4. 416. — *Geophilus* (exp.), GERVAIS, Ann. Soc. entom. France. 1836.

Corpore e segmentis 12 pedigeris composito; antennis articulis pilosis coronatimque hirsutis praeditis; labro emarginato, sexdentato, dentibus convergentibus; lamella mandibularum anteriore 4, posteriore 4—5 dentata; mala exteriora maxillarum subunciformi, angustata, interiore dilatata, apice obtuso, subinermi; palpo maxillari rudimentario; scutis dorsalibus 15—17 subaequalibus; appendicibus caudalibus styliformibus, subacutis, integris, segmento ultimo in utroque latere pilo sensorio, tenuissimo instructo; pedibus utrinque 12, longitudine subaequalibus excepto primo 5 articulatis; articulo ultimo pedum unguibus uncinatis duobus instructo.

Eddigél három, biztosan megállapított fajja ismeretes, melyek hazánkban is otthonosak s a következő bélyegek alapján különböztethetők meg:

a. A fej szívforma, a hátpánczélok oldalainak hátsó csücsa kerekített.

1. A csápok a test hosszának felénél hosszabbak, az utolsó hátpánczél hátsó szegélye közepén öblözött.

Scolopendr. immaculata, NEW.

2. A csápok oly hosszúak, mint a test félhossza; az utolsó hátpánczél hátsó szegélye egyenes.

Scolopendr. nivea, Scop.

b. A fej megnyult tojásforma, a hátpánczélok oldalainak hátsó csücsa megnyúlt, kihégyezett.

Scolopendr. notacantha, GERV.

azonban rajzai és leírása után arról győződtem meg, hogy az *anacantha* species azonos a *nicea*-val.

3. Faj. *Scolopendrella nothacantha*, GERV.

Scolopendrella notacantha, Gervais, Compt. rendus de l'Acad. d. sci. 9. p. 532; Ann. sci. nat. 3 sér. II. p. 79. Pl. 5. Fig. 15—17; Hist. nat. d. Ins. Apteres; IV. p. 301. Pl. 39. Fig. 7. A—E. — RYDER, Proceed. of the Acad. of Nat. Sci. of Philadelphia. 1881. p. 85. Fig. 2. — MUHR, Zehnter Jahresber. über d. deutsche Staatsgymn. in Prag—Altstadt. p. 6. Fig. 1—3. — TÖMÖSVÁRY, Orv. term.-tud. Ért. 1883. p. 5. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 11. Taf. 1. Fig. 2. — HAASE ER., Schlesiens Symph. u. Paurop. p. 7. — *Scolopendrella microcolpe*, MUHR, Zool. Anzeiger. Nr. 75. p. 59. Fig. 1. 2. 4.

Corpore parvo, gracillimo, antice posticeque attenuato, albedo; capite suborali, parum elongato; antennis breviusculis 15—25 articulatis; scutis dorsalibus 16, in margine posteriore subrectis, in angulis posticis lateralibus valde productis acutisque, exceptis primo, duobusque ultimis in angulis rotundatis vel subrectis, in superficie subglabris; stylis candalibus minoribus, subglabris.

Longit. corp. 2—3.5 mm.; latit. corp. 0.2—0.4 mm.

Hazánkából legelőször TÖMÖSVÁRY említi, bár határozott előfordulását nem jegyzi fel. LATZEL Horvátországból említi.

IV. Rend. Chilopoda, LATR.

Chilopoda, LATREILLE, Le Regne animal par Cuvier. Tom. III. p. 155; Cours d'Entomol. 1831. p. 175. — NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 274. — Gervais, Hist. nat. d. Ins. Apt. IV. p. 210. — WOOD, Trans. Amer. philos. Soc. Philadelphia. 13. p. 141. — TÖMÖSVÁRY, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. II. p. 7. etc. etc. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. I. H. p. 1. — *Scolopendra*, LINNÉ, GEOFFREY, FABRICIUS, DE GEER, etc. etc. — Syngnathia, LATREILLE, Hist. nat. d. Crust. et d. Ins. Tom. III. p. 45. Tom. VII. p. 83; Genera Crust. et Ins. Tom. I. p. 77. — LEACH, Trans. Linn. Soc. of London. II. p. 376; Zool. Misc. 3. p. 38. — C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 5. 146. — *Scolopendrides*, LEACH, Edinb. Encycl. 7. p. 408. — Les Syngnathes, RISSO, Hist. nat. d. l'Europ. mér. V. p. 153. — *Gnathogena Chilopoda*, BRANDT, Recueil. 1841. p. 15. — Chilopodes, SAUSSURE et HUMBERT, Miss. scientif. au Mexico. VIII. 2. p. 106.

Corpore elongato vel valde elongato; segmentis pedum pare unico praeditis; antennis multarticulatis; maxillis paribus duobus; pedibus primi paris thoracis in pedes maxillares transformantibus, glandula venenifica; orificio genitali in segmento penultimo sito; organis copulatoriis rudimentariis.

Az egész földön el van terjedve, bár a forró égöv alatt tekintélyesebb, mondhatni hatalmasabb alakok képviselik, a melyeknek marása még az emberre is veszedelemes.

Hazánkban négy családjának vannak kisebb-nagyobb számú képviselői, melyeket a következő bélyegek alapján lehet megkülönböztetni:

- A. A szemek egyszerűek vagy hiányoznak.
 a. A lábpárok száma 31—173. Csal. *Geophilidae*, LEACH.
 b. A lábpárok száma 21. Csal. *Scolopendridae*, NEWP.
 c. A lábpárok száma 15. Csal. *Lithobiidae*, NEWP.
 B. A szemek összetettek. Csal. *Scutigerae*, GERV.

1. Csal. *Geophilidae*, LEACH.

Geophilides, LEACH, Trans. Linn. Soc. of London. 11. part. II. p. 384. — *Geophilidae*, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 276; Catalog. Brit. Museum. p. 3. 81. — WOOD, Transact. Amer. philos. Soc. Philadelphia. 13. p. 175. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. p. 158. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 6. — *Geophilinae* seu *Polypoda*, BRANDT, Recueil. 1841. p. 27. — *Notiphiliden*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 78. 176. — *Geophiliden*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 83. 185. — *Geophili* BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 81. — MEINERT, L. c. 7. Bd. p. 1—128.

Corpore subdepresso, vermiformi, valde elongato, oculis nullis; antennis 14-articulatis, corpore permulto brevioribus; palpis labialibus 3-articulatis, saepe ungue armatis; lamina basali distincta; spiraculis a numero pedum paribus paucioribus, in pleuris sitis; pedum paribus 31—173, tarsi 2—3-articulatis; pedibus analibus coxis rudimentariis; pleuris posticis plus-minusve validis coxaeformibus.

E családnak hazánkban tekintélyes számú képviselője van, melyek a következőleg jellemzett nemekbe tartoznak.

A. A test közepe táján vagy azontúl legszélesebb; a lábpárok száma még ugyanannál a fajnál is változó; az uszálylábak aránylag rövidek és vaskosak.

a. Az állkapcsi lábak karomizének alapján vagy semmi, vagy igen rövid fogacska van; a szelvények hátpánczéja kétbarázdás.

1. A lélekzőnyílás lemezkéje és a hátpánczél között 2—3 sorban kis pleurallemezkek vannak; az uszálylábak 6-izűek. *Himantarium*, C. K.

2. A lélekzőnyílás lemezkéje közvetlen érintkezik a hátpánczéjjal.

* Az állkapcsilábak csipőjének chitin vonalai rendszeresen élesen fejlettek.

a. A felső ajak szegélyei rövid fogacskákkal fegyverezettek; a felső állkapocsnak nincsenek tapintó lebenyei.

† Az uszálylábak 6-izűek, a nősténynél vékonyak, a hímeknél vastagok; felső ajak nincs; a száj szegélyén hosszú szőrök vannak.

Chaetechelyne, MEIN.

†† Az uszálylábak 5-izűek, a felső ajak 3-osztatú.

• Az állkapcsi lábak karmai nem fogazattak; a hátpajzsok két barázdások; a hím uszálylábai igen vastagok; a nőstényei vékonyak. *Scotophilus*, MEIN.

•• Az állkapcsi lábak karmai csücsük közepében két vékony, hegyes fogacska osztoztak; a hátpajzsok simák; az uszálylábak mindkét ivaregynél egyformák.

Dignathodon, MEIN.

β. A háromosztatú felső ajak szegélyei szabdaltak; a felső állkapocsnak külső oldalán két pár tapogató lebeny van. *Geophilus*, MEIN.

* Az állkapcsi lábak csipőjén chitin-vonalak nincsenek. *Schendyla*, MEIN.

b. Az állkapcsi lábak karomizének alapján igen nagy és hegyes fogacska emelkedik; a szelvények hátpajzsosíma. *Scoliopterus*, BERG., MEIN.

B. A test mellő részében szélesebb, mint egyebütt; a lábpárok száma ugyanazon fajnál állandó; az uszálylábak igen hosszúak és vékonyak. *Mecistocephalus*, NEWP.

1. Nem. *Himantarium*, C. KOCH.

Himantarium, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 82. 176. — BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. 1866. p. 106. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. 1870. p. 21. Tab. I. Fig. 13—18. Tab. II. Fig. 1—5. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 214. Taf. 9. Fig. 89. Taf. 10. Fig. 90—98.

Corpore elongato, angusto; lamina cephalica parva; antennis crassis, attenuatis; labro libero, integro, medio profunde sinuato, dentato; stipite mandibularum laminis pectinatis pluribus lamellaque dentata valida armato; mala maxillarum externa biarticulata processuque sat magno dentiformi instructa; interna a stipitibus coalitis simplicibus discreta; coxis pedum maxillarum coalitis lineis duabus; laminis dorsalibus obsolete bisulcatis; poris ventralibus in laminarum singularum in aream definitam coartatis; pleuris posticis inflatis, porosis; scutellis spiraculiferis parvis, praescutello permulto minoribus; scutellis praescutellisque mediis et internis distinctis; poris analibus nullis; pedibus analibus inermibus, brevibus, sextarticulatis, in femina gracilibus, in mare parum crassioribus.

E nembe tartoznak a *Geophilidae*-családnak azon alakjai, a melyeken a lábpárok száma a legmagasabb határt éri el (173). Különböző határozottan déli alakokat foglal magában s hazánkban még eddig csupán egyetlen faja ismeretes.

Faj. *Himantarium Gabrielis*, L.

Scolopendra Gabrielis, LINNÉ, Systema naturae. Ed. 12. T. 1. p. 1063. — FABRICIUS, Specim. insect. I. p. 533. — *Geophilus longissimus*, RISSO, Eur. mérid. V. p. 155. — *Geophilus Walkenaeri*, Gervais, Magaz. zool. d. Guérin. Cl. 9. Pl. 133. Fig. 1. — *Geophilus Xanthinus*, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 438. Tab. 40. Fig. 13; Catal. brit. Mus. p. 91. — *Geophilus Gabrielis*, Gervais, Hist. nat. d. Ins. Apt. IV. p. 322. — *Himantarium Gabrielis*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 176. — Die Myriop. II. Bd. p. 91. Taf. 214. 215. — MEINERT, Naturh. Tidsskr.

7. Bd. p. 23. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 215.

Corpore robusto, depresso flavo vel flavo-ferrugineo, antice paulo attenuato, infra apiceque posteriore pallidior, pedibus maxillaribus lacte nigro-maculatis; lamina cephalica latiore quam longiore; antennis perbrevis; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem non attingentibus, coxis latis, dentibus duobus obscuris armatis, lineis chitineis integris, evidentibus; luminis dorsalibus obsolete bisulcatis, distincte rugosis; ultima laevigata ad lotera rugosa subinflataque; laminis ventralibus sublaevibus, praeter primam ultimamque area rotunda porosa pone medium notatis, ultima minima, cruciatim sulcata; pleuris posticis scabrosis, permagnis, poris numerosis minimis; spiraculis majusculis, anticis longitudinalibus vel subfusiformibus, ceteris subrotundis; pedibus analibus longitudinalis pedum paris antecedentis; pedum paribus in femina 139—173, in mare 133—163.

Longit. corp. 92—196 mm.; latit. corp. 3.5—3.7 mm.

Habit.: Mehádia, Orsova, Tersato.

A rendelkezésemre állott példányokat néhai TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtötte s a két utolsó helyről való példányok az erd. orsz. Múzeum állattárában vannak.

2. Nem. *Dignathodon*, MEIN.

Dignathodon, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. pag. 36. Taf. II. Fig. 13—22. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 208. Taf. 9. Fig. 84—88.

Corpore elongato fusiformi; lamina cephalica minima trophos obtegenti; antennis subfiliformibus vel subclavatis; labro libero, tripartito, parte media magis chitinea, in dentes paucos, validos incisa; stipite mandibularum lamina unica pectinata instructa; mala externa maxillarum integra, simplici, interna a stipitibus coalitis simplicibusque non discreta; coxis pedum maxillarum coalitis, lineis duabus chitineis, ungue sub apice in dentes tenues bis inciso; lamina basali perlata, transversali, lateribus postice convergentibus; scutellis spiraculiferis praescutello pluries minoribus; scutellis praescutellisque mediis et internis ecanescentibus; pleuris posticis sat parvis, obtecte porosis; poris ventralibus inconspicuis; poris analibus nullis; pedibus analibus 5—6 articulatis, inermibus, in utroque sexu valde incrassatis.

Ez ideig csak egyetlen faja ismeretes.

Faj. *Dignathodon microcephalum*, LUCAS.

3. Tábla, 14. ábra.

Geophilus microcephalus, LUCAS, Rev. Zool. parl. Soc. Cuv. p. 288. — Gervais, Hist. nat. des Ins. Apt. IV. p. 326. — LUCAS, Expl. scientif. de l'Algérie. Zool. I. p. 349. Pl. 2. Fig. 10. — *Dignathodon microcephalum*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 38. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 209. Taf. 9. Fig. 84—88.

Corpore valde gracili, prasertim antice, fulvo vel flavo, capite, antennis trophisque ferrugineis; lamina cephalica latiore quam longiore; antennis perbrevis; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem non attingentibus, coxis emarginatis, inermibus, lineis chitineis duabus distinctis, integris; laminis dorsalibus praescutellisque distincte granulosis, anticis praeterea subcarinatis; laminis ventralibus longioribus quam latioribus, anticis unius, ceteris trisulcatis; pleuris posticis hirsutis, foris duabus semiobtectis porigeris; spiraculis minimis, rotundis; pedibus analibus pedibus paris antecedentis brevioribus, 5-articulatis, interdum etiam indistincte 6 articulatis, in utroque sexu crassissimis; pedum paribus in femina 69—89, in mare 67—85.

Longit. corp. 26—50 mm.; latit. corp. 0.8—1.2 mm.

Habit.: Fiume, Körtvélyes, Szamosújvár, Tersato.

Hazánkól már LATZEL említ, még pedig Nyugat-Magyarországból. Határozottan déli faj s igen valószínű, hogy hazánkban éri el elterjedésének legészakibb határait.

3. Nem. Chaetechelyne, MEIN.

Chaetechelyne, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 44. Tab. III. Fig. 20—26. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 200. Tab. 9. Fig. 80—82.

Corpore subdepresso; lamina cephalica parva, trophos fere obtegenti; antennis filiformibus; labro evanescenti pilis longissimis ornato; stipite mandibularum lamina unica pectinata instructo, setoso; mala externa mandibularum parva biarticulata simplici; interna magna, a stipitibus coalitis simplicibus non discreta; coxis pedum maxillarum coalitis, lineis chitineis duabus instructis ungue inermi; lamina basali lata, transversali, lateribus fere parallelis; scutellis spiraculiferis praescutello multo minoribus, scutellis praescutellisque mediis et internis evanescentibus; pleuris posticis sat parvis, poris plerumque in fovea basale dispositis; poris ventralibus in aream mediam coarctatis; poris analibus minimis vel nullis; pedibus analibus inermibus vel ungue perparo armatis, 6-articulatis, in femina tenuibus, in mare crassissimis.

E nem inkább a mediterráni terület faunájához tartozik. LATZEL nagy művében két faj van említve az osztrák tartományokból; hazánkban azonban még ez ideig csak az egyik fajt találtam meg.

Faj. Chaetechelyne vesuviana, NEWP.

Geophilus vesuvianus, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. Bd. p. 435.; Catal. Brit. Mus. p. 87. — GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. IV. p. 319. — Chaetechelyne vesuviana, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 46. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 201. — Geophilus Canestrini, FEDRIZZI, Atti d. Soc. Veneto-Trent. Vol. V. p. 96.

Corpore sat robusto, antice valde, postice parum attenuato, pallide flavo; dorso fusciscente linea intermedia pallida notato, antice fulvescenti; lamina cephalica aequae longa ac lata; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem non attingentibus, coxis emarginatis, inermibus, lineis chitineis duabus integris; laminis ventralibus praeter ultimam bicarinatis areaeque media, transversali, impressa, porosa notatis; pleuris posticis subglabris, in disco poro singulo, magno porisque pluribus in fovea antica dispositis instructis; poris analibus duobus parvis; spiraculis majusculis, rotundis; pedibus analibus pedibus paris antecedentis brevioribus, in femina tenuibus, in mari crassissimis; pedum paribus in femina 63—75, in mare 61—77.

Longit. corp. 41—52 mm.; latit. corp. 2.5 mm.

Habit.: Budapest, Coronini, Deés, Kosova, Máramaros, Ó-Moldova, Péér, Tapolcsány, Torna.

Az említett helyekről több példány állott rendelkezésemre, a melyek a budapestiek és a máramarosiak kivételével a m. nemzeti Múzeum állattárának gyűjteményében vannak elhelyezve. A két kivételesen említett helyről valók az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárának vannak birtokában, a hova a TÖMÖSVÁRY gyűjtései útján jutottak.

4. Nem. Scotophilus, MEIN.

Scotophilus, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 40. Tab. III. Fig. 7—11. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 204. Taf. 9. Fig. 83. — HAASE ER., Schlesiens Diplop. 2. H. p. 25.

Corpore subdepresso, antice posticeque plus-minus attenuato; lamina cephalica trophos obtegenti; antennis gracilibus, subfiliformibus; labro libero, tripartito, parte media dentata, partibus lateralibus subevanescentibus; stipite mandibularum lamina singula pectinata instructo, mala maxillarum externa parva, integra, simplici; interna a stipitibus coalitis simplicibusque minime discreta; coxis pedum maxillarum coalitis lineis chitineis duabus, ungue inermi; lamina basali lata, transversali, lateribus fere parallelis; laminis dorsalibus bisulcatis; scutellis spiraculiferis praescutello multo minoribus; scutellis praescutellisque mediis et internis evanescentibus; pleuris posticis majusculis, poris plerumque in fovea transversa basali dispositis; poris ventralibus in aream mediam coarctatis; poris analibus nullis; pedibus analibus inermibus, 5-articulatis, in femina tenuibus, in mare crassissimis.

Afrikában és Európában egyaránt honos. Hazánkól még eddig csak két faj ismert, a melyeket a következő jellemek alapján lehet felismerni.

a. A haslemezek közepén hosszudad, likacsos terecske van. Scotophilus bicarinatus, MEIN.

b. A haslemezek közepén kerekded, likacsos terecske van. Scotophilus illyricus, MEIN.

1. Faj. Scotophilus bicarinatus, MEIN.

Scotophilus bicarinatus, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 41. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 207. — TÖMÖSVÁRY, Zool. Anz. 1880. p. 617.

Corpore subgracili, antice magis quam postice attenuato, flavo, dorso interdum subfusco-fasciato; lamina cephalica multo longiore quam latiore; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem non attingentibus, coxis latis, emarginatis, inermibus, lineis chitineis duabus integris; laminis ventralibus bisulcatis areaeque media, longitudinali, porosa notatis; pleuris posticis in disco unico magno lamina ventrali semioblecto, basi fovea transversali porigera instructis; spiraculis majusculis, rotundis; pedibus analibus pedibus paris antecedentis parum brevioribus, in femina tenuibus, in mari crassissimis; pedum paribus in femina 73—81, in mare 67—73.

Longit. corp. 31—50 mm.; latit. corp. 1.6—1.7 mm.

Habit.: Budapest, Farkasd, Ó-Moldova, Sikevicza, Torna, Veszprém.

A két utolsó helyről való példányok az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárában vannak, s ide a TÖMÖSVÁRY gyűjtései után jutottak.

2. Faj. Scotophilus illyricus, MEIN.

Scotophilus illyricus, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 43. — LATZEL, Die Myriopoden d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 205. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 26.

Corpore gracili, antice valde attenuato, flavo, capite cum trophis paulo obscurioribus; lamina cephalica multo latiore quam longiore; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem fere attingentibus; laminis ventralibus area media rotunda, porosa notatis; pleuris posticis basi fovea singula transversali porigera plerumque oblecta instructis; spiraculis magnis, rotundis; pedibus analibus pedibus paris antecedentis longitudine aequalibus; pedum paribus in femina 77—85, in mare 71—77.

Longit. corp. 44—46 mm.; latit. corp. 2.2 mm.

Habit.: Baziás, Buccari, Budapest, Deés, Farkasd, Fehértemplom, Füzes-Abony, Mocsolád, Negotin, Orsova, Pele, Plavisevicza, Simontornya, Sz. Helena, Szerencs, Szvinicza, Tokaj, Vadé.

Hazánk faunájában közönségesnek mondható, a mit előfordulása helyeinek tekintélyes névsora is igazol.

5. Nem. Geophilus, LEACH.

Scolopendra (ex p.) LINNÉ, FABRICIUS, DE GEER, etc. — Geophilus (ex p.) LEACH, Trans. Linn. Soc. of London. Vol. 11. part. 2. p. 384. — Zool. Misc. III. p. 43. — NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 276, 434.; Catal. Brit. Mus. p. 3, 86. — Geophilus C. KOCH, System. d. Myriop. p. 85, 186. — BERGSOE OG MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 86. — MEINERT, Soc. cit. 7. Bd. p. 58. Tab. 4. Fig. 2—16. — SAUSSURE et HUMBERT, Mission scientif. an

Mexico. p. 140. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 166. Taf. 7, 8. Fig. 63—70. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 9. — Strigamia GRAY, Todd's. Cyclop. of Anat. and Phys. vol. 3. — WOOD, Trans. Am. phil. Soc. Philad. 13. p. 181. — Necropleophagus NEWPORT, Proceed. Zool. Soc. p. 180. 1842. — Arthronomalus NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 276, 430. — Pachymyrium C. KOCH, System. d. Myriop. p. 85, 187. — Stenotania (exp.), C. KOCH, Soc. cit. p. 85, 187. — Clinopodes (exp.), C. KOCH, Soc. cit. p. 184. — Poabius (exp.), C. KOCH, Soc. cit. p. 182.

Corpore depresso vel subdepresso; lamina cephalica trophos non obtegenti; antennis filiformibus vel subfiliformibus; labro libero, tripartito, in dentes vel lacinias inciso; stipite mandibularum lamina unica pectinata instructo; mala externa maxillarum biarticulata, articulo primo processu palpiiformi longo, articulo secundo setis vel spinulis paucioribus armato; mala interna a stipitibus coalitis, ad latera etiam palpigeris, discreta; coxis coalitis pedum maxillarum lineis chitineis duabus, margine antico inermi vel dentibus duobus parvis armato; lamina basali lateribus antice convergentibus; laminis dorsalibus bisulcatis; scutellis spiraculiferis praescutello pluries minoribus; scutellis praescutellisque mediis et internis nullis; pleuris posticis majusculis, plus-minusve porosis; poris ventralibus plus-minusve distinctis, plerumque in fascia transversa postica positis; poris analibus duobus vel inconspicuis; pedibus analibus 6-articulatis aut inermibus, aut ungue armatis in femina gracilibus, in mare parum crassioribus.

Igen nagy földrajzi elterjedéssel bíró nem, melynek legtöbb faja Európában, Afrikában és Amerikában él. A hazánkól ez ideig ismeretes fajokat a következő bélyegek alapján lehet felismerni és megkülönböztetni.

A. Az utolsó haslemező széles.

a. Az alfelnnyilás likacsai észrevehetetlenek.

1. Az utolsó haslemezőn 9—10 kis likacska van.

Geophilus linearis, C. K.

2. Az utolsó haslemezőn 5—7 kis likacska van.

Geophilus sodalis, MEIN.

b. Az alfelnnyilás likacsai jól láthatók.

* Az állkapcsi lábak csipőjének szegélye fogazatlan.

1. Az utolsó haslemezőn 7—9 kis likacska van; a lábpárok száma 65—71. Geophilus electricus, MEIN.

2. Az utolsó haslemezőn 8—9 kis likacska van; a lábpárok száma 55—69. Geophilus arenarius MEIN.

3. Az utolsó haslemezőn 6—11 kis likacska van; a lábpárok száma 49—55.

Geophilus longicornis, LEACH.

4. Az utolsó haslemezőn 4—8 kis likacska van; a lábpárok száma 45—53. Geophilus proximus, C. K.

5. Az utolsó haslemezőn 4—5 kis likacska van; a lábpárok száma 41—43.

Geophilus pygmaeus, LATZ.

** Az állkapcsi lábak csipőjének szegélyén két erős fogacska van; az utolsó haslemezőn sok kis likacska van; a lábpárok száma 61—75.

Geophilus flavidus, C. K.

B. Az utolsó haslemez keskeny.

a. Az uszálylábak kis karomban végződnek; a lábpárak száma 41—57. *Geophilus ferrugineus*, C. K.

b. Az uszálylábak karom nélküliek; a lábpárak száma 63—69. *Geophilus mediterraneus*, LATZ.

A. *Lamina ventralis ultima lata*.

a. *Pori anales inconspicui; coxae et unguium basis inermes; spiracula sat magna, rotunda; pedes anales pedibus paris antecedentis paulo longiores.*

1. Faj. *Geophilus linearis*, C. K.

Geophilus linearis, C. Koch, Deutschl. Crust., Myriop. u. Arachn. H. 3. Taf. 1. — V. SILL, Verhandl. d. siebenb. Vereins f. Naturw. zu Hermannstadt. 12. Bd. p. 200. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 189. — *Geophilus brevicornis*, C. Koch, Deutschl. Crust., Myr. u. Arachn. H. 9. Taf. 3. — *Geophilus foveolatus*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 66. — TÖMÖSVÁRY, Zool. Anzeiger. 1880. p. 618. — *Stenotenia linearis*, C. Koch, Syst. d. Myriop. p. 188. — Die Myriop. I. Bd. p. 120. Fig. 108. — LATZEL, Jahrbuch d. nat. Landesmus. von Kärtn. p. 98. — *Scnipaeus foveolatus*, BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 66.

Corpore ochraceo vel pallide-flavo, capite trophisque dilute brunneis; lamina cephalica latiore quam longiore; antennis perbrevibus; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem non attingentibus, coxis lineis chitineis duabus integris; laminis ventralibus anticis area media porosa foveolisque duabus lateralibus, mediis foveolis duabus approximatis; pleuris posticis poris utrinque 9—10 parvis, partim obtectis; pedibus analibus ungre sat distincto armatis; pedum paribus in femina 67—79, in mare 63—73.

Longit. corp. 42—50 mm.; latit. corp. 1.5—1.8 mm.

Habit.: Kolozsvár, N.-Szeben, Retyezát, Szamosujvár, Sátoraljaujhely, Szerencs.

Hazánkból legelőször SILL V. említi, később TÖMÖSVÁRY is feljegyzí a *Geophilus foveolatus* synonym alatt. Előfordulása helyeinek száma után következtetve, hazánk faunájában nem nagyon gyakori.

2. Faj. *Geophilus sodalis*, BERGS et MEIN.

Scnipaeus sodalis, BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 97. — *Geophilus sodalis*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 64. Taf. 4. Fig. 2—9. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 12.

Corpore flavo-brunneo, capite trophisque brunneis; lamina cephalica tam longa quam lata; antennis brevibus; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem attingentibus, coxis lineis chitineis duabus abbreviatis; laminis ventralibus sulco vel fovea obsoletis, anticis processibus chitineis saepe obtectis, poris in fascia postica dispositis; pleuris posticis poris utrinque 5—7 minutis; pedibus analibus inermibus; pedum paribus in femina 45—55, in mare 41—53.

Longit. corp. 30—54 mm.; latit. corp. 1—2.5 mm.

Habit.: Körtvélyes, Szerencs.

A mediterráni terület alakja. A rendelkezésemre álló példányok emlékeztetnek a MEINERT leírására, de nagyság tekintetében attól meglehetősen távol állanak.

b. *Pori anales distincti.*

1. *Coxae pedum maxillariorum inermes; spiracula rotundata; pedes anales pedibus paris antecedentis longiores ungue armati; unguis pedum maxillarium dente basali armatus.*

* *Coxae pedum maxillarium lineis duabus chitineis integris; antennae breves.*

3. Faj. *Geophilus electricus*, L.

Scolopendra electrica, LINNÉ, Syst. Nat. ed. 10. F. 1. p. 638.; Fauna suec. ed. 2. p. 501. — *Geophilus electricus*, C. Koch, Deutschl. Crust., Myr. u. Arachn. H. 3. Taf. 4.; Die Myriop. II. Bd. p. 110. Fig. 232. — SILL V., Verh. d. siebenb. Vereins f. Naturw. z. Hermannstadt. 12. Jahrg. p. 11. — BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 90. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 84. — STUXBERG, Oefvers. Vet. Acad. Förh. p. 507. — TÖMÖSVÁRY, Zool. Anz. 1880. p. 618. — LATZEL, Die Myriopoden d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 187. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 14. — *Geophilus sudeticus*, HAASE, Zool. Anz. 1880. Nr. 48. p. 68.

Corpore subgracili, ochraceo vel flavo; capite trophisque ferrugineis vel dilute brunneis; lamina cephalica longiore quam latiore; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem vix attingentibus; laminis ventralibus anticis grosse punctatis, sulcis tribus profunde, mediis posticisque multo obsoletius exaratis; pleuris posticis subtus poris utrinque 7—9, evidenter tectis, uno horum apicem versus remoto, antice poris 3—5 et in dorso utrinque poris 4—6, lamina dorsali partim obtectis; pedum paribus in femina 67—71, in mare 65—69.

Longit. corp. 43—45 mm.; latit. corp. 1.5 mm.

Habit.: Kolozsvár, Skrád, Szin, Tahi, Velejte.

Hazánkból legelőször SILL V. s azután TÖMÖSVÁRY említi, mindkettő Erdélyből. LATZEL is felemlíti hazánkból, de előfordulását pontosan nem jelöli meg.

4. Faj. *Geophilus arenarius*, MEIN.

Geophilus arenarius, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 78. — TÖMÖSVÁRY, Zool. Anz. 1880. Jahrg. p. 618.

Corpore sat robusto colore flavo vel cereo; capite trophisque flavidis; lamina cephalica tam longa quam lata, pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem superantibus; laminis ventralibus evidenter, dense punctatis, anticis fovea ante medium, mediis posticisque sulco obsoletiore notatis; pleuris posticis poris utrinque 8—9 maxima ex parte obtectis; pedum paribus in femina 55—69, in mare 55—65.

Longit. corp. 23—35 mm.; latit. corp. 1.5—2 mm.

Habit.: Alsó-Jára, Fiume, Szerencs, Szilágy-Somlyó, Zlaticza.

A két utolsó helyről való példányok az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárában vannak; gyűjtőjük, TÖMÖSVÁRY Ö. rájuk támaszkodva enumerálta volt őket annak idején.

** *Coxae pedum maxillarium lineis duabus chitineis abbreviatis; lamina cephalica longior quam latior.*

5. Faj. *Geophilus longicornis*, LEACH.

Geophilus longicornis, LEACH, Trans. Linn. Soc. of London. 11. p. 386.; Zool. Misc. III. p. 54. Tab. 140. Fig. 3—6. — C. Koch, Deutschl. Crust. Myriop. u. Arachn. H. 3. Taf. 4.; Die Myriop. I. Bd. p. 27. Fig. 23. — GERVAIS, Hist. nat. des Ins. Apt. 14. p. 313. — BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 91. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 83. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 179. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 17. — *Geophilus electricus*, GERVAIS, Annal. de sci. nat. 2. sér. Tom. VII. p. 52. — *Geophilus hortensis*, C. Koch, Deutschl. Crust., Myr. u. Arachn. H. 22. Taf. 1. — *Geophilus flavus*, STUXBERG, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. p. 508. 1871. — *Neerophiloophagus longicornis*, NEWPORT, Proceed. Zool. Soc. p. 180. — *Arthronomalus longicornis*, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London, 19. p. 430; Catalog. Brit. Mus. p. 83.

Corpore sat robusto, ochraceo vel flavo; capite trophisque dilute brunneis vel brunneo-ferrugineis; antennis gracilibus, perlongis; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem spatio magno superantibus, ungre crenulato; laminis ventralibus anticis posticisque sulco unico, mediis fovea profunda longitudinali exaratis; pleuris posticis poris utrinque 6—11, partim obtectis; pedum paribus in femina 51—55, in mare 49—53.

Longit. corp. 40—41 mm.; latit. corp. 1.5 mm.

Habit.: Beregszász, Déva, Fehértemplom, Fiume, K.-Azar, Lueski, Marosvásárhely, Medgyes, N.-Szeben, Pele, Sátoraljaujhely, Szamosujvár, Székely-Udvarhely, Veszprém, Vlegyásza, Zircz, Zlaticza.

A törzsalakon kívül megtaláltam a fumei példányok között a *Geophilus longicornis* var. *austriacus*, LATZ. alakot is, mely a törzsalaktól legfőképen lábpárjainak számában különbözik. A nősténynek ugyanis 45—49, a hímnék 43—47 lábpárja van.

6. Faj. *Geophilus proximus*, C. K.

Geophilus proximus, C. Koch, System d. Myriop. p. 186.; Die Myriop. II. Bd. p. 82. Fig. 205. — BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 93. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 81. — STUXBERG, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. p. 509. 1871. — TÖMÖSVÁRY, Zool. Anz. 1880. Jahrg. p. 618. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 184. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 16. — *Geophilus impressus*, C. Koch, System d. Myriop. p. 187.; Die Myr. II. Bd. p. 82. Fig. 182. — *Geophilus palustris*, C. Koch,

Die Myriop. II. Bd. p. 71. Fig. 194. — *Geophilus alpinus*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 76.

Corpore sat gracili, ochraceo; capite trophisque dilute brunneis; antennis longis; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem vix superantibus; laminis ventralibus 10—17 dilute brunneis, anticis profunde, mediis posticisque obsolete trisulcatis; pleuris posticis poris utrinque 4—8 instructis; pedum paribus in femina 47—53, in mare 45—51.

Longit. corp. 35 mm.; latit. corp. 1—1.3 mm.

Habit.: Czéke, Deés, Kolozsvár, Oravicza, Peér, Sátoraljaujhely, Szamosujvár, Szombathely, Vlegyásza, Zlaticza.

A közönségesebb fajok egyike, melyet hazánkból legelőször TÖMÖSVÁRY Ö. említ. A három utolsó helyről való példányok az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárában vannak elhelyezve, hova TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtése útján jutottak.

7. Faj. *Geophilus pygmaeus*, LATZ.

Geophilus pygmaeus, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 182. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 18.

Corpore gracili, flavo, parum splendido; capite trophisque brunneo-flavis; antennis brevibus; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem attingentibus vel vix superantibus; laminis ventralibus foveola mediana longitudinali exaratis, anticis tenuiter punctatis; pleuris posticis poris utrinque 4—5, partim obtectis; pedum paribus in femina 41—43, in mare 41.

Longit. corp. 14—16 mm.; latit. corp. 0.8—1 mm.

Habit.: Czéke, K.-Azar, Nagy-Mihály, Peér, Simonfa, Simontornya, Szerencs, Zágráb.

2. *Coxae pedum maxillarium dentibus duobus nigris sat validis instructae.*

8. Faj. *Geophilus flavidus*, C. K.

3. Tábla, 11. ábra.

Clinopodes flavidus, C. Koch, System d. Myriop. p. 184.; Die Myriop. Bd. I. p. 105. Fig. 94. — *Geophilus montanus*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. B. p. 75. — TÖMÖSVÁRY, Zool. Anz. 1880. Jahrg. p. 618. — *Geophilus electricus*, ROSICKY, Die Myriop. Böhmens, 1876. p. 21. — *Geophilus flavidus*, LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 175. Taf. 7. Fig. 63—64., Taf. 8. Fig. 69—70. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 13.

Corpore sat robusto, flavo; capite, trophis laminisque ventralibus 10—20 dilute brunneis; lamina cephalica aequae longa quam lata; antennis brevibus; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem non vel vix attingentibus; coxis pedum maxillarium lineis chitineis duabus

integris, ungve dente basali minuto vel parvo instructo; laminis ventralibus forea mediana, partim sulco longitudinali exaratis; pleuris posticis poris sat numerosis, saepissime in foveis obtectis vel semiobtectis exorientibus; pedibus analibus pedibus paris antecedentis plus duplo longioribus, inermibus; pedum paribus in femina 63—75, in mare 61—73.

Longit. corp. 58—65 mm.; latit. corp. 2.1—2.5 mm.

Habit.: Budapest, Deés, Déva, Farkasd, Fehértemplom, Fel-Csuth, Gálszécs, K.-Tapolcsány, Marosvásárhely, Medgyes, Mezőhavas, N.-Kanizsa, Nagy-Mihály, Oreho-vicza, Orsova, Peér, Pele, Plavisevicza, Retyezát, Russor, Sikevicza, Simontornya, Szamosujvár, Sz. Helena, Szerencs, Szinnaikő, Szvinyicza, Tasnád, Tokaj, Torna, Vadé, Zilah, Zlaticza.

Hazánkban egyike a legközönségesebb *Geophilus* fajoknak, melyet Tömösváry-n kívül Latzel is feljegyezett.

B. *Lamina ventralis ultima angusta; pedes maxillares marginem frontalem superantes; pleurae posticae poris numerosis instructae; pori anales duo.*

9. Faj. *Geophilus ferrugineus*, C. Koch.

Geophilus ferrugineus, C. Koch, Deutschl. Crust. Myr. u. Arachn. H. 3. Taf. 2. — BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 88. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 88. — STUXBERG, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. 1871. p. 506. — ROSICKY, Die Myriop. Böhmens. p. 23. — LATZEL, Die Myr. d. öst.-ung. Mon. I. Bd. p. 171. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 11. — *Geophilus paradoxus*, Tömösváry, Zool. Anz. 1880. Jahrg. p. 619. — *Pachymerium ferrugineum*, C. Koch, System d. Myriop. p. 187. — LATZEL, Jahrb. d. nat. Landesm. von Kärnten. p. 98.

Corpore sat gracili, ferrugineo vel ochraceo, infra pal-lidior; capite trophisque brunneis vel flavis; lamina cephalica multo longiore quam latiore; antennis sat longis; coxis pedum maxillarum dentibus duobus parvis armatis lineisque duabus chitineis abbreviatis, ungve dente basali sat magno; laminis ventralibus foreola mediana vel sulco; spiraculis rotundatis; pedibus analibus pedibus paris antecedentis longioribus, ungve sat parvo armatis; pedum paribus in femina 43—57, in mare 41—55.

Longit. corp. 32—44 mm.; latit. corp. 1.5 mm.

Habit.: Alsó-Rákos, Budapest, Fiume, Kazán, Kolozsvár, Puj, Sátoraljaújhely, Semesnye, Susák, Szamosujvár, Sz.-Helena, Szomotor, Táttra, Trányis, Vargyas.

Hazánkból még eddig csak Tömösváry Ö. említette. LATZEL szerint hazánkban a ritkább fajok közé tartozik, a fentebb említett helyek tekintélyes száma azonban az ellenkezőről tanuskodik.

10. Faj. *Geophilus mediterraneus*, MEIN.

Geophilus mediterraneus, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. B. p. 87. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 169.

Corpore sat robusto, flavo vel ochraceo; capite trophisque dilute brunneis; lamina cephalica tam longa quam lata; antennis brevibus; coxis unguumque basi pedum maxillarum inermibus; lineis chitineis duabus integris; laminis ventralibus leviter punctatis partimque area parva porosa pone medium notatis; spiraculis subrotundatis; pedibus analibus pedibus paris antecedentis plus duplo longioribus, inermibus; pedum paribus in femina 63—69, in mare 63.

Longit. corp. 60 mm.; latit. corp. 2 mm.

Habit.: Baán.

A mediterráni alterületnek egyik alakja és MEINERT Algir partjairól, LATZEL pedig Dél-Tirolból jegyzi fel. Hazánkban a legritkább faj.

6. Nem. *Schendyla*, BERGS. og MEIN.

Geophilus (exp.) C. Koch, System. d. Myriop. etc. — *Poabinus* (exp.) C. Koch, System. d. Myriop. p. 182. — *Linotænia* (exp.) C. Koch, System. d. Myriop. p. 188. — *Schendyla*, BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 103. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 54. Tab. 3. Fig. 27—34. Tab. 4. Fig. 1. — LATZEL, Die Myriop. der öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 196. Taf. 8. Fig. 76—79. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 20.

Corpore subdepresso, fusiformi vel elongato, antice posticeque attenuato; lamina cephalica trophos non obtegenti; antennis breviusculis, subfiliformibus vel attenuatis; labro cum lamina frontali plus-minusve coalito, sinuato, medio dentato; stipite mandibularum lamina unica pectinata lamellaque dentata instructo; mala maxillarum externa magna, biarticulata, simplici vel processu parvo armata, interna a stipitibus coalitis, simplicibus discreta; coxis pedum maxillarum lineis chitineis carentibus; laminis dorsalibus bisulcatis; poris ventralibus parvis, in medio laminarum anticarum dispositis; poris analibus nullis; scutellis spiraculiferis praescutello vix duplo minoribus; scutellis praescutellisque mediis et internis evanescentibus; pleuris posticis poris paucissimis, permagnis instructis; pedibus analibus 5—6 articulatis, inermibus.

Hazánk faunájában két faj képviseli, a melyeket az alábbi bélyegek után lehet megkülönböztetni.

- Az állkapcsi lábak lesimulva alig érnek a homlok szegélyéig; a lábpárok száma 39—55; az uszálylábak 6-izűek. *Schendyla nemorensis*, C. K.
- Az állkapcsi lábak lesimulva a homlok szegélyénél tovább érnek; a lábpárok száma 65—71; az uszálylábak 5-izűek. *Schendyla eximia*, MEIN.

1. Faj. *Schendyla nemorensis*, C. K.

Geophilus nemorensis, C. Koch, Deutschl. Crust., Myriop. u. Arachn. H. 9. Taf. 4. — GERVAIS, Hist. nat. des Ins. Apt. IV. p. 319. — *Poabinus bistriatus*, C. Koch, System. d. Myriop. p. 183.; Die Myriop. II. Bd. p. 50. Fig. 172. —

Linotænia nemorensis, C. Koch, Die Myriop. II. Bd. p. 26. Fig. 148. — *Schendyla nemorensis*, BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 105. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 565. Taf. 3. Fig. 31—34, Taf. 4. Fig. 1. — STUXBERG, Oefvers. Vet. Akad. Förh. 1871. p. 511. — LATZEL, Die Myriop. der öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 198. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 21. — *Geophilus tyrolensis*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 73.

Corpore gracili, colore flavo vel cereo; capite trophisque dilute brunneis; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem vix attingentibus, ungve simplici; laminis ventralibus elongatis, anticis bifeolatis, posticis obsolete bisulcatis vel foreolatis; pleuris posticis poris duobus permagnis, obtectis; pedibus analibus 6-articulatis; pedum paribus in femina 39—55, in mare 39—53.

Longit. corp. 19—28 mm.; latit. corp. 0.9—1. mm.

Habit.: Budapest, Homonna, Pécel, Podsused, Sátoraljaújhely, Simontornya, Szvinyicza, Tokaj, Tolcsva, Velejte.

2. Faj. *Schendyla eximia*, MEIN.

Schendyla eximia, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 57. Taf. 3. Fig. 27—30. — Tömösváry Ö., Term.-rajz. Füzetek. 3. köt. 1873. Tab. 10. Fig. 6—9.

Corpore sat gracili, colore flavo vel cereo; capite trophisque brunneis; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem superantibus; ungve sub apice pectinato; laminis ventralibus anticis area media, porosa notatis; pedibus analibus 5-articulatis; pleuris posticis poris duobus magnis, obtectis instructis; pedum paribus in femina 65—71, in mare 65—67.

Longit. corp. 34—35 mm.; latit. corp. 0.9 mm.

Habit.: Budapest (Margitsziget.)

Hazánkban igen ritka. Még eddig csupán egy helyről ismert, a honnan Tömösváry Ö. gyűjtötte. A leírásnál használt Tömösváry-féle példányok az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárának birtokában vannak.

7. Nem. *Scolioplanes*, BERGS. og MEIN.

Geophilus (exp.) ANT. — *Stenotænia* (exp.) C. Koch, Syst. d. Myriop. p. 85. 187. — *Linotænia* (exp.) C. Koch, Loc. cit. p. 86. 186. — *Scolioplanes*, BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 98. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 48. Tab. 3. Fig. 12—19. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 191. Taf. 8. Fig. 71—75. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 22.

Corpore depresso, antice posticeque attenuato; lamina cephalica trophos non omnino obtegenti; antennis filiformibus; labro libero, tripartito, parte media in dentes multos incisa; stipite mandibularum lamina singula pectinata instructo; mala maxillarum externa biarticulata, simplici; interna a stipitibus coalitis simplicibusque discreta; coxis coalitis pedum maxillarum lineis chitineis nullis, ungve dente basali validissimo armato; lami-

Daday: Myriopodák.

nis dorsalibus laevibus; poris ventralibus minutis, in fascia transversa ante marginem posticum dispositis; spiraculis magnis, rotundatis; scutellis spiraculiferis praescutello plus duplo minoribus; scutellis praescutellisque mediis et internis evanescentibus; pleuris posticis magnis, porosis; poris analibus duobus, magnis; pedibus analibus 6-articulatis, ungve parvo vel minuto armatis, feminae gracilibus, maris crassis.

Hazánkból még eddig csupán két fajja ismeretes, melyeket a következő bélyegek után lehet felismerni.

- Az utolsó haslemezen sok likaeska van; a tapogatók rövidek; a lábpárok száma 45—59.

Scolioplanes crassipes, C. K.

- Az utolsó haslemezen 10—18 likaeska van; a tapogatók hosszúak; a lábpárok száma 41—47.

Scolioplanes acuminatus, LEACH.

1. Faj. *Scolioplanes crassipes*, C. K.

3. Tábla, 6—10., 12., 13. ábra.

Geophilus crassipes, C. Koch, Deutschl. Crust., Myr. und Arachn. H. 3. Taf. 3. — SILL V., Verh. d. siebenb. Vereins f. Naturw. in Hermannstadt. 13. Bd. p. 29. — *Geophilus acuminatus*, C. Koch, Deutschl. Crust., Myr. und Arachn. H. 9. Taf. 6. — *Geophilus subtilis*, C. Koch, Deutschl. Crust., Myr. u. Arachn. H. 22. Taf. 2. — *Geophilus brevipes*, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. Bd. p. 435.; Catal. Brit. Mus. p. 87. — *Stenotænia acuminata*, C. Koch, Die Myriop. 2. Bd. p. 102. Fig. 224. — *Linotænia crassipes*, C. Koch, Die Myriop. 2. Bd. p. 101. Fig. 223. — *Linotænia subtilis*, C. Koch, Die Myriop. 1. Bd. p. 133. Fig. 123. — *Geophilus Ananensis*, FEDRIZZI, Atti d. Soc. Ven.-Trent. Vol. 5. p. 97. — *Geophilus crassipes* ROSICKY, Die Myriop. Böhmens. p. 24. — *Scolioplanes crassipes*, BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 102. — MEINERT, Ibid. 7. Bd. p. 50. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 194. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 24.

Corpore fulvo vel flavo, dorso anguste infuscato, laminis ventralibus albidis; antennis brevibus; laminis ventralibus foveis duabus latis lineaque media fulva et impressa notatis; pleuris posticis poris numerosis parvis, interdum minus numerosis majoribus instructis; pedum paribus in femina 47—59, in mare 45—57.

Longit. corp. 22—56 mm.; latit. corp. 2—2.6 mm.

Habit.: Czéke, Deés, Déva, Javorina, Kis-Disznód, Kolozsvár, Körtvélyes, Marosvásárhely, Máramaros, Nagy-Hagymás, Parajd, Retyiczal, Szamosujvár, Sz.-Helena, Szerencs, Szucságh, Torna, Vlegyásza, Zilah.

A hat utolsó helyről való példányok az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárának birtokában vannak s ide Tömösváry Ö. gyűjtései útján jutottak.

2. Faj. *Scolioplanes acuminatus*, LEACH.

3. Tábla, 3. ábra.

Geophilus acuminatus, LEACH, Trans. Linn. Soc. of London. 11. B. p. 386. — Zool. Misc. 3. p. 45. — NEWPORT

Catal. Brit. Mus. p. 86. — ROSICKY, Myriop. Böhmens. p. 23. — Linotænia rotulans, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 188.; Die Myriop. I. Bd. p. 81. Fig. 70. — Geophilus sanguineus, GÉRAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. 4. p. 316. — Scoliopterus acuminatus, BERGSOE og MEINERT, Naturh. Tidsskr. 4. Bd. p. 101. — MEINERT, Ibid. 7. Bd. p. 51. — FICKERT, Myriop. u. Arachn. v. Kamme d. Riesengeb. 1875. p. 8. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 192. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 2. H. p. 23.

Corpore ferrugineo, antice saepe fulvo, infra flavo; antennis longiusculis; laminis ventralis uni-vel trisulcatis; pleuris posticis crassis porisque utrinque 10—18 instructis; pedum paribus in femina 41—47, in mare 39.

Longit. corp. 20—34 mm.; lat. 1.2—1.7 mm.

Habit.: Czéke, Gáboltó, Kazán, Kolozsvár, Körtvélyes, Máramaros, Mezőhavas, Mező-Laborecz, Olyka-Béla, Pietrósz, Sátorajaujhely, Szinnaikó, Szinyér-Váralja, Szomotor, Vadé, Vihorlát, Vlegyásza, Zúgráb, Zilah, Zircz.

Az előbbinél gyakoribb. A négy utolsó helyről való példányok az erd. orsz. Muzeum-egylet állattárának birtokában vannak.

8. Nem. *Mecistocephalus*, NEWP.

Mecistocephalus, NEWPORT, Proceed. zool. Soc. of London. 1842. p. 178., Trans. Linn. soc. of London. 19. Bd. p. 276. — NEWPORT, Catal. Brit. Mus. p. 3. 81. — WOOD, Trans. Am. phil. Soc. Philad. 13. Bd. p. 179. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. Bd. p. 92. Taf. 4. Fig. 17—24. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 160. Taf. 6. és 7. Fig. 53—62. — Clinopodes (exp.) C. KOCH, System. d. Myriop. p. 184.

Corpore subdepresso; lamina cephalica elongata, trophos ex parte minore obtegenti; antennis crassiusculis, subfiliformibus; labro libero, tripartito, parte media angustissima; stipite mandibularum lamellis pluribus dentatis instructo; mala maxillarum externa integra, producta, simplici; mala interna a stipitibus haud coalitis simplicibusque discreta; coxis coalitis pedum maxillarum magnis, lineis chitineis nullis; laminis dorsalibus distincte bisulcatis; poris ventralibus inconspicuis; scutellis spiraculiferis praescutello pluries minoribus; scutellis praescutellisque mediis et internis nullis; pleuris posticis magnis, valde porositis; poris analibus duobus; pedibus analibus 6-articulatis, elongatis, gracilibus inermibusque.

Igen nagy földrajzi elterjedéssel bir; otthonos Európában, Ázsiában és Amerikában. Hazánk faunájában csak egy faja él.

Faj. *Mecistocephalus carniolensis*, C. K.

Clinopodes carniolensis, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 185. — *Mecistocephalus carniolensis*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 7. B. p. 94. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie.

I. Bd. p. 162. — TÖMÖSVÁRY, Zool. Anz. 1880. Jahrg. p. 618. — *Mecistocephalus hungaricus*, TÖMÖSVÁRY, Zool. Anz. 1880. Jahrg. p. 619.

Corpore sat robusto, ochraceo vel ferrugineo; capite trophisque brumeis vel fulvis; pedibus maxillaribus flexis marginem frontalem valde superantibus; coxis basi-que unguum inermibus; laminis ventralibus, praesertim anticis sulco longitudinali, fulrescente, abbreviato, postice impressis, ultima subtriangulari; pleuris posticis pilosis, poris numerosis, distinctis, in superficie dispositis; poris analibus valde parvis; pedibus analibus pedibus parvis antecedentis pluries longioribus, in femina tenuibus, in mare crassis; pedum paribus in femina mareque 43.

Longit. corp. 48—60 mm.; latit. corp. 2.2—2.3 mm.

Habit.: Balla, Buzamező, Kolozsvár, Mehádía, Retyezát, Szinnaikó, Szinyér-Váralja, Vihorlát, Vlegyásza.

A három utolsó helyről való példányok az erd. orsz. Muzeum-egylet birtokában vannak. Ugyan itt találtam meg a TÖMÖSVÁRY-tól *Mecistocephalus hungaricus*-nak nevezett Myriopoda három példányát, melyeknek vizsgálata azonban arról győzött meg, hogy e faj azonos a *Mecistocephalus carniolensis*, C. K. fajjal.

2. Csal. *Scolopendridae*, NEWP.

Scolopendridae, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. B. p. 275. 374.; Catal. Brit. Mus. p. 2. 24. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 135. — *Scolopendriden*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 71. 152. — KOHLRAUSCH, Beiträge zur Kenntn. d. Scolop. 1878. Marburg. — *Scolopendrides*, GÉRAIS, Hist. nat. des Ins. Apt. 4. p. 240. — *Scolopendrae*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. pag. 241.

Corpore elongato, Taeniae-formi vel subvermiformi; oculis utrinque ocellis 4, vel tantum uno aut nullis; antennis 17—33 articulatis; palpis labialibus 3-articulatis, ungue armatis; spiraculis in pleuris positus, numero pedum paucioribus; pedibus tarsis 2—3 articulatis; pedibus analibus validis, coxis trochanteribusque semper minus distincte evolutis; pleuris posticis scutelliformibus, magnis, segmentis 21.

Hazája főleg a forró öv, hol aránylag óriási alakot ölt. A mérsékelt öv alatt már ritkábbak fajtái, melyek az előbbiekhez képest úgy szólván törpék. Hazánkban ez ideig csupán három nem képviseli, melyeket az alábbi bélyegek alapján különböztethetünk meg:

a. Szemek nélkül.

1. A felső ajak 3—5 fogacskával fegyverzett; az utolsó haslemez nyújtvány nélküli. *Cryptops*, LEACH.

2. A felső ajak egy fogacskával fegyverzett; az utolsó haslemez tompa nyújtvánnyal. *Opisthomena*, WOOD.

b. A fej két oldalán 4 szemmel; a felső ajak egy fogacskával. *Scolopendra*, NEWP.

a. *Oculi nulli vel inconspicui; antennae 17-articulatae setosae; labrum liberum integrum; mandibularum stipites antice pectinibus iuxta et pone lamellam dentatam coartatis instructus.*

1. Nem. *Cryptops*, LEACH.

Cryptops, LEACH, Trans. Linn. Soc. of London. 11. B. p. 384.; Zool. Misc. 3. p. 42. — NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. B. 276. 407.; Cat. Brit. Mus. p. 3. 58. — GÉRAIS, Hist. nat. des Ins. Apt. 4. p. 291. — C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 78. 172. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 242. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 149. Taf. 6. Fig. 47—52.

Corpore elongato, angustato; labro in medio profunde sinuato 3—5 dentato, marginibus lateralibus setis ramosis vestitis; stipite mandibularum processu conico sat parvo; mala maxillarum externa biarticulata, articulo secundo magno setisque simplicibus vel leviter uncinatis vestito; mala interna parva, subinermi, a stipitibus haud coalitis discreta; coxis pedum maxillarum coalitis sine lamellis dentigeris; pleuris posticis infra porositis, processu nullo; pedibus analibus elongatis, valde fragilibus, 5-articulatis, articulo 1, 2, setosis vel spinosis, articulo 3, 4 infra saepe dentatis.

Aránylag nagy földrajzi elterjedésű; Európában, Afrikában és Ausztráliában egyaránt vannak képviselői. Hazánkban eddig csupán két fajtát találtam meg, melyeket a következő bélyegekről lehet felismerni:

a. A fejlemez finoman szemcsézett; az uszálylábak harmadik íze alól 7—9 fogacskával fegyverzett.

Cryptops hortensis, LEACH.

b. A fejlemez tömött és durván szemcsézett; az uszálylábak 3-dik íze alól 10—12 fogacskával fegyverzett.

Cryptops punctatus, C. K.

E két fajon kívül KOCH C. a Bánátról a *Cryptops cultratus* fajt is említi. Ezt azonban még eddig nem tudtam megtalálni, azért leírását sem adhatom.

1. Faj. *Cryptops hortensis*, LEACH.

Cryptops hortensis, LEACH, Trans. Linn. Soc. of London. 11. B. p. 384.; Edinb. Encycl. 7. B. p. 408.; Zool. Misc. 3. B. p. 42. Tab. 139. — GÉRAIS, Hist. nat. des Ins. Apt. 4. B. p. 291. — NEWPORT, Cat. Brit. Mus. p. 59. — PLATEAU, Bull. d. l'Acad. d. Belg. 2. sér. Tom. 33. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 154. — *Cryptops* Savignyi, LEACH, Zool. Misc. 3. Bd. p. 42. — GÉRAIS, Hist. Nat. des Ins. Apt. 4. B. p. 292. — C. KOCH, Die Myriop. II. Bd. p. 35. Fig. 157. — NEWPORT, Catal. Brit. Mus. p. 59. — PLATEAU, Bull. d. l'Acad. de Belg. 2. Sér. Tom. 33. — *Cryptops ochraceus*, C. KOCH, Deutschl. Crust., Myriop. u. Arachn. H. 40. Taf. 18.; Die Myriop. I. B. p. 21. Fig. 19. — ROSICKY, Die Myriop. Böhmens. 1876. p. 19. — LATZEL, Jahrb. d. nat. Landesmus. v. Kärnten, 1876. p. 96. — *Cryptops sylvaticus*, C. KOCH, Deutschl. Crust., Myriop. u.

Arachn. H. 40. Taf. 2.; Die Myriop. I. B. p. 79. Fig. 68. — *Cryptops pallens*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 174.; Die Myriop. I. B. p. 50. Fig. 69. — *Cryptops agilis*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 244. — STUXBERG, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. 1871. p. 504. — PLATEAU, Bull. d. l'Acad. de Belg. 2. Sér. Tom. 33. — *Scolopendra germanica*, C. KOCH, Deutschl. Crust., Myriop. u. Arachn. H. 9. Taf. 2.

Corpore sat gracili, ochraceo vel pallide ferrugineo; lamina cephalica leviter punctata; lamina basali omnino obtecta; laminis dorsalibus praeter duas anteriores duasque ultimas sulcis 4—5, partim arcuatis et abbreviatis exaratis; laminis ventralibus praeter duas ultimas cruciatim sulcatis; spiraculis anticis ovalibus, ceteris rotundatis; pleuris posticis poris numerosis minutis; articulo primo secundoque pedum analium praesertim infra et supra setis rigidis permultis vestitis, articulo secundo infra denticulis 7—9, quarto infra denticulis 3—5 seriatim vel serratim armato.

Longit. corp. 15—25 mm.; latit. corp. 1.2—1.8 mm.

Habit.: Bártfa, Berzászka, Buzamező, Csértés, Déva, Fehértemplom, Fiume, Kolozsvár, Kosova, Martinsicza, Máramaros, Mehádía, Mezőhavas, Orehovicza, Orsova, Pele, Plavisevicza, Sikevicza, Sátorajaujhely, Szamosújvár, Sz.-Helena, Szöllöske, Szvinicza, Varannó, Vadé, Velen-cze, Zircz.

A fenti adatok szerint hazánkban igen közönséges. Már TÖMÖSVÁRY Ö. is feljegyzte, mint hazánk faunájának egyik alakját. (Zool. Anz. 1880. p. 617.)

2. Faj. *Cryptops punctatus*, C. K.

Cryptops punctatus, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 173.; Die Myriop. II. B. p. 98. Fig. 220. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. B. p. 151.

Corpore sat robusto, subglabro, ochraceo vel ferrugineo; lamina cephalica sat dense grossequ punctata; lamina basali partim obtecta; laminis dorsalibus punctatis, praeter primam ultimamque sulcis 4—6, partim arcuatis abbreviatisque exaratis; lamina dorsali prima antice impressa; laminis ventralibus punctatis et praeter primam duasque ultimas cruciatim sulcatis; spiraculis ovalibus; pleuris posticis poris permultis imparibus posticeque spinis non nullis instructis; articulo primo secundoque pedum analium subtus praesertim infraque spinis multis brevibus distincte armatis, articulo tertio subtus dentibus 10—12, quarto vero 4—6 seriatim vel serratim instructo.

Longit. corp. 40 mm.; latit. corp. 3 mm.

Habit.: Budapest, Farkasd, Fiume, K.-Azar, Kolozsvár, Marosvásárhely, Orsova, Szamosújvár, Szucságh, Tolcsva.

Az előbbinél jóval ritkább, a mit előfordulása helyeinek aránylag csekély száma is bizonyít. Hazánkban különben már TÖMÖSVÁRY Ö. is feljegyzte. (Zool. Anz. 1880. p. 617.)

2. Nem. *Opisthemea*, Wood.

Opisthemea, Wood, Journ. Acad. nat. sc. new. ser. 5. p. 35.; Trans. Am. Philos. Soc. new. ser. 13. — HUMBERT et SAUSSURE, Mission scient. au Mexique. VI. p. 200. — KOHLRAUSCH, Beitr. z. Kenntn. d. Scolop. 1878. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. B. p. 145.

Corpore elongato; labro in medio profunde inciso, unidentato; stipite mandibularum processu conico sat distincto, antice pectinibus pluribus instructo; mala maxillarum externa biarticulata, articulo secundo magnis setis subuncinatis rectisque, mala interna sat parva, a stipitibus haud coalitis discreta; coxis pedum maxillarum coalitis in lamellas duas dentigeras productis; lamina dorsali ultima subquadrata ceterisque majore; pleuris posticis infra porosis, postice, processu spinigero, pedibus analibus elongatis, 5-articulatis, articulo primo subinermi, ungce permagno articulum simulante.

A hazánkból ismert egyetlen fajt közvetlenül vizsgálom nem volt alkalmam. Mivel azonban TÖMÖSVÁRY Ö. jegyzeteiben említve találtam, helyénvalónak láttam LATZEL diagnózisát ide iktatni, hogy ezzel a további vizsgálatokra segédkezet nyújtsak.

Faj. *Opisthemea erythrocephalum*, C. K.

Cryptops erythrocephalus, C. Koch, System. d. Myriop. p. 173.; Die Myriop. II. Bd. p. 99. Fig. 221. — *Opisthemea erythrocephalum*, LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 147.

«*Sat robustum, glabratum; ochraceum, capite laminisque dorsalibus anticis rufo-ferrugineis; lamina cephalica paulo longior quam latior, tenuiter punctata. Antennae sat longae. Pedum maxillarum lamellae dentigerae dentibus ternis obtusis armatae, coxae ipsae elongatae, punctatae. Lamina basalis partim detecta. Laminae dorsales praeter ultimam, ad latera marginatam bisulcatae; lamina dorsalis prima ante impressa. Laminae ventrales sulco longitudinali singulo, medio profunde impresso, exaratae; ultima angusta et sat elongata. Processus pleuralis spina singula instructus. Pedes anales crassissimi, sat depressi, breviarticulati, articulo primo et secundo infra spina singula armatis, ungce permagno.*

Longit. corp. 37 mm.; latit. corp. 3 mm.»

Habit.: Buccari. (TÖMÖSVÁRY.).

*

b. *Oculi utrinque 4.*

3. Nem. *Scolopendra*, NEWP.

Scolopendra (exp.) LINNÉ, FABRICIUS, DE GEER, GEOFFROY, LATREILLE, LEACH etc. — *Scolopendra*, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 275. 377.; Catalog. Brit. Mus. p. 2. 24. — PORATH, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. 1871. p. 1140. — KOHLRAUSCH, Beitr. z. Kenntn. d. Scolop. 1878. p. 10. —

LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 137. Taf. 4. 5. 6. Fig. 35—46.

Corpore robusto; lamina cephalica ovali-cordiformi, scutum dorsale primum partim obtegenti; labro libero, medio sinuato unidentatoque, marginibus laterum setis simplicibus dense vestitis; stipite mandibularum processu conico magno, antice pectinibus 10—13 juxta et pone lamellam coartatis instructo; mala maxillarum externa biarticulata, articulo secundo magno, setis saepissime uncinatis mala interna sat parva, setis uncinatis saepe parce instructa, a stipitibus non coalitis discreta; coxis pedum maxillarum coalitis antice in lamellas duas dentigeras productis; pleuris posticis infra porosis, postice, processu spinigero, pedibus analibus elongatis, 5-articulatis, articulo primo saepissime spinigero.

E nem igen nagy földrajzi elterjedésű; alakjai a Myriopodák óriásai. Hazánk területén csupán két fajra él, a melyeket az alábbi bélyegekről lehet felismerni.

a. Az állkapcsi lábak fogas lemezei két, feltűnően egyenlőtlen fogacskára osztottak; az uszálylábak első ízének belső szegélyén 10—18, alul 8—10 tüskéske van.

Scolopendra dalmatica, C. K.

b. Az állkapcsi lábak fogas lemezei 5 tompa foggal fegyverezettek; az uszálylábak első ízének belső szegélyén 4—6, alul 2—3 tüskéske van.

Scolopendra cingulata, Latr

1. Faj. *Scolopendra dalmatica*, C. K.

Scolopendra dalmatica, C. Koch, System. d. Myriop. p. 168.; Die Myriop. I. B. p. 51. Fig. 45. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 143.

«*Olivacea vel brunneo-olivacea, laminis dorsalibus ante marginem posticam saepe extense, ad latera anguste nigrescentibus; antennis pedibusque praesertim posticis virentibus vel azureis. Antennae plerumque 17-articulatae. Palpi labialis articulus secundus spina singula armatus. Pedum maxillarum lamellae dentigerae in dentes binos valde inaequales incisae. Laminae dorsales praeter primam et ultimam bisulcatae, utrinque paulo decessae, quarum 11-posticae manifeste marginatae. Laminae ventrales praeter ultimam angustatam sat profunde bisulcatae. Processus pleuralis conicus, elongatus, spinis pluribus vel multis obsessus. Pedum analium sat robustorum articulus I. vix vel paulo depressus, ad marginem internum spinis 10—18, infra spinis 8—10 biseriatis armatus, processu apicali 4—8 spinoso. Longit. corp. 80 mm.; latit. corp. 6.5 mm.*

Habit.: Buccari. (TÖMÖSVÁRY.)

E fajt csak TÖMÖSVÁRY feljegyzéseiből ismerem, ezért a latin diagnózisát LATZEL nyomán közlöm.

2. Faj. *Scolopendra cingulata*, LATR.

Scolopendra morsitans (exp.) VILLERS, Entom. Tom. 4. p. 191. — *Scolopendra morsitans*, ROSSIIUS, Fauna etc.

1. Nem. *Henicops*, NEWP.

Henicops, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 275. 372. Tab. 33.; Catal. Brit. Mus. p. 2. 22. — GERVAIS, Hist. nat. des Ins. Apt. 4. p. 238. — PORATH, Oefvers. Vet. Akad. Förh. 1871. p. 1139. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 132. Taf. 4. Fig. 31—34. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 41. — LAMYCEDES, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 266.; 8. B. p. 343. — STUXBERG, Oefv. Vetensk. Akad. Förh. 1871. p. 504.

Corpore sat parvo; ocello utrinque unico, sat magno; labro libero, in medio profunde sinuato, unidentato, ad latera setis subramosis vel simplicibus vestito; mandibulis lamella dentata, setis paucioribus validis et denticulatis pectinatim posteaque serie setarum minorum dentatarum armatis; mala maxillarum externa subtriarticulata, articulo ultimo setis penicillatis instructo; mala interna parvula setisque simplicibus vestita a stipitibusque haud coalitis discreta; laminis dorsalibus 2. 4. 6. 9. 11. 13. ceteris multo brevioribus; pedibus omnibus sine calcaribus.

Még eddig csak kevés fajra ismeretes; de Ázsián kívül mindenik világrészben van képviselője. Hazánkból eddig csupán egy fajra ismeretes.

Faj. *Henicops fulvicornis*, MEIN.

Lamyces fulvicornis, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. B. p. 266.; 8. B. p. 343. — STUXBERG, Oefvers. Vet. Akad. Förh. 1871. p. 504.; 1875. p. 72. — LITHOBIIUS GRACILIS, PORATH, Oefvers. Vet. Akad. Förh. 1869. p. 641. — *Henicops fulvicornis*, LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 133. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. d. 42.

Corpore gracili, sublaevi, brunneo vel castaneo; antennis dimidio corporis paulo brevioribus, 24—29 articulis, fere totis fulvis; coxis pedum maxillarum 6-dentatis; laminis dorsalibus omnibus recte-vel rotundangulatis; poris coxalibus rotundatis, uniseriatis: 2. 3. 3. 3—2. 4. 4. 4.; pedibus omnibus sine calcaribus, ungce trifido armatis; ungue genitalium femineorum integro.

Longit. corp. 7—11 mm.; latit. corp. 1—1.2 mm.

Habit.: Kazán.

Ugy látszik, hogy hazánkban a ritkább alakok közé tartozik. Érdekes az, hogy legnagyobb részben folyók partjairól gyűjtötték, sőt FEILLER még azt is mondja, hogy húzamosabbban minden veszély nélkül víz alatt is tartózkodhatik. A rendelkezésemre álló példányokat TÖMÖSVÁRY gyűjtötte.

2. Nem. *Lithobius*, LEACH.

Lithobius, LEACH, Transact. Linn. Soc. of London. Tom. 11. part. 2. p. 381. — NEWPORT, Loc. cit. Tom. 19. p. 275. 363. Catal. Brit. Mus. p. 2. 15. — GERVAIS, Hist. nat. des Ins. Apt. 4. p. 229. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. B. p. 258. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 31. Taf. 2. 3. Fig. 14—30. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 14. — BOTHROPOLYS WOOD (exp.) Journ. Acad.

Tom. 2. p. 123. — *Scolopendra cingulata*, LATREILLE, Le Règne anim. 1829. Tom. 4. p. 339. — BRANDT, Recueil. p. 55. — NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 387.; Catal. Brit. Mus. p. 35. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 139. — *Scolopendra morsitans*, GERVAIS, Ann. d. sc. nat. 2. sér. Tom. 7. p. 50. — *Scolopendra italica*, C. KOCH, Deutschl. Crust., Myriop. u. Arachn. H. 9. Taf. 1.; Die Myriop. II. B. p. 80. Fig. 203. — *Scolopendra cinguloides*, NEWPORT, Ann. a. Mag. of nat. hist. 13. p. 96. — *Scolopendra banatica*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 162.; Die Myriop. II. Bd. p. 81. Fig. 204. — *Scolopendra pulchra*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 158.; Die Myriop. I. B. p. 24. Fig. 21. — *Scolopendra zonata*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 157.; Die Myriop. II. Bd. p. 49. Fig. 171.

Corpore brunneo-ochraceo, partim subolivaceo, laminis dorsalibus interdum fusco vel nigro marginatis posticeque macula transversali viridi-nigris, pedibus subflavis, posticis trophisque ferrugineis; antennis 17—21 articulatis, saepe olivaceis, medio flavescentibus; lamellis dentigeris pedum maxillarum dentibus 5 obtusis armatis; processu pleurali conico breviusculo, spinis 3, articulo primo pedum analium in marginem internam spinis 4—6, infra spinis 2—3 armato, processu apicali 3—5 spinoso.

Longit. corp. 50—90 mm.; latit. corp. 5—9 mm.

Habit.: Berzázka, Déva, Fiume, Osturia, Tersato.

Hazánkból meglehetősen régen ismeretes. Legelőszőr C. KOCH jegyzi fel mint önálló fajt *banatica* név alatt; később TÖMÖSVÁRY s aztán LATZEL említi, az utóbbi Dél-Magyarországból. A mediterráni terület alakja, mely hazánkban éri el északi elterjedésének végső határait.

2. Csal. *Lithobiidae*, NEWP.

Lithobiidae, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 275. 360.; Catal. Brit. Mus. p. 2. 15. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 30. — LITHOBIIUS, C. KOCH, System d. Myriop. p. 65. 146. — LITHOBIIUS, GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. 4. p. 228. — LITHOBIIUS (Tribus), MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 247. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 12.

Corpore sat brevi, depresso, oculis utrinque ex ocellis multis, pluribus vel paucis compositis aut solummodo oculo unico; antennis multiarticulatis, corpore brevioribus; palpis labialibus 3-articulatis, ungue armatis, sine calcaribus; spiraculis distinctis numero pedum paucioribus; pedum omnium tarsis 3-articulatis; coxis pedum maxillarum breviter dentatis; poris excretoriis in coxis 4 ultimis posit.

E családba még eddig csupán két nem tartozik, melyek majdnem az egész földön el vannak terjedve s hazánkban is honosak. A két nemet a következő bélyegek alapján ismerhetjük fel.

a. A fej két oldalán egy-egy szem van; a felső ajak egyfogú; valamennyi lábpár sarkantyúk nélkül. *Henicops*, NEWP.

b. A fej két oldalán több szemecske van; a felső ajak három fogú; valamennyi lábpáron sarkantyúk vannak. *Lithobius*, LEACH.

nat. sc. Philad. Tom. 5. p. 15. — Dolieodon FANZAGO, Atti d. Soc. Ven. Trent. Vol. 3. Fasc. 1. p. 44.

Corpore subdepresso; capite subcordiformi vel parum rotundato; oculis utrinque ex ocellis pauci, pluribus vel multis conregatis; labro libero, medio profunde sinuato tridentato, partibus lateralibus setis ramosis saepissime longiter fimbriatis; mandibulis lamella dentata setisque validis crenulatis pectinatim serieque setarum minorum bipectinatarum vel ramosarum armatis; mala externa maxillarum biarticulata, articulo ultimo majore setis-penicillatis instructo; mala interna angusta, subacuta setisque penicillatis et simplicibus armata, a stipitibus non coalitis discretis; coxis coalitis pedum maxillarum breviter dentatis vel inermibus; laminis dorsalibus 2. 4. 6. 9. 11. 13. ceteris multo brevioribus; pedibus analibus corpore brevioribus.

Fajokban igen gazdag s az egész földön mindenütt honos. A *Lithobius*-fajokkal foglalkozó buvárok közül néhányan, a könnyebb áttekinthettség kedvéért bizonyos bélyegek alapján csoportokat állítottak fel. Az első kísérletet ez irányban L. KOCH tette, a ki az általa ismert fajokat két csoportba osztá a szerint, a mint a hátpánczél lemezkéinek hátsó csúcsai kerekítettek vagy pedig fogszerűen megnyúltak. Ennél jellemzőbb a WOOD beosztása, ki a csipőlikacsok száma és elrendezése alapján különbözteti meg a *Bothropolys* és *Oligobothrus* csoportokat. Az első csoportba az oly fajokat sorolta, a melyeken a csipőlikacsok kisebb-nagyobb számúak, többsorosak, vagy szabálytalan fekvésűek, ellenben a másodikba azokat, a melyeken a csipőlikacsok csekély számúak és egysorosak. Legkimerítőbb mégis az a csoportosítás, a melyet STURBERG állapított meg a hátpánczél lemezkéi hátsó szegélyének csúcsai s illetőleg ezeknek szerkezete alapján. E csoportosítást követte nagy munkájában LATZEL is s ezt tartom meg magam is a hazai fajok leírásánál.

STURBERG szerint a *Lithobius*-okat a következő csoportokba oszthatjuk.

1. A hátpánczél lemezeinek hátsó csúcsai csaknem derékszögűek vagy kerekítettek. *Archilithobius*, STURB.
2. A 11., 13-ik hátpánczéllemez hátsó csúcsai fognyútványban végződnek. *Hemilithobius*, STURB.
3. A 9., 11., 13-ik hátpánczéllemez hátsó csúcsai fognyútványban végződnek, az 5 utolsó lábpáron csipőlikacsokkal. *Pseudolithobius*, STURB.
4. A 9., 11., 13-ik hátpánczéllemez hátsó csúcsai fognyútványban végződnek, a 4 utolsó lábpáron csipőlikacsokkal. *Lithobius*, STURB.
5. A 7., 9., 11., 13-ik hátpánczéllemez hátsó csúcsai fognyútványban végződnek. *Neolithobius*, STURB.
6. A 6., 7., 9., 11., 13-ik hátpánczél-lemez hátsó csúcsai fognyútványban végződnek. *Eulithobius*, STURB.

A *Lithobius*-fajok meghatározásánál a legtöbb buvártól követett és LATZEL-től határozottan körvonalozott következő irányelveket kell szem előtt tartanunk.

* A *Pseudolithobius*-ok hazánkból még eddig ismeretlenek.

1. A test hosszát mindig a homlok csúcsától az uszály-lábakat viselő utolsó szelvény hátsó szegélyéig kell mérnünk, még pedig a hátoldalon.

2. A test szélességét a 10-dik gyűrű táján kell mérnünk.

3. A csápokat és uszály-lábakat akkor mondjuk hosszúnak, ha oly hosszúak, mint a test félhossza, ellenben akkor mondjuk nagyon hosszúknak ha hosszabbak, s akkor rövideknek, vagy nagyon rövideknek ha rövidebbek.

4. A szemek állását mindig hosszirányból kell megítélni s a sorokat fölülről lefelé számlálni.

5. A lábak sarkantyúinak számát közönségesen törtek alakjában kell kifejezni s a törtek számlálói az egyes ízek hátoldalán, — nevezői pedig a hasoldalán emelkedő sarkantyúk számát adják. A sarkantyúk számlálását természetesen mindig az illető láb csipőjén kezdjük.

6. A csipőlikacsok számának jelzését mindig a 12-dik lábpáron kell kezdenünk s úgy haladnunk hátrafelé.

Eme irányelvek szem előtt tartásával a hazánk faunájában ezideig megfigyelt *Lithobius*-fajokat az alábbiak szerint lehet felismerni és megkülönböztetni.

A. A négy utolsó lábpár csipőlikacsai egy sorba rendeződtek, hosszúságuk, vagy kerekük és számuk 13-nál nem nagyobb.

a. A hátpánczél valamennyi lemezének hátsó csúcsai derékszögűek vagy kerekítettek.

1. A csápok 18—22-izűek.

* A szemcskék egyetlen hossz-sorba rendeződtek, számuk mindkét oldalon 4—6.

Lith. aeruginosus, L. K.

** A szemcskék 2—3 hossz-sorba rendeződtek, számuk mindkét oldalon 8—11.

Lith. crassipes, L. K.

2. A csápok 25—60-izűek.

* A hím 2 utolsó lábpárjának 5-ik íze hosszbarázda nélkül; a test a fej mögött nincs élesen befűződve

a. Az uszály-lábak csipőjén oldaltüske van; az állkapcsi lábak csipőjének fogcskái csenev-

szek, a tapogatók 26—30-izűek; az állkapcsi lábak csipőjén 3 + 3 kis fogacska van.

Lith. eximius, MEIN.

†† Az uszály-lábak csipőjén oldaltüske nincs; az állkapcsi lábak csipőjének fogcskái jó erősek.

• A hím 2 utolsó lábpárjának 5-dik íze egyszerű.

? A csápok 39—50-izűek; a homlok csaknem narancssárga vagy rozsdasárga.

Lith. lucifugus, L. K.

?? A csápok 46—52-izűek; a fej egészen egyszínű, gesztenyebarna.

Lith. Dadayi, TÖM.

•• A hím 14-ik lábpárjának 5-ik ízén fölül kis sárga dudor van; a csápok 35—45-izűek.

Lith. muticus, C. K.

β. Az uszály-lábakon mellékkarom van.

† Az uszály-lábak csipőjén oldaltüske emelkedik; a fej sárgászöld, a homlok feketés.

Lith. erythrocephalus, C. K.

†† Az uszály-lábak csipője oldaltüske nélkül.

• Az uszály-lábakon alól 0.1.3.3.3 sarkantyú van. *Lith. dubius*, TÖM.

•• Az uszály-lábakon alól 0.1.3.1.0—0.1.4.3.0 sarkantyú van; a hím uszály-lábának 4-ik íze egyszerű.

! A szemcskék száma mindkét oldalon 5—6; az uszály-lábak 3-ik ízén alól 3 sarkantyú van. *Lith. pusillus*, LATZ.

!! A szemcskék száma mindkét oldalon 9—12; az uszály-lábak 3-ik ízén alól 4 sarkantyú van.

Lith. lapidicola, MEIN.

••• Az uszály-lábak alól 0.1.1.0—0.1.2.1.0 sarkantyúval; a hím uszály-lábának 4-ik ízén befelé irányuló sűrűs nyújtványka emelkedik.

Lith. calcaratus, C. K.

•••• Az uszály-lábakon alól 1.0.0.0—1.3.2.0 sarkantyú van. *Lith. microps*, MEIN.

** A hím uszály-lábának 5-ik íze fölül hossz-barázda; a test a fej mögött kissé be van fűződve.

a. A test alapszíne sötét; a hím uszály-lábának 3., 4. íze egyszerű.

† A csápok 30—33-izűek; az uszály-lábakon mellékkarom nincs.

Lith. latro, MEIN.

†† A csápok 36—43-izűek; az uszály-lábakon mellékkarom van.

Lith. mutabilis, L. K.

β. A test alapszíne világos; a hím uszály-lábának 3-ik íze belső csúcsának közelében kerekdeden duzzadt, vagy erős sarkantyút alkot, 4-ik íze fölül a csúcsa előtt szőrözött duzzadást formál.

† Az uszály-lábakon mellékkarom nincs; a hímnél a 3-ik ízén sarkantyú nincs.

Lith. pelidnus, HAASE.

†† Az uszály-lábakon mellékkarom van; a hímnél a 3-ik ízén sarkantyú van.

Lith. cyrtopus, LATZ.

b. A hátpánczél 11—13-ik lemezének hátsó csúcsai fogban végződnek.

* A csápok 19—24-izűek; az állkapcsi lábak csipőjén 8 fogacska van; az uszály-lábak karmai egyszerűek.

Lith. Entzii, n. sp.

** A csápok 32—33-izűek; az állkapcsi lábak csipőjén 4 fogacska van; az uszály-lábakon mellékkarom van.

Lith. borealis, MEIN.

c. A hátpánczél 9., 11., 13-ik lemezének hátsó csúcsai fogban végződnek.

1. Az állkapcsi lábak csipőjén 4 fogacska van.

* Az uszály-lábakon mellékkarom van.

a. Az uszály-lábak csipőjén nincs oldaltüske és a női ivarnyílásnál 2—2 tüske van.

† Az állkapcsi lábak csipőjének fogcskái erősek.

• A hím uszály-lábai fölül barázda nélkül; a csápok ízeinek száma 40-nél kevesebb.

Lith. glabratus, C. K.

•• A hím uszály-lábainak bizonyos ízei fölül hossz-barázdaság; a csápok ízeinek száma 40-nél több.

! A hím uszály-lábainak 4. és 5-ik íze fölül hosszbarázdaság; a hátoldal egyszínű.

Lith. aulacopus, LATZ.

!! A hím uszály-lábainak csak 5. íze hosszban barázdaság; a hátoldal közepén sötét szalag fut végig.

Lith. dentatus, C. K.

†† Az állkapcsi lábak csipőjének fogcskái csenev-

szek. *Lith. anodus*, LATZ.

β. Az uszály-lábak csipőjén oldaltüske van.

† A női ivarnyílásnál 2—2 tüske van.

Lith. agilis, C. K.

†† A női ivarnyílásnál 3—3 tüske van.

Lith. tricuspis, MEIN.

** Az uszály-lábakon nincs mellékkarom; a hím uszály-lábainak 5-ik íze egyszerű; a fej csúcsa sötétszínű, a 2 utolsó lábpár 5-ik íze világos-színű.

Lith. nigrofrons, LATZ.

2. Az állkapcsi lábak csipőjén 6—8 fogacska van.

* Az állkapcsi lábak csipőjén 6 fogacska van; a fej egyszínű barna.

Lith. hungaricus, n. sp.

** Az állkapcsi lábak csipőjén 8 fogacska van; a fej feltűnően szurokfelete, fénylő.

Lith. piceus, L. K.

3. Az állkapcsi lábak csipőjén 10—14 fogacska van.

* A 2—3 utolsó lábpár csipőjén oldaltüske van; az uszály-lábak mellékkaromok.

a. Az állkapcsi lábak csipőjén 8—10 egyenlő fogacska van.

Lith. peregrinus, LATZ.

β. Az állkapcsi lábak csipőjén 11 egyenlő fogacska van.

Lith. dalmaticus, LATZ.

** A 3 utolsó lábpár csipője oldaltüske nélkül; az uszály-lábak karmai egyszerűek.

a. A szemcskék száma mindkét oldalon 24—40 s a szemcskék 5—8 sorban állanak.

Lith. forficatus, auct.

β. A szemcskék száma mindkét oldalon 15—21, 4—5 sorban állanak.

Lith. bonensis, MEIN.

d. A hátpánczél 6., 7., 9., 11., 13-ik lemezének hátsó csúcsai fogasak.

Lith. validus, MEIN.

B. A csipőlikacsok két sorban állanak.

Lith. tridentinus, FANZ.

C. A négy utolsó lábpár nagyobb számú, kerek, szabálytalanul elszórt, vagy sokszorú csipőlikacsokkal.

a. A hátpánczél 7., 9., 11., 13-ik lemezének hátsó csúcsai foggal végződnek, a 6-iknak lemezfogai csenev-

szek.

1. Az uszály-lábak csipőjén nincs oldaltüske; az állkapcsi lábak csipője 16—20 fogacskaival.

Lith. leptopus, LATZ.

2. Az uszály-lábak csipőjén oldaltüske van; az állkapcsi lábak csipője 16 fogacskaival.

Lith. transylvanicus, LATZ.

b. A hátpánczél 6., 7., 9., 11., 13-ik lemezének hátsó csúcsai foggal végződnek.

1. Az uszály-lábak karmai egyszerűek, csipőjük oldaltüskével.

Lith. brevicornis, n. sp.

2. Az uszály-lábak karmai mellékkarommal, csipőjükön nincs oldaltüske.

* A csipőlikacsokai különböző nagyságúak, csekély számúak, szabálytalanul elszórtak.

Lith. tenuipes, n. sp.

** A csipőlikacsok egyformák, nagyszámúak, sok-sorúak.

Lith. grossipes, C. K.

A. *Pedes 12. 13. 14. 15. paris poris coxalibus uniseriatis ocalibus vel rotundatis, numero non pluribus quam 13.*
a. *Scuta dorsalia omnia angulis posticis rotundatis vel subrectis.*

1. *Antennae 20-articulatae; coxae pedum maxillarium dentibus 4 armatae; pedes anales incrassati, ungue unico; articulus primus pedum analium margine laterali inermi; genitalium femineorum unguis trilobus; calcarium paria duo.*

1. Faj. *Lithobius aeruginosus*, L. K.

Lithobius aeruginosus, L. Koch, Die Myriop.-Gattung *Lithobius*. p. 74. — Tömösváry Ö., Zool. Anz. 1880. p. 617. LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 126. HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 40.

Corpore gracili, laevi ochraceo vel brunneo-flavo; antennis dimidio corporis multo brevioribus; ocellis utrinque 4—6, in seriem positus; poris coxalibus rotundatis, 3, 3, 3, 2—3, 4, 4, 3; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 1, 0, armatis, in mare articulo tertio in apice interno saepe inflato calcaratoque.

Longit. corp. 6—9.5 mm.; latit. corp. 0.8—1.1 mm.

Habit.: Baán, Béla-Brod, Budapest (Orczy-kert), Czéke, Déva, Ekérge, Felcsuth, Kolozsvár, Mehádia, Nagy-Mihály, Nagy-Kanizsa, Ó-Moldova, Sátorajaujhely, Simontornya, Sz.-Múrton, Tolcsva, Vadé, Varannó, Velenceze, V.-Teplicz, Zilah, Zircz.

Hazánk faunájában közönséges; már Tömösváry Ö. feljegyezte. Az erdélyi orsz. Muzeum-egylet állattárában is van pár példány Mehádiáról, a honnan Tömösváry Ö. gyűjtötte.

2. Faj. *Lithobius crassipes*, L. K.

Lithobius crassipes, L. Koch, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*. p. 71. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. 263. 8. Bd. p. 340. — PORATH, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. 1869. p. 639. — STUXBERG, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. 1871. p. 500.; 1876. p. 25. — Tömösváry Ö., Zool. Anz. 1880. p. 617. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 128. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 38.

Corpore gracili, sat laevi, fulvo vel brunneo-fulvo; antennis apicem versus ochraceis, perbreuib; oculis utrinque 8—11, in series 2—3 positus; poris coxalibus rotundatis, 2, 2, 2, 2—3, 4, 4, 3; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 2, 0, armatis, in mare articulo 5 supra saepe depresso; pedibus posticis ochraceis.

Longit. corp. 6—9 mm.; latit. corp. 1—1.4 mm.

Habit.: Czéke, Déva, Kazán, Orsova, Tahi, Velenceze.

Nem oly gyakori, mint az előbbeni, sőt ritkának mondható. Tömösváry Ö. és LATZEL is feljegyezte hazánkban.

*

2. *Antennae 25—60-articulatae.*

* *Pedes 14. 15. paris in mare articulo quinto laevi; corpus prope caput obliquum.*

a. *Pedes anales ungue singulo, genitalium femineorum calcarium utrinque 2.*

3. Faj. *Lithobius eximius*, MEIN.

Lithobius eximius, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 8. Bd. p. 333. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 123.

Corpore sat robusto, sublaevi, flavo-brunneo vel castaneo, interdum subfusco-fasciato; antennis sat longis, 26—30-articulatis; ocellis utrinque 18—26, in series 4—5 positus; coxis pedum maxillarium dentibus 6 parvis armatis; poris coxalibus transversalibus, partim ovalibus, 5, 6, 5, 5—7, 8, 8, 7; pedibus analibus plusminusve inflatis; infra calcaribus 0, 1, 3, 1, 0—0, 1, 3, 2, 1 armatis; articulo primo calcarum laterali instructo; ungue genitalium femineorum integro.

Longit. corp. 23—30 mm.

Habit.: Budapest (Orczy-kert), Tasnád.

A rendelkezésemre álló két példány még éretlen ivarú fiatal volt. Az irodalom adatai után itéve déli alaknak mondható; hazánkban ritka.

*

3. *Coxae pedum maxillarium dentibus 4 armatae; pedes anales articulo primo in margine laterali inermi, poris coxales rotundati; unguis genitalium femineorum trilobus.*

4. Faj. *Lithobius lucifugus*, L. K.

Lithobius lucifugus, L. Koch, Die Myriop.-Gatt. *Lith.* p. 82. — FEDRIZZI, Atti di Soc. Venet.-Trent. Vol. 5. p. 228. — Tömösváry Ö., Zool. Anz. 1880. p. 617. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. Bd. I. p. 120.

Corpore sat robusto, sublaevi, castaneo, saepe fusco-fasciato; capite praeter medium fere aurantiaco; antennis dimidio corporis brevioribus, 39—50 articulatis; ocellis utrinque 13—23, in series 4—6 positus; poris coxalibus 4, 5, 5, 4—5, 6, 7, 5; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 1 armatis.

Longit. corp. 12—17 mm.; latit. corp. 1.7—2.2 mm.

Habit.: Bánszka, Perbenyik, Retyezát.

Hazánkban Tömösváry Ö. és LATZEL is feljegyezte. Az első valószínűleg erdélyi előfordulása helyéről, az utóbbi nyugat-magyarországról ismerte.

5. Faj. *Lithobius Dadayi*, Tömösv.

Lithobius Dadayi, Tömösváry Ö., Zool. Anz. 1880. Jahrg. p. 618.

Corpore subgracili, sat laevi, ochraceo vel castaneo; antennis tenuibus, dimidium corporis longitudine aequantibus, 46—52 — articulatis; ocellis utrinque 12—14 in series 4 positus; poris coxalibus 4, 5, 5, 4—5, 6, 6, 5; pedibus analibus sat longis tenuibusque, infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 2 armatis.

Longit. corp. 15—17 mm.

Habit.: Déva.

A Tömösváry Ö. leírásának is alapjául szolgáló typicus

példányok az erd. orsz. Muzeum-egylet állattárában vannak.

6. Faj. *Lithobius muticus*, C. K.

Lithobius muticus, L. Koch, System. d. Myriop. p. 151. — L. Koch, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*. p. 79. — C. Koch, Die Myriop. I. Bd. p. 118. Fig. 107. — Tömösváry Ö., Term.-rajz füz. III. köt. 2—3. füz.; Zool. Anz. 1880. p. 617. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 116. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 33. — *Lithobius cinnamomeus*, L. Koch, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*, p. 77. — *Lithobius bicolor*, Tömösváry Ö., Term.-rajz füz. III. k. 4. füz. Tab. 8. Fig. 1—8.

Corpore sat robusto, sublaevi, brunneo vel castaneo; capite luvinisque dorsalibus posticis obscurioribus; antennis dimidio corporis paullo longioribus, 35—45-articulatis; ocellis utrinque 12—18 in series 3—5 positus; poris coxalibus 3, 3, 3, 3—5, 6, 6, 5; pedibus analibus brevibus, infra calcaribus 0, 1, 3, 2, 1 armatis; articulis 4, 5 pedum posticorum maris supra flavescentibus; articulo quinto pedum paris penultimi in maribus supra ante apicem inflato setosoque.

Longit. corp. 10—15 mm.; latit. corp. 1.5—2 mm.

Habit.: Buccari, Buzamező, Csertés, Deés, Fuzsine, Kosova, Körtvélyes, Langenfeld, Podsused, Sikevicza, Sz.-Márton, Szinaikő, Villány, Vlegyásza, Zágráb.

A 4 utolsó hely példányai az erd. orsz. Muzeum egylet állattárában vannak, hová a Tömösváry Ö. gyűjtései folytán jutottak.

*

β. *Pedes anales ungue duplico; coxae pedum maxillarium 4-dentatae; genitalium femineorum calcaria utrinque duo.*

7. Faj. *Lithobius erythrocephalus*, C. K.

3. Tábl. 22. ábr.

Lithobius erythrocephalus, C. Koch, System. d. Myriop. p. 150. — Die Myriop. II. Bd. p. 22. Fig. 145. — L. Koch, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*. p. 83. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 264.; Ibid. 8. Bd. p. 329. — STUXBERG, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. 1871. p. 501—502. — Tömösváry Ö., Zool. Anz. 1880. p. 617. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 110. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 35. — *Lithobius pleonops*, MENGE, Die Myriop. d. Umgeb. von Danzig. p. 11.

Corpore sat robusto vel subgracili, sublaevi vel subrugoso, rufobrunneo vel castaneo, capite praeter frontem obscuriorem saepissime fulvescente; antennis dimidio corporis distincte brevioribus, 27—35 articulatis; ocellis utrinque 10—14, in series 3—4 positus; poris coxalibus rotundatis, 3, 4, 4, 3—4, 6, 5, 5; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 1—0, 1, 3, 3, 2 armatis, articulo primo calcarum laterali unico instructo, in maribus articulo 5 supra saepissime parum depresso; ungue genitalium femineorum trilobo.

Daday: Myriopodák.

Longit. corp. 10—16 mm.; latit. corp. 1.5—2.2 mm.

Habit.: Bánszka, Budapest (Orczy-kert), Buzamező, Hadház, Homonna, K.-Azar, Körtvélyes, Martinsicza, Nagy-Mihály, Ó-Moldova, Pécel, Sátorajaujhely, Semesnye, Simontornya, Szerencs, Szombathely, Szomotor, Tapolasány, Varannó, Velenceze, Velejte, Vlegyásza, V.-Teplicz.

Hazánk faunájában igen közönséges; Tömösváry és LATZEL egyaránt feljegyezte, az utóbbi hazánkban nyugati részeitől a Balaton vidékéig.

*

* *Articulus primus pedum analium margine laterali inermi.*

8. Faj. *Lithobius dubius*, Tömösv.

Lithobius dubius, Tömösváry Ö., Zool. Anz. 1880. p. 618.

Corpore sat robusto, sublaevi, flavo-brunneo, marmorato; antennis longiusculis, 37—40-articulatis; ocellis utrinque 18—20, in series 4 positus; poris coxalibus ellipticis 4, 6, 6, 5; pedibus analibus inflatis, infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 3 armatis; ungue genitalium femineorum trilobo.

Longit. corp. 18—20 mm.

Habit.: Fuzsine.

A typicus példányok, a melyeket Tömösváry gyűjtött, az erdélyi orsz. Muzeum-egylet állattárának birtokában vannak.

9. Faj. *Lithobius pusillus*, LATZ.

Lithobius pusillus, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 108.

Corpore gracili, laevi, brunneo vel castaneo, pedibus posticis et ex parte antennis ferrugineis; antennis dimidio corporis multo brevioribus, 25—33-articulatis; ocellis utrinque 5, in series 2 positus; poris coxalibus rotundatis 2, 2, 2, 2—3, 3, 3, 3; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 1, 0 armatis; ungue genitalium femineorum trilobo.

Longit. corp. 6—8 mm. corp. 1 mm.

Habit.: Buzamező, Gáboltó, Gálszécs, Homonna, Marosvásárhely, Medgyes, Szőlöske.

Hazánk faunájából még eddig ismeretlen volt.

10. Faj. *Lithobius lapidicola*, MEIN.

Lithobius lapidicola, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 8. Bd. p. 328. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 106. — Tömösváry Ö., Zool. Anz. 1880. Jahrg. p. 617. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 37.

Corpore sat gracili, sublaevi, brunneo vel flavo-brunneo, fronte, antennis marginibusque laminarum dorsalium, interdum etiam medio dorsi, obscurioribus; antennis dimidio corporis brevioribus, 29—40-articulatis; ocellis

utrinque 9—12, in series 2—3 positis; poris coxalibus rotundatis 2, 3, 3, 2—3, 4, 4, 4; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3—4, 1, 0—0, 1, 4, 3, 0 armatis; ungue genitalium femineorum trilobo.

Longit. corp. 8—13.5 mm.; latit. corp. 1.2—1.8 mm.

Habit.: Bátfű, Felesúth, Kabolapóháza, Kolozsvár, Marilla-völgy, Nagy-Kanizsa, Nagy-Mihály, Orsova, Plavisevicza, Puj, Sátorajaujhely, Simontornya, Sztropkó, Szőlőske, Tapolesány, Tasnád, Tokaj, Uj-Haraszti, Zilah, Zlaticza.

Hazánk faunájában a közönséges fajok közé tartozik. Egy varietását is megtaláltam:

Lithobius lapidicola v. *hungaricus*. Colore brunneo, poris coxalibus 4. 5. 5. 4—5. 6. 5. 5.; pedibus analibus infra calcaribus 1. 3. 3. 1. armatis.

Longit. 15 mm.; latit. 2 mm.

Habit.: Felesúth.

11. Faj. *Lithobius calcaratus*, C. K.

Lithobius calcaratus, C. Koch, Deutschl. Crust., Myriop. u. Arachn. H. 40. Taf. 23.; Die Myriop. II. Bd. p. 45. Fig. 168. — SILL V., Verhandl. n. Mitth. d. siebenbürg. Vereins f. Naturw. in Hermannstadt. Bd. 13. p. 28. — L. Koch, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*. p. 70. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 265.; Ibid. 8. Bd. p. 331. — PORATH, Oefvers. Vet. Akad. Förh. 1869. p. 640. — STUXBERG, Ibid. 1871. p. 502—503. — FEDRIZZI, Atti d. Soc. Venet. Trent. Vol. 5. p. 230. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 105. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 34. — *Lithobius octops* (exp.) MENGE, Die Myr. d. Umg. von Danzig. p. 10.

Corpore sat gracili, sublaevi, testaceo-brunneo, saepissime capite supra cittaque media laminarum dorsalium piceis; antennis sat longis, 39—50-articulatis; ocellis utrinque 7—9, ex parte in circulum positiss; poris coxalibus rotundatis 1, 2, 3, 2—3, 3, 4, 3; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 1, 1, 0—0, 1, 2, 1, 0 armatis; articulo 4 pedum analium in mare processu stiliformi plus minusve distincto; ungue genitalium femineorum bilobo.

Longit. corp. 10—14 mm.

Habit.: Divics, Kis-Disznód.

Alig férhet kétség ahhoz, hogy e faj hazánk faunájában a legritkábbak egyike; különben innen már nagyon régen ismeretes, a mennyiben Erdélyből még SILL V. jegyezte.

12. Faj. *Lithobius microps*, MEIN.

Lithobius microps, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 265.; Ibid. 8. Bd. p. 265. — Ibid. 8. Bd. p. 330. — TÖMÖSVÁRY, Zool. Anz. 1880. p. 617.

Corpore sat gracili, laevi glabroque, flavo, antice posticeque paullo obscuriore, laminis ventralibus dilutioribus, pedibus testaceis; antennis brevibus, 29—40 articulatis; ocellis utrinque 1—3 in seriem transversam positiss; poris

coxalibus rotundatis 2, 2, 2, 2—2, 3, 3, 2; pedibus analibus infra calcaribus 1, 0, 0, 0—1, 3, 2, 0 armatis; ungue genitalium femineorum trilobo.

Longit. corp. 5.5—5.8 mm.

Habit.: Alsó-Júra.

A TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtötte pár példány az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárának birtokában van.

*** *Pedes anales maris articulo 5 supra sulcato; corpus prope caput parum angustatum; coxae pedum maxillarium 4-dentatae; genitalium femineorum unguis bi-vel trilobus; calcarium duo paria; pori coxales rotundati; articulus primus pedum analium margine laterali inermi.*

13. Faj. *Lithobius latro*, MEIN.

Lithobius latro, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 8. Bd. p. 338. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 102. — TÖMÖSVÁRY Ö., Zool. Anz. 1880. Jahrg. p. 617.

Corpore sat robusto, sublaevi vel subruguloso, obscure castaneo vel brunneo, pedum posticorum tarsi saepe ferrugineis; antennis dimidio corporis paullo longioribus, 30—37-articulatis; ocellis utrinque 10—14, in series 3—4 positiss; poris coxalibus 3, 4, 4, 3—5, 5, 5, 5; pedibus analibus ungue unico, infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 1 armatis.

Longit. corp. 8—11 mm.; latit. corp. 1.2—1.6 mm.

Habit.: Baziás, Béla-Brod, Budapest, Divics, Dupláj, Körtvélyes, Lucski, Vlegyásza.

Hazánkból már TÖMÖSVÁRY Ö. említi s a tőle gyűjtött példányok közül a budapestiek és vlegyászaik az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárának birtokában vannak.

14. Faj. *Lithobius mutabilis*, L. K.

Lithobius mutabilis, L. Koch, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*. p. 75. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 97. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 30. — *Lithobius variegatus*, C. Koch, Deutschl. Crust. Myriop. u. Arachn. H. 40. Taf. 21.; Die Myriop. II. Bd. p. 21. Fig. 144. — ROSICKY, Arch. d. Landesdurchf. v. Böhmen. III. Bd. IV. Abth. p. 17. — *Lithobius communis*, C. Koch, Deutschl. Crust., Myr. u. Arachn. H. 40. Taf. 24.; Die Myriop. II. Bd. p. 47. Fig. 169. — L. Koch, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*. p. 80. — ROSICKY, Arch. d. Landesdurchf. v. Böhmen. III. Bd. IV. Abth. p. 16. — FEDRIZZI, Atti d. Soc. Venet.-Trent. 5. p. 227. — TÖMÖSVÁRY Ö., Term.-rajz. fiz. 3. k. 2—3. füz. — *Lithobius svevicens*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 8. Bd. p. 326.

Corpore sat robusto, sat laevi, brunneo vel flavo-brunneo, plerumque fusco-fasciato, capite rufescente, pedibus posticis pallidioribus saepissimeque fusco-variegatis; antennis sat tenuibus, plerumque dimidio corporis longioribus 39—45 articulatis; ocellis utrinque 13—20, in series 4—5 positiss; poris coxalibus parvis, 3, 4, 4, 3—5, 6, 6, 5; pedibus analibus unguibus duobus, infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 1. armatis.

Longit. corp. 15 mm.; latit. corp. 2 mm.

Habit.: Andrásfű, Beszkidhegy, Budapest (Orczy-kert), Coronini, Csértés, Czeke, Debreczen. Deés, Hadház, Homonna, Kazán, Király-Lehota, Körtvélyes, Marosvásárhely, Medgyes, Ó-Moldova, Olyka-Béla, Oroszmező, Pele, Rákospalota, Sátorajaujhely, Semesnye, Simon-tornya, Szamosujvár, Sz.-Márton, Szin, Szinnaikő, Szu-cságh, Tasnád, Tersato, Torna, Ujpesti sziget, Velence, Vlegyásza, Zágrib, Zilah, Zircz, Zsilvölgye.

A legközönségesebb fajok egyike; hazánkból TÖMÖSVÁRY Ö. és LATZEL egyaránt említik, még pedig egy varietásával együtt.

Lithobius mutabilis v. *hungaricus*, LATZ. *Ocellis utrinque 24—28, in series 6—7 positiss; antennis 53-articulatis; poris coxalibus 5, 6, 6, 5; ungue genitalium femineorum bilobo.*

15. Faj. *Lithobius pelidnus*, HAASE.

Lithobius pelidnus, HAASE, Schlesiens Chilopoden. I. Chilop. anamor. p. 33. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Mon. I. Bd. p. 95.

Corpore sat gracili, sublaevi, livido vel dilute brunneo-fusco-fasciato, capite rufescente, pedibus posticis variegatis; antennis vix vel fere longitudine corporis dimidio 40—45-articulatis; ocellis utrinque 15—18, in series 4—5 positiss; poris coxalibus 3, 3, 3, 2—4, 5, 5, 4; pedibus analibus ungue unico infra calcaribus 0, 1, 3, 2, 0 armatis; articulo tertio pedum analium maris in apicem internum inflato, articulo quinto supra sat distincte sulcato.

Longit. corp. 10—15 mm.; latit. corp. 1.5—2 mm.

Habit.: Sz.-Márton, Szinnaikő.

16. Faj. *Lithobius cyrtopus*, LATZ.

Lithobius cyrtopus, LATZEL, Zool. Anz. 1880. p. 225.; Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 93. — TÖMÖSVÁRY, Zool. Anz. 1880. p. 617. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 29.

Corpore sat gracili, sublaevi, brunneo-flavo, fusco-fasciato, capite rufescente, pedibus posticis variegatis; antennis saepe longitudine dimidii corporis, 36—46 articulatis; ocellis utrinque 15—22, in series 4—5 positiss; poris coxalibus 3, 4, 4, 3—4, 5, 5, 4; pedibus analibus unguibus binis articulatis, infra calcaribus 0, 1, 3, 2, 0—0, 1, 3, 3, 1 armatis; articulo tertio pedum analium maris ante apicem processu coniformi valido interno instructo, articulo quinto supra profunde sulcato.

Longit. corp. 10—16 mm.; latit. corp. 1.5—2.3 mm.

Habit.: Szinnaikő, Vlegyásza; ez utóbbi helyről való példányok az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárában vannak.

b. *Scuta dorsalia 11. 13. angulis posticis productis; articulus primus pedum analium margine laterali inermi.*

17. Faj. *Lithobius borealis*, MEIN.

Lithobius borealis, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 263.; Ibid. 8. Bd. p. 322. — STUXBERG, Oefvers. Vetensk. Akad. Förh. 1875. p. 73. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 90.

Corpore sat robusto antice sublaevi, postice obsolete rugoso, sparsissime hirsuto, brunneo vel castaneo; antennis 32—33 articulatis; ocellis 6—8, in series 2—3 positiss; coxis pedum maxillarium 4 dentatis; poris coxalibus parvis vel minutis, rotundatis 3, 3, 3, 2—3, 4, 4, 3; pedibus analibus unguibus utrinque duobus, infra calcaribus 1, 3, 1, 0—1, 3, 2, 0 armatis.

Longit. corp. 10 mm.

Habit.: Kosova.

18. Faj. *Lithobius Entzii*, n. sp.

Corpore gracili, sublaevi, castaneo; antennis brevibus, 19—24-articulatis; ocellis utrinque 6—8, subseriatis; coxis pedum maxillarium dentibus 8 armatis; poris analibus 2, 2, 2, 2; majusculis, rotundatis; pedibus analibus ungue unico, infra calcaribus 1, 3, 2, 0 armatis.

Longit. corp. 5 mm.; latit. corp. 0.8 mm.

Habit.: Gálszécs.

Az előbbi fajtól egyebek mellett legfőképpen abban különbözik, hogy az állkapcsi lábak csípőjén 8 fogacskája van, amazén csupán 4. Különben egyike a legkisebb *Lithobius*-fajoknak.

c. *Scuta dorsalia 9. 11. 13. angulis posticis productis.*

1. *Coxae pedum maxillarium 4-dentatae vel inermes; pori coxales rotundati.*

* *Pedes anales unguibus duobus armati: unguis genitalium femineorum trilobus.*

a. *Coxae pedum analium margine laterali inermi; paria calcarium genitalium femineorum 2.*

19. Faj. *Lithobius glabratus*, C. K.

Lithobius glabratus, C. Koch, System d. Myriop. p. 149.; Die Myriop. I. Bd. p. 131. Fig. 121. — LATZEL, Die Myr. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 74. — *Lithobius velox*, L. Koch, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*. p. 56. — *Lithobius bucculentus*, L. Koch, Ibid. p. 57. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 261.; Ibid. 8. Bd. p. 302. — TÖMÖSVÁRY, Zool. Anz. 1880. Jahrg. p. 617. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 27. — *Lithobius melanocephalus*, L. Koch, L. c. p. 58. — C. Koch, Die Myriop. I. Bd. p. 130. Fig. 120. — *Lithobius venator*, L. Koch, Loc. cit. p. 59. — *Lithobius immutabilis*, L. Koch, Loc. cit. p. 62.

Corpore sat robusto, laevigato, subflavo, fusco-fasciato; antennis longitudine dimidii corporis 34—41-articulatis; ocellis utrinque 11—16, in series 3—4 positiss; poris coxalibus 3, 4, 4, 3—5, 6, 6, 4; pedibus analibus tenuibus, infra calcaribus 0, 1, 3, 2, 0—0, 1, 3, 3, 0 armatis.

Longit. corp. 10—16 mm.; latit. corp. 1.8—2.2 mm.

Habit.: Budapest, Csáktornya, Déva, Kazán, Orsova, Sátorajanjhely, Sikevicza, Tahi, Viság, Zágráb.

TÖMÖSVÁRY Ö. és LATZEL már feljegyezte volt hazánk-ból; az utóbbi szerint a ritkább fajok közé tartozik. A két utolsó helyről való példányok az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárában vannak. Gyűjtötte TÖMÖSVÁRY Ö.

20. Faj. *Lithobius aulacopus*, LATZ.

Lithobius aulacopus, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 84.

Corpore sat gracili, sublaevi, rufo-vel pallide-castaneo; antennis fere longitudine dimidii corporis, 35—49-articulatis; ocellis utrinque 7—10, in series 3 positis; poris coxalibus 3, 4, 4, 3—5, 5, 6, 5; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 1, 0—0 1, 3, 2, 0 armatis; articulis 4, 5 pedum analium maris supra profunde sulcatis.

Longit. corp. 8·5—12 mm.; latit. corp. 1·2—2 mm.

Habit.: Buzamező.

Valószínű, hogy hazánkban a legritkább fajok egyike.

21. Faj. *Lithobius dentatus*, C. K.

Lithobius dentatus, C. KOCH, System d. Myriop. p. 148.; Die Myriop. I. Bd. p. 117. Fig. 106. — L. KOCH, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*. p. 54. — LATZEL, Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 81. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 23.

Corpore sat robusto, sublaevi, brunneo, fusco-fasciato, capite obscuriore, pedibus posticis fusco-annulatis; antennis longitudine dimidii corporis 47—62-articulatis; ocellis utrinque 14—23, in series 4—6 positis; poris coxalibus 4, 5, 5, 4—6, 6, 6, 5; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 1—0, 1, 3, 3, 2 armatis; articulo 5 pedum analium maris supra profunde sulcato.

Longit. corp. 11—18 mm.; latit. corp. 1·8—2·5 mm.

Habit.: Déva, Fiume.

Ugy látszik, hogy a mediterráni fajok közé tartozik.

22. Faj. *Lithobius anodus*, LATZ.

Lithobius anodus, LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Mon. I. Bd. p. 58.

Corpore sat gracili, sublaevi, castaneo, pedum articulis 3—5 saepissime nigro-conspersis; antennis haud longitudine dimidii corporis, 40—43-articulatis; ocellis utrinque 10—16, in series 4 positis; coxis pedum maxillarum dentibus evanescentibus aut nullis; poris coxalibus 4, 4, 5, 3—5, 6, 6, 5; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 2, 0—0, 1, 3, 3, 1 armatis.

Longit. corp. 9·5—14·5 mm.; latit. corp. 1·5—2 mm.

Habit.: Martinsicza, Pitomacsa, Soóly, Zlaticza.

*

β. *Fedes anales coxis in margine laterali calcari unico armatis.*

23. Faj. *Lithobius agilis*, C. K.

Lithobius agilis, C. KOCH, System d. Myriop. p. 149.; Die Myriop. I. Bd. p. 132. Fig. 122. — L. KOCH, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*. p. 52. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 201.; Ibid. 8. Bd. p. 305. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 78. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 28. — *Lithobius macilentus*, L. KOCH (exp.), Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*, p. 63.

Corpore sat robusto, distincte ruguloso, brunneo vel castaneo, antennis praeter apicem fulcum pedibusque posticis praeter tarsos testaceos fuscis, pleuris saepe violaceis; antennis dimidio corporis brevioribus, 27—34-articulatis; ocellis utrinque 9—11, in series 3 positis; poris coxalibus 3, 4, 4, 3—4, 5, 5, 4; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 2, 0 armatis; paribus calcarium genitalium femineorum 2.

Longit. corp. 8—12·5 mm.; latit. corp. 1·5—2 mm.

Habit.: Déva, Orsova,

Az előbbi helyről való példányok az erd. országos Múzeum-egylet állattárában vannak, a hova TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtései útján jutottak.

24. Faj. *Lithobius tricuspis*, MEIN.

Lithobius tricuspis, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 8. Bd. p. 298. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 76. — *Lithobius rhaeticus*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 8. Bd. p. 297. — TÖMÖSVÁRY Ö., Zool. Anz. 1880. Jahrg. p. 617.

Corpore sat robusto, sublaevi, brunneo, capite obscuriore; antennis haud longitudine dimidii corporis, 40—52-articulatis; ocellis utrinque 10—16, in series 3—4 positis, poris coxalibus 3, 4, 4, 3—5, 6, 6, 5; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 1 armatis; paribus calcarium genitalium femineorum 3.

Longit. corp. 11—18 mm.; latit. corp. 1·5—2·5 mm.

Habit.: Divics, Farkasd, Szombathely.

Az utolsó helyről való példányok az erd. orsz. Múzeum-egylet állattárának tulajdonai.

*

* *Fedes anales ungue unico instructi.*

25. Faj. *Lithobius nigrifrons*, LATZ. ET HAASE.

Lithobius nigrifrons, LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 71. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 25.

Corpore sat gracili, sublaevi, castaneo vel brunneo, capite praeter frontem nigrescentem ferrugineo vel fulvescente, pedum posticorum articulo 5 semper flavesciente; antennis longitudine dimidii corporis, 36—43-articulatis; ocellis utrinque 14—18, in series 4—5 positis; poris coxalibus 3, 4, 4, 3—5, 6, 5, 5; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 2, 0—0 1, 3, 2, 1 armatis, margine laterali articuli primi inermi; ungue genitalium femineorum trilobo, paribus calcarium 2.

Longit. corp. 9·5—14 mm.; latit. corp. 1·3—2 mm.

Habit.: Budapest (Orczy-kert), Gáboltó, Sátorajanjhely, Tolcsva, Zágráb.

*

2. *Coxae pedum maxillarium 6—8-dentatae; pori coxales rotundati.*

26. Faj. *Lithobius hungaricus*, n. sp.

Corpore minus robusto, flavo-brunneo; antennis nigrescentibus, dimidio corporis parum longioribus, 43—49-articulatis; ocellis utrinque 9—12, in series 3—4 positis; coxis pedum maxillarium dentibus 6 armatis; poris coxalibus 3, 5, 5, 3; pedibus analibus ungue unico, infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 1 armatis; articulo primo pedum analium in margine laterali inermi.

Longit. corp. 14 mm.; latit. corp. 2 mm.

Habit.: Felcsúth.

27. Faj. *Lithobius piceus*, L. K.

Lithobius piceus, L. KOCH, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*. p. 49. — FEDRIZZI, Atti d. Soc. Ven.-Trent. 5. p. 212. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 64. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 22. — *Lithobius sordidus*, L. KOCH, Die Myriop.-Gatt. *Lithobius*, p. 47. — *Lithobius fossor*, L. KOCH, Ibid. p. 48. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 8. Bd. p. 301. — *Lithobius inaequidens*, FEDRIZZI, Atti d. Soc. Ven.-Trent. 5. p. 214. — *Lithobius ardesiacus*, FEDRIZZI, Loc. cit. p. 215.

Corpore sat robusto, sublaevi, pallide-castaneo vel brunneo, capite antennisque piceis; antennis vix longitudine dimidii corporis, 44—54-articulatis; ocellis utrinque 11—16, in series 3—4 positis; coxis pedum maxillarium 8 dentatis; poris coxalibus 4, 4, 4, 4—6, 7, 7, 6; pedibus analibus unguibus duobus, infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 1, in articulo primo calcari singulo laterali armatis; ungue genitalium femineorum bi- vel subtrilobo; paribus calcarium 2.

Longit. corp. 13—20 mm.; latit. corp. 2—3 mm.

Habit.: Czéke, Ekérge, Gáboltó, Medgyes, N.-Kanizsa, Orsova, Péczel, Plavisevicza, Sz.-István, Velejte, Zilah.

*

3. *Coxae pedum maxillarium 10—14-dentatae.*

* *Fedes 3 postici paris calcari unico laterali; pori coxales subovales; pedes anales unguibus duobus instructi.*

28. Faj. *Lithobius peregrinus*, LATZ.

Lithobius peregrinus, LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 63.

Corpore sat robusto, laeviusculo, violaceo-brunneo, capite praesertim antice fulvescente; antennis dimidio corporis fere longioribus, 45-articulatis; ocellis utrinque 15—18, in series 4 positis; coxis pedum maxillarium

saepissime 10 dentatis; poris coxalibus 6, 7, 7, 5; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 1 armatis; ungue genitalium femineorum distincte trilobo; paribus calcarium duobus.

Longit. corp. 14 mm.; latit. corp. 2·2 mm.

Habit.: Péczel, Sátorajanjhely, Szomotor.

LATZEL o fajt egyetlen példány után írta le. Nekem az említett helyekről 7 példány állott rendelkezésemre.

29. Faj. *Lithobius dalmaticus*, LATZ.

Lithobius dalmaticus, LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 61.

Corpore robusto, subaspero, rufo, fronte cum trophis pedibusque posticis fulvescentibus, pedibus ceteris fuscoluteis; antennis dimidio corporis brevioribus, 43-articulatis; ocellis utrinque 18—19, in series 4 positis; coxis pedum maxillarium 11-dentatis, dentibus inaequalibus; poris coxalibus 7, 8, 8, 6; pedibus analibus infra calcaribus 1, 1, 3, 3, 1 armatis.

Longit. corp. 21·5 mm.; latit. corp. 3·4 mm.

Habit.: Szinnaikő, Lucski.

A rendelkezésemre álló 3 példány fiatal volt, azonban az említett bélyegek mindeniken jellemzőek voltak.

*

*** *Coxae pedum paris 3 posticorum margine laterali inermi; pori coxales transversales vel ovales; pedes anales ungue unico armati; unguis genitalium femineorum trilobus.*

30. Faj. *Lithobius forficatus*, L.

3. Tábla, 18., 21. ábra.

Scolopendra forficata, LINNÉ, Systema naturæ. Ed. 10. I. p. 638. — FABRICIUS, Spec. Insect. I. p. 532. — LATREILLE, Genera Crust. et Ins. I. p. 78. — SILL V., Verh. u. Mitth. siebenb. Vereins. 12. Bd. p. 11. — *Scolopendra forcipata*, DE GEER, Mein. des Ins. I. VIII. p. 557. — *Lithobius forficatus*, LEACH, Edinb. Encycl. 7. p. 408—409.; Zool. Misc. 3. p. 39—40. — C. KOCH, Deutschl. Crust., Myriop. und Arachn. H. 40. Taf. 20.; Die Myriop. Bd. I. p. 113. Fig. 101. — NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 367. — GERVAIS, Hist. nat. des Ins. Apt. 4. p. 230. — NEWPORT, Catal. Brit. Mus. p. 18. — L. KOCH, Die Myr.-Gatt. *Lithobius*. p. 39. — EISEN och STUXBERG, Oefv. Vetensk. Akad. Förh. Nr. 5. p. 376. 1868. — MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 259.; Ibid. 8. Bd. p. 315. — FICKERT, Myriop. u. Arachn. von Kamme d. Riesengeb. Breslau. p. 7. — ROSICKY, Zool. Abth. d. Landesdurchf. v. Böhmen. 1876. p. 16. — LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landesmus. v. Kärnten. 12. p. 97.; Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 57. — FEDRIZZI, Atti d. Soc. Ven.-Trent. Vol. 5. p. 205. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 19. — *Lithobius lavilabrum*, LEACH, Edinb. Encycl. 7. p. 409. — *Lithobius vulgaris*, LEACH, Zool. Misc. 3. p. 40. Tab. 137. — *Lithobius Leachii*, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. 19. p. 368.; Cat. Brit. Mus. p. 19. — *Lithobius hortensis*, L. KOCH, Loc. cit. p. 41. — *Lithobius muscorum*, L. KOCH, Loc. cit. p. 45. —

Lithobius coriaceus, L. KOCH, Loc. cit. p. 51. — *Lithobius curtirostris*, EISEN och STUXBERG, Loc. cit. p. 376. — *Lithobius parvulus*, FEDRIZZI, Atti d. Soc. Ven.-Trent. Vol. 5. p. 213.

Corpore robusto, sublaevi, castaneo vel rufo-brunneo, pedibus pallidioribus vel luteis; antennis dimidio corporis longitudine brevioribus, 38—48 articulatis; ocellis utrinque 24—40, in series 5—8 positis; coxis pedum maxillarium 10—14 dentatis; poris coxalibus 6, 6, 6, 5—12, 11, 10, 10; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 2 armatis.

Longit. corp. 15—32 mm.; latit. corp. 2.5—4 mm.

Habit.: Andrásfa, Bánszka, Beszkidhegy, Budapest (Orczy-kert, Margit-sziget), Buzamező, Déva, Divics, Farkasd, Fehértéplom, Feketehegy-fürdő, Felcsúth, Fiume, Gúlszécs, Hadház, Homonna, Javorina, K.-Azar, Kolozsvár, Kosova, Körtvélyes, Lucski, Marosvásárhely, Máramaros, Mehádia, Mezőhavas, Nagy-Csűr, N.-Hagymás, Olyka-Béla, Oprea-Kerczisor, Parajd, Peér, Pécel, Pitomacs, Puj, Retyezát, Retyiczel, Sikevicza, Skrád, Szádelő, Szamosujvár, Sz.-Márton, Szilágy-Somlyó, Szinaikó, Szoboszló, Szucságh, Táttra, Tátrafüred, Tolcsva, Újpesti sziget, Vadé, Velence, Viság, Vlegyásza, Zilah, Zircz.

E helyek hosszú jegyzéke elég tanúbizonyságot tesz a mellett, hogy e faj hazánk faunájában a legközönségesebb.

31. Faj. *Lithobius bonensis*, MEIN.

Lithobius bonensis, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 8. Bd. p. 320.

Corpore minus gracili, sublaevi, flavo, capite rufescente, laminis ventralibus pedibusque pallidioribus; antennis brevibus, 30—47-articulatis; ocellis utrinque 15—21, in series 4—5 positis; coxis pedum maxillarium 10—13-dentatis; poris coxalibus 4, 5, 5, 4—6, 7, 7, 5; pedibus analibus infra calcaribus 1, 3, 3, 1—1, 3, 3, 2 armatis.

Longit. corp. 11.5—16 mm.

Habit.: Viság.

A TÖMÖSVÁRY Ö. foljegyzésének alapjául szolgáló példányok az erd. orsz. Muzeum-egylot állattárában vannak.

*

d. *Scuta dorsalia* 6. 7. 9. 11. 13. *angulis posticis productis.*

* *Pari coxales omnes similes.*

32. Faj. *Lithobius validus*, MEIN.

3. Tábla, 15—17., 25., 26. ábra.

Lithobius validus, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 8. Bd. p. 291. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 50. — *Lithobius punctulatus*, LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landesmus. von Kärnten. 1876. p. 97.

Corpore robusto, sublaevi, castaneo vel rufo-brunneo; antennis haud longitudine dimidii corporis, 40—48-articulatis; ocellis utrinque 28—34, in series 5—6 positis; coxis pedum maxillarium 12—16 dentatis; poris coxalibus transversalibus vel ovalibus uniseriatis, 8, 8, 8, 6—10, 9, 9, 9; pedibus analibus ungue unico infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 1—0, 1, 3, 3, 2 armatis, articulo primo margine laterali inermi; ungue genitalium femineorum trilobo, paribus calcarium duobus.

Longit. corp. 18—30 mm.; latit. corp. 2.5—4 mm.

Habit.: Mehádia, Vadé.

Az előbbi helyről való példányok az erd. orsz. Muzeum-egylet állattárában vannak s oda a TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtései útján jutottak.

33. Faj. *Lithobius tridentinus*, TANZ.

Lithobius tridentinus, FANZAGO, I Chilopodi italiani. p. 30. Padova. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 49.

Corpore sat robusto, castaneo; antennis brevibus, castaneis, 40-articulatis; ocellis utrinque 20, in series 6 positis; coxis pedum maxillarium 13—15-dentatis; poris coxalibus in series 2 collocatis 6, 6, 6, 5; paribus calcarium genitalium femineorum 3, calcaribus validis.

Longit. corp. 14 mm.; latit. corp. 3 mm.

Habit.: Fuzsine.

A rendelkezésemre álló pár példány az erd. országos Muzeum-egylet állattárában van meg, a hova a TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtései útján jutottak.

*

** *Pori coxales abinvice diversi rotundi.*

34. Faj. *Lithobius tenuipes*, n. sp.

3. Tábla, 23. ábra.

Corpore sat gracili, fusco-brunneo; antennis dimidio corporis aequalibus, 37-articulatis; ocellis utrinque 8, in series 4—5 dispositis; coxis pedum maxillarium 12—14-dentatis; poris coxalibus irregulariter sparsis, magnitudine inaequalibus, 2 permagnis, ceteris parvis 7, 7, 6, 5; pedibus perlongis, fusco-violaceis; pedibus analibus unguibus duobus, infra calcaribus 0, 1, 3, 2, 0 armatis, articulo primo margine laterali inermi.

Longit. corp. 14 mm.; latit. corp. 2.5 mm.

Habit.: Fiume, Nagy-Kanizsa.

E két hely geográfai fekvése után ítélve e faj inkább a mediterráni alterületnek egyik hazai új képviselője.

*

B. *Pori coxales numerosi, multiseriati vel sparsi.*

a. *Scuta dorsalia* 7. 9. 11. 13. *angulis posticis distincte, 6. cero angulis posticis indistincte productis; pori coxales rotundati, indistincte multiseriati; pedes anales ungue unico.*

35. Faj. *Lithobius leptopus*, LATZ.

Lithobius leptopus, LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 53.

Corpore robusto, laevi, rufo-brunneo vel castaneo, obsolete fusco-fasciato, pedibus fusco-luteis, laminis ventralibus brunneis; antennis vix longitudine dimidii corporis, 40—47-articulatis; ocellis utrinque 13—23, in series 4—5 positis; coxis pedum maxillarium 16—20-dentatis; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 1 armatis, articulo primo margine laterali inermi; ungue genitalium femineorum integro, paribus calcarium 2.

Longit. corp. 16—25 mm.; latit. corp. 2.5—3.4 mm.

Habit.: Divics.

Ugy látszik, hogy a mediterráni alterület alakjai közé tartozik; LATZEL ezt jegyzi meg róla: «Je südlicher, desto häufiger.»

36. Faj. *Lithobius transylvanicus*, LATZ.

LATZEL R., Ein neuer Lithobier aus Ungarn und Serbien. Zool. Anz. 1882. p. 332.

Corpore robusto, rufo, nitido; antennis dimidio corporis vix longioribus, 43—45-articulatis; ocellis utrinque 22, in series 5 dispositis; coxis pedum maxillarium dentibus 16 validis armatis; pedibus analibus infra calcaribus 0, 1, 3, 3, 2 armatis, articulo primo margine laterali calcaris unico instructo.

Longit. corp. 36 mm.; latit. corp. 5.6 mm.

Habit.: Karánsebes, Mehádia, Orsova, Sikevicza.

Az előbbeni fajhoz nagyon közel áll, azonban a jellemző bélyegeken tőle mégis feltűnően különbözik.

*

b. *Scuta dorsalia* 6. 7. 9. 11. 13. *angulis posticis distincte productis; pori coxales rotundati indistincte multiseriati; ungue genitalium femineorum integro; duobus paribus calcarium.*

37. Faj. *Lithobius brevicornis*, n. sp.

Corpore robusto, brunneo; antennis dimidio corporis multo brevioribus, 40-articulatis; ocellis utrinque 16, in series 4—5 positis; coxis pedum maxillarium 18-dentatis, dentibus brevissimis; pedibus analibus ungue unico, infra calcaribus 0, 1, 3, 2, 1 armatis, margine laterali articuli primi calcaris unico instructo, articulis 3, 4, supra bisulcatis.

Longit. corp. 35 mm.; latit. corp. 5 mm.

Habit.: Plavisevicza.

38. Faj. *Lithobius grossipes*, C. K.

3. Tábla, 20., 27. ábra.

Lithobius grossipes, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 146.; Die Myriop. I. Bd. p. 67. Fig. 57. — LATZEL, Jahrb. d. naturh. Landesmus. v. Kärnten. 12. p. 69.; Die Myriop.

d. österr.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 44. — FEDRIZZI, Atti d. Soc. Ven.-Trent. Vol. 5. p. 192. — L. KOCH, Die Myriop.-Gatt. Lithobius. p. 32. — *Lithobius montanus*, C. KOCH, Syst. d. Myriop. p. 148.; Die Myriop. II. Bd. p. 8. Fig. 132. — L. KOCH, Die Myr.-Gatt. Lithobius. p. 32. — FEDRIZZI, Atti d. Soc. Venet.-Trent. Vol. 5. p. 196. — *Lithobius festivus*, L. KOCH, Die Myriop.-Gatt. Lithobius, p. 29. — *Lithobius littoralis*, L. KOCH, Verh. d. zool.-bot. Ges. Wien. 1867. p. 899. — *Lithobius punctulatus*, MEINERT, Naturh. Tidsskr. 8. Bd. p. 285.

Corpore robustissimo, brunneo vel castaneo, distincte fusco-vel nigro-fasciato, laminis ventralibus pedibusque flavidis, antennis et trophis pedibusque 4 posticis fulvescentibus vel fulvis; antennis dimidio corporis longioribus, 40—55-articulatis; ocellis utrinque 15—21, in series 4—5 positis; coxis pedum maxillarium 14—18-dentatis; pedibus analibus unguibus duobus, infra calcaribus 0, 1, 3, 2, 2—0, 1, 3, 3, 2 armatis, margine laterali articuli primi inermi, articulis 3, 4, supra bisulcatis.

Longit. corp. 26—45 mm.; latit. corp. 3.5—5 mm.

Habit.: Fiume, Mehádia, Skrád, Sz.-Helena, Tersato.

A két utolsó helyről való példányok az erd. orsz. Muzeum-egylet állattárában vannak, a hova TÖMÖSVÁRY Ö. gyűjtései útján jutottak.

Csal. *Scutigeridae*, GERV.

Scutigeridae, GERVAIS, Ann. d. sc. nat. 2. sér. I. 7. p. 48. — LATZEL, Die Myriop. der öst.-ung. Monarchie. I. Bd. p. 20. — Cermatiidae, LEACH, Trans. Linn. Soc. London. 11. p. 301. — NEWPORT, Ibid. 19. p. 275.; Catal. of Brit. Mus. London. 1856. p. 1. 6. — Inaequiped, LATREILLE, Fam. nat. du Règne anim. p. Cuvier. Paris, 1825. p. 327. — Schizotarsia, BRANDT, Recueil des Mém. d. Ins. Myr. Pétersb. p. 26. — Schizotarsien, C. KOCH, System d. Myriop. p. 86. 189. — Scutigerides, GERVAIS, Hist. nat. d. Ins. Apt. 4. p. 214. — Lithobii (exp.) MEINERT, Naturh. Tidsskr. 5. Bd. p. 246. — Scutigerini, HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 7.

Corpore brevi, robusto; oculis compositis; antennis perlongis, tenuibus; palpis labialibus 4 articulatis, elongatis, calcaribus armatis, ungue nullo; spiraculis in pleuris nullis, stomatibus in laminis dorsalibus singulis; pedibus tarsis multiarticulatis coxisque distinctis, pedibus analibus valde gracilibus.

E családból ez ideig egyetlen genus ismeretes.

Nem. *Scutigera*, LAM.

Scutigera, LAMARCK, Syst. d. anim. sans vert. p. 182. — LATREILLE, Hist. d. Crust. at Ins. Tom. 3. p. 45. T. 7. p. 85. — LATZEL, Die Myriop. d. österr.-ung. Monarchie. I. B. p. 22. — TÖMÖSVÁRY Ö., M. tud. Akad. math.-term. tud. Értesítő. 1. köt. 3—4. füz. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 8. — Cermatia, ILLIGER, in Rossi, Fauna Arusca. Ed. 2. p. 199. — NEWPORT, Trans. Linn. Soc. London. 19. p. 275.; Catal. Brit. Mus. 1856. p. 17. — Selista, RAFINISQUE, Ann. of Nature. I. p. 7.

Corpore e segmentis pediferis 15 composito; ocellis magnis, prominentibus; labro ex parte libero, medio pro-

funde inciso, unidentato; mandibulis pectino vel lacinio magno et dense setarum dissectarum fortium juxta et pone lammellam dentatam instructis; mala externa maxillarum indistincte 3-articulata, articulo basali longissimo, articulo ultimo truncato setisque ramosis instructo, mala interna angusta, acuta setisque simplicibus armata a stipitibus non coalitis discreta; coxis pedum maxillarum rix coalitis dentibus setiformibus vel aculeis armatis; laminis dorsalibus 8, praeter ultimam in margine postico fissuram singulam gerentibus; pedibus aculeatis vel calcaratis.

E nem fajai a forró öv alatt az egész földön otthonosak. Hazánkban egyetlen faj él csupán.

Faj. *Scutigera coleoptrata*, LIN.

Scolopendra coleoptrata, LINNÉ. Syst. nat. Ed. 10. Tom. I. p. 637. — Scolopendra nigricans, GEOFFROY, Hist. d. Ins. d. Paris. Tom. 2. p. 674. — Scolopendra aranea, SCOPOLI, Entom. carniolica. p. 416. — Scolopendra lineata, RASSIUS, Fauna Etrusca. Tom. 2. p. 122. — Scutigera coleoptrata, LAMARCK, Syst. d. anim. s. vert. p. 182. — LATZEL, Die Myriop. d. öst.-ung. Monarchie. I. B. p. 24. — TÖMÖSVÁRY Ö., A Scutigera coleoptrata légzőszervéről. Marosvásárhely, 1881. 1. tábla. — HAASE ER., Schlesiens Chilop. 1. H. p. 10. — Cermatia lineata, ILLIGER, in ROSSIUS, Fauna Etrusca. Ed. 2.

T. 2. p. 198. — Cermatia livida, LEACH, Zool. misc. T. 3. p. 38. Tab. 136. — Scutigera longipes, LAMARCK, Hist. nat. d. an. s. vert. T. 5. p. 28. — Cermatia variegata, RISSO, Eur. merid. T. 5. p. 153. — C. Koch, System d. Myriop. p. 189.; Die Myriop. II. Bd. p. 110. Fig. 233. — TÖMÖSVÁRY Ö., Term.-rajzi füz. III. k. 4. füz. — Cermatia coleoptrata, NEWPORT, Trans. Linn. Soc. of London. Tom. 19. p. 352.; Catal. Brit. Mus. 1856. p. 7.

Corpore flavo-griseo, supra fusco-trifasciato; lamina cephalica postice largiter transverseque impressa, antice sulco tenui exarata; oculis triangularibus nigris; pedibus maxillaribus in coxis 4-dentatis, in femore unidentatis; laminis dorsalibus modice arcuatis, fere acute granulosis, marginibus lateralibus asperatis, angulis rotundatis; laminis ventralibus trapeziformibus sulcoque longitudinali exaratis; pedibus analibus infra calcaribus 1, 0, 0, 0, 1, ceteris vero 1, 0, 1, 0, 2 armatis, violaceo-annulatis, tarsis omnibus nigris.

Longit. corp. 24 mm.; latit. corp. 3-5 mm.

Habit.: Budapest, Coronini, Páty, Szeged.

Hazánkban TÖMÖSVÁRY Ö. és LATZEL egyaránt feljegyezi. Ugy látszik azonban, hogy nem tartozik a közönséges alakok közé. LATZEL szerint e faj Európa mindazon helyein otthonos, hol a szőlőmivelést nagyban üzik. Különb. déli alak.

AZON HAZAI HELYEK MEGYÉNKÉNTI ELŐSOROLÁSA, A MELYEKEN MYRIOPODÁT GYŰJTÖTTEK.

A helységnevek után rekeszjelben álló tulajdonnevek a gyűjtők nevei.

Abauj-Tornamegye.

Áj (RAISZ G. úrnő).
Görgő (RAISZ G. úrnő).
Körtvélyes (RAISZ G. úrnő).
Szádellő (dr. HORVÁTH G., RAISZ G. úrnő).
Szin (RAISZ G. úrnő).
Torna (RAISZ G. úrnő).

Baranyamegye.

Abaliget (PÁVEL J.).
Baán (BIRÓ L.).
Pécs (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Szt.-Márton (BIRÓ L.).
Villány (TÖMÖSVÁRY Ö.).

Barsamegye.

K.-Tapolcsány (dr. HORVÁTH G., BIRÓ L.).

Beregmege.

Beregszász (dr. CHYZER K.).

Biharmegye.

Bihar (PÁVEL J.).
Kólj (BIRÓ L.).
Nagy-Hagymás (HERMAN O.).
Nagyvárad (KORICSÁNSZKY J.).
Pestere (dr. CHYZER K.).
Rézbánya (PÁVEL J.).

Borsodmegye.

Szendrő (dr. HORVÁTH G.).

Brassómege.

Brassó (TÖMÖSVÁRY Ö.).

Csongrádmege.

Szeged (TÖMÖSVÁRY Ö., dr. HORVÁTH G.).

Fehermegye.

Felesúth (dr. CHYZER K.).
Velence (PÁVEL J.).
Zichyfalva (KORICSÁNSZKY J.).

Fogarasmegye.

Oprea-Kercisora (SILL V.).

Hajbómege.

Debrecen (dr. HORVÁTH G.).
Szoboszló (dr. CHYZER K.).

Háromszékmege.

Alsó-Rákos (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Vargyas (TÖMÖSVÁRY Ö.).

Hecsmegye.

Füzes-Abony (BIRÓ L.).
Hadház (BIRÓ L.).

Hunyadmegye.

Csertés (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Déva (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Malomvíz (TÖMÖSVÁRY Ö., PÁVEL J.).
Púj (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Retyezát (dr. ENTZ G., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Rusor (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Zsilvölgye (TÖMÖSVÁRY Ö.).

Jász-Nagykő-Szolnokmege.

Kisnyszállás (dr. DADAY J.).

Kolozsmegye.

Kolozsvár (TÖMÖSVÁRY Ö., dr. DADAY J.).
Retyezcel (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Szucságh (dr. DADAY J.).
Trányis (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Viság (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Vlegyásza, oncsászái barlang (TÖMÖSVÁRY Ö.).

Kőrös-Belovármegye.

Pitomácsa (dr. HORVÁTH G.).

Krassó-Szőrénymegye.

Baziás (dr. CHYZER K., dr. HORVÁTH G.).
Berzáska (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Coronini (TÖMÖSVÁRY Ö.).

Divics (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Karánsebes (LATZEL R.).
Kazán (dr. CHYZER K., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Kossova (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Langenfeld (dr. HORVÁTH G.).
Marillavölgy (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Mehadia (dr. CHYZER K., TÖMÖSVÁRY Ö., PÁVEL J.).
Ó-Moldova (dr. CHYZER K., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Új-Moldova (dr. CHYZER K.).
Oravicza (dr. CHYZER K., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Orsova (dr. CHYZER K., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Plavisevica (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Rumunest (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Sikevica (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Sz.-Helena (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Szvinicza (TÖMÖSVÁRY Ö.).

Lika-Krbavamegye.

Ostaria (REITTER Ö. [?]).

Liptómege.

Csorbai tó (dr. CHYZER K.).
Lucski (dr. HORVÁTH G.).
Király-Lehota (LEHOCZKY D.).
Koritnica (dr. CHYZER K.).

Máramarosmege.

Kabolapolyána (PÁVEL J.).
Máramaros (PÁVEL J.).
Pietross (dr. CHYZER K.).

Maros-Tordamegye.

Marosvásárhely (TÖMÖSVÁRY Ö.).

Modrus-Fiumemegye.

Buccari (dr. HORVÁTH G., TÖMÖSVÁRY Ö., BIRÓ L.).
Fiume (dr. HORVÁTH G., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Fuzsine (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Martinsicza (dr. HORVÁTH G., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Orehovicza (dr. HORVÁTH G., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Susák (dr. HORVÁTH G., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Szkrád (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Tersato (TÖMÖSVÁRY Ö.).

Nagy-Küküllőmege.

Medgyes (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Segesvár (SILL V.).

Pest-Pilis-Solt-Kiskunmegye.

Budapest (PÁVEL J., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Farkasd (dr. HORVÁTH G., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Hajós (BIRÓ L.).
Kecskemét (dr. HORVÁTH G.).
Páty (BIRÓ L.).
Pécel (BIRÓ L.).

Rákospalota (BIRÓ L.).
Tahi (dr. HORVÁTH G., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Újpesti sziget (KUTHY D.).

Pozsegamegye.

Kujnik (JURINAC A. E.).
Lipovljane (dr. HORVÁTH G.).

Pozsonymegye.

Pozsony (BÜCKH).

Sárosmege.

Bártfa (dr. CHYZER K.).
Gáboltó (dr. CHYZER K.).

Somogyimegye.

Mocsolád (PÁVEL J.).
Simonfa (TÖMÖSVÁRY Ö.).
Vadé (PÁVEL J.).

Szatmármegye.

Szinyérváralja (BLASKOVICS Ö.).

Szebenmege.

Czód (dr. ENTZ G.).
Kis-Disznód (SILL V.).
Nagy-Csűr (SILL V.).
Nagy-Szeben (SILL V.).
Vöröstoronyi szoros (dr. ENTZ G.).

Szepesmege.

Feketehegyfürdő (dr. VÁNGEL J.).
Jávorina (dr. CHYZER K.).
Tátra (dr. CHYZER K.).
Tátrafüred (dr. CHYZER K.).

Szerénmege.

Bród (dr. HORVÁTH G.).

Szilágymegye.

Balla (BIRÓ L.).
Peér (BIRÓ L., TÖMÖSVÁRY Ö.).
Pele (BIRÓ L.).
Szilág-Somlyó (BIRÓ L.).
Tasnád (BIRÓ L.).
Zilah, Meszes (BIRÓ L.).

Szolnok-Dobokamegye.

Buzamező (dr. DADAY J.).
Deés (dr. DADAY J.).
Oroszmező (dr. DADAY J.).
Semsegye (dr. DADAY J.).
Szamosújvár (dr. MÁRTONFI L.).

Temesmegye.

Buziás (dr. CHYZER K.).
Duplaj (dr. HORVÁTH G.).
Fehértéplom (dr. HORVÁTH G.).
Zlaticza (dr. HORVÁTH G.).

Tolnamegye.

Simontornya (dr. HORVÁTH G.).

Torda-Aranyosmege.

Alsó-Jára (TÖMÖSVÁRY Ö.).

Udvarhelymege.

Parajd (HERMAN O.).
Székely-Udvarhely (KOVÁCS F.).

Varasdmegye.

V.-Tepliz (dr. HORVÁTH G.).

Vasmege.

Andrásfa (MADARÁSZ GY.).
Sárvár (dr. HORVÁTH G.).
Szombathely (MADARÁSZ GY.).

Veszprémmegye.

Sóly (BIRÓ L.).
Szt.-István (BIRÓ L.).
Zirc (KUTHY D.).

Zágrábmegye.

Podsused (dr. HORVÁTH G.).
Zágráb (dr. HORVÁTH G., TÖMÖSVÁRY Ö.).

Zalamegye.

Csáktornya (dr. HORVÁTH G.).
Keszthely (dr. CHYZER K.).
Nagy-Kanizsa (dr. HORVÁTH G.).

Zemplénmege.

Bánszka (dr. CHYZER K.).
Bereczki (dr. CHYZER K.).
Beszkidhegy (dr. CHYZER K.).
Czéke (dr. CHYZER K.).
Erdőbénye (dr. CHYZER K.).
Gálszécs (dr. CHYZER K.).
Homonna (dr. CHYZER K.).
K.-Azar (dr. CHYZER K.).
Mező-Laborez (dr. CHYZER K.).
Nagy-Mihály (dr. CHYZER K.).
Olyka-Béla (dr. CHYZER K.).
Orosz-Pornba (dr. CHYZER K.).
Perbenyék (dr. CHYZER K.).
Sátorajka-Ujhely (dr. CHYZER K.).
Szerencs (dr. CHYZER K.).
Szinna (dr. CHYZER K.).
Szinnakő (dr. CHYZER K.).
Szomotor (dr. CHYZER K.).
Szőlőske (dr. CHYZER K.).
Sztropkó (dr. CHYZER K.).
Tokaj (dr. CHYZER K.).
Tolcsa (dr. CHYZER K.).
Varannó (dr. HORVÁTH G.).
Velejte (dr. CHYZER K.).
Vihorlát (dr. CHYZER K.).
Zbojna (dr. CHYZER K.).

AZ ÖSSZES IRODALOM JEGYZÉKE.

- ADAMS A., 1861. On the habits of a Chinese Myriapoda. — *Newman Zoologist*, XIX. (Vide LATZEL, II. p. 374.)
- ALDROVANDUS UL., 1602. De Scolopendra terrestri. — De animalibus insectis, Liber 5. Bononiæ. (V. LATZEL, L. c. p. 374.)
- ALESSANDRINI A., 1830. Nota sul sistema nervoso della Scolopendra mordente. — *Annali d. Storia nat.* III. (V. LATZEL, L. c. p. 374.)
- *AM STEIN J. G., 1857. Aufzählung und Beschreibung der Myriapoden und Crustaceen Graubündens. — *Jahresb. d. naturf. Gesellsch. Graub. Neue Folge*, II. Chur. p. 112—148.
- ARTHAUD, 1787. Description de la bête a mille pieds de St. Domingue. — *Journ. d. Phys.* XXX. Paris. (Vide LATZEL, L. c. p. 374.)
- AUDOUIN J. V., 1829. Iconographie des Annelides, Crust. Arachn. et Myriopodes, Paris.
- BACHELIER L., 1887. Le Scolopendre e sa figure. Des accidents qu'elle détermine chez l'homme. Paris. (Zool. Jahresb.)
- BALBIANI E. G., 1883. Sur l'origine des cellules du follicule et du noyau vitellin de l'œuf chez les Geophiles. — *Carus, Zool. Anz.* VI. No. 155.
- BALSAMO-CRIVELLI G., 1862. Di alcune specie di Miriapodi del genere *Julus* etc. — *Atti d. Soc. ital. di sc. natur.* IV. Milano.
- , 1864. Notizie naturali e chimico-agrarie sulla provincia di Pavia. Miriapodi. Pavia. (V. 6. Memorie del R. Istituto Lombardo di scienze. 7.) (Vide LATZEL, L. c. p. 374.)
- BARTELS MAX, 1885. Ueber einige giftige Thiere des Haussa-Landes. Sitz. Ber. Ges. Nat. Freunde Berlin. (Zool. Jahresb.)
- BEAUVOIS A. M. F. J., 1805. Insectes recueillis en Afrique et en Amérique. Paris. (Vide KARSCH.)
- BECKER A., 1864. Naturhistorische Mittheilungen. — *Bull. Soc. Imp. Nat. Moscou*. 37. Bd. 1. Abth. p. 477.
- BELKE G., 1859. Esquisse de l'histoire naturelle de Kamienitz-Podolski etc. — *Ibid.* 32. Bd. p. 24.
- BERENDT G. C., 1830. Die Insecten im Bernstein. I. Heft. Danzig.
- BERENDT, KOCH, MENGE, 1854. Die im Bernstein befindl. organischen Reste der Vorwelt. Bd. I—II. Berlin. 1854—56.
- BERGSÖE V. og MEINERT F., 1866—67. Danmarks Geophiler. Naturhist. Tidsskrift af Schiödt. 3. Raekke. IV. Kjöbenhavn.
- BERLESE A., 1882. Acari, Myriopoda et Scorpiones hucusque in Italia reperta. — *Padova. Fasc.* 1. 2.
- , 1882—83. Acari, Myriopodi e Scorpioni Italiani. Specierum novorum repertorium. Ser. 1—3.
- , 1883. Ugyanennek folytatása rajzokkal. Fasc. 3—9.
- , 1884. Studi critici sulla Sistematica dei Chilognath. conservati nella Raccolta del Museo zool. d. R. Università di Padova. Parte 1. Julidæ. — *Atti d. R. Istituto veneto. ser.* 6. II. Tav. 1. 2.
- , 1884. Acari, Myriopodi e Scorpioni Italiani. Specierum Italiani. Fasc. 12., 13., 16. Padova.
- , 1884. Note relativa agli Acari, Myriopodi e Scorpioni Italiani. Fasc. 1. Padova.
- , 1885. Acari, Myriopoda et Scorpiones hucusque in Italia reperta. Acari, Myriopodi e Scorpioni Italiani. Fasc. 21. 23. Padova. 20. col. Tab.
- , 1885. Note relative agli Acari, Myriopodi e Scorpioni Italiani. Fasc. 2. Padova. 18. p.
- , 1886. Julidi del Museo di Firenze. Con. 3. Tav. — *Bull. Soc. Entomol. Ital. Anno.* 18. p. 42—96. 183—238.
- BERTKAU PH., 1878. *Julus antiquus* aus d. Braunkohle von Rott. — *Verh. d. naturh. Vereins d. pr. Rheinl. u. Westf.* (V. LATZEL, L. c. p. 375.)
- BETTONI EUG., 1884. Prodrumi della Faunistica Bresciana. Brescia. p. 252—53. (Zool. Jahresb.)
- BINNAY E. W., 1867. On two remarkable fossil insects from the lower coal measures near Huddersfield. *Proc. lit. phil. soc. Manchester.* 6. Bd. p. 59. (V. KARSCH.)
- BLAINVILLE H. D. de, 1840. Article «Animal», in *Suppl. an Diction. d. sci. nat.* I. (V. LATZEL, L. c. p. 375.)
- , 1842. Organismat. des animaux ou principes d'anat. comp. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 375.)
- BLANCHARD E., 1847. Recherches sur l'organisation des vers. *Ann. sci. nat.* 3. Sér. VIII.
- BOBRETZKY N., 1873. Zur Embryologie der Gliederthiere. Kiew. (V. LATZEL, L. c. p. 375.)
- BODE J., 1877—78. *Polyxenus lagurus* De Geer. Ein Beitrag z. Anat. Morph. und Entwickl. d. Chilognathen. Halis Saxonum. (Zeitschr. f. d. ges. Natw. 1877. Taf. 11—14.)
- BOGDANOFF A. P. és SOGRAFF. (Lásd az utóbbi.)
- BOISDUVAL, 1867. Essai sur l'Entomologie horticole, comprenant l'hist. des Insectes nuisibles à l'horticulture etc. Paris. (Vide LATZEL, L. c. 375.)
- BOLLMAN H., 1885. Preliminary descriptions of the new North American Myriopods. — *Amer. Naturalist.* Vol. 21. No. 1. p. 81.
- BOLLMANN H., 1885. Description of new genera and species of North American Myriopoda. — *Entomolog. Amer.* Vol. 2. No. 32, p. 225.
- , 1886. New genus and species of Polydesmidae. — *Ibid.* Vol. 3. No. 3. p. 45.
- , 1886. New North American Myriopods. — *Ibid.* Vol. 3. No. 5. p. 81.
- , 1887. Notes on North American Julidæ. — *Ann. N. York Acad. Sc.* Vol. 4. No. 1—2. p. 25. (Zool. Jahresb.)
- , 1887. Notes on the North American Lithobiidæ and Scutigeridæ. — *Proc. U. S. Nation. Mus.* Vol. 10. p. 254. (Zool. Anz.)
- *—, 1888. A preliminary list of the Myriopoda of Arkansas with descriptions of new species. — *Entomol. Amer.* Vol. 4. No. 1. p. 1—8.
- , 1888. Notes upon a Collection of Myriopoda from East Tennessee, with a description of a new genus and six new species. — *Ann. N. York Acad. Sc.* Vol. 4. No. 3—4. p. 106. (Zool. Jahresb.)
- BORRE A. PEUDHOMME de, 1882. Sur les Myriopodes du terrain houiller de M. Seuder. — *Compt. rend. d. l. Soc. Ent. d. Belg. sér.* 3. No. XIX.
- , 1884. Note sur les Glomérides de la Belgique. — *Ibid.*
- DE BORRE ALFR. PEUDHOMME, 1884. Communication sur la distribution du *Glomeris ovotoguttata*. — *C. R. Soc. Entom. Belg. Tom.* 3. CXXVII—CXXVIII.
- , 1884. Note sur les Julides de la Belgique. — *Ibid.* p. CCXLII—CCXLIX.
- , 1884. *Julus sabulosus* etc. dans la liqueur de Wickersheimer. — *Ibid.* p. CCCXXI.
- , 1884. Tentamen Catalogi Glomeridarum hucusque descriptorum. — *Ann. soc. Entom. Belg. Tom.* 28. p. 19.
- , 1884. Tentamen Catalogi Lysioptelidarum, Julidarum, Archijulidarum, Polyzonidarum atque Siphonophoridarum hucusque descriptorum. — *Ibid.* p. 46.
- , 1884. Note sur les Glomérides de Belgique. — *Bull. Scientif. dép. du Nord.* 6. Ann. 1883. No. 11—12. p. 229.
- , 1885. Note sur les Myriopodes et Arachnides fossiles. — *Compt. rend. Soc. Entomol. Belg.* No. 68. p. XVIII.
- BOSC L. 1791. Description d'une nouvelle espèce d'Jule. — *Bull. des sci. par la soc. Philom. de Paris.* 1. (V. LATZEL, L. c. p. 375.)
- BOURNE GILB. C. 1885. On the Anatomy of *Sphaerotherium*. — *Journ. Linn. Soc. London.* Vol. 19. p. 161. Taf. 27—29.
- BRANDT J. F. 1831. De nova Insectorum multipedum seu myriopodum familia Pentazoniorum (s. Glomeridiorum) nomine designanda. — *Bull. des Mém. de l'Acad. d. sci. de St.-Petersbourg.* 6. sér. sci. math. phys. II. 1833.
- , 1833. Tentaminum quorundam monographicorum Insecta Myriapoda Chilognatha Latreillei spectantium. — *Bull. de la Soc. Imp. des Naturalistes de Moscou.* VI. Tab. 5.
- , 1834. Ueber säugende Myriapoden (Colobognatha. — *Oken's Isis.* (V. LATZEL, L. c. p. 375.)
- , 1836. Note sur un ordre nouveau de la classe des Myriop. et sur l'établissement des sections de cette classe d'anim. — *Bull. scientif. d. l'Acad. St.-Petersb. I.* (V. LATZEL, L. c. p. 375.)
- BRANDT J. F. 1836. Sur les espèces du genre *Polydesmus*. — *Ann. soc. entom. France.* 1. sér. V.
- , 1837. Beiträge zur Kenntniss des inneren Baues von *Glomeris marginata*. — *Müllers Arch. f. Anat. und Physiol.* p. 322.
- , 1839. Note relative à la classification des espèces, qui composent le genre *Polydesmus* et suivie d'une caractéristique de dix espèces nouvelles, ainsi que de quelques remarques sur la distribution géographique des espèces en général. — *Bull. scientif. d. l'Acad. St.-Petersb. V.* (V. LATZEL, L. c. p. 375.)
- *—, 1839. Rapport préalable relatif aux recherches ultérieures sur l'histoire, l'anat. et la physiol. des Glomérides. *Ibid.* VI. No. 24.
- *—, Remarques critiques sur les espèces, qui composent le genre *Glomeris*, suivies de quelques observations sur leur distribution géograph. — *Ibid.* J. VII.
- *—, 1840. Observations sur les espèces qui composent le genre *Scolopendra*, suivies de caractères des espèces, qui se trouvent dans le Muséum zool. de l'Acad. des Scienc. de St.-Petersbourg, et quelques coups d'œil sur leur distribution géographique. — *Ibid.* J. VII.
- *—, 1840. Remarques générales sur l'ordre des Insectes Myriopodes. — *Ibid.* 7.
- *—, 1840. Generis *Julis* specierum enumeratio, adjectis plurium, quæ hucusque nondum innotuerunt specierum brevibus descriptionibus, ad Musæi Acad. Scientiarum Petropolitane specimen factis. — *Ibid.* T. VIII.
- *—, 1840. Note supplémentaire sur quelques espèces du genre des Scolopendres, suivie de la description de deux espèces nouvelles et d'un essai d'une subdivision de ce genre en deux sous-genres. — *Ibid.* T. VIII.
- *—, 1840. Second rapport relatif aux recherches microscopiques ultérieures sur l'Anatomie des espèces du genre *Glomeris*. — *Ibid.* T. IX.
- *—, 1840. Note supplémentaire sur les espèces, qui composent le genre *Polydesmus*, suivie d'une caractéristique de deux espèces nouvelles. *Ibid.* T. IX.
- *—, 1841. Remarques critiques sur les espèces, qui composent les genres *Sphaerotherium* et *Sphaeropocus*, suivies d'une description de six espèces nouvelles des Sphaerotheries. — *Ibid.* T. VIII.
- *—, 1841. Remarques supplémentaires au mémoire: Generis *Julis* specierum enumeratio, accompagnées de descriptions de trois espèces nouvelles. — *Ibid.* T. VIII.
- *—, 1841. Observations sur le genre de vie et la physiologie des espèces du genre *Glomeris*. — *Ibid.* T. VIII.
- *—, 1841. Recueil de mémoires relatifs à l'ordre des Insectes Myriapodes. Extr. des *Bull. scientif. d. l'Acad. d. Sci. d. St.-Petersbourg.* T. V—IX. St.-Petersbourg. p. 1—189. Leipsie.
- *—, 1841. Ueber die in der Regentschaft Algier beobachteten Myriapoden. — *Wagner's Reisen in d. Regensch. Algier.* T. III. Leipzig.
- BRANDT et RATZBURG, 1829—31, *Medicinische Zoologie.* 2. Bd. Berlin. (V. LATZEL, L. c. p. 376.)
- BRAUER F., Betrachtungen über die Verwandlungen der Insecten im Sinne der Descendens-Theorie. — *Verhandl. d. zool. bot. Gesellsch. Wien.* T. XIX.
- BRINSBANE, 1867. *Spirostreptus impresso-punctatus* etc. *Ibid.* B. XVII.

- BRODIE, lásd WESTWOOD.
- BRULLÉ A., 1832. Myriapodes. — Exped. scientif. en Morée. III. part. 1. zool. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 376.)
- , 1844. Recherches sur les transformations des appendices dans les Articulés. — Ann. d. sciences nat. sér. 3. II.
- BURMEISTER H., 1834. Die Respirationsorgane von Julus und Lepisma. — Isis. (V. LATZEL, L. c. p. 376.)
- , 1835. Observations anatomiques sur les Chilognathes etc. — L'institut. III. No. 112.
- BUTLER A. G., 1872. Descriptions of new Myriopoda of the family Glomeridae. — Ann. and Mag. of Nat. Hist. 4 sér. X.
- , 1872. A monographic revision of the genera Zephronia and Sphaerotherium, with Descrip. of new Spec. — Proceed. zool. soc. London, 1873. Pl. 19.
- , 1874. Description of four new Species of Glomeridae from Sikkim. — Ann. and Mag. of nat. Hist. 4. ser. XIV. Pl. 16.
- , 1875. Descriptions of a new Species of Myriop. from the borders of Mongolia. — Trans. Entom. Soc. London.
- , Preliminary Notice of new Species of Arachnida and Myriopoda from Rodriguez. — Ann. and Mag. of nat. hist. 4 ser. XVII.
- , 1877. On the Myriopoda obtained by Brown in Duke-of-York Island. — Proceed. Zool. Soc. London.
- , 1878. Description of several new Species of Myriapoda of the genere Sphaeroth. and Zephronia. — Trans. Entom. soc. London.
- , 1879. Myriopoda and Arachnida from Rodriguez. — Philos. trans. roy. soc. London. CLXVIII.
- , 1882. Descriptions of new Species of Myriopoda of the genus Zephronia from India and Sumatra. — Ann. and Mag. of Nat. Hist. 5. ser. IX.
- , 1882. Descriptions of some new Species of Myriopoda of the genus Spirostreptus from Madagascar. — Ibid.
- , 1877. Account of the Zoological Collection made during the visit of H. M. S. «Petrel» to the Galapagos Islands etc. — Proc. Zool. soc. London. p. 64. Pl. 11—13. (Myriap. p. 75.)
- BÜTSCHLI O., 1888. Ueber die nervösen Endorgane an den Fühlern der Chilognathen und ihre Beziehungen zu denen gewisser Insecten. — Biolog. Centralb. 4. Bd. No. 4. p. 113—116.
- CANESTRINI G., 1875. Intorno alla fauna del Trentino. — Atti d. soc. veneto-trentino d. sc. nat. Padova.
- CANESTRINI R., 1883. Alcune osservazioni degli Insetti e dei Miriapodi. — Bull. d. soc. venet-trentino d. sc. nat. II. Padova.
- CANTONI E., 1880. Miriapodi di Lombardia. Milano (Estratto degli Atti della soc. ital d. sc. nat. Vol. XXIII. p. 314—362.)
- CANTOR THEOD., 1843. General features of Chusan, with remarks on the flora on fauna of that. Island. — Ann. Mag. Nat. Hist. 9. Bd. p. 481—493.
- CARLINI ANGELO de, 1885. Artropodi dell'Isola di S. Pietro. — Bull. Soc. Entom. Ital. Anno 17. p. 192.
- CARMICHAEL lásd GIBSON.
- CASTELLI, 1884. Note intorno un caso di presenza di Geofii nelle cavità nasali dell'uomo. — Giorn. Accad. Med. Torino. Vol. 47. (Zool. Jahresb.)
- CASTELNAU F. de, lásd GERVAIS.

- CAVANNA G., 1880. Escursione in Calabria. — Bullettino d. Soc. entom. ital. 12. p. 265. Tav. 2. Firenze.
- , 1881. Nouva genere e nuova specie di Scolopendri. Bull. d. soc. ent. ital. XIII. Tav. I.
- , 1882. Catalogo degli animali raccolti al Vulture et al Pollino etc. Ibid. XIV.
- , 1882. Contributo alla fauna del' Italia centrale. Arthropoda raccolti a Lavajano. — XIV.
- , 1882. Trovamento del Pluton. Zwierrl. a Taormina e sul continente (a Cava dei Tirreni.) Ibid. XIV.
- , 1883. Sugli Archipolipoda di Scudder. — Ibid. XXV.
- CHALANDE J., 1886. Recherches anatomiques sur l'appareil respiratoire chez les Chilopodes de France. — Bull. Soc. H. N. Toulouse. Tom. 19. p. 36—65. Taf. 2. (Zool. Jahresb.)
- , 1887. Recherches sur la mécanique de la respiration chez les Myriopodes. — Compt. Rend. Tom. 104. p. 126.
- CHATIN J., 1880. Morphologie des pièces mandibulaires dans l'ordre des Chilognathes. — Bull. soc. Philom. Paris. 7. sér. III. (V. LATZEL, L. c. p. 377.)
- , 1882. Note sur la structure du noyau dans les cellules marginales des tubes de Malpighi chez les Insectes et les Myriapodes (Chilognates.) — Ann. d. sci. vat. 6. sér. XIV. Paris.
- , 1883. Observations morphol. sur les origines de l'artère récurrente chez les Myriop. — Bull. soc. Philom. Paris. 7. sér. VII. (V. LATZEL, L. c. p. 377.)
- CHYZER K., 1886. Adatok a felsőmagyarországi százlábúak ismeretéhez. Rovartani lapok III. k. 4. füz. p. 64.
- COPE E. D., 1869. Various new Species of Myriapodes from Virginia. — Proceed. Amer. Philos. Soc. T. XI.
- , 1869—71. Synopsis of the extinct Mammalia of the Cave formation in the Unit. States, with observat on some Myriapoda in and near the same etc. Ibid T. XI.
- , 1870—71. On some new and little known Myriapoda from the Southern Alleghanies. — Trans. Amer. Entom. Soc. T. III. Philadelphia.
- , 1872. On the Wyandotte Cave and its Fauna. — Amer. Naturalist. T. VI.
- COSTA A., 1875. Relazione di un viaggio per l'Egitto, la Palestina e le coste della Turchia. Napoli (V. LATZEL, L. c. p. 378.)
- , 1882. Notizie ed osservazioni sulla geo-fauna Sarda. Memoria prima: risultamento di ricerche fatte in Sardegna nel Settembre 1881. — Atti d. R. Accad. Napoli (V. LATZEL.)
- , 1883—84. Diagnosi di nuovi Artropodi trovati in Sardegna. — Bull. Soc. Ent. Ital. Ann. 15. p. 332—340.
- , 1884. Notizie ed osservazioni sulla Geo-Fauna Sarda. Memoria terza: risultamento delle ricerche fatte in Sardegna nell' estate del. 1883. — Atti Accad. Napoli. V. 1. p. 11. 48. (Zool. Jahresb.)
- , 1885. Notizie ed osservazioni sulla Geo-fauna Sarda. Memoria 4-a. — Atti Accad. Napoli. Vol. 1. p. 9. 30—31. (Zool. Jahresb.)
- COSTA O. G., 1839. Pochi cenni intorno alla fauna del Gran Sasso d'Italia. Estr. d. Giorn. Il Gran Sasso, 8. Ann. 1. No. 57. (V. LATZEL, L. c. p. 378.)
- COTTA B., 1883. Ueber Julus terrestris als jugendliche Versteinerung. — Leonh. u. Bronn. Neues Jahrb. d. Mineralogie. (V. LATZEL, L. c. p. 378.)
- CRAIGINT F. W. 1885. Contribution to a Knowledge of the Myriopoda of Kansas. — Bull. Washburn Laborat. Nat. Hist. Vol. 1. No. 4. (Zool. Anz.)
- CURTIS J. 1874. The Myriop. Cernatia is poisonous. — Amer. Naturalist. T. VIII.
- CUVIER G., 1797. Tableau élémentaire de l'histoire natur. des animaux.
- , 1805. Léçons d'anatomie comparée, recueillies et publ. par Duvernoy, 3.
- , 1836—1849. Le Règne animal, distribué d'après son organisation. 3. édit. accomp. de planches etc. Paris.
- DALLA TORRE C., v. lásd HELLER 1882.
- DAVY J., 1848 Note on the temperature of the Spider and on urinary excretion of the Scorpion and Centiped. — Edinb. New. Philos Journ. 44. (V. LATZEL, L. c. p. 378.)
- , 1848. Miscellaneous observations on the Centipede (Scolopendra morsitans). — Ibid. 45. (V. LATZEL.)
- DAWSON J. W., 1859. Xylobius Sigillariae. — Quarterly Journ. Geolog. Soc. London. 16. (V. LATZEL.)
- DECERFS, 1844. Observation sur une scolopendre rendue vivante par le nez. — Compt. rend. Acad. Sc. 19. Bd. p. 933. (V. KARSCH.)
- DE GEER lásd GEER.
- DESJARDINS J., 1834. Description d'un Insecte Myriapode du genre Julus. — Ann. Soc. entom. France IV. Paris. 1835. (V. LATZEL.)
- DEWITZ H., 1884. Ueber das durch die Foramina repugnatoria entleerte Secret bei Glomeris. — Biol. Centralb. 4. B. p. 202.
- DIEFFENBACH-NEWPORT, 1843 Trawels in New Zealand. 2. (V. LATZEL, L. c. p. 378.)
- DINMOCK G., 1882. On a habit of Scolopendra morsitans. — Psyche. 3. No. 100. (V. LATZEL, L. c. p. 378.)
- DOHRN A., 1868—1869. Julus Brassii n. sp. ein Myriop. aus der Steinkohlenform. — Verh. d. natürl. Vereins. d. preuss. Rheinl. 25. Bonn. (V. LATZEL, L. c. p. 378.)
- DÖDERLEIN L., 1880—84. Die Liu-kiu Insel Amami Oshima. — Mittl. D. Ges. Nat. Völkerkunde Yokohama. 3. B. p. 146. (Zool. Anz.)
- DUBOIS, 1884. Les Myriopodes lumineux. Revue. Scientif. T. 39. No. 16. p. 509.
- DUFOUT LÉON, 1820. Descript. de dix espèces nouvelles ou peu connues d'Insectes rec. en Espagne. — Ann. génér. des sc. phys. 6. Bruxelles (V. LATZEL, L. c. p. 378.)
- , 1824. Recherches anatomiques sur le Lithob. forf. et la Scutigera lineata. — Ann. d. sciences nat. II. (V. LATZEL, L. c. p. 378.)
- DUGÉS NAUDIN, 1839. Physiologie comparée. 2. — Ibid. 2. sér. Zool. XII. (V. LATZEL, L. c. p. 378.)
- DUGÉS A., 1887. Sur une Scolopendre medicaine. — Ann. Soc. Ent. Belg. T. 31. C. R. p. 101.
- DÜVERNOY G. L., 1805, 1837. Léçons d'anatomie comparée de G. Cuvier recueillies et publ. par Duvernoy. 1. et 2. éd.
- , 1849. Fragments sur les organes de génération de divers animaux. I. fragment: Sur les organes de génération d'une espèce prochaine de Julus grandis. Gerv. Spirob. grandis Br. — Compt. rendus 29.; Revue et mag. de zool. Paris. (V. LATZEL.)
- , 1850—1853. Description des organes de génération mâle et femelle d'une espèce de Myriapodes voisin du

- Jul. grandis etc. — Mém. de la Soc. hist. nat. de Strassbourg. 4. 1850. — Mém. de l'Acad. d. sci. de l'Inst. de France. 23. Paris. 1853. (V. LATZEL.)
- EICHWALD Ed., 1830. Zoologia specialis. Vilnae. Pars altera. (V. LATZEL.)
- , 1841—42. Fauna Caspio-Caucasiae nonnullis observationibus novis. illustr. cun. tab. lithogr. 40. — Nouveaux mémoires Soc. imp. Nat. Moscou. 7. Bd. (V. KARSCH.)
- EISEN G. och STUXBERG A., 1868. Bidrag till kännedomen om. Gotska Sandön. — Öfversigt. kongl. Vetenskabs. Akad. Förhandlingar. 25. Nr. 5. p. 353—380.
- ELVERT lásd HENNINGER.
- ERICHSON W. F., 1840. Entomographien. I. H. Berlin.
- , 1841. Bericht über die Leistungen in der Naturgesch. der Insecten, Arachniden Crust. etc. während des Jahres 1840. — Wiegmann's Arch. f. Naturg. 7. s a következök.
- ERNST A., 1881. Some remarks on Peripatus Edwardsii. — Nature. 23. (V. LATZEL.)
- ESCHSCHOLTZ I. Fr., 1823. Animalia tetracera et Myriopoda exotica. — Mém d. l. Soc. nat. Moscou 6. (V. LATZEL.)
- , 1826. Descriptions de plusieurs animaux tetracères et myriopodes etc. — Férussac. Bull. d. l. Soc. Nat. Moscou 7. (V. LATZEL, L. c. p. 379.)
- EYDOUX F. et GERVAIS P., 1838. Voyage de la Favorite, Zoologie. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 379.)
- EYDOUX et SOULEYET. Myriapodes, un Voyage de la Bonite. Zool. Ins. Aptères pt. 1. (V. LATZEL.)
- FABRE L., 1855. Recherches sur l'anatomie des org. reproducteurs et sur le développement des Myriop. — Ann. d. sci. nat. 4. sér. Zool. III. Pl. 6—9. Paris.
- , 1857. Researches on the development of the Myriop. — Ann. and Mag. of Nat. Hist. 2. sér. XIX.
- FABRICIUS J. CHR., 1775. Systema entomologiae. Flensburg.
- , 1776. Genera insectorum (classis 5. Unogata, Julus et Scolopendra.)
- , 1781. Species insectorum. 1. Hamb. et Kiloni. Cl. 5. Unogata ex. p.
- , 1787. Mantissa Insectorum, sistens eorum species nuper detectas. 1. Hafniae, Cl. 5. Unog.
- , 1793. Entomologia systematica, emendata et aucta. 2. Hafniae. Cl. 6. mitosata ex p.
- , 1797. Nomenclator entomologicus emendat. Lipsiae.
- , 1798. Supplementum entomologiae systematicae. Hafniae Cl. 6. Mitosata exp.
- FANZAGO F., 1844. J. Chilopodi italiani. — Padova Atti d. Soc. Ven. Trent. III. fasc. 1. p. 17—64.
- , 1874. J. Chilognathi italiani. — Padova Ibid. Vol. III. pasc. 2. p. 233—292. Tav. XI—XII.
- , 1874. Due note zoologiche Padova. (V. LATZEL, L. c. p. 379.)
- a) Sopra un nuovo genere della classe dei Miriapodi (Dolistenus.)
- b) Sopra il bozzolo del Lysiopetalum carinatum.
- , 1875. Alcune nuove specie di Miriapodi. — Padova. Ibid. IV. fasc. 1. p. 149—152.
- , 1875. Miriapodi della Calabria. — Padova. Ibid. IV. p. 14—76.
- , 1876. Nuove contribuzioni alla fauna miriapodologica italiana. — Modena Annuario d. Soc. dei Naturalisti ser. 2. 10. (V. LATZEL, L. c. p. 379.)

- FANZAGO F., 1877. Sopra alcuni Miriapodi cavernicoli della Francia e della Spagna. — Roma. Reale Acad. dei. Lincei. ser. 3. Mem. d. Class. d. sc. fis. Mat. e nat. Vol. I.
- 1878. Miriapodi nuovi. — Atti d. soc. Ven. — Trent. T. VI.
- 1878. Dei caratteri specifici nei Miriapodi. — Annuario d. l. soc. dei Natur. Modena. Ser. 2. XII. (V. LATZEL.)
- 1880. Lithobius brachicephalus n. sp. — Rendiconti adun. d. soc. entom. ital. (V. LATZEL, L. c. p. 380.)
- Miriapodi, In: Cavanna, Escursione in Calabria etc. Vide CAVANNA.
- 1881. Sulla secrezione ventrale del Geoph. Gabrielis. — Atti del R. Istituto veneto d. sci. 7. ser. 5. Venezia. (V. LATZEL, L. c. p. 380.)
- 1881. Ein neuer italienischer Geophilus. — Zool. Anzeiger. Nr. 88.
- 1881. I Miriapodi del Sassarese (Sardegna). Parte descrittiva. Fasc. 1. Sassari.
- 1882. Miriapodi. In: Cavanna, Catalogo degli animali race. al Vulture, al Pollino etc.
- 1883. Trovamento del nido del Geophilus flavus. — Bull. d. soc. entom. ital. T. XV. Firenze.
- 1884. Sulla tana della Scolopendra dalmatica. Sassori. Chiarella. (Zool. Anz.)
- 1884. Nota sul nido del Geophilus flavus. — Bull. soc. Ent. Ital. Ann. 15. p. 299. Arch. Ital. Biol. T. 5. p. 47. Atti Ist. Veneto Sc. Tom. 2.
- FEDRIZZI G., 1876. Sopra alcune specie nuove o poco note di Miriapodi italiani. — Annuario d. soc. dei nat. in Modena, ser. 2. X. (V. LATZEL, L. c. p. 380.)
- 1876. Sopra due nuove specie di Geofili. — Atti d. soc. Venet. Trent. J. V.
- 1877. I Lithobii italiani. — Ibid. p. 184. Tav. IV.
- 1877. I Cordeumidi italiani. Ibid. p. 237.
- 1877. Miriapodi del Trentino. 1. I Chilognati. — Annuario d. soc. dei Natur. in Modena. ser. 2. XI. (V. LATZEL.)
- 1878. Miriapodi del Trentino. 2. I Chilopodi. Ibid. J. XII. (V. LATZEL, L. c. p. 380.)
- FEILLER F. v., 1877. Die Myriopodengattung Henicops bei Wien. — Verh. d. zool. bot. Gesellsch. Wien. 27. Sitzber.
- 1878. Ueber einige in der Umgebung von Wien gesammelte Myriap. Ibid. 28. Sitzungsber.
- 1879. Ueber die Auffindung d. Taussendfüßler — Gatt. Craspedosoma bei Wien. — Ibid. 29. Sitzber.
- 1884. Mittheilungen zur Naturgeschichte der Pauropoden. — Verh. zool. bot. Ges. Wien. 34. Bd. p. 20.
- 1885. Ueber die Myriopoden-gattung Henicops. — Ibid. 35. Bd. p. 31.
- FICKERT C., 1875. Myriopoden und Arachniden vom Kamme des Riesengebirgs. Breslau. (V. LATZEL, L. c. p. 380.)
- FORBES S. A., 1884. Report of the State Entomologist of the noxious and beneficial Insects of the States of Illinois. Second annual Report for 1883. Springfield. III. 203. p. 21. (Zool. Jahresh.)
- FOURCROY A. F., de 1785. Entomologia Parisiensis, sive Catalogus Insectorum, quæ in Agro Parisiensi reperiuntur. II. Parisiis. (V. LATZEL, L. c. p. 380.)
- FRÉ A., 1879. Fauna der Gaskohle und der Kalksteine der Permformation Böhmens. 1. Praga. (V. LATZEL, L. c. p. 380.)
- FRISCH J. L., 1730—38. Beschreibungen von allerlei Insecten in Deutschland. Berlin. 11. 2. Platte. Taf. 7. 8.
- GADEAU de KERVILLE H. 1881. Les Insects phosphorescents. Rouen. Taf. 4. (Zool. Anz.)
- 1883. Les Myriopodes de la Normandie. Suivie de Diagnoses d'Espèces et de Variétés nouvelles. — Bull. Soc. Amis o. sc. Nat. Rouen. 2. Sem.; Ibid. 1885. 2. Sem. p. 165. (Zool. Jahresh.)
- 1885. Des parasites nouveaux des Chilopodes. — Bull. Soc. Ent. France. Tom. 5. p. 160.
- 1887. Notes complémentaires et bibliographie générale (Les Insects phosph.) Rouen (Zol. Anz.)
- 1888. Addenda à la faune des Myriopodes de la Normandie. Rouen (Zool. Anz.)
- GAFFRON E., 1883. Beiträge zur Anatomie und Histologie von Peripatus. — Schneider Zoll. Beiträge. 1. Bd. 1. H.
- GAY et GERVAIS., 1849. Historia física y política de Chile. Zool. 4. (V. LATZEL, L. c. p. 380.)
- GÄDE H. M., 1817. Beiträge zur Anatomie der Insecten. — Zoologisches Magazin v. Wiedemann 1. Bd. 1. St. p. 105. (V. KARSCH.)
- GEER C. DE., 1760. Observation sur un Jule etc. — Mém. d. math. et d. phys. près à l'Acad. d. sci. Paris 3. (V. LATZEL.)
- 1764—66. Observations sur les Millepedes. — Académie de sciences de Paris. 1—3. (V. LATZEL.)
- 1778. Mémoires pour servir à l'histoire des Insects. 7. Stockholm. (V. LATZEL, L. c. p. 380.)
- 1782. Abhandlungen zur Naturgeschichte der Insecten. 4. Nürnberg.
- 1783. Genera et species insectorum. Lipsiae.
- GEINITZ H. B., 1872. Fossile Myriopoden in dem Rothliegenden bei Chemnitz. — Isis. Sitzungsber. Taf. 1. Dresden. (V. LATZEL.)
- 1878. Ueber Palaeoiulus dyadicus. — Neues Jahrb. f. Mineral. p. 733. (V. KARSCH.)
- GEOFFROY., 1762. Histoire abrégée des Insects, qui se trouvent aux environs de Paris. 2. Paris.
- GERSTAECKER C. E. A., 1854. Ueber eine neue Myriopoden- und Isopodengattung. — Stettiner entom. Zeit. 15.
- 1866. Arthropoda. — Bronn. Class. u. Ordn. d. Thierreichs. 1.
- 1873. Gliederthier fauna des Zanzibar-Gebietes. — Claus von d. Decken's Reisen in Ost-Afrika. 3. Abth. 2. Leipzig et Heidelberg. (V. LATZEL, L. c. p. 381.)
- GERSTFELDT G., 1858—1859. Ueber einige z. Th. neue Arten Platoden, Anneliden, Myriopoden und Crustaceen Sibiriens etc. — Mém. des Savants Étrang. d. Acad. d. St.-Petersb. 8. p. 261—296.
- GERVAIS P., 1835. Note sur les Myriopodes du genre Géophile et description de quelques espèces nouvelles. — Guérin, Magaz. de Zool. ce. 9. (V. LATZEL, L. c. p. 381.)
- 1836. Sur deux Insectes Myriopodes. — L'Institut. 4. (V. LATZEL, L. c. p. 381.)
- 1836. Note sur le genre Polydesmus de la classe des Myriopod. — Ann. d. l. Soc. entom. France 1, sér. 5.
- 1836. Sur l'Julus lucifugus. — Ibid. Bulletin. (V. LATZEL, L. c. p. 381.)
- 1836. Notice sur une nouvelle espèce de Polydésme Juliforme. — Ibid. I. sér. T. IV.

- GERVAIS P., 1836. Cinq nouvelles espèces de Myriopodes. — Procès verbal d. l. Soc. Philom. Paris. (V. LATZEL.)
- 1836. Détails à l'occasion des observations de M. Blainville sur le genre Peripatus de Guilding. — Bull. Soc. Ent. France. 5. Bd. p. XV.
- 1837. Études pour servir à l'histoire nat. des Myriop. — Ann. soc. vat. 2. ser. T. VII. Pl. 4. p. 35—60.
- 1837. Sur les demi-métamorphose des Myriop. — Annal. soc. entom. France. VI. Paris.
- 1837. Sur les changement que subissent avec l'âge certains Myriop. — Compt. rendus 4. Paris. (V. LATZEL.)
- 1839. Notes sur les métamorphoses des Ins. Myriopodes. — L'Institut. 7. No. 264. (V. LATZEL, L. c. p. 381.)
- 1839. Sur la Scolopendrella notacantha et plusieurs autr. anim. Myriop. — Revue zool. p. l. Soc. Cuvier. 2. (V. LATZEL, L. c. p. 381.)
- 1839. Mém. sur un nouveau genre d. Myriop. qui vit aux environs de Paris etc. — Compt. rend. d. l'Acad. d. sci. Paris. 9. (V. LATZEL, L. c. p. 381.)
- 1839. Remarques sur la Scolopendrella notacantha. — Ibid. 8. Bd. p. XXXVI.
- 1840. Sur les Julus lucifugus. — Ann. Soc. entom. France. J. IX. Paris.
- 1841. Insectes Aptères Myriopodes, Voyage autour du monde exécuté pendant les années 1836—37, sur la corvette la Bonite etc. Zoologie par M. M. Eyndoux et Jouleget, médecins de l'Expedition. Paris. J. 1. p. 275—280. Pl. Fig. 1—7, 11. 12. (V. KARSCH.)
- 1844. Études sur les Myriopodes. — Ann. des sci. nat. 3. sér. Zool. II. Pl. 5.
- 1844. Sur la ponte et le développement des Glomérides. — Procès verb. d. la Soc. Philom. Paris. (V. LATZEL.)
- 1844. Atlas de Zoologie. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 381.)
- 1844. Descr. de trois esp. de Scolopendra; sur le genre Cambala. — Ann. soc. entom. France. 2. sér. II.
- 1847. Études sur les Myriopodes. — L'Institut. 15. (V. LATZEL, L. c. p. 381.)
- 1847. Myriopodes. — Walkenær, Hist. natur. des Insects. Aptères. 4. Paris.
- 1859. Myriopodes et Scorpions. — F. de Castelnau, Expedition dans les parties centrales de l'Amerique d. Sud. etc. 7. Paris. Pt. 1—6. (V. LATZEL, L. c. p. 381.)
- GERVAIS et EYDOUX l'asé EYDOUX.
- GERVAIS et GAY l'asé GAY.
- GERVAIS et GOUDOT, 1844. Descript. des Myriop. recueillis par J. Goudot en Colombie. — Ann. Soc. ent. Fr. 2. sér. II.
- GIBSON and CARMICHAEL F. D., 1882. Some notes on collecting and preserving Myriopoda. — Scott. Naturalist. (V. LATZEL, L. c. p. 382.)
- 1882. A Preliminary List of Scottish Myriopoda. — Proc. R. Physical soc. Edinburgh. 7. Session 1881—82. (V. LATZEL, L. c. p. 382.)
- 1883. Sentigera coleoprata near Aberdeen. — Entom. Monthly Mag. 20. (V. LATZEL, L. c. p. 382.)
- 1885. Notes on the Anatomy of the Myriopoda. — Proc. Physic. Soc. Edinburgh V. 8. p. 377. (Zool. Jahresh.)
- GIARD A., 1880. Note sur l'existence tempor. de Myriopodes dans les fosses nasales de l'homme. — Bull. scientif. dépt. du Nord. (V. LATZEL, L. c. p. 382.)
- GIEBEL C. G., 1870. Ein neuer Julus vom Amazonenstrom. — Zeitsch. f. d. gesamt. Naturw. XXXV.
- 1879. Spirostreptus Hercules n. sp. Scolopendra respublicana n. sp. — Ibid. B. XLII.
- 1856. Die Insecten und Spinnen der Vorwelt mit steter Berücksichtigung der lebenden Insecten und Spinnen, monographisch dargestellt. etc. 2. Bd. Gliederthiere. 1. Abth. p. 18. 511. (V. KARSCH.)
- GIRARD Ch., 1853. Myriapods, in Marey, R. Exploration of the Red. River of Louisiana. Washington. Append. d. Gl. 18. (V. LATZEL.)
- GIRARD M., 1869. Études sur la chaleur libre dégagée par les Insectes. — Ann. Soc. Entom. France. 4. sér. IX. Paris.
- GIUNTI M., 1879. Ricerche sulla diffusione del rame nel regno animale. — Gazz. chim. ital. 9. (V. LATZEL.)
- GOUREAU C., 1866. Les Insectes nuisibles à l'homme, aux anim. et à l'écon. domest. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 382.)
- GRABER V., 1879. Ueber das unioorneale Tracheaten- und spec. das Arachniden- und Myriapoden-Auge. — Arch. f. mikr. Anatomie. XVII. B.
- GRAEFFE E., 1866. Notizen über die fauna der Viti-Inseln. — Verh. d. zool. bot. Gesellsch. XVI. B. Wien.
- GROSSI B., 1887. I progenitori dei Miriapodi e degli insetti. — Bull. Soc. Ent. Ital. Anno. 19. p. 52—74.
- 1887. I progenitori degli Insetti e Myriopodi. Morfologia delle Scolopendrella. — Mem. Accad. Torino. Tom. 37. p. 593. (Zool. Jahresh.)
- GRAY J. E., 1831. On the genus Peripatus Guild. — Zool. Misc. of Gray, London. V. LATZEL, L. c. p. 382.)
- 1832. The Myriopods, in Griffith, Animal Kingdom. II. Pl. 135. London. (V. LATZEL, L. c. p. 382.)
- 1842. Gray and Jones, l'asé JONES.
- 1856. Catalogue of the Myriop. l'asé NEWPORT.
- GREIFF R., 1884. Die Fauna der Guinea Inseln S. Thomé und Rolas. — Sitz. Ber. Ges. Naturw. Marburg. p. 42—79. (Zool. Jahresh.)
- GRENACHER H., Ueber die Augen einiger Myriopoden. — Arch. f. mikr. Anatomie. B. XVIII.
- GRONOVIVS L. Th., 1764. Zoophylacii Gronoviani fasciculus secundus exhibens enumerationem Insectorum, quæ... descr. Gr. — Lugdoni Batavorum. p. 234. etc. (V. LATZEL, L. c. p. 382.)
- GRUBE A. Ed., 1861. Ausflug nach Triest und dem Quarnero. Beiträge zur Kenntniss der Thierwelt.
- 1866. Beschreibung neuer von der Novara-Exped. mitgebrachter Anneliden etc. Verh. d. zool. bot. Ges. Wien. B. XVI.
- 1868. Anneliden. Reise der öster. Fregatte Novara Zool. II. 3. Wien.
- 1869—72. Mittheilungen über St. Malo und Roskoff etc. — Abh. d. schles. Gesellsch. f. vaterl. Cultur. Breslau, (V. LATZEL, L. c. p. 383.)
- 1872. Ueber eine Zusendung Transkaukasischer Arachniden und Myriopoden. — Jahresh. d. schles. Gesellsch. 50. Breslau. (V. LATZEL, L. c. p. 383.)
- GUÉRIN-MÉNEVILLE E. F., 1829—38. Iconographie du Règne animal de G. Cuvier. Insectes. 7. Pl. 1. Paris.

- GUÉRIN—MÉNEVILLE E. F., 1845. Sur les Acarines, les Myriop. etc. observés dans les pommes de terre gâtées. — Ann. de la Soc. entom. de France. 2. sér. 3. (V. LATZEL, L. c. p. 383.)
- GUILDING L., 1826. «An account of a new genus of Mollusca». — Zool. Journal 2. (V. LATZEL, L. c. p. 383.)
- GÜLDENSTÄDT—KLAPROTH, 1815. Guldensstädt's Reisen nach Georgien u. Imerethi, in den Jahren 1770—1773. Berlin. (V. LATZEL.)
- GÜLDENSTEEDEN—EGELING C., 1883. Bildung von Blausäure bei einem Myriopoden. — Pflüger's Arch. f. Phys. B. XXVIII.
- HAAN DE., 1827. Vergelijking tusschen de tast-, kauw- and beweging organen der gelede dieren Bijdragen lot de n tuurk. Wetensch. 2. (V. LATZEL, L. c. p. 383.)
- HAASE E., 1880. Ein neuer deutscher Geophilus. — Carus, Zool. Anz. Nr. 48.
- , 1880. Zur Kenntnis der sibir. Myriopoden. Ibid. Nr. 55.
- , 1880. Schlesiens Chilopoden I. Chilop. anamorphe. Breslau.
- , 1881. Schlesiens Chilopoden. II. Chilop. epimorphe. Zeitschr. f. Entom. Neue Folg. 8. H. Breslau.
- , 1881. Beitrag zur Phylogenie und Ontogenie d. Chilop. — Ibid.
- , 1883. Das Respirationssystem der Symphylen und Chilop. — Carus, Zool. Anz. Nr. 129.
- , 1884. Schlundgerüst und Maxillarorgan von Scutigera. — Zool. Beiträge. A. Schneider. 1. Bd. p. 97. Taf. 1.
- , 1884. Ueber die Entwicklungsgeschichte der Chilopoden. — Zeitschr. Ent. Breslau. 9. H. p. XIX—XX.
- , 1884. Scolopendrella und Pauropus in Moysdorf. — Ibid. p. XXVIII—XXIX.
- , 1885. Julius fallax Mein. — Ibid. 10. H. p. 11—12.
- , 1885. Schlesiens Symphylen und Pauropoden. — Ibid. 10. H. p. 1—15.
- , 1885. Zur Morphologie der Chilopoden. — Zool. Anz. 8. Jahrg. p. 693.
- , 1886—87. Die indisch-australischen Myriopoden. I. Chilopoden. Abhandl. u. Ber. d. kön. zoll. u. antrop. etnogr. Mus. Dresden. No. 5. Berlin.
- , 1886. Schlesiens Diplopoden. — Zeitschr. f. Entomot. Breslau. N. F. 11. H. p. 7—64. et 12. Bd. p. 1—46.
- , 1887. Ueber Verwandtschaftsbeziehungen der Myriopoden. — Tagebl. 59. Vers. deutsch. Naturf. p. 303.
- , 1887. Stigmen der Scolopendriden. — Zool. Anz. 10. Jahrg. p. 140—42.
- , 1887. Die Vorfahren der Insecten. — Abh. Ges. Isis. Dresden. II. Bd. p. 85—91. Fig. 3.
- HAACKE W., 1885. Schildasseln auf der Fliegenjagd. — Zool. Garten. 26. Jahrg. p. 78.
- , 1886. Beobachtungen über Lebensweise und Gliedmassen der Schildlaus, Scutigera Smithii. Newp. — Ibid. 27. Jahrg. p. 335.
- HALLER G., 1878. Kleinere Bruchstücke zur vergl. Anat. d. Arthropoden. — Arch. f. Naturg. 44. Jahrg.
- HARDWICKE Th., 1825. Description of the Cermatia longic. and of 3 new Insects from Nepal. — Trans. Linn. Soc. London. 14.
- HARGER O., 1872. Descriptions of new North-American Myriopods. — Amer. Journ. of sci. and. Arts. 3. Ser. 4. Philadelphia und New-Haven. (V. LATZEL, L. c. p. 382.)
- HEATHCOTE F. G., 1885. On a peculiar Sense Organ in Scutigera coleoptrata, an of the Myriopoda. — Proc. Cambridge Phil. soc. Vol. 5. p. 219. (Zool. Jahresh.)
- , 1886. The Early Development of Julius terrestris. — Quart. Journ. Mier. Sc. Volt. 26. p. 489. Taf. 23—24.
- , 1887. On the post-embryonic Development of Julius. — Proc. R. Soc. London. Vol. 43. No. 261. p. 283.
- HEEGER E., 1854. Album mikroc.-photogr. Darstellungen aus dem Gebiete der Zoologie. Wien. Lief. 3. 4. (V. LATZEL.)
- HEER OSW., 1845. Ueber die obersten Grenzen des thierischen u. pflanzl. Lebens in den Schweizer Alpen. Zürich.
- , 1874. Die Kreideflora der arktischen Zone, etc. Stockholm. — Koenig. Soenska. Vetensk. acad. handt. 12. VI. p. 120—121. Taf. 33. (V. KARSCH.)
- HEINECKEN C., 1830. On Cermatia. — Zool. Journ. 5. (V. LATZEL, L. c. p. 383.)
- HELLER CAM., 1857. Beiträge zur östr. Grotten-fauna. — Sitzungsab. d. k. Akad. d. Wiss. Wien. Math. naturw. Cl. XXVI. Bd. 1. H. p. 313. Tab. 1.
- HELLER et DALLA TORRE, 1882. Ueber die Verbreitung der Thierwelt im Tiroler Hochgebirge. II. Abth. Sitzungsab. d. k. Akad. d. Wiss. Wien, Math. naturw. Cl. 86. B.
- HELWING G. A., 1717. Litographia angerburgica. Regimonti. Pars 2. Kipsiae. 1720. (V. KARSCH.)
- HENNINGER et ELVERT, 1711. Disputatio sistens Millepodas. — Argentorati. (V. LATZEL, L. c. p.) 383.)
- HOEVEN I. van der, 1839. Over het getal der Luchtgaten bij scolopendra. — Tijdschr. voor natuurk. Geschied. (V. LATZEL.)
- HORVÁTH GÉZA, 1885. Polyxenus lagurus Lathr. és Lithobius microps. Mein. a szőlőkén. Rovartani lapok. 2. k. —, 1885. Polyxenus lagurus Latr. und Lithobius microps Mein. an Weinstock. Ibid. 2. Bd. p. 148—149.
- HUMBERT A., 1865. Essai sur les Myriopodes. — Mém. Soc. de Phys. et Hist. nat. Genève. 18. 5. Tabl. (V. LATZEL.)
- , 1867. Observations sur les Glomérus. — Ann. d. sc. nat. 5. sér. 7.
- , 1870. Études sur les Myriop. Note sur l'accouplement et la ponte des Glomérus. Mitth. d. Schweiz. entom. Gesellsch. III—IV. (V. LATZEL, L. c. p. 384.)
- Genève.
- HUMBERT A. et SAUSSURE H. de., 1869. Description de divers Myriopodes du Musée de Vienne. — Verh. d. zool. bot. Ges. Wien. XIX. Bd. p. 669—692.
- , 1869—70. Myriopoda nova americana. — Revue et Magas. de zool. 2. sér. 21. 22. (V. LATZEL.)
- HUTTON F. W., 1876. On Peripatus Novæ-Zelandiæ. — Ann. and Mag. of Nat. Hist. 4. ser. 18.
- , 1877. Description of new Species of New-Zeland Myriopoda. — Ibid. 4. ser. 20.
- ILLIGER D. 1807. Fauna etrusca, editio secunda. II. Helmstadtii.
- IMHOFF L., 1853—1854. Ueber eine neue Gattung der Scolopendriden von der afrikan. Goldküste. — Verh. d. naturf. Ges. in Basel. (V. LATZEL, L. c. p. 384.)
- JAROCKI F. P., 1838. Zoologia. Tom. 6. Warszawa. (V. LATZEL, L. c. p. 384.)
- JONES T. RIMER, 1841. General outline of the Animal Kingdom. London. (V. LATZEL, L. c. p. 384.)

- JONES T. R. and GRAY J. E., 1842. Article Myriopoda. — In Todd. Cyclopaedia of Anatomy and Physiology, 3. London. (V. LATZEL, L. c. p. 384.)
- JOHNSTONE G., 1835. A Catalogue of the Insecta Myriopoda found in Berwickshire. — London, Mag. of nat. Hist. 8. London.
- JORDANA y MORERA R., 1885. Bosquejo geografico é historico-natural del Archipelago Filipino. Madrid. (Zool. Anz.)
- JOSEPH G., 1882. System. Verzeichn. der in den Tropfsteingrotten von Krain einheim. Arthropoden, nebst Diagnosen der vom Verf. entdeckten, noch nicht beschr. Arten. — Berliner Entom. Zeitschr. 26.
- KARLINSKI J. v., 1882. Wykaz Wijów Tatrzaskich. — Sprawozdanie komisji fizyogr. Akad. umiej. 17. w Krakowie. (V. LATZEL, L. c. p. 384.)
- , 1882. Materyjały do Fauny Wijów Galicyi zachodniej. Ibid. 17. Krakow. 1883. (V. LATZEL.)
- KARSCH F., 1879. Westafrikanische Myriopoden und Arachniden. — Giebel's Zeitschr. f. ges. Naturw. 52.
- , 1880. Ueber einen neuen europäischen Myriopoden. — Sitzungsab. d. Gesellsch. naturf. Freunde. Berlin. Nr. 4.
- , 1880. Ueber die von Dr. Finsch während seiner polynesischen Reise gesammelten Myriopoden und Arachniden. — Ibid.
- , 1880. Ein neuer Lithobius. — Zeitsch. f. d. ges. Naturw. 53.
- , 1880. Ein neuer japanischer Myriopod. — Ibid.
- , 1881. Verzeichnis d. während der Rohlf'schen afrikanischen Expedition erbeuteten Myriopoden und Arachniden. — Troschel, Arch. f. Naturg. 47. Bd. 1. H. Taf. 1.
- , 1881. Zur Formenlehre der pentazonen Myriopoden. Ibid. Taf. 2.
- , 1881. Zum Studium der Myriopoda Polydesmia. — Ibid. Taf. 3.
- , 1881. Arachniden und Myriopoden Mikronesiens. Dewitz, Berliner entom. Zeitsch. 25.
- , 1881. Gliederthiere von Angola. — Ibid. 25.
- , 1881. Einige neue diplopode Myriopoden des Berliner Museum's. — Mitth. d. entom. Vereins München 4. (V. LATZEL, L. c. p. 385.)
- , 1881. Neue Juliden des Berliner Museums als Prodromus einer Juliden Monographie. Zeitsch. f. d. gesamt. Naturw. 3. Folge 6.
- , 1881. Chinesische Myriopoden und Arachniden. — Dewitz, Berliner entom. Zeitsch. 25.
- , 1881. Zwei neue Polydesmiden von Onango. — Ibid.
- , 1882. Ueber E. Haase's Beitrag zur Phylogenie und Ontogenie der Chilopoden. — Biolog. Centralbl. 2.
- , 1884. Additions et rectifications aux deux catalogues de Myriopodes publiés en 1884 par A. Preudhomme de Borre. Ann. Soc. Ent. Belg. Tom. 28. p. 164—166.
- , 1884. Ueber einige neue und minder bekannte Arthropoden des Bremer Museums. — Abh. Nath. Ver. Bremen. 9. Bd. p. 65—71.
- , 1885. Verzeichniss der von Dr. G. A. Fischer auf der im Auftrage der geographischen Gesellschaft in Hamburg unternommenen Reise in das Massai-Land gesammelten Myriopoden und Arachniden. — Jahrb. Wiss. Anst. Hamburg. p. 133. (Zool. Anz.)
- , 1885. Berichtigungen und Ergänzungen aus den Jahren 1715—1883. zur «Literatur für die gesammte Myriopoden-Kunde» in Prof. Latzel's Werke «Die Myriopoden der östr. ung. Monarchie.» 2. H. Wien 1884. p. 374—399. — Zool. Anz. 8. Jahrg. p. 528—532.
- KARSCH F., 1886. Einige fernere Ergänzungen zur «Literatur für gesammte Myriopoden-Kunde» in R. LATZEL's Werke. «Die Myriopoden etc.» — Berliner Ent. Zeitschr. 30. Bd. 1. H. p. 80.
- KEFERSTEIN CHR., 1834. Die Naturgeschichte des Erdkörpers in ihren ersten Grundzügen dargestellt. 2. Bd. Leipzig. (V. KARSCH.)
- KENNEL J. v., 1883. Entwicklungsgeschichte von Peripatus. — Carus. Zool. Anz. 6. Nr. 150.
- KERVILLE H. GADEAU d., 1883. Sur la Scolopendre géante. — La Nature Nr. 477. (V. LATZEL, L. c. p. 385.)
- , 1883. Les Myriopodes de la Normandie. Suivie d. Diagnoses d'Espèces et d. Variétés nouv. p. R. Latzel. — Bull. d. l. Soc. des Amis d. sci. mat. d. Rouen. 2. sem. Rouen. 1884. (V. LATZEL.)
- KESSLER K. O., 1874. O Russkich Sorokonožkach i Stonožkach. — Trudy Russkago entomologičeskago Obščestva. 8. Nr. 1. Tab. 1. Petersburg. (V. LATZEL, L. c. p. 385.)
- KIRBY W. and SPENCE W., 1819—22. An Introduction to Entomology 4. London. (V. LATZEL, L. c. p. 385.)
- KLUX KRZ., O Zwierząt domowych i dzikich etc. Tom. 4. Warszawa. (V. LATZEL, L. c. p. 385.)
- KOCH C. L., 1835—44. Deutschlands Crustaceen, Myriopoden und Arachniden. In: Herrich-Schäffer's Deutschlands Insecten. Heft. 136. 137. 142. 162. 190.
- , 1841. Arachniden und Myriopoden aus der Regent-schaft Alger. — Wagner's Reisen in d. Reg. Alger. 3. Leipzig.
- , 1847. System der Myriopoden. 3. Bändchen zu Herrich-Schäffer's kritische Revis. der Insectenfauna Deutschl. Regensburg. Taf. 1—6.
- , 1863. Die Myriopoden getrennt nach der Natur abgebildet und beschrieben. 2. Bd. Halle, 119. Taf.
- KOCH L. Dr., 1856. Myriopoda. In. Rosenhauer W. G. Die Thiere Andalusiens. Erlangen.
- , 1862. Die Myriopodengattung Lithobius. Mit 2 Taf. Nürnberg.
- , 1865. Beschreibungen neuer Arachniden und Myriopoden. — Verh. d. zool. bot. Gesellsch. Wien. 17.
- , 1867. Zur Arachniden- und Myriopodenfauna Südeuropas. Ibid. 17.
- , 1867. Beschreibungen neuer Arachniden und Myriopoden. — Ibid. 17.
- , 1877. Japanische Arachniden und Myriopoden. Ibid. 27.
- , 1881. Zoologische Ergebnisse von Excursionen auf den Balearen. — Ibid. 31.
- KOHLRAUSCH E., 1878. Beiträge zur Kenntniss der Scolopendriden. Marburg. Taf. 1.
- , 1881. Gattungen und Arten der Scolopendriden. — Troschel, Arch. f. Naturg. 47. Taf. 45.
- KOLENATI, 1860. Einige neue Insectenarten vom Altwater. — Wiener Ent. Monatsschr. 4. Bd. p. 381—384.
- KOWALEWSKY A., 1871. Embryol. Stud. an Würmern u. Arthrop. — Mém. Acad. Imp. St. Pétersb. 7. ser. 16. (V. LATZEL.)
- KUŠTA J., 1885. Neue fossile Arthropoden aus dem Nöggerath'schen Schiefer von Rakowitz. — Sitz. Ber. Böhm. Ges. Wiss. Prága. p. 8. Fig. 8.

- KUTORGA S., 1834. Scolopendrea morsitantis anatome. Petersh.
- KUWERT A., 1879. Forficula auric. und Scolopendra forficata, zwei Feinde der Lepidopteren. — Stettiner entom. Zeitung. Nr. 10—12.
- LACOE R. D., 1883. List of Palaeozoic fossil Insects of the United States and Canada. (Zool. Anz.)
- LAMARCK I. B., 1801. Système des animaux sans vertèbres, ou tableau gén. des classes, des ordres et d. genres de ces anim. Paris.
- , 1818—1833. Histoire natur. des anim. sans vertéb. 5. Paris.
- LANKESTER E. R., 1881. Limulus an Arachnid. — Quart. Journ. Microsc. sci. Nr. 83.
- LATREILLE P. E., 1796—97. Précis des caractères génériques des Ins.
- , 1796—97. Observ. sur les organes de la génération de l'Jule applati. — Millin. Magaz. encyclop. II. Bull. Soc. Philom. 1. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 386.)
- , 1802—1804. Histoire naturelle des Crustacés et des Insectes. 3 et. 1. Paris.
- , 1806. Genera Crustaceorum et Insectorum. I. Parisiis et Argentorati.
- , 1810. Considérations générales sur l'ordre nat. des Crust. des Arachn. et d. Ins.
- , 1817. Les Myriopodes. In Cuvier, Le Règne Animal. III. Paris. 1829. 1836—49.
- , 1820. Des rapports généraux de l'organisation extérieure des animaux invertébrés articulés et comparaison Annelides avec les Myriopodes. — Mém. du Mus. d'hist. nat. Paris. 6. (V. LATZEL, L. c. p. 386.)
- , 1825. Familles naturelles du règne animal. Paris.
- LATZEL R., 1876. Beiträge zur Fauna Kärntens. — Jahrb. d. naturhist. Landesmus. von Kärnten. 12. (V. LATZEL, L. c. p. 386.)
- , 1880. Zwei neue mitteleuropäische Arten der Gatt. Lithobius. — Carus Zool. Anz. Nr. 55.
- , 1880. Die Myriopoden d. östr. ung. Monarchie. 1. Die Chilopoden. Taf. 1—10. Wien.
- , 1880. Beiträge zur Kenntnis der Geophiliden. Carus, Zool. Anz. Nr. 68.
- , 1882. Ein neuer Lithobius aus Ungarn und Serbien. Carus, Zool. Anz. Nr. 114.
- , 1882. Beitrag zur Myriopoden — Kenntniss Oesterreich-Ungarns und Serbiens. — Verh. d. zool. bot. Gesellsch. Wien 22.
- , 1882. Descrizione di un nuovo Lithobius italiano. — Bull. d. l. Soc. entom. ital. 14. Trein. 2.
- , 1882. Myriopodi raccolti a Lavaiano. — Ibid. Trim. 3/4.
- , 1883. Die Pauropoden Oesterreichs. — Verhandl. d. zool. bot. Gesellsch. Wien. 33.
- , 1883. Diagnoses d'Espèces et de Var. nouv. d. Myriop. Lásd KERVILLE.
- , 1884. Die Myriopoden der östr.-ung. Monarchie. II. H. Wien.
- , 1884. Description d'une espèce nouvelle du genre Julus. — C. R. Soc. Ent. Belg. Tom. 28. p. CCXLIX.
- , 1885. Die Myriopoden Kärntens. — Jahrb. Nat. Mus. Kärnten. 17. 71. p. 33—46. (Zool. Jahresb.)
- , 1886. Diagnosi di specie et varietà nuove di Miriopodi raccolte in Liguria da G. Caneva. — Bull. Soc. Ent. Ital. Ann. 18. p. 308.
- , 1888. Die vom k. k. Oberarzte Dr. Justyn Karlinski im Jahre 1887. in Bosnien, der Herzegovina und in Novibazar gesammelten Myriopoden. — Verh. zool. bot. Ges. Wien. p. 91—94.
- LEACH W. E., 1814—15. A tabular view of the external Characters of four Classes of Animals, which Linné arranged under Insecta. — Trans. Linn. Soc. London. 11. part. 2. London.
- , 1817. The Zoological Miscellany. III. London. Tab. 132—140. (V. LATZEL, L. c. p. 387.)
- LEBERT H., 1875. Verzeichniss d. schlesischen Spinnen mit Anzählg. d. schles. Myriop. Tübingen. (V. LATZEL.)
- LEE A. BOLLES, 1884. Osservazioni intorno ad una recente Nota del Socio N. Passerini, sull' integramento dei Miriopodi. — Bull. Soc. Entom. Ital. Anno. 16. p. 123.
- LEEUWENHOEK, 1719. Epistolae ad soc. reg. anglicam. (Epist. 124.) Leyden. (V. LATZEL, L. c. p. 387.)
- LEFEBVRE, 1883. Scolopendre dans la région des sinus frontaux d'une femme. — Bull. Soc. Ent. France. 2. Bd. p. XLV—XLVI.
- LE GUILLON E., 1841. Synopsis des espèces nouvelles de Myriopodes et d'Insectes. — Revue zoolog. 4. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 387.)
- , 1841. Catalogue raisonné des Ins. recueillis pend. le voyage de circumnav. des Corvettes l'Astrolabe et la Zélée. — L'Institut. 9. (V. LATZEL, L. c. p. 387.)
- LENZ H., 1881. Ein neuer Fisch und zwei neue Myriapoden von Nossi-B. — Carus Zool. Anz. Nr. 93.
- LE ROY J. J. 1876—77. Mededeeling over Arthronomalus similis Newp. — Tijdschr. d. nederlandsche Dierkundige Vereeniging. Rotterdam. 1878. (V. LATZEL, L. c. p. 387.)
- LEUCKART R., 1869. Bericht über die wiss. Leistungen in Naturg. d. nied. Thiere während der Jahre 1867—68. — Arch. f. Naturg. 35. 2.
- LEYDIG F., 1855. Zum feineren Bau der Arthropoden. — Müller's Arch. f. Anat. und Physiol.
- , 1864. Tafeln zur vergleichenden Anatomie. Tübingen. Taf. 5. Fig. 3. 4. Taf. 7. Fig. 3—5.
- , 1867. Skizze zu einer Fauna Tubingensis. Stuttgart. (V. LATZEL, L. c. p. 387.)
- LINNE C. de, 1746. Fauna svecica. Edit. 1. Stockholmiae.
- , 1758. Systema naturæ. Edit. 10. Holmiæ.
- , 1761. Fauna svecica. Edit. 2. Stockholmiae.
- , 1766—68. Systema naturæ. Edit. 12. Holmiæ.
- , 1785. Amoenitates academicae etc. 4. Erlangae (V. LATZEL.)
- LINNE—GMELIN, 1788. Systema naturæ. Edit. 13. Lipsiæ. 1. pars. 5.
- LISTER, 1699. A Journey to Paris in the year 1698. 8. London. (V. LATZEL, L. c. p. 387.)
- LOCARD A., 1879. Description de la Faune malaco-zool. des terrains quatern. des environs de Lyon. (V. LATZEL, L. c. p. 387.)
- LUBBOCK J., 1861. Notes on the Generative organs and on the Formations of the Egg in the Annulosa. — Philos. Transact. II.; Proceed Roy. Soc. London. 11. 1860—62.
- , 1866. On Pauropus, a new type of Centipede. — Trans. Lin. Soc. London. 26. Pl. 10. 1867.
- , 1873. Monograph of the Collembola and Thysanura. — Proc. Roy. Soc. London.
- LUCAS H., 1839. In Webb et Berthelot, Hist. nat. des Arachn. Myriop. et Thysan. des isles Canaries. Paris. (V. LATZEL.)

- LUCAS H., 1839. Quelques remarques sur les différences spécifiques des Jules. — Revue zool. par la Soc. Cuvier. Paris. 1840. (V. LATZEL, L. c. p. 387.)
- , 1840. Description et figure d'une nouvelle espèce d'Jule, trouvée aux environs de Paris. Ann. soc. entom. France. 1. sér. IX. p. 55. Pl. 4. Paris.
- , 1840. Histoire natur. des Crustacés, des Arachn. et des Myriop. — Blanchard. Hist. nat. des animaux artic. 1. Paris. Pl. 1—3 (V. LATZEL, L. c. p. 387.)
- , 1843. Observation sur un nouv. genre de la classe des Myriop. etc. — Ann. soc. entom. France. 2. sér. I. p. 43. Paris.
- , 1844. Description d'une nouv. espèce de Polydème du nord de l'Afrique. — Revue zool. 7. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 388.)
- , 1845. Note sur une nouv. espèce d'Julus, rencontrée dans les environs de Toulon. — Ann. soc. Entom. France. 2. sér. III. Pl. 7. Paris.
- , 1846. Note sur quelques nouv. espèces d'Insectes du nord de l'Afrique. — Zool. p. la Soc. Cuv. 9. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 388.)
- , 1846. Article Myriopoda, in d'Orbigny, Dictionnaire univ. d'hist. nat. 8. Paris.
- , 1848. Sur le Polyzonium germanicum. — Ann. soc. entom. France. 2. sér. VI. Bull.
- , 1849. Sur le Blaniulus guttulatus et sur l'Julus Leprieurii. — Ann. soc. entom. France. 2. sér. VII. Paris.
- , 1849. Exploration scientifique de l'Algérie. Zoologie. 1. Paris.
- , 1849. Observation sur un nouveau genre de la classe des Myriop. — Revue et mag. d. Zool. 2. sér. 1.
- , 1849. Julus Leprieurii de Cayenne. — Rev. Mag. Zool. 1. Bd. p. 471—72.
- , 1850. Histoire naturelle des Crustacées, de Arachnides et des Myriopodes etc. 1. Part. Paris.
- , 1853. Description d'une nouv. esp. de Scolopendra et sur l. Scolop. Scopoliiana. — Ann. soc. entom. France. 3. sér. I.
- , 1853. Essai sur les animaux articulés qui habitent l'île de Crète. — Rev. Mag. Zool. 5. Bd. p. 528.
- , 1856. Myriopoda de la Isla de Cuba. Historia física política y natural de la isla de Cuba. 2. — Hist. Nat. 7. Bd. Paris. p. XXX—XXXII.
- , 1858. Myriopodes du Gabon. — Thomson's Archives entom. 2. (V. LATZEL.)
- , 1858. Notes sur plusieurs Arachnides et Insectes, proven. de la Martinique. — Ann. soc. entom. France. 3. sér. VI. Paris.
- , 1859. Sur la Scolopendrella notacantha, le Géophil. saugvineus, le Polyzon. germ. et la Glom. plumbea. — Bull. soc. entom. de France. 3. sér. VII.
- , 1860. Note relative à un Myriopode nouveau pour la faune française, le Lithobius Coquerellii. — Bull. entom. France. 3. sér. VIII.
- , 1861. Note sur les dégâts causés au Phaseolus vulgaris par la présence en grand nombre du Blaniulus guttulatus. — Ann. soc. entom. France. 4. sér. I. Paris.
- , 1863. Myriopodes, in Maillard, Note sur l'île de la Réunion, 2. éd. Paris. (V. LATZEL.)
- , 1864. Sur une nouv. espèce de Scolopendrides. — Ann. soc. entom. France. 4. sér. IV. Paris.
- LUCAS H., 1868. Sur un nouveau cas d'ovoviviparité chez une Scolopendra de la Guyane franc. — Bull. d. l. soc. entom. de France. 4. sér. VII.
- , 1871. Remarques sur la Scolopendrella notacantha. — Ann. soc. entom. France. 5. sér. I. Paris.
- , 1871. Notice sur une nouv. espèce. d'Encorybas. — Ibid. 5. sér. I. Pl. 7.
- , 1872. Note relative à des Arachn. et à des Myriop. cavernicoles. Ibid.
- , 1882. Sur les Chilopodes de la famille des Scolopendrides. — Ibid. 6. sér. II. Paris.
- , 1883. Note sur le Blaniulus guttulatus. — Ibid. 6. sér. III.
- *—, 1884. Description d'une nouvelle espèce de Scolopendre. — Bull. soc. Ent. France. Tom. 4. p. LXXIV.
- *—, 1886. Sur les mues Chilopodes. Ibid. T. 6. 2. Trin.
- *—, 1888. Un cas d'ovoviviparité dans les Chilopodes. — Ann. Soc. entom. France. Tom. 1. Trin. Bull. p. XXXII—XXXIII.
- LUDWIG CHR. FRIED., 1799. Erste Aufzählung der bis jetzt in Sachsen entdeckten Insecten. Leipzig. (V. KARSCH.)
- MACÉ, 1886. Sur la phosphorescence des Géophiles. — Compt. Rend. Tom. 103. p. 1273.
- MAC LEOD J., 1878. Rech. sur l'appar. venimeux des Myriop. Chilopodes. — Bull. de l'Acad. de Belgique. 2. sér. 45. Bruxelles. (V. LATZEL, L. c. p. 388.)
- , 1882. Phosphorescence de Geophilus electricus. — Feuilles des jeunes Naturalistes. 10. Mühlhausen. (V. LATZEL, L. c. p. 389.)
- MAGRETTI P., 1879. Rapporto su di un escursione nella Sardegna. — Atti d. soc. it di sci. nat. XXI. Milano.
- , 1880. Una seconda escursione zoolog. nella Sardegna. Ibid. XXII.
- MAINDROU MAUR. 1886. Sur les mœurs des Myriopodes. Ibid. Tom. VI. 2. Trim.
- MAITLAND F., 1856. Nederlandsche veelpootige Insecten. — Herkolt's Bouwstoffen voor eene Fauna von Nederland. 2. Bd. p. 284. (V. KARSCH.)
- MARCEL de SERRES., 1813. Observations sur les usages des diverses parties du tube intestinal des insectes. — Ann. du Mus. d'hist. nat. Tom. 20. p. 250. (V. KARSCH.)
- MARCGRAF, 1648. Historia rer. natur. Brasiliæ. Amstelodami. Lib. 7. (V. LATZEL, L. c. p. 389.)
- MARSCHALL M. A., 1878. Notes on the entomology of Windward Islands. — Proceed. of the Entom. soc. London.
- MARTENS v., 1865. Ueber Myriopoda von Madeira, Rio Janerio, Japon. — Preuss. Exped. nach Ostasien. Zool. Abth. 1. Berlin. (V. LATZEL, L. c. p. 389.)
- , 1876. Die preussische Expedition nach Ost-Asien. Zool. Th. I. Berlin. (V. KARSCH.)
- MATTOZO F. SANTOS, 1882. Les Myriopodes d'Afrique au Muséum de Lisbonne. — Journ. sc. Math. Phys. et Lisboa. No. 31. (V. LATZEL, L. c. p. 389.)
- , 1881. Les Myriopodes d'Afrique au Muséum de Lisbonne. — Journ. Sc. Acad. Lisboa, p. 1—20. Taf. 1. (V. KARSCH.)
- MEEK and WORTHEN, 1865. Notice of some New Types of Organic Remains from the Coal Measures of Illinois. Myriopoda and Insecta. — Proceed. Acad. nat. sci. Philad. (V. LATZEL.)
- , 1868. Euphoberia. — Mem. Geol. Survey of Illinois and Iowa. III. (V. LATZEL, L. c. p. 389.)

- MEINERT F., 1868—69. Danmarks Chilognather. — Naturl. tidsskr. af Schiödt. Kjöbenhavn. 3. Racke 5. p. 1.
- , 1868. Danmarks Scolopendræ og Lithobier. — Ibid. 5.
- , 1869—70. Tillaeg til Danmarks Chilognather. Ibid. 6.
- , 1870—71. Myriopoda musæi Havniensis. Bidrag til Myriopodernes Morphologie og systematik. I. Geophili. — Ibid. 3. R. 7. B. Tab. 1—4. p. 1.
- , 1872—73. Myriopoda musæi Havniensis. II. Lithobiini. Ibid. 3. R. 8. B. p. 281.
- , 1880. Sur la conformation de la tête et sur l'interprétation des organes buccaux chez les Insectes, ainsi que sur la systématique de cet ordre. — Entom. Tidsskr. af Spångberg Stockholm. (V. LATZEL, L. c. p. 389.)
- , 1882. De fornneentlige Aandedraetsredkaber og deres Munding hos Slaegten Scolopendra. — Vidensk. Meddel fra den naturl. Toren i Kjöbenhavn. (V. LATZEL, L. c. p. 389.)
- *—, 1883. Caput Scolopendræ. Tab. 1—3. Copenhagen. London, New-York.
- , 1884—86. Myriopoda Musæi Havniensis, III. Chilopoda. — Vidensk. Meddel. Naturhist. Foren. Rjöbentz. p. 100.
- , 1884. Bemærkninger oed Tremlagersen i Selskabet af det nys adkomne Arbeyde. «Caput Scolopendræ.» Ov. Danske. Vid. selsk. Forh. i 1883. p. 105.
- , 1885. Myriopoda Musæi Cantabrigensis. Mass. Part. I. Chilopoda. — Proc. Amer. Phil. Soc. p. 161.
- MELLIS I. C., 1875. Ten Species of Myriop. observed at St. Helena. — «St. Helena». London. (V. LATZEL.)
- MENGE A., 1843—51. Myriopoden der Umgebung von Danzig. — Neueste Schriften der naturf. Gesellsch. in Danzig. 4. H. 4. Tab. 2.
- , 1856. Lebenszeichen vorweltlicher, im Bernstein eingeschlossener Thiere. — Progr. Petrischule Danzig. p. 1—32. (V. KARSCH.)
- METSCHNIKOFF E., 1891. Embryologie von Chelifer und Phalangium. Zeitsch. f. wiss. Zool. 21. Bd.
- , 1871. Zur Embryologie der Myriopoden. — Bull. Acad. d. sci. St. Pétersb. 18. 1873.
- , 1872. Vorläufige Mittheilungen über die Embryologie der Polydesmiden. — Ibid.
- , 1874. Embryologie der doppelfüssigen Myriopoden. — Zeitsch. f. w. Zool. 24. Bd.
- , 1875. Embryologisches über Geophilus. — Ibid. 25. Bd.
- MIKAN, 1834. Ueber die in Brasilien gesammelten Julus-Arten. Oken's Isis. (V. LATZEL, L. c. p. 390.)
- MILLER S. A., 1877. The American palaeozoic fossils: a catalogue of the genera and species, with names of authors, dates, places of publication etc. Cincinnati. (V. KARSCH.)
- MILNE EDWARDS H., 1842. Note sur le Peripate iuliforme. — Ann. sci. nat. 2. sér. XVIII.
- MOHNKE OTTÓ. 1883. Blicke auf das Pflanzen- und Thierleben in den niederländischen Malainländern. Münster (V. KARSCH.)
- MONEILL JEROME, 1887. List of the Myriopodensfound in Escambia County, Florida, with descriptions of six new species. With. 1. pl. — Proc. U. S. Nation. Mus. Vol. 10. p. 343. (Zool. Jahreshb.)
- , 1887. Description of twelve new species of Myriopoda, chiefly from India. With. 1 pl. — Ibid. p. 328.
- MORITZ C., 1839. Noch einige Worte über Peripatus Guild. — Wieg. Arch. f. Naturg. V. B. 2. H.
- MOTSCHOUJSKY V. de. 1851. Relation de son voyage par l'Allemagne, en Afrique en Dalmatie. Bull. d. la soc. d. Natural de Moscou. XXIV. 2. No. 4.
- , 1866. Catalogue des Insectes reçus du Japon. — Ibid. J. XXXIX.
- MUHR J., 1881. Vorläufige Bemerkungen über eine neue Art der Gatt. Scolopendrella. — Zool. Anz. No. 75.
- , 1882. Die Mundtheile von Scolopendrella und Polyzoium. — Zehnter Jahreshb. über das deutsche Staatsgymn. in Prag—Altstadt. (V. LATZEL, L. c. p. 390.)
- MURRAY A., 1877. Economic Entomology, Aptera, Arachnoidea, Anophora, Myriopoda etc. London. (V. LATZEL, L. c. p. 390.)
- MÜLLER J., 1829. Zur Anatomie der Scolopendra morsitans. — Oken's Isis. (V. LATZEL, L. c. p. 390.)
- MÜNSTER. Graf. G., 1842. Ueber Geophilus proavus. — Beiträge zur Petrefaktenkunde. 5. H. Bayreuth. (V. LATZEL.)
- NEWPORT G., 1841. On the organs of Reproduction and the development of the Myriopoda. — Philos. Trans. Roy. Soc. London. p. 99—130. Pl. IV—V.
- , 1842. On some new genera of the Class. Myriopoda. — Proc. zool. soc. London. X. p. 177.
- , 1843. On the structure, relations and development of the Nervous and Circulatory System . . . in the Myriopoda and macrourous Arachnida. — Philos. Trans of the Roy. Soc. London.
- , 1843. Julus sandvicensis and I. pilosus. — Ann. and Mag. Nat. Hist. T. XI.
- , 1844. List of the Specimens of Myriopoda in the Collection of the British Museum. London. p. 1—15.
- , 1844. A List of the Species of Myriopoda, order Chilopoda, contained in the Cabinets of the Brit. Mus. with synoptic description etc. — Ann. and Mag. Nat. Hist. 4. sér. T. XIII.
- , 1844. A List of the Species of Myriopoda, order Chilognatha, contained in the Cabinets of the Brit. Mus. etc. Ibid.
- , 1844. Monograph of the Class. Myriopoda, order Chilopoda, with descr. on the general arrangement of the Articulata. — Trans. Linn. Soc. London. V. XIX. p. 265. et 349. St. 33 et 40. 1845.
- , 1844. On the reproduction of lost parts in Myriopoda and Insecta. Philos. Trans. Roy. Soc. London.
- , 1856. Catalogue of the Myriopoda in the Collection of British Museum. Part. 1. Chilopoda. London.
- , 1870. How to collect Myriopods — Amer. Naturalist. T. III.
- NICHOLSON HENRY ALLEYNE, 1872. A manual of palaeontology for the use of students, with a general introduction on the principles of palaeontology. London. (V. KARSCH.)
- NOVICIKI M., 1866—69. Zapisky z fauny tatrzańskiej i Zapiski fauniczne. — Sprowozdanie komisji fizjograficznej c. k. Towarz. nauk. Krakowskiego. 1867—70. (V. LATZEL.)
- , 1870. Beschreibung neuer Arthropoden. — 41. Jahrbuch. d. k. k. Gelehrten-Gesellsch. in Krakau. (V. LATZEL, L. c. p. 391.)
- OLIVIER A. G., 1792. Hist. nat. des Insectes. — Encyclopédie méthodique. T. VIII. Paris.

- PACKARD A. S., 1870. Guide to the study of Insects and a treatise on those injurious and beneficial to corps etc. edit. London. (V. LATZEL, L. c. p. 391.)
- , 1870. New or rar americ. Neuroptera, Thysanura and Myriopoda. — Proceed. Boston Soc. of Nat. Hist. T. XIII. (V. LATZEL, L. c. p. 391.)
- , 1870—71. The Ancestry of Insects etc. — Amer. Naturalist. 3—4.
- , 1871. A remarkable Myriop. — Ibid. 4.
- , 1873. Myriopods from Colorado. — Ann. Report of the U. St. Geol. and geogr. Surv. of the Territ. Washington. 1874. (V. LATZEL, L. c. p. 391.)
- , 1873. Occurrence of rare and new Myriopods in Massachusetts. — Proceed. Boston Soc. of Nat. Hist. T. XVI. (V. LATZEL, L. c. p. 391.)
- , The Ancestry of Ins. Chap. 13. of our common Ins. Salem. — Naturalist's Agency. (V. LATZEL.)
- , 1875. Life-histoires of the Crustacea and Insects. — Amer. Natural. T. IX.
- , 1877. On a new Cave Fauna in Utah. — Bull. U. St. Geol. and geogr. Surv. of the Territ. 3. Nr. 1. (V. LATZEL.)
- , 1879. Northern range of Cerinatia forceps. — Amer. Naturalist. T. XIII.
- , 1880. The eyes and brain of Cerinatia. forceps. — Ibid. T. XIV.
- , 1881. Scolopendrella and its position in nature. — Ibid. T. XV.
- , 1883. The systematic position of the Archipolypoda, a group of fossil Myriopods. — Ibid. 17.
- , 1883. A new species of Polydesmus with Eyes. — Amer. Naturalist. T. XVII.
- , 1883. Repugnatorial pores in the Lysiopetalidae. — Ibid. T. XVII.
- , 1883. A Revision of the Lysiopetalidae, a family of Chilogn. Myriop. with a notice of the genus Cambala. — Proceed. Amer. Philos. Soc. T. XXI. Nr. 114.
- , 1883. On the Morphology of the Myriopoda. — Ibid. T. XXI. Nr. 114.
- , 1886. Larval form of Polydesmus complanatus. — Amer. naturalist. Vol. 20. No. 7. p. 651. (V. KARSCH.)
- PACKARD A. S. and PUNTNAM F. W., 1872. The Mammoth Cave and its inhabitants. — Am. Naturalist. T. V.
- PACKARD J. H., 1878. Reports on a specimen of Geoph. from the nostrils of a child. — Medic. and surg. Reporter of Philadelphia. (V. LATZEL, L. c. p. 392.)
- PALISOT de BEAUVOIS A. M., 1805. Insectes recueillis en Afrique et en Amerique. Paris. (V. LATZEL.)
- PALLAS P. S., 1772. Spicilegia zoologica. Berolini. Fasc. 9.
- PALMBERG I. G. W., 1866. Bidrag till Kännedom om Sveriges Myriopoder. Ordn. Chilopoda. Stockholm.
- PANZER W., 1793—1813. Fauna Insectorum Germaniae initia. Nürnberg. H. 1—10.
- PARFITT, 1866. On Geoph. maritimus and Arthron. crassicornis n. s. p. Zoologist. (V. LATZEL, L. c. p. 392.)
- PASCOË F. P., 1378. Du Arachn. and Myriop. from Algeria and Souths of Spain. — Proceed of the Entom. Soc. London.
- PASSERINI N., 1882. Sul organo ventrale del Geophilus Gabriellis. Ricerche sulla pelle dei Miriapodi Bullettino d. soc. entom. ital. T. XIV. Trim. 3/4.
- , 1883. Contribuzioni allo studio dell'istologia dei Miriapodi. — Bull. Soc. Ent. Ital. Anno. 15. p. 284. Taf. 1.
- PASSERINI N., 1884. Risposta ad alcune osservazioni fatte del Socio A. Bolles Lee ad una nota sul l'integumento dei Miriapodi. — Ibid. Anno. 16. p. 124—125.
- PASZLAWSZKY J., 1878. A százlábúak milliói, Termtud. Közöny. X. K. és Massenhaftes Erscheinen von Tausendfüßlern in Alföld. — Verh. d. zool. bot. Gesellsch. Wien. 28.
- PAVESI P., 1873. Materiali per una fauna del Canton Ticino. — Atti d. soc. Ital. d. sci. nat. T. XVI. Milano.
- , 1878. Lettera al Dott. Cavanna intorno ai risultati di escursioni eseguite nel territorio di Varese. — Resoconti d. adunance d. soc. entom. ital. Firenze. (V. Latzel.)
- PAVESI P. e PIROTTA R., 1878. Brevi notizie intorno agli Arachnidi e Miriapodi dell'Agro Romano. Ann. del Mus. Chiv. di storia nat. di Genova. Vol. XII. p. 552—569.
- PEACH B. N., On some Fossil Myriapods from the Lower Old Red Sandstone of Forfarshire. — Proc. R. Physical. Soc. Edinburgh. 7. session. 1881. till. 82. Pl. 2. (V. LATZEL, L. c. p. 392.)
- PERBOSC, 1839. Insectes nouveaux découverts au Mexique. — Rev. zoologique p. 1. Soc. Cuv. 2. (V. LATZEL.)
- PERTY M., 1833. Delectus animalium articulorum, quae collegit Spix et Martius. Monachae (V. LATZEL.)
- PETERS W. C. H., 1855. Ueber die Myriapoden im Allgemeinen und insbesondere über die in Mossambique beobachteten Arten. — Monatsber. d. kön. preuss. Acad. d. Wiss. Berlin. (V. LATZEL.)
- , 1862. Naturwiss. Reise nach Mossambique, 1842—48. ausgeführt. — Zoologie 5. Ins. u. Myr. (V. LATZEL.)
- , 1864. Uebersicht der im kön. zool. Museum befindlichen Myriop. aus d. Fam. der Polydesmi, sowie Beschreibung einer neuen Gatt. der Juli und neuer Arten d. Gatt. Siphonophora. — Monatsber. d. kön. Akad. d. Wiss. in Berlin 1865. (V. LATZEL, L. c. p. 392.)
- , 1882. Ueber die Arten von Peripatus und über die Variation der Fusszahl bei Peripatus capensis etc. — Sitzgsb. der Gesellsch. naturf. Freunde. Berlin. Nr. 2. et 10. (V. LATZEL.)
- PETAGNA VINC., 1792. Institutiones Entomologicae. T. 1. Napoli. (V. KARSCH.)
- PEYL Th., 1883. Die Myriopoden im Haushalte der Natur. — Prager Abendblatt, Beilage z. Prager Zeitung vom 30. Mai. (V. LATZEL, L. c. p. 393.)
- PICTET — de la RIVE F. J., 1846. Traité élémentaire de palaeontologie ou Histoire naturelle des animaux fossiles considérés dans leurs rapports zoologiques et géologiques. Genève. 4. Bd. Edit. 2. 1854. Paris. (V. KARSCH.)
- PIROTTA R., 1877. Catalogo sistematico dei Miriapodi, raccolti dal «Violante». — Annali del. Mus. Civ. di st. nat. di Genova XI. Genova 1878. p. 399—410.
- , 1879. Intorno agli Ortotteri ed ai Miriapodi del Varesotto. — Atti d. Soc. ital. di sc. nat. V. XXI. Milano.
- PLATEAU F., 1872. Matériaux pour la Faune belge. Myriopodes. — Bull. de l'Acad. roy. de sciences etc. de Belgique. 2. sér. 33. p. 409—427. Tab. 1—2.

- PLATEAU F., 1876—78. Recherches sur les phénomènes de la digestion et sur la structure de l'appareil digestif chez les Myriop. de Belge. Bruxelles. 1876 et Mém. de l'Acad. roy. de sciences etc. de Belg. T. 42. 1878. Pl. 1—3.
- , 1884. Note sur des Crustacées et des Myriopodes recueillis par M. Weyers aux environs d'Aguilas (sud-ouest de Carthagène), Espagne. — C. R. Soc. Ent. Belg. Tom. 28. p. CCXLI.
- , 1886. Recherches sur la perception de la lumière par les Myriopodes aveugles. — Journ. Anat. Phys. Paris. 22. Année. p. 431—457.
- , 1887. Observations sur une grande Scolopendre vivante. — Ann. Soc. Ent. Belg. Tom. 31. C. R. p. 70.
- , 1887. Observations sur les moeurs de *Blainulus gutturalis* Bosc. et expériences sur la perception de la lumière par ce myriopode aveugle. — Ibid. p. 81—85.
- , 1887. Recherches expérimentales sur la vision chez les Arthropodes etc. — Bull. Acad. Belg. Tom. 14. p. 407—408.
- POCOCK R. JONNES, 1887. On the Classification of the Diplopoda. — Ann. Mag. N. Hist. Vol. 20. p. 283—295.
- , 1887. Description of a new Genus and Species of Polyzonidae. With. 1. pl. — Ibid. p. 222.
- , 1888. Description of *Scolopendra valida* Lucas, with notes on allied species. — Ibid. Vol. 1. p. 335.
- , 1888. On the Genus *Theatops*. — Ibid. No. p. 283.
- PODA N., 1761. *Insecta Musei Graecensis*. Graecii.
- POLLINI C., 1816. Viaggio al lago di Garda e Monte Baldo. Verona. (V. LATZEL, L. c. p. 393.)
- PORATH C. O. v., 1866. Bidrag till Kännedomen om Sveriges Myriapoder, Ordningen Diplopoda Stockholm.
- , 1869. Redogörelse för en under sommaren 1868 utförd zoolog. resa till Skane och Blekinge. — Oefversigt Vetensk. Akad. Förhandl. No. 6. p. 631—635. Stockholm.
- , 1870. Om nagra Myriapoder fran Azorerna. — Ibid. Nr. 7. p. 813—824. Stockholm. Tab. 10.
- , 1871. Myriopoda Africae australis, in Museo regio Holmiensi asservata. Pars. 1. Chilopoda. — Ibid. 28. Nr. 9.
- , 1872. Myriopoda Africae australis, in museo regio Holmiensi etc. Pars. 2. Diplopoda. Ibid. 29. Nr. 5. Taf. 4.
- , 1876. Om nagra exotiska Myriapoder. — Bihang till K. Sv. Vetensk. Akad. Handlingar 4. Nr. 7. Stockholm.
- POUPART, 1706. Observation sur un ver long de 2 pouces, sur une ligne de large, ayant 80 jambes de chaque côté. — Hist. Acad. d. Sci. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 393.)
- PREGI B. de., 1883. Della fauna dei dintorni, risp. delle aque di Zara: i Miriapodi, Rettili, Anfibi e Pesci. — Programma dell' 1. R. Ginnasio superiore in Zara. (V. LATZEL.)
- PRENAUT A., 1888. Observations cytologiques sur les éléments séminans de la *Scolopendra morsitans* et du *Lithobius forficatus*. Avec. 2 pl. — Le cellule. T. 3. Fasc. 3. p. 413. (Zool. Jahresb.)
- PREYSSLER J. DAN., 1790. Verzeichniss böhmischer Insecten. I. Hundert mit Abbildungen. Prag. (V. KARSCH.)
- PROVANCHER L., 1873. A descriptive and anat. account of the most salient Canadian Species. — Naturalist Canadian. 5. (V. LATZEL, L. c. p. 393.)
- QUATREFAGES A. de, 1848. Mém. sur la famille Hermeliens. — Ann. sci. nat. 3. sér. T. X.
- , 1865. Hist. nat. des Annelés. Annelidés et Gephyr. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 393.)
- RAFINESQUE C. S., 1820. *Selista forceps*. — Annals of Nature. Nr. 1. p. 7. (V. LATZEL, L. c. p. 393.)
- RANZANI C., 1817. Osservazioni di una specie di *Julus*. — Opusculi scientif. 1. (V. LATZEL, L. c. p. 393.)
- RATH O. vom, 1885. Die Sinnesorgane der Antenne und der Unterlippe der Chilognaten. — Arch. für Mikr. Anat. 27. Bd. p. 419—437. Taf. 20.
- , 1886. Beiträge zur Kenntniss der Chilognathen. Bonn. 38. p. Taf. 4.
- RAY J., 1705, 1710. Method. insect. etc. Historia insectorum. London.
- REICHENAU W. v., 1880. Beiträge zur Phænologie. — Entomol. Nachrichten. 6. Bd. p. 76.
- RICHARD J., 1885. Un mot sur la phosphorescence des Myriopodes. — Ann. Soc. Ent. Belg. Tom. 29. p. 17—23.
- RISSE A., 1826. Hist. nat. des principales productions de l'Europe meridionale, 5. Paris et Strassburg. (V. LATZEL.)
- ROBINEAU-DESVOIDY, 1828. Recherches sur l'organisation vertebrale des Crust. Arachn. et des Ins. Paris. (V. LATZEL.)
- ROEMER F., 1874. Ueber *Euphoberia forex* Woodward. — Lethaea geognostica. (V. LATZEL, L. c. p. 393.)
- , 1876. Ueber *Euphoberia armigera* Mack and Worthen. — Ibid. (V. LATZEL, L. c. p. 393.)
- ROSICKY F., 1876. Die Myriopoden Böhmens. — Arch. d. nat. Landesdurchforsch. v. Böhmen. III. 4. Abth. Prag.
- ROSSIUS P. 1790—1807. Fauna etrusca, sistens Insecta, quae in provinciis Florentina et Pisana collegit P. R. Liburni. 1790, Tab. 2.
- RYDER J. A., 1878. Discovery of two remarkable genera of minute Myriapods. — Amer. Naturalist. T. XII.
- , 1879. Notice of a new Pauropod and The larva of *Eurypaurop. spinos* — Proceed. Acad. Nat. sci. Philadelphia. 1880. (V. LATZEL, L. c. p. 394.)
- , 1879. An account of a new genus of minute Pauropod. Myriapods. — Amer. naturalist. T. XIII.
- , 1879. A third locality for *Eurypauropus*. Ibid. T. XIII.
- , 1880. *Scolopendrella* as the Type of a new order of Articulates. — Ibid. T. XIV.
- , 1880. List of the North-American species of the *Lysioptelidae*. (With a blind form *Zygonopus n. g.*) — Unit. St. Nation. Mus. 3. Washington 1881. (V. LATZEL, L. c. p. 394.)
- , 1880. A pale variety of *Polyxenus fasciculatus*. — Amer. Naturalist. T. XIV.
- , 1880. Note on a larval *Lithobius*-like Myriopod. — Ibid. T. XIV.
- , 1881. The structure, affinities and species of *Scolopendrella*. Proc. Acad. Nat. sci. Philadelph. (V. LATZEL, L. c. p. 394.)
- , 1882. Genera of the *Scolopendrellidae*. — Proceed. Unit. St. Nation Mus. 5. Washington. (V. LATZEL.)
- SAGER A., 1856. Description of three Myriapoda. — Proc. Acad. Nat. sci. Philadelphia 8. (V. LATZEL.)

- SAINT REMY G., Recherches sur la structure du cerveau des Myriopodes. — Compt. Rend. Tom. 103. p. 288.
- , 1888. Recherches sur le cerveau de l'Jule. Compt. Rend. Ac. Sc. Paris. Tom. 106. No. 9. p. 618.
- SALTER J. W., 1863. On some species of *Eurypterus* and allied forms. Quarterly Journ. Geol. Soc. London. 19. (V. LATZEL.)
- SÄNGER, 1869. Untersuchungen über *Peripatus capensis* und *Perip. Leuckarti*. — Verhandl. d. Moskauer Naturforsch. — Versamml. Abth. Zool. Moskau. 1870—71. (V. LATZEL, L. c. p. 394.)
- SAUSSURE H. de, 1858. Note sur la famille des *Polydesmides* Diagnoses de quelques Myriapodes nouveaux de l'ordre des Chilop. — Revue et mag. d. Zool. 2. sér. T. X.
- , 1859. Note sur la fam. des *Polydesmides*, principalement au point d'une des espèces Amer. Diagnoses de divers Myriap. nouveaux Linnaea entomol. V. XIII.
- , 1860. Essai d'une faune d. Myriap. du Mexique avec la description de quelques espèces des autres parties de l'Amerique. Genève. Pl. I—VII.
- SAUSSURE H. de et HUMBERT A., 1872. Études sur les Myriapodes. Mission scientif. au Mexique et dans l'Amér. centrale. Zool. VI. sect. Paris. Pl. 1—6.
- SAVI P., 1817. Osservazioni per servire alla storia di una specie di *Julus*, comunissima nella pianura Pisana. — Opusculi scient. di Bologna 1.
- , 1819. Osservazioni sull'*Julus foetidissimus*. Bolgna. Estr. dagli Opusculi scientif. di Bologna. 3.
- , 1822. Osservazioni sopra l'*Julus communis*. — Nuovo Giornale. Pisa. 2. (V. LATZEL, L. c. p. 394.)
- SAVIGNY J. C., 1809—17. Myriapodes. In: Description de l'Égypte. Hist. nat. 1. Bd. 1809. 2. Bd. 1812. (V. LATZEL.)
- , 1816. Mém. sur les animaux sans vertèbres. 1. Paris. (V. LATZEL.)
- SAY TH. 1821. Description of the Myriapoda of the Unit. Stat. — Journ. Acad. Nat. sci. Philad. 4. ser. 2. part. 1.
- , 1822. Oeuvres entomol. publ. par Lequien fils. 1. (V. LATZEL, L. c. p. 395.)
- SAZEPIN BASIL, 1883. Ueber den histologischen Bau und die Vertheilung der nervösen Endorgane auf den Fühlern der Myriapoden. 3. Taf. — Mém. Acad. Imp. St. Pétersbourg. T. 32. No. 9. (Zool. Anz.)
- SCHAUFLEBERN., 1888. Beiträge zur Kenntniss der Chilopoden. — Anzeig. Kais. Akad. Wiss. Wien. No. 5. p. 44.
- SCHILLING, 1835. *Scolopendra electrica* lebend in einem Apfel. — Uebersicht Arb. Veränd. schles. Ges. vaterl. Cultur i. I. 1834. Breslau. p. 92. (V. KARSCH.)
- SCHINER R., 1854. Fauna der Adelberger, Lueger und Magdalenen-Grotte. In: Schmidt. Die Grotten und Höhlen von Adelsberg etc. Wien.
- SCHLECHTENDAL D. H. R. v. 1883. Ueber das Nestbauen von *Polydesmus complanatus*. — Zeitschr. f. Naturw. d. Naturw. Vereines von Sachsen und Thüringen.) 56. (V. LATZEL.)
- SCHMIDT F., Ueber *Polydesmus subterraneus* aus der Adelsberger Grotte. — Leibacher Zeitung. Nr. 146. (V. LATZEL.)
- SCHNUR, 1857. Systematische Aufzählung der Crustaceen, Arachniden und Myriapoden, welche ich bisher in der Umgebung von Trier aufgefunden habe. — Jahresber. Ges. nützl. Forsch. Trier. 1856. p. 53—55. (V. KARSCH.)
- SCHOMBURG RICH., 1848. Reisen in Britt. Guiana. 3. (V. LATZEL, L. c. p. 395.)
- SCOPOLI I. A., 1763. *Entomologia carniolica*, exhibens insecta Carnioliae. indigena. Vindobonae.
- SCUDDER S. H., 1868. The fossil Insects of North-America. — Geolog. Magazin. L. 5. (V. LATZEL.)
- , 1869. On the fossil Myriapods of the Coal-formation of Nova Scotia and England. — Quarterly Journ. Geol. Soc. 25. (V. LATZEL, L. c. p. 395.)
- , 1873. On the carboniferous Myriapods preserved in the Sigillarian stumps of Nova Scotia. — Mem. Bost. Soc. Nat. 2. Pt. 2. Nr. 3. Boston. (V. LATZEL, L. c. p. 395.)
- , 1878. Supplementary note on fossil Myriap. — Mem. Bost. Soc. Nat. Hist. 2. Pt. 4. Nr. 6. (V. LATZEL.)
- , 1878. *Julus telluster*. — Bull. Unit. St. Geol. a. geogr. Surv. of the Territor. 4. Washington. (V. LATZEL.)
- , 1881. The Structure and affinities of *Euphoberia* a genus of Carboniferous Myriap. — Amer. Journ. of sci. 3. ser. 21. (V. LATZEL, L. c. p. 395.)
- , 1882. *Archipolypoda*, a Subordinal Type of Spined Myriap. from the Carboniferous Formation. Mem. Bost. Soc. of Nat. Hist. 3. Nr. 5. Pl. 10—13. Boston. (V. LATZEL, L. c. p. 395.)
- , 1882. The affinities of *Palasocampa*, as evidence of the wide diversity of Type in the earliest Known Myriap. — Amer. Journ. of sci. 3. ser. 24. (V. LATZEL, L. c. p. 395.)
- , On *Scolopendrella latipes*. — Ibid. 1883. part. 1. (V. LATZEL, L. c. p. 395.)
- , 1883. Remarks on *Scolopendrella* and *Polyxenus*. — Proceed. Boston Soc. of Nat. Hist. 22. 1883. (V. LATZEL.)
- , 1884. Two new and diverse types of Carboniferous Myriapods. — Mem. Boston Soc. N. Hist. Vol. 3. p. 283—297. Taf. 26—27. Fig. 1—4. (Zool. Jahresb.)
- , 1885. The geological history of Myriapods and Arachnids. Psyche. Vol. 14. p. 245—250. — C. R. Soc. Ent. Belg. Tom. 29. p. 131—133.
- , 1885. Myriopoda, Karl A. Zittel. Handbuch der Paläontologie. 1. Abth. 2. Bd. 6. Lief. p. 721—731.
- , 1886. Systematic Review of our Present Knowledge of Fossil Insects including Miriapods and Arachnids. Bull. U. S. Geol. — Survey Nr. 31. p. 128. (Zool. Jahresb.)
- , 1887. Note on the suppl. Myriapoden Genus *Trichiulus*. Mem. — Boston Soc. nat. hist. Vol. 3. p. 431. (Zool. Jahresb.)
- , 1887. The Systematic Position of the Archypolypoda, a Group of Fossil Myriopods. — Amer. Naturalist. Vol. 17. p. 326.
- SENDELUS N., 1742. *Historia succinorum corpora aliena involventium et naturae opere pictorum et coelatorum ex regis Augustorum cimeliis Dresdae conditis ari insculptorum conscripta*. Fol. Lipsiae. p. 10. 328. Tab. 13. (V. KARSCH.)
- SELIWANOFF A., 1876. Zwei neue Arten aus der Gatt. *Lithobius*. — Horae Soc. entom. Rossicae. Petropoli. T. XII. No. 1. Tab. 1.

- SELIWANOFF A., 1878. Materialy k izučanju ruských Tisjačenyh. — Trudy Russkago Entomologičeskago Obščestva. 11. Petersburg. 1880. Tab. 1. (V. LATZEL, L. c. p. 395.)
- , 1879. Bothriogaster, eine neue Gatt. aus der Fam. d. Geophiliden. — Zool. 1. Nr. 43.
- , 1880. Kavkazskia Tisjačenožki. — Trudy Russkago Entom. Obšč. 12. Petersb. 1881. Tab. 1. (V. LATZEL.)
- , 1880. Eine Bemerkung über Lithob. sibiricus. Gerstf. — Zool. Anz. Nr. 68.
- , 1880. Lithobiidae chranjaščejesja v museje imperatorskoj Akademii nauk. — Zapiski Imperat. Akadem. Nauk. St. Petersburg. 1881. Tab. 1—2. (V. LATZEL, L. c. p. 396.)
- , 1880. Ueber den Bau der Segmente bei verschiedenen Genera der Geophilidae. — Verhandl. d. zool. Section d. 6. Versamml. russischer Naturf. u. Aertzte. Petersburg. (V. LATZEL, L. c. p. 396.)
- , 1881. Geophilidae muzeja imperatorskoj Akademii nauk. — Zapiski imperat. Akademii Nauk. St. Petersburg. Tab. 1—2. (V. LATZEL, L. c. p. 396.)
- , 1881. Neue Lithobiiden aus Sibirien und Centralasien. — Zool. Anz. Nr. 73.
- , 1881. Turkestanskija Stonožki. — Zapiski Obščestva ljubitelej Festestvoznanja, Antropologii i Etnografii. 37. (V. LATZEL, L. c. p. 396.)
- , 1883—84. Myriopodes de Russie. — Horae Soc. Ent. Tom. 18. p. 69—121.
- SERRES MARCEL de, 1813—19. Observations sur les usages du vaisseau dorsal des animaux articulés etc. — Mém. du mus. d'hist. nat. 4. et 5. Paris. (V. LATZEL, L. c. p. 396.)
- , 1822. Essai pour servir à l'hist. nat. des anim. du midi de la France. Paris. (V. LATZEL.)
- SILL V., 1861—62. Beiträge zur Kenntniss der Crustaceen, Arachniden und Myriapoden Siebenbürgens. — Verhandl. und Mitth. d. siebenbürg. Vereinsf. Naturw. zu Hermannstadt. 12. 13. Jahrg. (1—3. közlemény.)
- SIMON E., 1875. Liste générale des Articulés cavernicoles de l'Europe. — Journ. d. Zoologie. 4.
- SLOSARSKI A., 1883. Materjały do Fauny Wijów Krajowich. — Obitka z Pamiętnika Fizyograficznego. Tom. 3. Warszawa. (V. LATZEL, L. c. p. 396.)
- SOGRAFF N. J., 1879. Vorläufige Mittheilungen über die Organisation d. Myriop. — Zool. Anz. Nr. 18.
- , 1880. Anatomie von Lithobius forficatus etc. — Fedtčenko-Bibliothek. 23. Moskau.
- , 1881. Ueber das Central-Nervensystem des Lithobius forficatus L. — Nachrichten d. Ges. d. Freunde d. Naturg. etc. Moskau. 37. (V. LATZEL, L. c. p. 396.)
- , 1882. Zur Embryologie der Chilopoden. — Zool. Anz. Nr. 124.
- , 1883. Materialien zur Kenntniss der embryol. Entwickl. v. Geophil. ferrug. et proxim. — Arbeiten des Laborator. 6. Zool. Museum d. Moskauer Univers. Bd. 2. H. 1. (V. LATZEL, L. c. p. 396.)
- STECKER A., 1877. Ueber die Anlage d. Keimblätter bei d. Diplopoden. — Arch. f. mikrosk. Anat. 14. Bd.
- , 1879. Myriopoden und Arachniden Tripolitaniens. — Mitth. d. afrikan. Gesellsch. in Deutschl. 2. (V. LATZEL.)
- , 1879. Bericht von Dr. Ant. Stecker. Sokna, den 1-ten Februar 1879. — Mitth. d. afrikan. Ges. in Deutschl. land. 2. H. Berlin. p. 75—81. (V. KARSCH.)
- STEIN FRIEDR. DR., 1839. Die bisher erschienenen Myriapoden C. Koch's. — Arch. f. Naturg. — Wiegmann's. 2. Bd.
- , 1841. De Myriapodum partibus genitalibus. Berolini.
- , 1842. Ueber die Geschlechtsverhältnisse der Myriapoden und einiger anderer wirbelloser Thiere, nebst Bemerk. zur Theorie d. Zeugung. — Müller's Arch. f. Anat. u. Physiol. 1842. Jahrg.
- STEIN I. G. E. FR., 1859. Einige neue europ. Isopoden-Arten. — Berliner entom. Zeitschr. T. III.
- , 1864. Ueber Glomeris dalmatina Stein. — Ibid. T. VIII.
- STERZEL I. T., 1878. Ueber Palaeionulus dyadicus Gein. und Scoleopteris elegans Zenk. — Zeitschr. d. deutsch. geolog. Gesellsch. 30. 3. H. (V. LATZEL, L. c. p. 397.)
- STEWART CH., 1817. Elements of Nat. Hist. of the Animal Kingdom. 2. (V. LATZEL, L. c. p. 397.)
- STOLLWERK F., 1883. Zoologische Mittheilungen. Lebende amerikanische Reptilien, Arachniden und Insekten gefunden am Rhein zu Urdingen am Farbhof für Crefelder Seidefärbereien. — Verh. Nat. Ver. Bonn. 40. Jahrg. p. 428—437. (V. KARSCH.)
- STRAUS-DÜRKHEIM H. E., 1828. Considérations générales sur l'anatomie comp. des anim. artic. etc. — Férussac, Bull. d. sci. nat. T. XIV.
- STUHLMANN FR., 1886. Die Reifung des Arthropodeneies nach Beobachtungen an Insekten, Spinnen, Myriopoden und Peripatus. — Ber. Nat. Ges. Freiburg. 1. Bd. p. 101—228. Taf. 5—10.
- STUXBERG A., 1870. Bidrag till Skandinavien Myriopodologi. 1. Sveriges Chilognather. — Oefvers. K. Vetesk. Akad. Förhandl. 37. Nr. 8. p. 891—915. Stockholm.
- , 1871. Bidrag till Skandinavien Myriopodologi 2. Sveriges Chilopoder. — Ibid. 28. Nr. 4. p. 493—512.
- , 1873. Om mundelarnes bygnad hos Lithobius forficatus. — Ibid. 30. Nr. 1. p. 33—46.
- , 1875. Nya nordamerikanska Lithobier. — Ibid. 32. Nr. 2.
- , 1875. Lithobius borealis Meinert, funnen i Sverige. — Ibid.
- , 1875. Genera et species Lithobiidarum. — Ibid. 32. Nr. 3. p. 5—32.
- , 1875. Lithobiidae Americae borealis. Oefversigt of Nordamer. hittillskända Lithobivider. Ibid.
- , 1876. Myriopoder från Sibirien och Waigatsch ön etc. — Ibid. 33. Nr. 2. Taf. 2.
- , 1885. Generic position of Polydesmus ocellatus. — Amer. Naturalist. Vol. 19. p. 400—401.
- SWAMMERDAM J. 1733. Historia insectorum generalis. Lugduni Batavorum.
- TARGIONI TOZZETTI, 1882. Crostacei e Miriapodi, raccolti durante il viaggio del Principe Tommaso. — Bull. della Soc. eutom. ital. (V. LATZEL, L. c. p. 397.)
- TEMPLETON R., 1836. Catalogue of Irish Crustacea, Myriapoda and Arachnida, London. — Magaz. of nat. Hist. V. IX. London.
- , 1841—43. Memoir on the genus Cermatia and some other exot. Annulosa. — Trans. Entom. Soc. London. III. p. 306.
- , 1846. Extracts from a letter addressed to Mr. Westwood on the habits and on the bite of the Scolopendrae of Ceylon. — Ann. and Magaz. of Nat. Hist. first. ser. 17. London.

- TENNENT JAMES EMERSON. 1859. Ceylon, an account of the Island physical, historical and topographical with notices of its natural history, antiquities and productions. V. 1. London. p. 519. (V. KARSCH.)
- , 1861. — Sketches of the natural history of Ceylon London. (V. KARSCH.)
- TÖMÖSVÁRY Ö. DR., 1878. A százlábúak vándorlásához. Természettud. Közöny. X. füz. 109.
- , 1878. Néhány hazánkban előforduló Myriopodáról. — Orv. termud. Ért. 4. évf.
- , 1879. Adatok a hazánkban előforduló Myriopodákhoz. — Természettud. Füzetek. 3. köt.
- , 1880. Hazánk erdélyi részében talált Glomeris fajok. Orv. termud. Ért. 1. Tábla.
- , 1880. Beitrag zur Kenntniss der Myriopoden Ungarns. 1. Die Chilopoden. — Zool. Anz. Nr. 71.
- , 1880. A Heterostomeák stigmája. — Orv. termud. Ért. 1880 évf. p. 169. Tab. 2.
- , 1880. Könyvismertetés. R. LATZEL. «Die Myriopoden d. österr. ung. Monarchie. 1.» és E. HAASE, Schlesiens Chilopoden. I. Chilopoda anamorpha. — Ibid.
- , 1881. A Scutigera coleoptrata L. légzőszervéről. 1. Tábl. Marosvásárhely.
- , 1882. A Myriopodák osztályának egy új alakja Borneo szigetéről. — Termrajz. füz. 5. k. 2—4 füz. Tábl. 2.
- , 1883. Sajátságos érzékszülékek a Százlábúaknál. — Termud. Közl. 166. füz.
- , 1883. Eigentümliche Sinnesorgane der Myriopoden. — Math. naturw. Berichte aus Ungarn.
- , 1883. A Heterognathák egy új alakja hazánkban. — Termrajz. füz. 7. köt.
- , 1883. A hazánkban előforduló Heterognathák. M. Tud. Akad. Math. term. tud. Közl. 18. köt. 12. szán. 1. Táblával.
- , 1883. A Scutigera-félék légzőszervéről. — Math. term. tud. értesítő. 1. köt. 3—4. füz.
- , 1883. Adatok a Scolopendrellák ismeretéhez. — Orv. term. tud. Ért. 9. évf. Tab. I.
- , A Geophilus-félék fonómirigyeinek szerkezete. — Ibid. 2. köt. 2—3. füz.
- , 1884. Ueber den Bau der Spinnrüsen der Geophiliden. — Math. naturw. Berichte aus Ungarn. 2. Bd. p. 441—447. Taf. 5.
- , 1884. Kegyetlen anyák. — Rovatani lapok. I. k. 5. Fü. p. 102.
- , 1884. Elektromos világításnál verekedő Százlábúak. — Ibid. 8. Fü. p. 171.
- TOEPLER I. L. A., 1862. De Myriopodum anatomia etc. Bonnae.
- TREVIRANUS G. R., 1816—17. Vermischte Schriften. II. Bremen et Göttingen. 9. 10. Abth.
- TROST PATRIZ, 1801. Kleiner Beitrag zur Entomologie in einem Verzeichnisse der Eichstettischen bekannten und neu entdeckten Insekten mit Anmerkung für Kenner und Liebhaber. 1. H. Erlangen. (V. KARSCH.)
- TYRREL, 1835. Observ. sur la circulation chez les Lithobies et les Géophiles. — L'Institut. (V. LATZEL, L. c. p. 398.)
- UDEKEM I. d., 1859. Notice sur quelques parasites du Julus terrestris. — Bull. Acad. sci. Belg. 7. Bruxelles. (V. LATZEL.)
- ULIČNY I., 1883. Bericht über bei Brünn gesammelte Myriopoden. — Verh. des naturf. Vereins in Brünn. 22. (V. LATZEL, L. c. p. 398.)
- UNDERWOOD LUCIEN M., 1885. The North-American Myriopoda. — Entomol. Amer. Vol. 1. p. 141—151.
- , 1887. The Scolopendridae of the United States. — Entomol. Amer. Vol. 3. No. 4. p. 61.
- VALLISNERI ANT., 1715. Istoria de cameleonte affricano, e di varj animali d'Italia. Venezia. (V. KARSCH.)
- VICTOR T., 1839. Insectes du Caucase et des provinces Transcaucasiens. — Bull. d. l'Soc. Imp. des Natural. d. Moscou. T. X. II. Tab. 1.
- VILLERS C. de, 1878. Caroli Linnaei Entomologia etc. 4. Apta. Lugduni.
- VOGES E., 1878. Beiträge zur Kenntn. d. Juliden. — Z. f. w. Z. 31. Bd. Taf. 11—13.
- , 1878. Zur Morphologie und Anatomie der Juliden. 1. Das Tracheensystem von Glomeris. Zool. Anz. Nr. 16.
- , 1882. Das Respirationssystem der Scutigiden. — Zool. Anz. Nr. 103.
- , 1886. Die Athmungsorgane der Tausendfüßler. — II. Humboldt. 6. Jahrg. 11. H. p. 411.
- VOLLENHOVEN SNELLEN von, 1860. Dieren von Nederland. Haarlem. (V. LATZEL, L. c. p. 398.)
- WAGA A. F., 1839. Observations sur les Myriapodes. — Guérin. Revue zool. par l. Soc. Cuv. II. Pl. I. p. 76—90.
- , 1844. Sur l'Jule appelé autrefois Julus dispar. — Ibid. 7.
- , 1855—57. Sprawozdanie z podróży naturalistów odbytej w roku 1854 do Ojcowa. — Bibliotheka Warszawska. 1855. r. Tom. II. 1857. Tom. II. (V. LATZEL, L. c. p. 398.)
- , 1857. Description d'une nouvelle espèce Européenne du Crust. et d'un nouveau Myriopode. — Ann. soc. entom. France. 3. sér. T. V. Paris.
- WAJGIEL L., 1867. Spis pajaków. — Sprawozdanie Komisji fisjogr. c. k. Towarzystwa nauk. Krakowskiego. (V. LATZEL, L. c. p. 398.)
- WALKENAE O. A. Baron de, 1802. Faune parisienne. II. Paris.
- , 1847. Introduction et Additions à l'Histoire nat. d. Insectes Aptères. 4. Paris.
- WALKER F., 1840—42. Notes on Myriapoda. — Newman, Entomologist. p. 237—293.)
- WANKEL H., 1861. Beiträge zur österr. Grottenfauna. — Sitzbr. der math. natw. Cl. d. Akad. d. Wiss. Wien. 43.
- WEBER M., 1882. Ueber eine Cyanwasserstoffsäure bereitende Drüse. — Arch. f. mikr. Anat. Bd. 21. Tab. 24. Bonn.
- WESTWOOD J. O., 1844. Notes on the development of Myriapoda. — Proceed entom. Soc. London.
- , 1845. Caterpillar, in Brodie, Fossil Insects of Engl. 17. (V. LATZEL, L. c. p. 398.)
- WEYERS J. L., 1871—72. Liste des Myriapodes et des Crustacés, recueillis à Hastière. — Ann. soc. entom. Belgique. T. XV. Bruxelles.
- WHITE AD., 1859. Spicilegium apterologica. Nr. 1. Description of some Myriapoda of the genus Zephronia etc. — Ann. and Mag. of Nat. Hist. 3. ser. V. III.
- WHITELL H. RAWES, 1884. On the voracity of a species of Heterostoma. — Proc. Linn. Soc. N. S. Wales. Vol. 8. p. 33—34. (Zool. Jahreshb.)

- WIEGMANN F. A., 1837. Einige Bemerkungen über Guling's Peripatus. — Arch. f. Naturg. 3. Bd. 1. H.
- WOOD H. C., 1861. Descriptions of new Species of Scolopendra in the collection of the Academy. — Proceed. Acad. Nat. Sci. Philadelphia.
- , 1862. On the Chilopoda of North-America with a Catalogue of all the specimens in the collection of the Smithsonian Institution. — Journ. Acad. Nat. Sci. Philad. new, ser. 5.
- , 1864. Descriptions of new Species of North-American Polydesmidae. — Proceed. Acad. Nat. Sci. Philad.
- , 1864. Descriptions of new Species of North-American Julidae. — Ibidem.
- , 1864. Descriptions of new genera and species of North-American Myriapoda. Ibid.
- , The Myriapoda of North-America. — Transact. Amer. Philos. Soc. new, ser. V. XIII.
- , 1865. New Polyzoniidae. — Proceed. Acad. Sci. Philad.
- , 1867. Descriptions of new species of Texan Myriapoda. — Ibid.
- , 1867. Notes on a collection of Californian Myriapoda with the descriptions of new eastern Species. — Ibid.
- WOOD-MASON J., 1876. Scolopendrella, Polyxenus etc. in Bengal. — Proceed. Asiat. Soc. Bengal. (V. LATZEL.)
- , Morphological Notes bearing on the Origin of Insects. — Trans. Entom. Soc. London.
- , 1883. Notes on the structure, Postembr. Developm. and systematic Position of Scolopendrella. — Ann. and Mag. of Nat. Hist. 5. ser. V. XII.
- WOODWARD H., 1867. Notes on some fossil Crustac. and a Chilognathous Myriap. from the Coal-Measures of the West of Scotland. — Trans. Geol. Soc. Glasgow. II. (V. LATZEL, L. c. p. 399.)
- , 1869. On Euphoberia Bröwnii H. Woodw., a new species of Myriap. from the Coal-Measures of the West of Scotland. — Rep. Brit. Assoc. XXXIX. (V. LATZEL, L. c. p. 399.)
- , 1871. Monogr. Brit. foss. Crust. Merostomata. — Amer. Journ. of Sci. 3. ser. V. (V. LATZEL, L. c. p. 399.)
- , 1871. Euphoberia. — Geol. Mag. VIII. (V. LATZEL, L. c. p. 399.)
- , 1873. On some supposed fossil remains of Arachnida and Myriapoda from the English Coal-Measures. — Geol. Magaz. X. (V. LATZEL, L. c. p. 399.)

A MAGYAR FAUNA MYRIOPODÁIRA VONATKOZÓ IRODALOM JEGYZÉKE.

1847-től 1888-ig.

- CHYZER K. dr., 1886. Adatok a felső-magyarországi Myriopodák ismeretéhez. Rovartani lapok. 3. köt. 4. füz. p. 64.
- HORVÁTH GÉZA dr., 1887. Izlet u Podsused u zagrabačkoj okolici mjeseca novembra. Glasnik hrvatskoga naravoslovnoga društva. II. p. 267.
- KOCH C., 1847. System der Myriapoden. Regensburg.
- , 1863. Die Myriapoden. 1—2. Bd. Halle.
- LATZEL R. dr., 1880. Die Myriapoden der öst.-ung. Monarchie. I. Bd. Die Chilopoden. Wien. Taf. 1—10.
- , 1882. Ein neuer Lithobius aus Ungarn und Serbien. Carus Zool. Anz. Nr. 114.
- , 1882. Beitrag zur Myriapoden-Kenntniss Oesterreich-Ungarns und Serbiens. Verhandl. d. zool. bot. Ges. Wien. 32. Bd.
- , 1884. Die Myriapoden der öst.-ung. Monarchie. 2. Bd. Symphyla, Pauropoda, Diplopoda. Wien. 1—16. Tab.
- PASZLAWSZKY J., 1878. A százlábúak milliói. Term. Közl. 10. k.
- , 1878. Massenhaftes Erscheinen von Tausendfüßlern in Alföld. Verh. d. zool. bot. Ges. Wien. 28. Bd.
- SILL V., 1861—62. Beiträge zur Kenntniss der Crustaceen, Arachniden und Myriapoden Siebenbürgens. Verh. u. Mitth. d. Siebenbürg. Vereins f. Naturw. z. Hermannstadt. 12. 13. Jahrg.
- TÖMÖSVÁRY Ö. dr., 1878. A százlábúak vándorlásához. Természettud. Közl. 10. füz. p. 109.
- , 1878. Nehány hazánkban előforduló Myriopodáról. Orv. term. tud. Ért. 4. évf.
- , 1879. Adatok a hazánkban előforduló Myriopodákhoz. 2. közl. Term. rajz. Fü. 3. köt.
- , 1880. Hazánk erdélyi részében talált Glomeris-fajok. Orv. term. tud. Ért. p. 16. Tab. 1.
- , 1880. Beitrag zur Kenntniss der Myriapoden Ungarns. 1. Die Chilopoden. Zool. Anz. Nr. 71. p. 617.
- , 1880. A Heterostomeák stigmája. Orv. term. tud. Ért. p. 169. Tab. 1.
- , 1880. Könyvismertetés. R. LATZEL «Die Myriapoden d. östr.-ung. Monarchie» I. és E. HAASE «Schlesiens Chilopoden.» I. Chilopoda anamorphia. Ibid.
- , 1881. A Scutigera coleoptrata L. légzőszervéről. 1. Táb. Marosvásárhely.
- , 1882. A Myriopodák osztályának egy új alakja Borneo szigetéről. Term. rajz. Fü. 5. k. 2. Táb.
- , 1883. Sajátságos érzékszülékek a százlábuknál. Term. tud. Közl. 166. füz.
- , 1883. Eigenthümliche Sinnesorgane der Myriapoden. Math. naturw. Berichte aus Ungarn.
- , 1883. A hazánkban előforduló Heterognathák. M. tud. Akad. Math. term. tud. Közl. 18. k. 12. sz. 1. Táb.
- , 1883. A Heterognathák egy új alakja hazánkban. Term. rajz. fü. 7. köt.
- , 1883. A Scutigera-félék légzőszervéről. M. tud. Akad. Math. term. tud. Ért. 1. k. 3—4. füz.
- , 1883. Adatok a Scolopendrellák ismeretéhez. Orv. term. tud. Ért. 9. évf. 1. Táb.
- , 1884. A Geophilus-félék fonómirigyének szerkezete. M. tud. Akad. Math. term. tud. Ért. 2. k. 2—3. füz.
- , 1884. Ueber den Bau der Spinnndrüsen der Geophiliiden. Math. naturw. Berichte aus Ungarn. 2. Bd. p. 441—447. Taf. 5.
- , 1884. Kegyetlen anyák. Rovartani lapok. 1. köt. 5. fü. p. 171.
- , 1884. Elektromos világításnál verekedő Myriopodák. Ibid. 8. fü. p. 171.
- TURINAC A. E., 1887. Prilog fauni zapodne Slavonije. Glasnik hrvatskoga naravoslovnoga društva. II. p. 21.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap		Lap
Előszó	III	A fejlődés	16
Általános rész	1—17	Életmód	17—41
A Myriopodák az irodalomban	1—3	Tartózkodás	17
A Myriopodákra vonatkozó ismeretek fejlődése	1	Helyváltoztatás, mozgás	18
A Myriopodákkal foglalkozó szerzők és műveik	2	Táplálkozás	19
A Myriopodák testi alakja és tagozottsága	3	Szín	20
A végtagok	5	Földrajzi elterjedés	21
A köztakaró	6	A Myriopodák előfordulása földünk korábbi korszakai- ban	40
Az izmok	7	A rendszer	41—104
Az idegrendszer	8	Azon hazai helyek megyénkénti elősorolása, a melyeken Myriopodát gyűjtöttek	104
Az érzőszervek	9	Az összes irodalom jegyzéke	106
Az emésztőszülék	10	A magyar fauna Myriopodáira vonatkozó irodalom jegyzéke	122
A zsírtest	12	A fajok és synonymák jegyzéke	124
A test mirigyei	12	Táblák	127
A vérkeringés	13		
A lélekzőkészülék	14		
A szaporító szervek	15		

A FAJOK ÉS SYNONYMAK JEGYZÉKE.

Allaindus 47. 49.
— *molybdenus* 49.
— *occultus* 49.
Anguiformes 46.
Archilithobius 94.
Armadillo 73.
Arthronomalus 85.
— *longicornis* 87.
Atractosoma 62. 63.
— *athesinum* 64.
— *bohemicum* 64.
— *carpathicum* 64.
Bizonia 46. 60.
Blaniuliden 46.
Blaniulus 47. 58.
— *guttulatus* 58. 59.
— *fuscus* 58. 59.
— *pulchellus* 59.
— *venustus* 58. 59.
Bothropolys 93.
Brachydesmus 65. 70.
— *Chyzeri* 70. 72.
— *filiformis* 70.
— *hungaricus* 70. 71.
— *inferus* 70. 71.
— *subterraneus* 70. 71.
— *superus* 70. 72.
— *troglobius* 70. 71.
Cambala 60.
Cernatia 103.
— *coleoptrata* 104.
— *lineata* 104.
— *livida* 104.
— *variegata* 104.
Cermatiidae 103.
Chaetechelys 82. 84.
— *vesuciana* 84.
Chiloglosses 44.
Chilogmatha 44. 46. 77.
Chilopoda 82.
Chordeuma 62.
— *sylvestre* 63.
Chordeumidae 61.
Clinopodes 85. 90.
— *carniolensis* 90.
— *flavidus* 87.
Colobognatha 44. 45.

Craspedosoma 60. 62. 63.
— *bohemicum* 64.
— *carpathicum* 64.
— *ciliatum* 63.
— *fasciatum* 63.
— *flavescens* 63.
— *gibbosum* 63.
— *marmoratum* 63. 64.
— *mutabile* 63.
— *polydesmoides* 62.
— *punctatum* 63.
— *Rawlinsii* 63. 64.
— *terreum* 64.
Craspedosomidae 61.
Cryptops 90. 91.
— *agilis* 91.
— *cultratus* 91.
— *erythrocephalus* 92.
— *hortensis* 91.
— *ochraceus* 91.
— *pallens* 91.
— *punctatus* 91.
— *Savignyi* 92.
— *sylvaticus* 91.
Dignathodon 83.
— *microcephalum* 83.
Diplopoda 44.
Dolicodon 94.
Dolistenia 45.
Eulithobius 94.
Eurygyrus 60.
Eurypauropodidae 79.
Eurypauropus 79.
— *cycliger* 79.
— *margaritaceus* 79.
— *spinosus* 80.
Fontaria 66.
— *gracilis* 66.
Geophilidae 82.
Geophilidae Scolopendrellinae 80.
Geophilus 83. 85.
Geophilus 80. 88. 89.
— *acuminatus* 89.
— *alpinus* 87.
— *Anaunensis* 89.
— *arenarius* 85. 86.
— *breviceps* 89.

Geophilus brevicornis 86.
— *Canestrinii* 83.
— *crassipes* 89.
— *electricus* 85. 86. 87.
— *ferrugineus* 86. 88.
— *flavidus* 85. 87.
— *flavus* 87.
— *foveolatus* 86.
— *Gabrielis* 83.
— *hortensis* 87.
— *impressus* 87.
— *linearis* 85. 86.
— *longicornis* 85. 87.
— *longissimus* 83.
— *mediterraneus* 86. 88.
— *microcephalus* 83.
— *montanus* 87.
— *nemorensis* 88.
— *palustris* 87.
— *paradoxus* 88.
— *proximus* 85. 87.
— *pygmaeus* 85. 87.
— *sangvineus* 90.
— *sodalis* 85. 86.
— *subtilis* 89.
— *sudeticus* 86.
— *tyrolensis* 89.
— *vesuvianus* 83.
— *Xanthinus* 83.
Gervaisia 73.
— *costata* 73.
Glomeridae 46. 72.
Glomeridia 72.
Glomeris 73.
— *bimaculata* 74.
— *carpathica* 75.
— *concinna* 74.
— *connexa* 74. 75.
— *consersa* 74. 76.
— *dalmatina* 75.
— *guttulata* 74.
— *hexasticha* 74. 76.
— *hispánica* 75.
— *irrorata* 76.
— *klugii* 76.
— *lepida* 76.
— *limbata* 77.

Glomeris maculata 76.
— *minima* 73. 74.
— *Mniszechii* 76.
— *multistriata* 74. 75.
— *nobilis* 76.
— *ornata* 74. 75.
— *porphyrea* 76.
— *proximata* 74.
— *pulchra* 74. 75.
— *pustulata* 74.
— *quadrifasciata* 75.
— *quadripunctata* 76.
— *rufoguttata* 74.
— *sempunctata* 74.
— *simplex* 74. 77.
— *subterranea* 74.
— *tetrasticha* 75.
— *transalpina* 75.
— *tridentina* 74. 76.
— *tyrolensis* 74. 77.
Gnathogena 82.
Hemilithobius 4.
Henicops 93.
— *fulvicornis* 93.
Heterognathes 78.
Himantarium 82. 83.
— *Gabrielis* 83.
Hyphanturgus 62.
Inaequipedia 103.
Isobates 47. 59.
— *semisulcatus* 60.
— *varicornis* 60.
Julidae 46.
Julus 44. 47. 73.
— *albipes* 57.
— *anceps* 55.
— *austriacus* 48. 54.
— *bilineatus* 55.
— *boleti* 48. 50. 51.
— *cattarensis* 48. 51.
— *ciliatus* 57.
— *complanatus* 68.
— *conformis* 57.
— *dalmaticus* 58.
— *dicentrus* 47. 50.
— *fallax* 49. 56.
— *fasciatus* 54. 55.
— *ferreus* 55. 56.
— *ferrugineus* 57.
— *flavipes* 48. 52.
— *foetidus* 48. 52.
— *fragariarum* 59.
— *Frivaldszkyi* 48. 54.
— *fuscipes* 49. 58.
— *guttulatus* 59.
— *hungaricus* 49. 58.
— *idriensis* 58.
— *Kochii* 59.
— *limbatus* 77.
— *londinensis* 51.
— *longabo* 49. 56.
— *luridus* 48. 53.
— *luscus* 48. 51.

Julus marginatus 77.
— *molybdenus* 49.
— *monticagus* 48. 56.
— *muscorum* 57.
— *nanus* 47. 50.
— *nemorensis* 57.
— *nigripes* 52.
— *occultus* 47. 49.
— *pallipes* 65.
— *parallelus* 55.
— *pelidnus* 47. 50.
— *penicillatus* 78.
— *piceus* 57.
— *platyurus* 48. 53.
— *podabrus* 48. 53.
— *pulchellus* 59.
— *punctatus* 50.
— *pusillus* 47. 50.
— *quadripunctatus* 55.
— *roseus* 55.
— *rubripes* 55.
— *rugifrons* 49. 59.
— *sabulosus* 48. 55.
— *scandinavius* 49. 57.
— *scolopendricus* 68.
— *serpentinus* 55. 56.
— *similis* 53.
— *Steinii* 58.
— *stigmatosus* 65.
— *strictus* 47. 49.
— *Stuxbergi* 50.
— *terrestris* 55. 56. 57.
— *Tömösváryi* 47. 49.
— *transylvanicus* 49. 56.
— *trilineatus* 48. 55.
— *unciger* 52.
— *unicolor* 52.
— *unilineatus* 48. 53.
— *varius* 48. 52.
Lamiscia 73.
Lamycetes 93.
— *fulvicornis* 93.
Leiosoma 45.
Linotaenia 88. 89.
— *crassipes* 89.
— *nemorensis* 89.
— *rosulans* 90.
— *subtilis* 89.
Lithobiidae 82. 93.
Lithobius 93. 94.
— *aeruginosus* 94. 96.
— *agilis* 95. 100.
— *anodus* 95. 100.
— *ardesiacus* 101.
— *aulacopus* 95. 100.
— *bicolor* 96.
— *bonensis* 95. 102.
— *borealis* 95. 99.
— *brevicornis* 95. 103.
— *bucculentus* 99.
— *calcaratus* 95. 98.
— *cinnamomeus* 97.
— *communis* 98.

Lithobius coriaceus 102.
— *crassipes* 94. 96.
— *curtirostris* 102.
— *cyrtopus* 95. 99.
— *Dadayi* 94. 96.
— *dalmaticus* 95. 101.
— *dentatus* 95. 100.
— *dubius* 95. 97.
— *Entzii* 95. 99.
— *erythrocephalus* 94. 97.
— *erimius* 94. 96.
— *festivus* 103.
— *forficatus* 95. 101.
— *glabratus* 95. 99.
— *gracilis* 93.
— *grossipes* 95. 103.
— *hortensis* 101.
— *hungaricus* 95. 101.
— *immutabilis* 99.
— *inaequidens* 101.
— *laevilabrum* 101.
— *lapidicola* 95. 97.
— *latro* 95. 98.
— *Leachii* 101.
— *leptopus* 95. 103.
— *litoralis* 103.
— *lucifugus* 94. 96.
— *macilentus* 100.
— *melanocephalus* 99.
— *microps* 95. 98.
— *montanus* 103.
— *muscorum* 101.
— *mutabilis* 95. 98.
— *muticus* 94. 97.
— *nigrifrons* 95. 100.
— *octopus* 98.
— *parvulus* 102.
— *pelidnus* 95. 99.
— *peregrinus* 95. 101.
— *piceus* 95. 101.
— *pleonops* 97.
— *punctulatus* 102. 103.
— *pusillus* 95. 97.
— *rhaeticus* 100.
— *sordidus* 101.
— *svevicus* 98.
— *tenuipes* 95. 102.
— *transylvanicus* 95. 103.
— *tricuspsis* 95. 100.
— *tridentinus* 95. 102.
— *validus* 95. 102.
— *variegatus* 98.
— *velox* 99.
— *venator* 99.
— *vulgaris* 101.
Lysioptetalidae 46. 60. 61.
Lysioptetalum 60. 62.
— *degenerans* 60. 61.
— *fasciatum* 61.
— *foetidissimum* 61.
— *illyricum* 61.
— *seriale* 62.
Mecistocephalus 83. 90.

- Mecistocephalus carniolensis* 90.
 — hungaricus 90.
Megalosoma 63.
 — atlesinum 64.
 — carpathicum 64.
Monozonia 61. 64.
Myriapoda Sugentia 45.
Necrophloeophagus 85.
 — longicornis 87.
Nemasoma 59.
 — varicorne 60.
Neolithobius 94.
Nopoiulus 58.
 — punctulatus 59.
Notiphilides 82.
Omnatoiulus 47. 50.
Omnatophora 45.
Onisciformes 72.
Oniscoidea 72. 78.
Oniscus 73.
 — pustulatus 74.
 — zonatus 77.
Opisthemege 90. 92.
 — erythrocephalum 92.
Pachymerium 85.
 — ferrugineum 88.
Paradesmus 65. 66.
 — gracilis 66.
Pauropoda 78.
Pauropoda agilia 79. 80.
Pauropoda tardigrada 79.
Pauropodidae 80.
Pauropus 80.
 — *Huxleyi* 80.
 — Lubbockii 80.
Penicillata 78.
Pentazonia 72.
Piestodesmus 45.
Platops 60.
Platydesmia 45.
Platyulius 45.
 — Audouinianus 45.
Poabius 85. 88.
 — bistriatus 88.
 — nitens 87.
Polydesmia 65.
Polydesmidae 46. 61. 64.
Polydesmus 66.
 — albidus 67.
 — banaticus 67. 69.
 — coarctatus 66.
 — collaris 67. 68.
 — complanatus 67. 68.
 — denticulatus 67. 69.
Polydesmus edentulus 67. 68.
 — Fanzagoi 69.
 — macilentus 67.
 — montanus 67. 69.
 — pallipes 65.
 — subscabratus 67. 70.
 — tatranus 67. 68.
 — testaceus 67.
 — transylvanicus 67. 69.
Polyxenidae 78.
Polyxenus 78.
 — lagurus 78.
Polyzonidae 45.
Polyzonium 45.
 — germanicum 45.
Prionosoma 63.
Pselaphognatha 44. 77.
Pseudolithobius 94.
Reasia 60.
Schenulya 88.
 — *eximia* 88. 89.
 — *memorialis* 88. 89.
Schizotarsia 103.
Scnippaeus foveolatus 86.
 — sodalis 86.
Scoliopterus 83. 89.
 — acuminatus 89.
 — crassipes 89.
Scolopendra 90. 92.
Scolopendra 80. 82. 84.
 — aranea 104.
 — banatica 93.
 — cingulata 92.
 — cingulatoidea 93.
 — coleoptrata 104.
 — dalmatica 92.
 — electrica 86.
 — forcipata 101.
 — forcicata 101.
 — Gabrielis 83.
 — germanica 91.
 — italica 93.
 — iulacea 68.
 — lagura 78.
 — lineata 104.
 — morsicans 92.
 — morsitans 92.
 — nigricans 104.
 — ovalis 78.
 — pulchra 93.
 — zonata 93.
Scolopdelendrella 80.
 — americana 80.
 — anacantha 80.
Scolopdelendrella gratiae 80.
 — immaculata 80.
 — microcolpa 81.
 — nivea 80.
 — notacantha 80. 81.
 — pilosula 80.
Scolopendrellidae 80.
Scolopendridae 82. 90.
Scotierpes 62.
Scotophilus 80. 84.
 — bicarinatus 84. 85.
 — illyricus 84. 85.
Scutigera 103.
 — longipes 104.
 — coleoptrata 104.
Scutigerae 82. 103.
Selista 103.
Siphonizantia 45.
Siphonophora 45.
Sphaeriodesmia 65.
Sphaerotheria 72.
Spirostrephon 60.
Spirostreptidea 46.
Stenotaenia 85. 89.
 — acuminata 89.
 — linearis 85.
Stosatea 65.
Strigamia 84.
Strongylosoma 65.
 — corrugatum 65.
 — iuloides 65.
 — pallipes 65.
Symphyla 80.
Symphodopetalinae 46.
Syngnatha 82.
Trachyiulus 79.
Trachypauropus 79.
 — glomerioides 79.
 — margaritaceus 79.
Trachysphaera 73.
 — HyrtlII 73.
 — SchmidtII 73.
 — transylvanica 73.
Trichopetalum 62.
Trizonia 46. 60.
Tropisoma 65.
 — corrugatum 65.
 — ferrugineum 65.
 — pallipes 65.
Typhlogena 45.
Typhloiulus 47. 49.
Zygonopus 62.

I. TÁBLA.

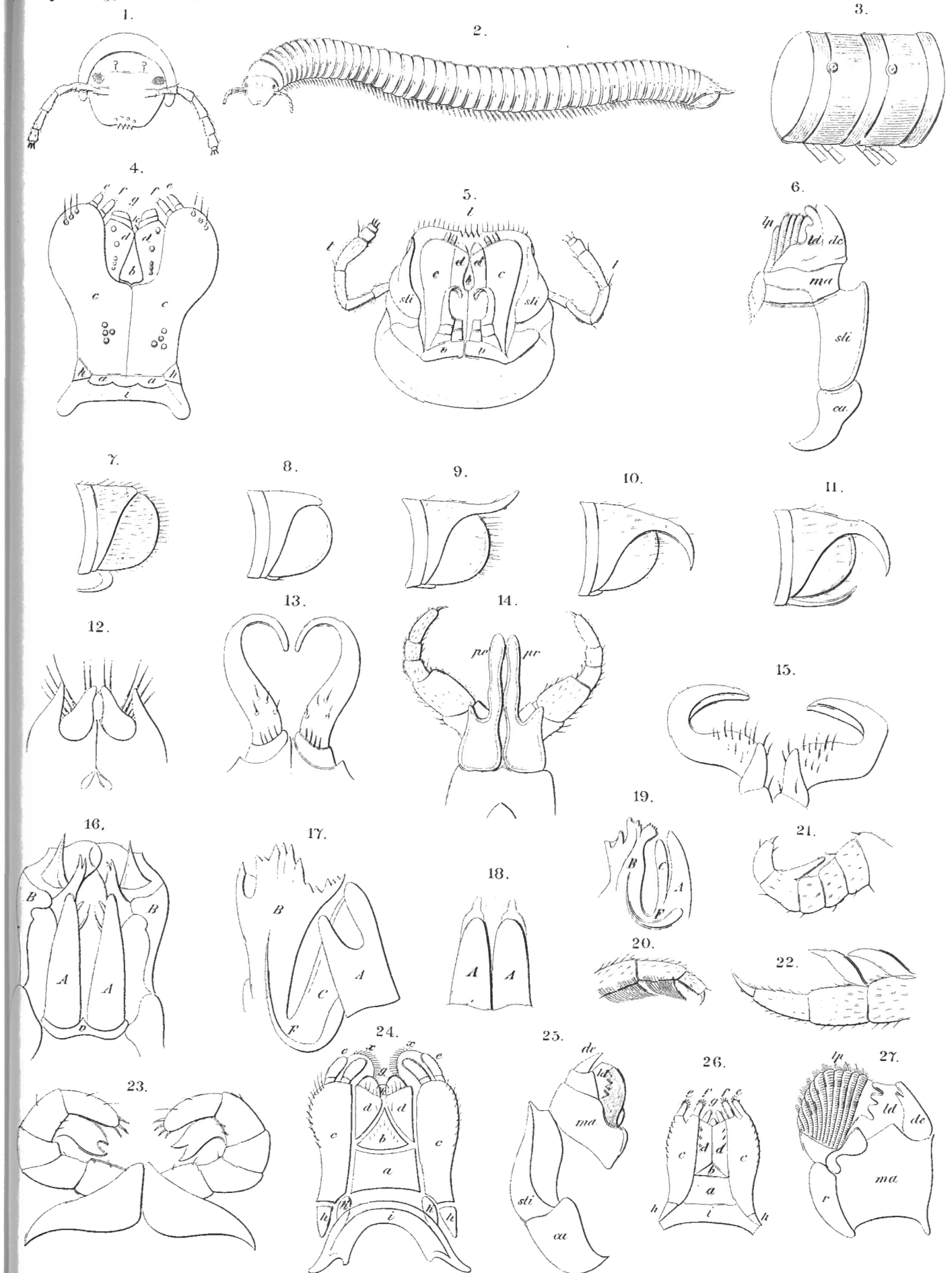
Természet után készült 27 ábrával.

EXPLICATIO FIGURARUM.

TAB. I.

1. ábra. *Julus austriacus* LATZ. feje nagyítva. Term. ut.
2. " " " LATZ. az egész állat nagyítva.
3. " " " LATZ. két szelvénye a nedvnyílásokkal, nagyítva. Term. ut.
4. " *Julus transylvanicus* n. sp. alsóajak állkapcsi készüléke (gnathochilarium), nagyítva. Term. ut.
5. " *Julus sabulosus* L. feje hasoldalról tekintve, nagyítva. LATZEL ut.
6. " *Julus austriacus* LATZ. felső állkapcsa, nagyítva. Term. ut.
7. " *Julus foetidus* C. K. potroh vége, nagyítva. Term. ut.
8. " *Julus luridus* C. K. potroh vége, nagyítva. Term. ut.
9. " *Julus austriacus* LATZ. potroh vége, nagyítva. Term. ut.
10. " *Julus podabrus* LATZ. potroh vége, nagyítva. Term. ut.
11. " *Julus dicentrus* LATZ. potroh vége, nagyítva. Term. ut.
12. " *Julus scandinavus* LATZ. hímének első lábpárja. Term. ut.
13. " *Julus longabo* C. K. hímének első lábpárja, nagyítva. Term. ut.
14. " *Julus scandinavus* LATZ. hímének 2-ik lábpárja, nagyítva. Term. ut.
15. " *Julus fallax* MEIN. hímének első lábpárja, nagyítva. Term. ut.
16. " " hímének kapcsoló lábpárja, nagyítva. LATZEL ut.
17. " *Julus longabo* C. K. kapcsoló szerve oldalról, nagyítva. LATZEL ut.
18. " *Julus transylvanicus* n. sp. hímének kapcsoló szerve előlről, nagyítva. Term. ut.
19. " " " " " oldalról " " "
20. " *Julus fallax* MEIN. hímének 2-ik lábpárjától a 3 utolsó íz, nagyítva. Term. ut.
21. " *Isobates varicornis* C. K. hímének első lába. LATZEL ut.
22. " *Blaniulus venustus* MEIN. hímének 3-ik lábától a 3 utolsó íz. Term. ut.
23. " " " " 1-ső lábpárja. Term. ut.
24. " *Lysiopetalum degenerans* LATZ. alsóajak állkapcsi készüléke. Term. ut.
25. " " " felső állkapcsa. Term. ut.
26. " *Craspedosoma mutabile* LATZ. alsóajak állkapcsi készüléke. Term. ut.
27. " " " rágói oldalról nézve. Term. ut.

Az ábrákra jegyzett betűk jelentése a következő: *A*. a kapcsoló lábak első párja; *B*. azok második párja; *C*. a második kapcsoló lábpár ága; *F*. a kapcsoló lábak ostora; *a*. a szájlemez ajakrésze, *b*. előajak, *c*. az alsó állkapocs-pár törzsei; *ca*. a felső állkapocs sarka; *dd*. az alsóajak állkapcsi készülék nyelvecskéje; *de*. a felső állkapocs nagy foga; *e*. az alsóajak állkapcsi készülék külső; *f*. belső foga; *g*. nyelvkarélyok; *h*. az alsó állkapocs sarka; *i*. a garatlemez *k*. a nyelv közti részlete; *ld*. a felső állkapocs foglemeze; *lp*. a felső állkapocs fésűs lemezei; *ma*. a felső állkapocs közép részlete; *st*. a felső állkapocs törzse.

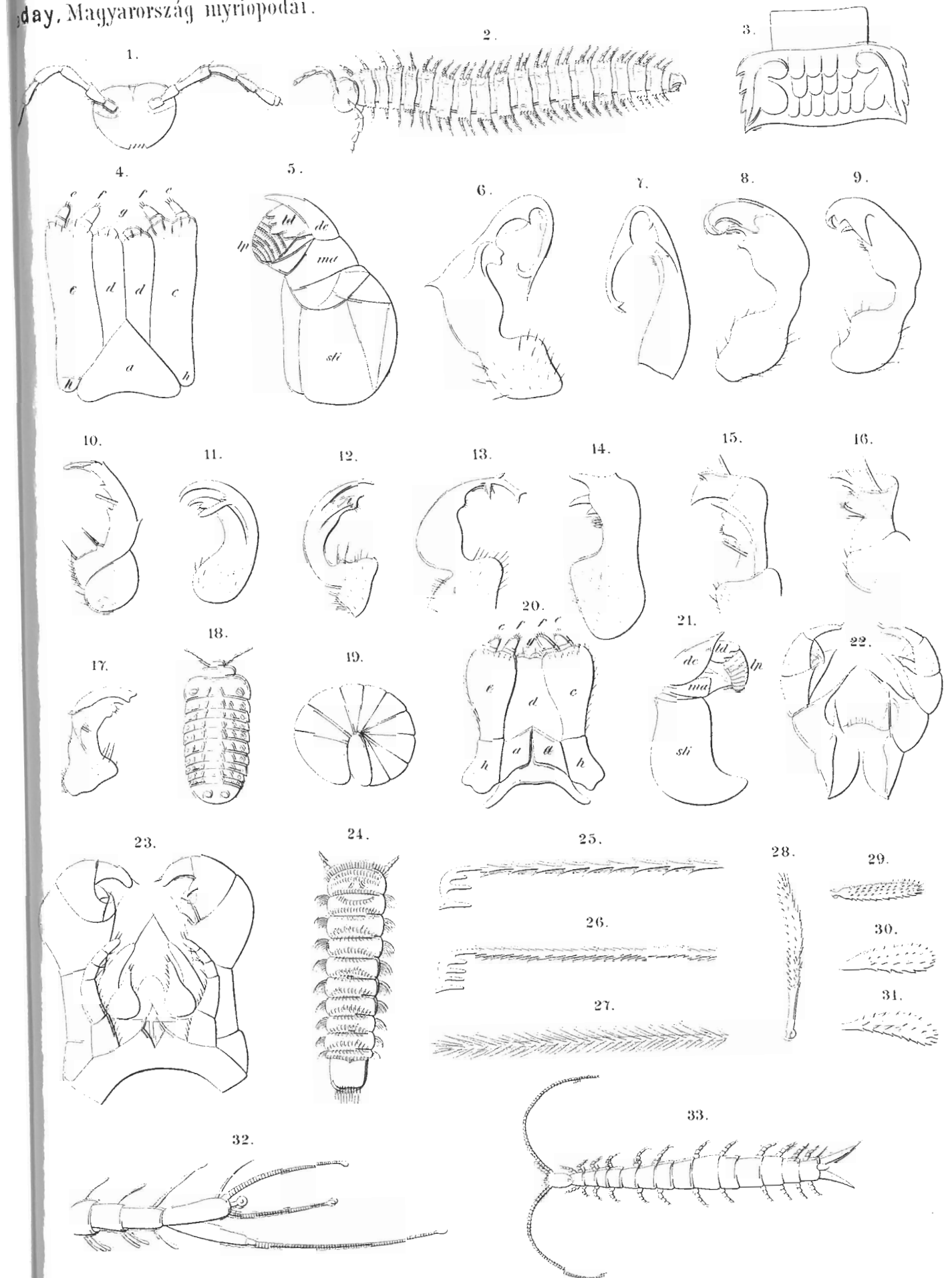

EXPLICATIO FIGURARUM.

TAB. II.

1. ábra. *Polydesmus complanatus* L. feje szembe nézve, nagyítva.
2. " " " az egész állat, nagyítva.
3. " " " egy szelvénye fölülről nézve, nagyítva.
4. " " " alsóajak-állkapesi készüléke, nagyítva.
5. " " " rágója (felső állkapocs).
6. " *Polydesmus montanus* n. sp. kapesoló lábpárjának egyik fele REICH I/2.
7. " *Polydesmus complanatus* L. " " " " "
8. " *Polydesmus banaticus* n. sp. " " " " "
9. " " " " " " " " "
10. " *Polydesmus macilentus* C. K. " " " " "
11. " *Polydesmus denticulatus* C. K. " " " " "
12. " " " " " " " " "
13. " *Polydesmus transylvanicus* n. sp. " " " " "
14. " *Brachydesmus hungaricus* n. sp. " " " " REICH I/4.
15. " *Brachydesmus Chyzeri* n. sp. " " " " REICH I/2.
16. " " " " " " " " "
17. " *Brachydesmus troglobius* n. sp. " " " " "
18. " *Glomeris hexasticha* BR. az állat fölülről tekintve, nagyítva.
19. " " " " összehúzózott állapotban.
20. " *Glomeris conspersa* C. K. alsóajak-állkapesi készüléke.
21. " " " " rágója (felső állkaposa).
22. " *Gervaisia costata* WAGA. hím kapesoló lábai.
23. " *Glomeris conspersa* C. K. " " " "
24. " *Polyxenus lagurus* LATZ. fölülről tekintve.
- 25—31. ábra. " " " " különböző alakú tüskéi k. b. 300-szor nagyítva.
32. ábra. *Pauropus Huxleyi* LUBB. csápja nagyítva.
33. " *Scolopendrella immaculata* NEWP. fölülről nézve, nagyítva.

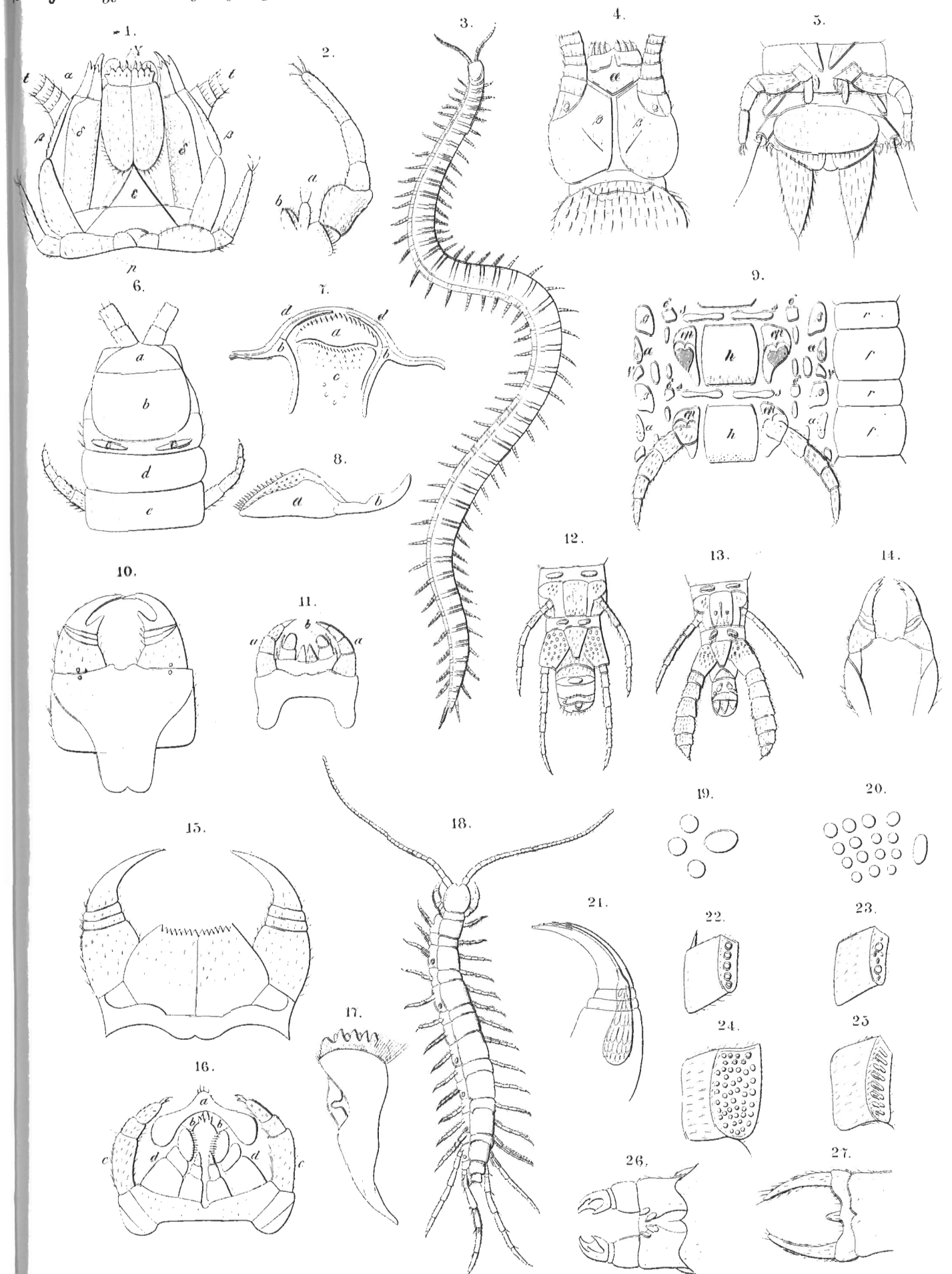
Az ábrák betűinek ugyanaz a jelentésük, mint az 1-ső táblán.

EXPLICATIO FIGURARUM.

TAB. III.

1. ábra.	<i>Scolopendrella immaculata</i>	---	NEWP.	szájszervei ; α , felső állkapocs, β , a felső állkapocs törzse, γ , nyelv lemez, δ , alsó állkapocs-pár, ϵ , alsóajak. t , csápok.
2. "	"	"		egy lába a test közepéről ; a , parapodium, b , zsebalakú függelék.
3. "	<i>Scolioplanes acuminatus</i>	---	LEACH.	az egész állat fölülről nézve, nagyítva.
4. "	<i>Scolopendrella immaculata</i>	---	NEWP.	feje fölülről nézve ; α , szájfedő, β , fejpaizsok.
5. "	"	"		testvége alúlól nézve, nagyítva.
6. "	<i>Scolioplanes crassipes</i>	---	LEACH.	feje erősen nagyítva, a , a homlokpaizs, b , fejpaizs, c , mellső alap-lemezek, d , alaplemez, e , első hátpánczél.
7. "	"	"		felső ajka, a , a felső ajak középrésze, b , a felső ajak támasztói, c , a garatfedő, d , a felső ajak oldallemezei.
8. "	"	"		felső állkapoca, nagyítva ; a , a felső állkapocs rágó része, b , törzse.
9. "	"	"		pánczéljának lemezkéi, α , stigmalemez, β , előlemez, γ , utólemez, δ , episternalis lemezke, ep , az episternum mellső részlete, h , haslemez, r , a hátpaizs elő-, f , utólemeze.
10. "	"	"		állkapcsi lába, nagyítva.
11. "	<i>Geophilus flavidus</i>	---	C. K.	alsó állkapcsai ; a , első, b , második állkapocs-pár.
12. "	<i>Scolioplanes crassipes</i>	---	LEACH.	φ végszelvényei, nagyítva.
13. "	"	"	σ^7	" "
14. "	<i>Dignathodon microcephalum</i>	---	MEIN.	állkapcsi lábpárja, nagyítva.
15. "	<i>Lithobius validus</i>	---	MEIN.	" "
16. "	"	"		alsó állkapcsai a felső ajakkal ; a , szájfedő b , felső ajak c , első, d , második alsó állkapocs-pár.
17. "	"	"		felső állkapoca, nagyítva.
18. "	<i>Lithobius forficatus</i>	---	L.	az egész állat hátoldalról nézve, nagyítva.
19. "	<i>Scolopendra cingulata</i>	---	LATZ.	szemei, nagyítva.
20. "	<i>Lithobius grossipes</i>	---	C. K.	" "
21. "	<i>Lithobius forficatus</i>	---	C.	állkapcsi lábának karomíze a méregmiriggyel.
22. "	<i>Lithobius erythrocephalus</i>	---	C. K.	uszálylábának csipője, nagyítva.
23. "	<i>Lithobius tenuipes</i>	---	n. sp.	13-ik lábának " "
24. "	<i>Lithobius grossipes</i>	---	C. K.	uszálylábának " "
25. "	<i>Lithobius validus</i>	---	MEIN.	" " "
26. "	"	"		női ivargyűrűje, nagyítva.
27. "	<i>Lithobius grossipes</i>	---	C. K.	hím ivargyűrűje "

EXPLICATIO FIGURARUM.

TAB. III.

1. ábra. *Scolopendrella immaculata* ... NEWP. szájszervei; α , felső állkapocs, β , a felső állkapocs törzse, γ , nyelv lemez, δ , alsó állkapocs-pár, ϵ , alsóajak, t , csápok.
2. " " " " egy lába a test közepéről; a , parapodium, b , zsebalakú függelék.
3. " *Scolioplanes acuminatus* ... LEACH. az egész állat fölülről nézve, nagyítva.
4. " *Scolopendrella immaculata* ... NEWP. feje fölülről nézve; α , szájfedő, β , fejpaizsok.
5. " " " " testvége alólól nézve, nagyítva.
6. " *Scolioplanes crassipes* ... LEACH. feje erősen nagyítva, a , a homlokpaizs, b , fejpaizs, c , mellső alaplemezek, d , alaplemez, e , első hátpánczél.
7. " " " " felső ajka, a , a felső ajak középrésze, b , a felső ajak támasztói, c , a garatfedő, d , a felső ajak oldallemezei.
8. " " " " felső állkapcsa, nagyítva; a , a felső állkapocs rágó része, b , törzse.
9. " " " " pánczéljának lemezkéi, α , stigmalemez, β , előlemez, γ , utólemez, δ , episternalis lemezke, ep , az episternum mellső részlete, h , haslemez, r , a hátpaizs elő-, f , utólemeze.
10. " " " " állkapcsi lába, nagyítva.
11. " *Geophilus flavidus* ... C. K. alsó állkapcsai; a , első, b , második állkapocs-pár.
12. " *Scolioplanes crassipes* ... LEACH. φ végszelvényei, nagyítva.
13. " " " " σ " " "
14. " *Dignathodon microcephalum* MEIN. állkapcsi lábpárja, nagyítva.
15. " *Lithobius validus* ... MEIN. " " "
16. " " " " alsó állkapcsai a felső ajakkal; a , szájfedő, b , felső ajak, c , első, d , második alsó állkapocs-pár.
17. " " " " felső állkapcsa, nagyítva.
18. " *Lithobius forficatus* ... L. az egész állat hátoldaltól nézve, nagyítva.
19. " *Scolopendra cingulata* ... LATZ. szemei, nagyítva.
20. " *Lithobius grossipes* ... C. K. " "
21. " *Lithobius forficatus* ... C. állkapcsi lábának karomíze a méregmiriggyel.
22. " *Lithobius erythrocephalus* ... C. K. uszálylábának csipője, nagyítva.
23. " *Lithobius tenuipes* ... n. sp. 13-ik lábának " "
24. " *Lithobius grossipes* ... C. K. uszálylábának " "
25. " *Lithobius validus* ... MEIN. " " "
26. " " " " női ivargyűrűje, nagyítva.
27. " *Lithobius grossipes* ... C. K. hím ivargyűrűje " "

